GIANNI VATTIMO
SANTIAGO ZABALA

HERMENEUTİK KOMÜNİZM: HEIDEGGER'DEN MARX'A

İngilizceden Çeviren: Erhan Kuçlu

MONOKL

Gianni Vattimo
Santiago Zabala

Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Marx'a

Gianni Vattimo

Felsefe eğitimini Heidegger'in öğrencileri olan Hans-Georg Gadamer ve Karl Löwith ile birlikte Heidelberg Üniversitesi'nde almıştır. Halen Turin Üniversitesi başta olmak üzere dünyanın pek çok üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak dersler vermektedir.
Felsefesinde Heidegger, Nietzsche'den yoğun olarak etkilenmiş, bu iki filozofun düşüncelerini hermeneutik üzerinden yorumlayarak öne sürdüğü görüşleriyle oldukça dikkat çekmiştir. Özellikle modern dünyada öznenin artık dayanabileceği güçlü bir yapının kalmadığını, tarihsellik ve dilbilim dışında bir varlık anlayışının mümkün olmadığını savunduğu zayıf düşünce kavramı kurucu bir öneme sahiptir.

Santiago Zabala

Barselona Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Vattimo'dan esinlenerek birçok makale kaleme almış ve Vattimo'nun kendisiyle birçok ortak çalışmaya imza atmıştır.

MonoKL Yayınları

1- Ahmet Soysal
İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar ya da Mini-Etika
2- Jean-Luc Nancy
Demokrasinin Hakikati
3- Jean-François Lyotard
Pagan Eğitimler
4- Ahmet Soysal
Birlikte ve Başka I ve II
5- Thomas de Quincey
Immanuel Kant'ın Son Günleri
6- Jean-Luc Nancy
Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik
Dört Küçük Konferans
7- Emmanuel Levinas
Maurice Blanchot Üstüne
8- Michel Henry
Marx'a Göre Sosyalizm
9- Arthur Machen
Büyük Tanrı Pan - En Derindeki Işık
10- Sheckley, Clarke, Doyle, Asimov
Yamuk Bakan Öyküler (seçki)
11- Marguerite Duras
Yıkmak Diyor Kadın
12- Giorgio Agamben
Dünyevileştirmeler
13-Hervé Le Tellier
Bar Sonatları
14- Alain Badiou
Felsefe ile Politika
Arasındaki Gizemli İlişki
15- Alain Badiou
Sonlu ve Sonsuz
16- Alain Badiou - Barbara Cassin
Heidegger. Nazizm, Kadınlar, Felsefe
17- Alain Badiou
Tarihin Uyanışı
18- Dionys Mascolo

Aşk Üstüne
19- Peter Sloterdijk
Derrida, Bir Mısırlı
20- Ahmet Soysal
İtkisel Mantık
21- Jean-Luc Nancy
Gitmek/Yola Çıkış
22- Giorgio Agamben
Dispozitif Nedir? Dost
23- Felix Guattari
Franz Kafka'nın Altmış Beş Düşü
24- Robert E. Howard
Almuric
25- Christian Bobin
Eksik Parça
26- Juan Pablo Villalobos
Tavşan Deliğinde Fiesta
27- Giovanni Papini
Düşsel Konçerto Cilt I
28-Hervé Le Tellier
Aşktan Bu Kadar
29- Peter Ackroyd
Platon Günlükleri
30- Vladimir Jankélévitch
Ölümü Düşünmek
31- Bernard Stiegler
Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin
32- Jean-Luc Marion
Görünenin Penceresi/Kesişimi
33- Joan Copjec
Arzumu Oku (Tarihselcilere Karşı Lacan)
34- Giorgio Agamben
Şeylerin İşareti: Yöntem Üstüne
35- Ahmet Soysal
Uzun Çizgi: Edebiyattan Sanata Dostluk Uğrakları
36- Gianni Vattimo
Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Marx'a

MonoKL

"Mono Kurgusuz Labirent"

YAZININ DOSTLUĞU

ile

DOSTLUĞUN YAZISI

MonoKL Yayınları
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol
Dernek Sk. No:14 D:4 Taksim
Beyoğlu - İstanbul

e-posta: editor@monokl.net
www.monokl.net

Gianni Vattimo
Santiago Zabala

Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Marx'a

Yapıtın Özgün Adı:
Hermeneutic Communism: From Heidegger to Marx

©Columbia University Press, 2011
© Monokl Yayınları, 2012

Bu yapıtın hakları Akçalı Ajans
aracılığıyla alınmıştır.

Birinci Basım: 2012 Aralık
Yayıma Hazırlayan: Adem Beyaz - Volkan Çelebi
İngilizceden Çeviren: Erhan Kuçlu
Düzelti: Monokl Atölye
Kapak Düzenleme: Janset Karavin
ISBN: 978-605-5159-01-6
Sertifika Numarası: 22834

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Monokl
Baskı ve Cilt: Ümit Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Emintaş San. Sitesi
No:103/430 - Zeytinburnu

İçindekiler

Teşekkür	11
Giriş	15
1.Bölüm Sınırlı Demokrasiler	25
1. Dayatılan Tanımlar	27
Hakikatin Şiddeti	33
Realizmin Muhafazakar Doğası	44
Kazananın Tarihi	58
2. Silahlı Kapitalizm	67
Liberal Devletin Dayatmaları	77
Ekonomik Durgunluğu Muhafaza Etme	88
Zayıfla Mücadele	98
2. Bölüm Hermeneutik Komünizm	109
3. Anarşi Olarak Yorum	111
Hermeneutiğin Anarşik Damarı	116
Varoluş Yorumdur	124
Zayıf Düşünce Olarak Hermeneutik	133

4. Hermeneutik Komünizm 149
Zayıflatılmış Komünizm 155
Güney Amerika Alternatifi 165
Chavez: Obama İçin Bir Model Mi? 184

GIANNI VATTIMO
SANTIAGO ZABALA

HERMENEUTİK KOMÜNİZM

İngilizceden Çeviren: Erhan Kuçlu

TEŞEKKÜR

Bu kitabı, George W. Bush'un 2004'te yeniden başkan seçilmesi ile 2010'da Başkan Obama'nın Afganistan'da konuşlandırılan askerlerin sayısının artırılmasına ilişkin kararı arasında hazırladık. Burada kullanılan malzemenin daha önce hiçbir şekilde yayımlanmasına izin verilmese de bu metnin ortaya çıkışını tayin eden iki kitap söz konusudur: Gianni'nin *Ecce Comu: Come si diventa ciò che si era*'sı "(2007)" ile Santiago'nun *The Remains of Being: Hermeneutic Ontology After Metaphysics* "(2009)". İlkinde Vattimo komünizmi yeniden ele almanın politik zorunluluğunu vurgular; ikincisinde ise Zabala Hermeneutiğin ilerici doğası üzerinde durur. *Hermeneutik Komünizm* ikisinin de radikal bir gelişimi olarak değerlendirilebilir. Bu kitap Columbia University Press'teki editörümüz, Wendy Lochner'in samimi ilgisi olmaksızın yazılamazdı. Yalnızca kitabın yayınlanmasına katkıda bulunmadı aynı zamanda geçmiş yıllardaki çalışmalarımız hususunda da bizi daima destekledi ve gerçekten yüreklendirdi. Onun gibi bir editörle çalışmak gerçek bir lütuftu; umarız bu harikulade işbirliğimiz gelecekte de sürer.

Ayrıca, Micheal Haskell'e müsveddelerin gözden geçirilmesinde-

ki titizliği ve metni zenginleştiren çeşitli önerileri için müteşekkiriz. Katkısı inkar edilemez.

Nihayet Pablo Cardoso, Manuel Cruz, Franca D'Agostini, Carmelo Dotolo, William Egginton, Robert Felman, Daniel Gamber, Jean Grondin, Philip Larrey, Michael Marder, Ana Messuti, Richard Palmer, Maura Piola, Richard Polt, Jeffrey W. Robbins, Robert Valgenti ve Ugo Ugazio'ya da azımsanamayacak muhtelif yardımları için de bir o kadar minnettarız.

Elinizdeki kitap Castro, Chávez, Lula ve Morales'e ithaf edilmiştir.

GİRİŞ

Bu arada, zaten felsefeden de dünyayı yorumlayıp soyut kurgularla avarelik etmek yerine onu pratik olarak değiştirmesi talep edilmiştir. Ama dünyanın tasarlanan tarzda değişimi, nasıl ki demin bahsettiğimiz talep bir düşünce değişikliğine dayanıyor ise, aynı şekilde düşünmenin değişimini gerektiriyor. (Bkz. Karl Marx, *Alman İdeolojisi:* Feuerbach Üzerine Tezler: *"Filozoflar dünyayı yalnızca farklı şekillerde yorumladılar; halbuki aslolan onu değiştirmektir.") Ama düşünmeye değer olanın yoluna koyulmazsa, düşünme kendini nasıl değiştirebilir ki? Varlığın kendisini düşünmeye değer olarak ortaya koyduğu ne gelişigüzel bir varsayım ne de keyfi bir icattır. Bu, bizi bugün hala belirleyen, hatta bizim kabullenmek istediğimizden daha da fazla belirleyen bir geleneğin hükmüdür.*[1]

Martin Heidegger, *Kant'ın Varlık Hakkında Tezleri [Kant's Thesis About Being], 1944.*

[1] Martin Heidegger, *Kant'ın Varlık Tezi*, çev: Özgür Aktok, Heidegger, ed. Özgür Aktok ve Metin Bal, Doğu-Batı Yay, İstanbul 2010.

Marksist filozoflar şimdiye kadar dünyayı değiştirmek konusunda başarısız oldularsa, bunun nedeni politik yaklaşımlarının yanlış olması değil, daha ziyade metafizik gelenek içinde sıkışıp kalmış olmalarıdır. Yirminci yüzyılın diğer düşünürlerinin aksine, Heidegger metafiziği düzeltmeye muktedir yeni bir felsefe öne sürmek yerine bu tür bir gösterişçiliğin güçlüğüne işaret etti. Ancak, metafiziğin *überwunden*, yenmek ve bütünüyle terk etmek anlamında değil ancak *wervindung* yani kendine katmak ve zayıflatmak anlamında nasıl üstesinden gelinebileceğini fark ettiğimizde dünyayı değiştirmek mümkün hale gelir: "Üstesinden gelme, yalnızca kendine katma üzerine kafa yorduğumuzda kayda değerdir."[2] Bu nedenle üretici bir post-metafizik felsefe (daima iktidardakilere ait) nesnelci *forma mentis*'imizi[3] zayıflatarak, yalnızca metafiziği aşmayacak aynı zamanda onun tasfiyesini sağlayacak, yani dünya genelindeki nüfusun büyük çoğunluğu haline gelen zayıfları da destekleyecektir. Her şeye rağmen, hiçbir zayıf birey, grup veya ulus bugüne kadar dünyayı düzene sokmanın bir yolu olduğuna veya el üstünde tutulması, takip edilmesi ve başvurulması gereken bir nesnel rasyonalite biçiminin varlığına inanmamıştır. Metafizik veya onu çağrıştıran tanımlama politikaları dünyayı olduğu gibi muhafaza etme arzusundaki kazananların felsefesiyken, hermeneutiğin zayıf düşüncesi alternatif arayışındaki zayıfların düşüncesi haline gelir.

Bu kitapta, her ikisinin de mevcut bir kriz yokluğuna yani iktidarın politik, ekonomik ve sosyal yapılarının artan benzeşmesine dikkatimizi çekmesinin dışında ne komünizmin belirli bir felsefi duruşa ne de hermeneutiğin politik bir konuma tercüme edilebileceğini

---

[2] M. Heidegger, "Owercoming Metaphysics," *The End Of Philosophy*. İng. çev. J. Stambaugh (New York: Harper ve Row, 1973), s.91.

[3] "Aklın ayarlanması/düzeltilmesi" anlamına gelen Latince deyim [ed.n.].

iddia ediyoruz. Neo-liberal kapitalizmin dayatmalarına ve hakikatin yorumlayıcı doğasının felsefesine politik alternatif olarak komünizm ve hermeneutik, iktidarın hizmetindeki devrimci konumlardan çok tarihin kaybedenleri yani zayıflar için alternatif cevaplar haline gelmiştir. Eleştirmenleri tarafından komünizmin genellikle tiranlık olarak takdim edilmesi ve hermeneutiğin salt nihilizme indirgenmesi onların tehlikeli olduklarının değil, aksine, bugünün iktidar taşıyıcıları için, bu ikisinin etkisizliğinin bir emaresidir. Tarihin kazananları dünyanın olduğu gibi korunmasını arzularken, kaybedenler farklı bir yorumu yani hermeneutik komünizmi talep ederler. Kendilerini "bilimsel sosyalistler" diye takdim eden çoğu Marx yorumcusunun tersine bu kitap, politikanın bilimsel ve rasyonel gerekçelere değil de, yorum, tarih ve olguya dayanarak temellendirilebileceğine inanan iki "hermeneutik komünist"e aittir. Bu, "çağdaş akademik Marksistlerin Marx ve Engels'ten miras aldıkları temel şey kooperatif devlet arayışının ütopikten ziyade bilimsel, romantikten ziyade bilinçli olması gerektiği kanısıdır"[4] ifadesini Richard Rorty ile birlikte bir kusur olarak görmemizin de nedenidir.

Göstereceğimiz üzere, hermeneutik, bilimsel bilginin aksine, modern evrensellikten ziyade postmodern tikelcilik iddiasında bulun-

---

[4] R. Rorty, *Achieving Our Country: Leftist Thought in Twentieth-Century America* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1998), s.139. Göran Therborn, çağdaş Marksizm açıklamasında, "Marx ve Engels bilim ile eleştiri arasında bir gerilim görmedilerse bile, özellikle İngilizce konuşan Batı'nın, Marx'ı 1968-sonrası akademik anlamda kabul etmesinin ardından 'eleştirel' ve 'bilimsel' Marksizm arasında bir ayrım yaptığı"na (*From Marxism to Post-Marxism* [London: Verson, 2008], s. 71) dikkat çeker. Bu ayrım, Derrida'nın *Marx'ın Hayaletleri* hakkında Antonio Negri, Fredric Jameson, Terry Eagleton, ve başkalarının yazdıkları denemelerde ve başka bazı katkılarda göze çarpar. Bkz. *Ghostly Demarcations: A Symposium on Jacques Derrida's* Specters of Marx, ed Michael Sprinker (London: Verso, 1999) ve *The Idea of Communism*, ed. S. Žižek ve C. Douzinas, (London: Verso, 2010).

duğu için Rorty'nin bu nedenle atıfta bulunduğu ütopik ve romantik niteliklerin tümünü içerir. Fakat komünizm ile hermeneutiği bir araya getiren nedir? Yanıt: Metafiziğin tasfiyesi, yani Nietzsche, Heidegger ve Derrida'nın kendi felsefelerinde sınırlarını çizdikleri *hakikat, Varlık* ve *sözmerkezciliğin (logosentrizm)* nesnel iddialarının yapısökümü. Ancak komünizm bugün kapitalizme bir alternatif sunacaksa, bunu sadece çağdaş hükümetlerdeki politik güç olarak zayıflığı nedeniyle değil, aynı zamanda teorik zayıflığı sayesinde gerçekleştirecektir. Kapitalizmin zaferi ile birlikte komünizm, hem etkin gücünü hem de *kaçınılmaz bir biçimde savaş mantığına yol açan gelişim ideali* olarak kendi orijinal Marksist formülasyonunu karakterize eden bütün bu metafizik iddialarını kaybetti. "Bugün", *sadece muhafazakar hükümetleri değil aynı zamanda* Berlin duvarının yıkılmasından sonra sahip oldukları desteği kaybeden reformist hükümetleri de *karakterize eden ve yönlendiren sırf bu mantık ve ideallerdir.*

Komünizm ve hermeneutik, veya daha iyisi "hermeneutik komünizm," hem *gelişim idealini* hem de genel devrim çağrısını bir kenara bırakır. Alain Badiou, Antonio Negri ve diğer çağdaş Marksist teorisyenlerden farklı olarak biz yirmi birinci yüzyılın devrim için çağrıda bulunduğuna inanmıyoruz, çünkü politika tanımlayan güçler paralel bir ayaklanma ile alt edilemeyecek kadar güçlü, şiddetli ve baskıcıdır: sadece hermeneutik gibi zayıf bir düşünce, şiddetli ideolojik başkaldırıları savuşturabilir ve dolayısıyla zayıfları müdafaa edebilir.[5] Tarihin kaybedenlerinin yüz üstü bırakıldığı postmetafizik çağımızda; Slavoj Žižek'in eleştirel tarzda dikkat çektiği gibi, sadece zayıf düşünce gerçekliğin köksapsal (rizomatik) dokusuna karşı dikkatli bir düşünce[dir]; biz artık kuşatıcı açıklama sis-

[5] Çağdaş Marksist filozoflarla ilgili iyi bir kılavuz Therborn'un, *From Marxism to Post-Marxism* kitabının ikinci ve üçüncü bölümlerinde bulunabilir.

temlerine ve global ölçekte özgürleştirici projelere odaklanmamalıyız; büyük çözümlerin şiddetli dayatması, spesifik direnç ve aracılık normları için yer açmalıdır."[6] Komünizm kapitalizmin eşitsizliklerine karşı direnci harekete geçirirken hermeneutik, hakikatin yorumlayıcı doğasına işaret ederek arabuluculuk yapar.

"Marx ve Heidegger'in amaçladığından daha ötesine gitmek için "Komünizm" ve "hermeneutik" versiyonlarına atıfta bulunacak olsak da; bunların her ikisi de zaten, metafizikten özgürleşme projesini paylaştıkları için her iki filozofun düşüncesinde de bulunabilir." Sözün gelişi bu girişin başındaki epigrafta Heidegger'in, Marx'ın yorum üzerine pasajı hakkındaki değerlendirmesi hem Marx'ın felsefesinde bir yorum teorisinin olanaklılığını hem de Marx'ın düşüncesinde yorum teorisinin yerini bulmaya izin veren böyle bir teoriye Heidegger'in ilgisini gösterir. *Hermeneutisch* (*hermeneutic*) sıfatı Marx'ın eserlerinde yalnızca bir kez geçerken, *Hermeneutik* ismine (*hermeneutics*) asla rastlanmaz.[7] *Feuerbach Üzerine Tezler*'de düşüncesini şöyle ifade eder: "Filozoflar dünyayı yalnızca farklı şekillerde *yorumladılar*; asıl amaç onu *değiştirmektir*." Bu, yine de, Marx'ın yorum teorisi olmadığı anlamına gelmez. Marx'ın klasik yorumcularının çoğunun aksine biz Marx'ın bu ifade ile hermeneutiğin itibarını zedelediğine değil, yorumu da işletmek için, bir değişimin nasıl meydana gelmesi gerektiğini akla getirdiğine inanıyoruz. Hangi gerçekliğin dayatılması gerektiğine dair açıklamanın aksine yorum gerçekliğe yeni bir katkı sağlamalıdır. Peki Heidegger'in düşüncesinde komünizmin varlığı hakkında ne söylenebilir? Heidegger kapitalizm ve demokrasi ile birlikte komünizme de, Nazizme olan başlangıçtaki sempatisinden değil, daha ziyade metafiziğin üstesinden

[6] Slavoj Žižek, *In Defense Of Lost Causes* (London: Verso, 2008), s. 1.

[7] Yu Wujin, "Marx's Philosophy as Practical Hermeneutics," *Fudan Journal* (Haziran 2009).

gelme ihtiyacından dolayı kuşkuyla bakmıştır. Unutulmamalıdır ki, Heidegger bu satırları Sovyet komünizminin *gelişme ideali ağına yani Batılı kapitalist demokrasilere ve Alman Nasyonal Sosyalizmine karşı kendi metafiziksel realizasyon* ağına düşürüldüğü dönemde kaleme aldı. *"Öteki" düşünce ve dolayısıyla Heidegger'in canlandırdığı politika varlıkların bir başka metafizik organizasyonu değil daha ziyade Varlığın düşüncesi, yani Varlık'ın olayının felsefenin temelsiz alanı haline geldiği noktadır. Marx ayaklarımızı dünyaya demirlemiş tutmanın önemini vurguladıysa, böyle bir dünyanın nasıl daima hareket ettiğine ve değiştiğine, sürekli çatışma içinde olduğuna Varlık düşüncesi vasıtasıyla işaret eden de Heidegger'dir.* Bugün felsefenin görevi böyle bir hareketi açıklamaktan çok üretici bir şekilde yorumlamayı öğrenmektir. Belki de metafiziğin yapısökümünden sonra Marx'ın ifadesini "filozoflar dünyayı farklı şekillerde *açıkladılar*; şimdi onu *yorumlama* vakti geldi" şeklinde vurgulamak için yeniden ifade etmenin zamanı geldi.

Komünizm sıklıkla toplumun bütün sahalarına uygulansa ve hermeneutik basit bir yorum tekniğine indirgense de biz komünizmi sosyal işleviyle sınırlayarak ve yukarıda ifade ettiğimiz üzere, aynı metafizik özgürleşme projesini paylaşan hermeneutiğin felsefi özünü vurgulayarak bu açıklamayı tersine çevireceğiz. Elinizdeki kitapta tarihsel Sovyet komünizmine veya çağdaş Çin modeline değil, daha çok en zayıf vatandaşlarının çıkarlarını korumaya kararlı mevcut Güney Amerikalı (demokratik olarak seçilen) komünist hükümetlere atıfta bulunacak olmamızın nedeni budur. Biz Güney Amerika'nın dünyada yirmi birinci yüzyıl[8] komünizmini en iyi tem-

[8] Latin Amerika hükümetlerinin çoğu, kendilerini "komünist"ten ziyade "sosyalist" olarak tanımlasalar da Venezuela Başkanı Hugo Chávez'in son zamanlarda Beşinci Enternasyonal'e çağrıda bulunması bu bölgenin yirmi birinci yüzyıl komünizmini nasıl temsil ettiğinin göstergesidir.

sil eden bölge olduğuna inanıyoruz. Eric Hobsbawm'ın söylediği gibi yirmi birinci yüzyıl komünizmi her şeyden önce şunları yerine getirmelidir:

> *Kapitalizm eleştirisi, kendi çelişkilerini geliştiren adaletsiz bir toplum eleştirisi; daha eşit, özgür ve daha kardeş bir toplum ideali; politik eylem tutkusu, ortak eylemlerin zorunluluğunun farkında olma; en yoksulun ve ezilenin davasını savunma. Bu artık Sovyet modeli gibi sosyal bir düzen, total organizasyon ve kolektivitenin ekonomik düzeni anlamına gelmez: Bu deneyimin başarısız olduğuna inanıyorum. Komünizm program olarak değilse de motivasyon olarak hala değerlidir.*[9]

Göreceğimiz üzere Venezuela'da Hugo Chávez, Bolivya'da Evo Morales ve diğer Latin Amerikalı politikacıların hükümetleri, kapitalizme bir alternatifi ve hiçbir kapitalist devletin cesaret edemeyeceği en zayıfın etkili biçimde savunuluşunu temsil eder.

Sovyet komünizmine atıfta bulunmadığımız gibi, kutsal, hukuki veya edebi metinlerdeki gizli anlamlarının keşfi için uygulanan geleneksel yorum tekniği olarak hermeneutiğe de atıfta bulunmayacağız. Bunun yerine, biz hermeneutiğe insanın varoluşunun bütünüymüş

---

[9] E. Hobsbawm, "El comunismo continúa vigente como motivación y como utopía," Aurora Intxausti ile yapılan söyleşi, *El País* (12 Nisan 2003). Hobsbawm'ın Naomi Klein, Eduardo Galeano, John Pilger, Alexander Cockburn, José Bové ve başka pek çoklarıyla ile birlikte, 2004'te Chávez lehine beyan edilen bir manifestoyu imzaladığına dikkat çekilmelidir: "Biz büyük medya güçleri tarafından yürütülen ve hukukun üstünlüğü ile Anayasa kurallarına tutarlı bir şekilde uyan Başkan Chávez'i bir tiran olarak nitelemeye teşebbüs eden bir bilgi kirliliği seferberliğini kınamak istiyoruz" (Sharmini Peries, "Venezuela's Chavez Triumphant: History Making Democracy in Latin America," Venezuelanalysis.com [16 Ağustos 2004]). Ayrıca bkz. Peter Beaumont, "History's Man," *Guardian* (15 Ağustos, 2004).

gibi muamele edeceğiz. Hermeneutiğin bu ontolojik özü yirminci yüzyılın başında Nietzsche, Heidegger ve Gadamer tarafından bütünüyle kabul edildi ve şimdi –yalnızca hakikatin değil felsefenin de kendi yorumları içinde çözülüp dağıldığı– çağdaş felsefede ortak bir dil haline geldi.[10] Tanımlayıcı dayatmalar, bilginin nesnesi ile özdeş hale geldiğini iddia ederek güç kazanmak arzusundayken, hermeneutik yorumlar çatışması uğruna, yani doğa kanunları, değerleri ve prensiplerinin muhafazasına karşı mücadele eder. Hermeneutik şimdiye kadar sunulduğu gibi muhafazakar politik bir konum değil, nesnel koşullara karşıt olan ilerici bir konumdur. Bu nedenle Jacques Derrida ile birlikte bu kitaba ilham veren Rorty, şunu ileri sürer: "politik dünyada demokrasi ne ise entelektüel dünyada hermeneutik tavır da odur,"[11] yani azınlıklar, farklılıklar ve zayıflara karşı saygı. Peki ama kimdir bu "zayıflar"?

Zayıflar kapitalizmin, yani metafizik realizmin atıklarıdır ve dahası onlar Heidegger'in "Varlık"; Derrida'nın "felsefenin kıyıları"; ve Walter Benjamin'in "ezilenlerin geleneği" adını verdiği şeylerdir. Bu kavramlar yalnızca bilimin rasyonel gelişimine boyun eğmeyi reddeden disiplinleri değil, aynı zamanda az gelişmiş devletleri, faydasız hissedarları ve dünya nüfusunun dörtte üçünden fazlasını temsil eden varoşları da yansıtır. Zayıfların karşıtı güçlüler değil; felsefi seslerini, politikanın bilimin liberal nesnellik

[10] "Muhtemelen felsefi söylemin 'parçalanmış alan'ında yani yorumun kaçınılmaz olarak karakterize ettiği bir alanda yaşadığımız gerçeği hariç" diye açıklar Jean Grondin, "çağdaş felsefenin parçalanmış alanında müştereken düzenlenen çok az şey var" (J. Grondin, *Sources of Hermeneutics* [Albany, N.Y.:SUNY Press, 1995], s. 1). Çağdaş felsefeyi karakterize eden parçalanma hesapları Franca D'Agostini, *Analitici e continentali* (Milan: Cortina, 1997); C. Prado, ed., *A House Divided: Comparing Analytic and Continental Philosophy* (Amherst, N.Y.: Humanity Books, 2003)'de ve aynı zamanda Michael Dummett'in son kitabı *The Nature and Future of Philosophy*'nin son bölümünde (New York: Columbia University Press, 2010) mevcuttur.

[11] R. Rorty "What Is Religion's Future After Metaphysics?" R. Rorty ve G. Vattimo, *The Future of Religion*, ed. S. Zabala (New York: Columbia University Press, 2005), s.74.

idealinin tamamlayıcısı haline geldiğini düşünen John Searle, Francis Fukuyama ve Robert Kagan gibi insanlar vasıtasıyla duyuran muktedirler, yani tarihin kazananlarıdır. Bu kazananlar kendilerini yalnızca "doğru" bilginin değil, aynı zamanda "adil" demokratik prosedürlerin, ekonomik sistemlerin ve aslına bakılırsa zayıflara karşı sürdürülen savaşların, insancıl savaşların[12] taşıyıcıları olarak da addederler. Biz bu metafizik realizm ile birinci bölümde felsefi olarak, ikinci bölümdeyse kitap boyunca incelemelerine atıfta bulunduğumuz birçok ismin yanı sıra Naomi Klein, Ellen Meiksins Wood ve Joseph Stiglitz'in eleştirdiği politik ve ekonomik dayatmaları üzerinden yüzleşeceğiz. Sınırlı (çerçeveli-*framed*) demokrasi sistemlerinin alternatifi, hermeneutiğin ilerici politik projesini

[12] "İnsancıl savaşlar" Danilo Zolo tarafından Batıda alışkan olduğumuz haliyle demokratik savaşların şiddetli doğasını belirtmek için türetilmiş bir kavramdır. İtalyan filozofa göre, büyük güçler Birleşmiş Milletler Şartı'mn 51. maddesinde ifade edilen "meşru-müdafaa" nosyonunu değişimli olarak kullanarak "saldırı" nosyonunu etkisizleştirmeyi başardılar. "Olguların çoğunda 'saldırı' kavramı 'küresel terörizm' tehdidine karşı insanlığı savunmaya götüren bir savaş fikrinin tersine çarpıtılmış ve dönüştürülmüştür." Zolo 1991 Körfez Savaşı'nın ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, Afganistan, Irak, Lübnan ve Filistin'deki müdahalelerin tamamının askeri gücün teröristçe kullanımı vasıtasıyla hümanitaryan savaşm zaferini canlandırmayı başardığını belirtir. Özellikle, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne karşı 1999 savaşı ve 2003'te Birleşmiş Milletler'in Irak'ı işgali insancıl savaş kisvesi altında ustaca kapatılmış bir saldırı savaşının örnekleridir. Bu savaşlar aslına bakılırsa politik, askeri ve ekonomik zeminlerde küresel hegemonik boyutun emperyalist projesini gerçekleştirmeye yönelikti. Bakınız D. Zolo, *Terrorismo umanitario: Dalla guerra del Golfo alla strage di Gaza* (Reggio Emilia: Diabasis, 2009), ss.13-14. Ne yazık ki, benzer bir süreç, Amerika Birleşik Devletleri hükümeti acil malzeme dağıtımı yerine yabancı askerlerin toplanmasına öncelik verdiği için 2010'da Haiti'deki depremden sonra vuku buldu. Ashley Smith'in rapor ettiği üzere, felaket içindeki ilk bir ay bir milyondan fazla insan ilaç yardımı olmaksızın yaşarken Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşmiş Milletler, yalnızca bir milyon insanı beslemeyi başardı. Kurbanlar için su, yiyecek ve konut sağlamaya seferber olmak yerine, Birleşik Devletler ülkeyi 20,000 Birleşik Devletler askeri ile işgal etmeye ve ABD Deniz Kuvvetleri filosu ve Sahil Güvenlik gemileri ile kuşatmaya odaklanmıştı" (A. Smith, "Imperialism with a Human Face: Haiti After the Quake," *International Socialist Review 70* [Mart-Nisan 2010]:ss.9-20.).

ve Güney Amerika'ya yol gösteren "zayıflatılmış komünizm"i[13] inceleyeceğimiz ikinci kısımda açıklanacak.

Özetle, bize bu kitabı yazmayı düşündüren şey dünya üzerinde hüküm süren kriz yokluğudur, 11 Eylül saldırıları ve 2008 ekonomik krizi büyük çapta bir değişime değil, tersine her şeyden önce bu olayları meydana getiren politikaların şiddetlenmesine yol açmıştır. Başkan Obama ve müttefiklerinin bu olaylardan sonra askeri ve neoliberal gündemi pekiştirdiği gerçeği, bütün düşünürleri yalnızca bu kriz yokluğu durumunu kabul etmeye değil, aynı zamanda ve her şeyden önemlisi felsefi ve politik krize arka çıkmaya yani alternatifleri desteklemeye çağırır. Krizin, alternatifin ve değişimin etkili bir örneği olarak Güney Amerika komünizminin ve felsefi hermeneutiğin, politik ve felsefi kuruluşlar tarafından daima tehlikeli olarak takdim edilmesi şaşırtıcı olmasa gerek: Neoliberal kapitalizm dünyanın her tarafında kendi çıkarı adına sermaye piyasalarını muhafaza ederken, metafizik realizm felsefeyi bilimin emrine amade eden akademi filozofları üzerinde hüküm sürmektedir. Değişim batılı küreselleşme-karşıtı protestocularımızın gerçek amacıysa, onları bu kitapla, arzuladığımız politik ve felsefi alternatifleri izlemeye davet ediyoruz.

[13] Bakınız G. Vattimo, *Ecce Comu. Come si ri-diventa cio che si era* (Milan: Fazi, 2008) ve G. Vattimo, "Communisme faible?" *L'idée du communisme*, ss.287-289.

1. Bölüm

SINIRLI/ÇERÇEVELİ DEMOKRASİLER

1. Dayatılan Tanımlar

> Filozofun görevi problemi yeterince açık bir biçime yerleştirmek ve bilimsel bir çözümü olanaklı kılsın diye yeterince özenli bir şekilde ifade etmektir.
>
> —John Searle, Özgürlük ve Nörobiyoloji [*Freedom and Neurobiology*] (2007)

17 Kasım 2004 Çarşamba günü Başkan George W. Bush başka birçok ismin yanı sıra John Searle'ü Ulusal Beşeri Bilimler Madalyası ile ödüllendirdi. Beyaz Saray'daki bu güzel seremonide Searle, "insan zihninin kavrayışını derinleştirme çabalarından, modern düşünceyi biçimlendiren aklı ve nesnelliği savunan ve yapay zekanın doğası hakkındaki tartışmayı belirleyen yazılarından"[14] ötürü onurlandırılmıştı. Bu ödülün verilmesi ile ilgili en ilginç şey Searle'ün onu kabul etmesi değil, daha ziyade ne tür bir felsefenin, hem dünya nüfusunun çoğunluğunun arzusunun tersine bir ülkeyi istila eden hem de kendi vatandaşlarının temel sivil haklarını kısıtlayan bir

14

başkan tarafından tasdik edildiğidir. Searle'ün bu tür bir kaynaktan gelen ödülü kabul etme gerekçeleri ulusal tanınma ile kişisel başarı hissi arasında gidip gelirken, ödülün kendisi, iktidarın hizmetindeki en son gelişme olarak tanımlama politikalarına öncülük eden felsefi konumuna uygundur.

Tanımlama politikaları, bir felsefe olarak egemen olmak için iktidarı dayatmaz; daha çok dayatma (şiddet), muhafaza (realizm) ve zafer (tarih) formunda hakikati takip eden egemenlik toplumunun süregelen varoluşu için işlev görür. Metafizik açıdan sınırlı bu politik sistemler toplumun kendisini hakikate, yani zayıfa karşı güçlünün yanında yer alan mevcut paradigmaya göre yönetmesi gerektiğini savunur. Yalnızca güçlüler hakikati belirler, çünkü bunu bilebilecek, uygulayabilecek ve dayatabilecek araçlara sahip olanlar sadece onlardır. Searle benzeri, mesela Platon, Hegel veya Tarski gibi filozoflar kendi felsefelerini egemen kılmak istemezler. Ama aslında onlar kendilerini huzur içinde buldukları bir toplumu sürdürmeye yardımcı olurlar –yani egemen politik sınıfın az çok bilinçli hizmetkarları haline gelirler. Fakat çok daha önemli olan şey filozofların egemen politik iktidarlara hizmet ediyor olması değil, egemenlik ihtiyacının ekseriyetle metafizik düşünce ile sonlanmasıdır. Metafizik, egemenliğin nedeni değil, bir yönü ve bir sonucudur.

Yasakoyucular, politikacılar ve mülkiyet sahibi sınıflar, toplumun bütün üyelerinin kendi dayattıkları paradigmaları takip etmelerine ihtiyaç duysa da bu tür paradigmalar entelektüel topluluğun desteği olmaksızın sürdürülemez. Bütün disiplinler arasında ampirik bilimler, iktidar yapıları içerisindeki merkezi rolünü sürdürmüşse bu, ampirik bilimler daha iyi sonuçlar elde etmeyi başardıkları için değil, ancak metafiziğin özünün en iyi icrasını takdim ettikleri içindir. Bu öz, fiziksel gerçekliğin aslen materyalist doğasından, ilahi buyrukların teolojik anlamına doğru değişiklik gösterebilen, analiz altındaki konunun doğru bağlamını or-

taya çıkarmaya dayanır. Mevzu ne olursa olsun, nesnel hakikat arayışı yalnızca bu filozofları değil, aynı zamanda gelişimlerinin nesnel olarak ölçülemediği bu farklı kültür sektörlerini de koşullandırmaya başlar (Nesnelci geleneğe karşı son otuz yıldır mücadele eden Richard Rorty). "Newtoncı fizik bilgini"nin nasıl Aydınlanmadan bu yana kendisinden sosyal reformlar talep edilen "entelektüel model" haline geldiğine işaret eder. Bu entelektüelle ilgili problem onun bu reformları "insanların benzedikleri şeyin nesnel bilgisi –Greklerin veya Fransızların yahut Çinlilerin benzediği şeyin değil, aslında insanlığın bilgisi"– etrafında bir merkeze toplamasıdır. Anlaşılacağı üzere, evrensel hakikat arayışı bireysel kimlikler ve farklılıklar üzerinde bir dayatma haline gelmiştir.

Nietzsche ve Heidegger'i takip eden, Derrida felsefenin bu metafizik doğasının nasıl yalnızca bilgiyi yerleşik kutuplar (yokluğa karşı varlık, yanılgıya karşı hakikat, maddeye karşı zihin, kötüye karşı iyi, kadına karşı erkek) halinde yapılandırmakla kalmayıp aynı zamanda daima birinci terimi ikinci terimin üzerine yerleştiren bir tarzda hiyerarşik düzeni tesis ettiğini gösterir. Kısacası Varlığı mevcudiyet olarak belirleyerek Batı felsefesi, ilişkilerin mevcut durumuna dair basit bir tanımlamalar dizisi haline gelir ve otomatik olarak zamansal, mekansal ve tek tipleştirilmiş mevcudiyete karşıtları üzerinden ayrıcalık tanır. Heidegger'in (temelde bir totoloji olan) "Düşünüyorum-birliği'nin *saf* ilişkisi koşulsuz ilişki haline geldikçe *kendisine mevcut olan mevcut* olmalığın/varlıksallığın (*beingsness)* bütünü için ölçü haline gelir"[15] diye açıklamasının nedeni budur. Bu ölçülebilir tanımlamalar dizisi hakkında felsefe tarihi boyunca (Platoncu saf formlar aleminden, Kant'ın aşkınsal tecrübe durumlarına ve Marx'taki tarihin kaçınılmaz ilerleyişine kadar) çok farklı yaklaşımlar olsa da filozof Varlığı

[15] M. Heidegger, *Contributions to Philosophy* (*From Enowning*) (1989, İng. çev. P. Emad ve K. Maly (Bloomington: University of Indiana Press, 1999), s.140.

daima (Husserl'in krizde olduğunu ilan ettiği) Avrupalı bilimlerin üzerinde çalıştığı hareketsiz, tarih dışı ve geometrik nesne olarak ele almaya kendisini adamıştır. Toplumdaki ilerlemesini güvence altına almak için felsefe, sahip olduğu metafizik hakikat takıntısından dolayı bilimlere, yani öngörülebilir neden ve etkilerin yapısı içindeki bütün varlıkların bütünsel organizasyonuna dönüştü.

Göreceğimiz gibi, özellikle Aydınlanmadan beri ampirik bilimlere Doğaya erişimlerinden dolayı öncelik verilince felsefe, felsefi problemlerin doğduğu daha geniş alanları bir kenara bırakarak bilimsel bir girişim haline geldi. Bu sebeple W. V. O. Quine gibi önde gelen filozoflar şunu ifade ettiler: "bilim felsefesi yeterince felsefedir."[16] Şimdiyse başka çağdaş metafizik filozoflarıyla birlikte Searle, felsefeyi bilimsel yöntemlerin veya Rorty'nin belirttiği üzere "bilimin güvenli patikası"nı[17] hükmü altına almaya çalışıyor. Fakat düşünceyi bilimin güvenli patikasına (veya genelde hakikate) tabi kılarak, çağdaş analitik ve Kıta Avrupası düşünce gelenekleri, "realizm"e, yani Aydınlanmanın baştan beri temel problemi olan bilimsel disiplinleri geliştirmek uğruna olguların basit analizi ve muhafazasına geri düşmüştür. Ancak böyle yaparak, felsefe en önemli görevlerinden birini başından savar: alternatif, farklı veya yenilikçi imkanlar sunmak. *Felsefe, nesnelerden ayrı, onları seyreden ya da tarafsızca kabul eden değildir, daha ziyade ilgili, tasarlayan ve etkin bir olanaklılığın pratiğidir.* Farklılıkların tamamen nötrleşmesi vasıtasıyla, "gerçeklik"e bu dönüşte, felsefe sadece muhafazakar olmakla kalmamış, aynı zamanda yeri geldiğinde kendisini koruyan en güçlü politik iktidarın (bu bağlamda Amerikan-tarzı neoliberal sınırlı demokrasilerin) hizmet-

[16] W. V. O. Quine, "Mr. Straeson on Logical Theory" (1953). *The Ways of Paradox and Other Essays* (Cambridge, Mass.; Harvard University Press, 1976), s.151.

[17] R. Rorty, *Philosophy and The Mirror of Nature* (1979; Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2008), s.384.

çisi olmuştur. Bu nedenle, Heidegger daha 1930'ların başlarında, "'bilim'in 'liberal' özünün ve 'nesnellik ideali'nin yalnızca politik-ulusal 'yönelim' ile uyumlu olmadığını, bunun yanında ondan ayrı tutulamayacağının da fark edilmesinin" çok sürmeyeceğine dikkat çekmiş olması herhalde bu nedenledir: "Ulusal bilim 'organizasyonu' 'Amerikan' bilim organizasyonu gibi aynı hat boyunca ilerler."[18]

Çoğu filozof bu eleştirinin (bilimlerin nesnelci amaçları ile hakim politik iktidar veya benzer şekilde, hakikate dair politikaların temeli arasındaki ilişkiye dair eleştirinin) yalnızca Heidegger, Kuhn ve Derrida ile başladığına inansa da, daha yirminci yüzyılın başlarında Spengler, Popper ve başkaları Aydınlanma-tarzı bilimsel nesnelciliğin bütün disiplinlere sirayet etmesinden kaynaklanan tehlikelere dikkat çekiyordu. Spengler'in *Batı'nın Çöküşü* [*The Decline of the West*] (1918-1922), Popper'ın *Açık Toplum ve Düşmanları* [*The Open Society and Its Enemies*] (1945) ve hatta Arendt'in *Totalitarizmin Kaynakları* [*The Origins of Totalitarianism*] (1951) gibi klasik metinler dünyanın rasyonalizasyonuyla, bugün çok daha derinden tanıklık ettiğimiz bir rasyonalizasyonla ilgilidir. Bütün bu metinler Aydınlanmayı suçlasa da yirminci yüzyılın yıkıcı dünya savaşlarının nasıl onun gelişiminden kaynaklandığını göstermek için *Aydınlanma'nın Diyalektiği*'nde [*Dialektik der Aufklarung*] (1947) "aydınlanma totaliterdir" ifadesini açıkça kullananlar Adorno ile Horkheimer olmuştu.[19] Ancak tanımlama politikaları hakkındaki bu klasik uyarıların en önemli özelliği, nesnelciliğin yanlış, yanılabilir ve asılsız olduğu inancı değil, aksine onun, adaletsiz, bir başka ifade ile etik, özgürlük ve demokrasiye saldıran bir cani olduğu

[18] Heidegger, *Contributions to Philosophy*, s.103.

[19] I. Berlin "Karşı Aydınlanma" kavramını ilk kez 1973'teki makalesinde kullandı. Bkz. I. Berlin, *The Proper Study of Mankind*, ed. H. Hardy ve R. Hausheer (New York: Farrar, Strauss ve Giroux, 2000), ss.243-268.

inancıdır. Ne diyor orada Herbert Marcuse: "Aklın metafizik gerçekliğe topyekün tabi kılınması, ırkçı ideolojiye zemin hazırlar."[20] Bütün bu klasik metinlerin ortaya çıkışının Claude Lévi-Strauss'un antropolojik çalışmalarını ürettiği, yani farklı kültürlerin karşılaştırılmasının Avrupa uygarlığının teorik adem-i merkezileşmesi açısından bir başlangıç noktası sağladığı aynı zamana denk gelmesi tesadüf değildir.

Bu ilk bölümün amacı, Popper, Adorno ve Benjamin'in bilimsel nesnelcilik ve gerçekçiliğe [realizme] karşı uyarılarının müstakbel metafizik eğilimlere de yöneltildiği çağdaş felsefenin gerçekçi karakterini hatırlatmaktır. Searle gibi filozofların kapıldığı bu gerçekçiliğin, otoriter bir politik anlamı olduğunu da göstermeye gayret edeceğiz. Bilimsel ve fenomenolojik araştırmalara karşı felsefenin ontolojik doğasına kesin bir dönüşü talep eden ilk düşünür olarak addedilebilecek Heidegger, yalnızca hakikatin ezici, nesnel dayatmalarını eleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda metafiziğin dışladığı şeye de işaret ediyordu: unutulmuş Varlık. Çoğu Heidegger yorumcusunun aksine biz bunun Varlığın "nesne"si için derin bir bilimsel araştırmayı değil de, Derrida'nın "felsefenin sınırları" ve Benjamin'in "ezilenlerin geleneği"olarak adlandırdığı metafiziğin ezilenler tarihini anımsamayı talep ettiğine inanıyoruz. Unutulmuş Varlık tanımlama politikalarına kurban gitmişleri bulabileceğimiz bu unutulmuş, mağlup edilmiş ve farklı tarihtedir –ve muhtemelen de söz konusu tarihten özgürleşmedir. Ayrıca bu nesnelcilik-karşıtı yazarların çoğunun (Popper, Benjamin ve Adorno) bu metinleri Batı rasyonalitesine karşı sürgünde, başka bir ifade ile dışlanma ve

[20] H. Marcuse, *Heideggerian Marxism,* ed. R. Wolin ve J. Abromeit (Lincoln University of Nebraska Press, 2005), s.158. Marx ve Heiddegger arasındaki ilişki ya da olası diyalog hakkında, M. Lewis, *Heidegger Beyond Deconstruction: On Nature* (London: Continuum, 2007), bkz. 5. bölüm, "Heidegger and Marxism: 'A Productive Dialogue,'" s.128-151.

yabancılık durumunda yazması tesadüf olarak görülmemelidir. Fakat niçin biz zayıfların tarihini, nedenlerini ve politikalarını ortaya çıkarmaya bugün muktedir olduk? Kesinlikle hakikatin uygun temsilini bulduğumuz için değil. Daha çok Heidegger ve Derrida'nın gerçekleştirdiği metafiziğin yapısökümünden sonra, şiddet olmaksızın hakikati dayatmak, yani hakim uygarlığın elde ettiği rasyonel sonuçlara mecbur etmek artık mümkün değil.

Bu tanımlama politikalarının paradigmatik örneği yalnızca ezici kolonyalizm yüzyıllarınca değil aynı zamanda Amerikan kapitalist sisteminin bütün dünya çapındaki başarısızlığıyla da temsil edilir. Metafizik açıdan sınırlı demokrasinin ekonomik ve askeri sonuçları ikinci bölümde ele alınacak olsa da,[21] biz şimdi tanımlama politikalarının üç temel teorik niteliğini söyleme cüretinde bulunacağız: hakikatin şiddeti, realizmin/gerçekçiliğin muhafazakar doğası ve kazananların tarihi.

Hakikatin Şiddeti

Seçkin Fransız analitik filozofu Pascal Engel ile hakikatin kullanımları üzerine bir tartışmada Rorty, çağdaş felsefenin yalnızca realistler ile anti-realistler arasında değil, daha önemlisi hakikatin realizmi veya anti-realizmi hakkında tartışanlar ile bu metafizik çekişmelerden büsbütün uzak durmaya çalışanlar arasında da nasıl

[21] "Sınırlı" (çerçeve/çatı) (*Ge-Stell*) Heidegger'in, bilim ve teknolojinin nesnelci doğasını yani "insanın özünün, nasıl insanın kendisinin kontrol edemediği bir güç ile sınırlandığı, belirlendiği ve meydan okunduğunu" göstermek için kullandığı bir kavramdır (Heidegger, "Only a God Can Save Us: *Der Spiegel*'s Interview" (1976). *Philosophical and Political Writings*, ed. Manfred Stassen, İng. çev. M. P. Alter ve J. D. Caputo [New York: Continuum, 2003], s.38). Biz Heidegger'in demokrasiye dair kullandığı bu kavrama, demokratik süreçlerin rasyonel teknoloji organizasyonu içinde de nasıl "sınırlı" hale geldiğini göstermek için başvuruyoruz.

bölündüğünü gösterir.[22] Engel, ne pahasına olursa olsun sadece kendisinin hakikate dair "minimal realizm" teorisini haklı çıkarmakla ilgilenirken; Rorty, hem realist hem de (anti-realist bile, hakikatin var olmamasına ilişkin kendi tanımını dayattığı için) anti-realist teorisyenlerin tanımlama politikalarına mensup olduklarını, oysa böyle bir düalizmin üstesinden gelenlerin post-metafizik kültüre, yani (üçüncü bölümde ele alacağımız) yorum politikalarına mensup olduklarını göstermeye çalışır. Fakat Rorty'nin en önemli etkisi, felsefenin realist/anti-realist çekişmesini bir kenara bırakmaktan kazanabileceği demokratik fırsatlarla değil daha ziyade, tanımlama politikalarının sert politik sonuçları ile ilgilidir. Rorty'nin "Dayanışma mı yoksa Nesnellik mi?" başlıklı 1985 tarihli meşhur makalesinde, felsefi geleneğimizde hakikatin merkeziliğini vurgulamasının nedenleri şunlar olsa gerek:

> Hakikat arayışı nosyonu etrafında yoğunlaşan ve Yunan filozoflarından Aydınlanmaya dek süren Batı kültüründeki gelenek, doğrultusunu dayanışmadan nesnelliğe çevirerek insanın varoluşundaki anlam bulma girişiminin en açık örneği olmuştur. Kişinin kendisi için yahut kişinin gerçek veya imgesel topluluğu için yararlı olacağından değil, kendisi için takip edilmesi gereken bir şey olarak Hakikat fikri bu geleneğin merkezi temasıdır.[23]

Çoğu filozof hakikatin geleneğimizdeki merkezi tema olduğu hususunda Rorty ile hemfikirken, hiçbiri dayanışmadan yüz çevirme-

[22] R. Rorty ve P. Engel, *What's the Use of Truth?* Ed. P. Savidan, İng. çev. W. McCuaig (New York: Columbia University Press, 2007),ss.47-59.
[23] Rorty, *Objectivity, Relativism, and Truth*, s.21.

deki sorumlunun hakikat olduğuna inanmayacaktır. Bu ihtilafın kökü hakikatin özünde yani onun pragmatik doğasında yatar ki bu doğayı kaybettiğinde kendi anlamını da kaybeder. Hakikat yalnızca dayanışmadan yüz çevirmesi bakımından "şiddetli" değildir, kolayca kendi varoluşumuz üzerinde dayatma haline gelebildiği için "şiddet"in ta kendisidir. "Şiddetli" olması barışçıl dahi olabileceği anlamına gelir, fakat bunun yerine hakikat sıklıkla, kabul edildiği varsayılan dayatılmış bir tanımı ima eder. Şiddet hakikatin politik anlamıdır, çünkü hakikat İncil'deki ("Hakikat seni özgür kılacak"), Hegel'deki ("Hakikat bütündür") veya çok daha güncel haliyle Baudrillard'daki ("simulakr doğrudur") tanımından çeşitlenen nihai bir darboğaza işaret eder. Muhtemelen bu hakikat tanımları, aslında esenlik taşımasına rağmen, farklı dinsel, varoluşsal veya sosyal Varlığımıza bakmaksızın kendilerini dayatma iddiasındadır. Daha önce sözü edilen metafizik felsefeler gibi, bu hakikat tanımları da kendilerini huzur içinde buldukları ve aynı zamanda haklı çıkarmayı talep ettikleri sosyal düzeni sürdürmek ister.

Mevcut nesnel düzenin yansıması olarak hakikat, esinini daima hayatın etik ve ahlak ideallerinden alsa da bu aynı idealler hakikatin birliğine, yani doğru fikirlerin birliğine dayanır. Bu birlik (sınırlı demokrasi diye adlandırdığımız) global politik sistemin tesisinden dolayı bugün etkileyici bir biçimde gerçeklik haline gelse de, hakikat bu nedenle şiddetli olmaya son vermez. Çünkü *hakikat iddiaları politik iktidarın da iddialarıdır*. Peki bu şiddet, global politik kültürümüzde nasıl vuku bulur? Prensipte "politikaların ahlakileştirilmesi," yani sözde barışçıl fikir teatisi olarak diyaloğun kullanımı yoluyla vuku bulur –bildiğimiz üzere, Platon'un örnek niteliğindeki diyalogları bile başkasının zaten başından beri bildiği hakikati fark etmesi için iki muhataptan birini (genellikle köleyi) yönlendirmeyi amaçlar.

Hakikat iddiaları daima politik iktidarın iddiaları ise yani şiddet ise ve dahası bu aynı şiddet görünürdeki diyalog boyunca şiddetse, bir başka deyişle diğer muhatabın "susturulması"ndan başka bir şey değilse, hakikat ve şiddet birbiri yerine geçebilir. Yalnızca hakikatin şiddetinin kabulü insana, nihai temele sahip olma iddiasında bulunan bu politikaların, yani hakikatte temellenen politikaların örtük tehlikesini göz önünde bulundurma imkanı verir. Göreceğimiz üzere diyalog vasıtasıyla hakikatin temellendirilmesi sınırlı demokrasi içerisindeki düşünceyi belirler: demokratik olanın yalnızca metafiziğin tesis ettiği düzene yasal olarak katıldığı muhafazakar bir ahlaki düzen.

Çağdaş analitik ve Kıta Avrupası düşünce gelenekleri içindeki en başarılı hakikat tanımları Husserl'in fenomenolojik teorisine ve Alfred Tarski'nin dil felsefesine (1933'te Tarski, ortaçağ felsefesinde *veritas est adaequatio rei et intellectus* olarak ifade edilen Aristoteles'in "hakikatin karşılıklık teorisi"ni geliştirdi) ait olmayı sürdürür. Çoğu tarihçi bizi semantik açıdan bu iki teori arasında temel bir fark olduğuna inanmaya iterken, sadece bir kısmı her iki teorinin de paylaştığı metafizik çıkarımı tartışmıştır. Çoğu Tarski yorumcusunun aksine, biz (" 'p' doğrudur ancak ve ancak p ise")[24] ilkesindeki tırnak işaretlerinin asli olduğuna inanıyoruz, çünkü onun pragmatik özüne, bir başka ifadeyle hakikatin "kim" için önemli olduğuna işaret ederler. Kısacası; tırnak işaretlerinin dışındaki *P*'nin konumu onu orada tutma ihtiyacı duyanlar ve dolayısıyla *P*'yi dayatma ihtiyacında olanlar tarafından daima ifade edilir, olumlanır ve sürdürülür. Metafizik filozofları, bu dayatmanın ve dolayısıyla ikinci *P*'den tırnak işaretlerinin çıkarılmasının "olumlama (önesürüm), eylem ve düşüncelerimiz"in kendilerini *öteki* olumlama, eylem ve düşünce-

[24] A. Tarski, "The Semantic Conception of Truth and the Foundations of Semantics," *Philosophy and Phenemenological Research* 4 (1944), ss.341-75. Ayrıca bkz. Tarski, *Introduction to Logic and to the Methodology of the Deductive Sciences*, ed. Jan Tarski (New York: Oxford University Press, 1994), s.33.

lerden ayırmak için zorunlu olduğu cevabını verecektir. Aynı filozoflar ("P" ile *P* arasındaki) bu karşıtlık olmaksızın, düşüncelerimizin faydasız olacağını ve dolayısıyla ortak tecrübelerimizi paylaşmak için Tarski'nin ilkesine ihtiyaç duyduğumuzu ileri sürerler. Ancak, ortak tecrübelerimizi paylaşmak için gerçekten de "P" ile *P* arasındaki karşıtlığa ihtiyacımız var mıdır? Görünüşte gerçek *P*'ye herhangi bir ilgi duymaksızın "P"den memnun bir grup bulunamaz mı?

Bu karşıtlık veya fark, Husserl'in metafizik yaklaşımını farklı bir hermeneutik yaklaşımdan ayırt ettiği *Varlık ve Zaman*'la [*Sein und Zeit*] başlayan, Heidegger'in hakikat analizi sayesinde açık hale gelir. Husserl için hakikat, fenomenolojik Varlığın salt "niyeti/yönelimi" ile maddenin "kendisi" arasındaki farka –başka bir ifade ile, bir şeyin görünme tarzı ile "kendisi" olma tarzı arasındaki farka– dayanır. Bu fark, aynı Tarski'nin "P" ile *P* arasındaki karşıtlığına benzer bir kendilik veya düzeni, eksiksiz bir biçimde kendinde olduğu gibi tanımlamadan kaynaklanır; yani bir önerme ancak şeylere kendinde oldukları gibi görünmelerine imkan veren bir tarzda "atıfta bulunursa" doğru olacaktır. Fakat bu "atıf" daha önce bahsettiğimiz pragmatik "dayatma"dan çok da farklı değildir, çünkü onun amacı hala bir şeyin kendisini, kendisini gizlemeyle (sahte/yanlış) karşıtlık içinde nasıl açığa vurduğunu (hakikat) açıklamaktır.

Bu metafizik yoruma karşı Heidegger, "olarak apofantik" ancak "olarak hermeneutik" bünyesinde mümkün olduğu için doğru veya yanlış, geçerli veya geçersiz, iyi veya kötü olduğu fark etmeksizin her önermenin nasıl daima türev bir önerme olduğuna dikkat çeker. Bir diğer ifade ile öznel yüklemsel kiplikler vasıtasıyla "nesnelleştirilebilen" olarak bize sunulmuş bir şeyin, "ön-kabulsüz" kavranışı yoktur. Aynı zamanda Tarski'nin cümlelerinde dile getirildiği üzere doğrulayıcı bilgiden önce insanoğlu, Husserl'in veya Tarski'nin teorilerinde öne sürüldüğü gibi bir türev anlayışı gerektirmeyen şeylerin Varlığına ilişkin "varlıkbilim-

öncesi" ve "teori-öncesi" kavrayışına zaten sahiptir. Bu nedenle Heidegger *Varlık ve Zaman*'da şu açıklamayı yapar:

> *İfade hakikatin asıl "yeri" değildir, ancak* tersi *doğrudur: Keşfedilmişliğin benimsenmesinin bir modu ve dünya-içinde-varolmanın bir tarzı olarak ifade keşfetmeye veya* Dasein'*ın açıklık'ına/açığa çıkmaklık'ına dayandırılır. En kökensel "hakikat" ifadenin "yer"i ve ifadelerin doğru ya da yanlış (keşfeden veya örten) olabilme imkanının ontolojik koşuludur.*[25]

Üçüncü bölümde Heidegger'in insani Varlığın (*Dasein*) spesifik ontolojik yapısını analiz edecek olmamıza rağmen[26], burada, önermelerin hakikatinin, hatalı olduğu için değil kökleri her dilbilimsel veya dilbilim-öncesi upuygunluğu belirleyen anlayışın açıklığına tekrar atıfta bulunduğu için türev olmadığını anlamak önemlidir. Bu, sadece dilbilim-öncesi fenomenleri tematize etme değil düşüncenin bilgiye, Varlığın var olanlara, "olarak hermeneutik"in "olarak apofantik"e önceliğini vurgulama meselesidir. "Olarak apofantik" hem doğruya hem de hataya izin verirken "olarak hermeneutik" düzeyinde bunların hiçbirisi söz konusu değildir. Çünkü "önerme hakikatin mekanı değildir; hakikat önermenin mekanıdır."[27] Göreceğimiz üzere Heidegger bu metafizik hakikat anlayışını yanlış olduğu için açığa çıkarmadı; Heidegger onu yüzeysel olduğu, yani filozofun görevini "hakikati tecrübe etme tarzımız"ı veya daha doğrusu kendimizi kaçınılmaz olarak hakikati peşinen varsayıyor

[25] M. Heidegger, *Being and Time* (1927), İng. çev. Joan Stambaugh (Albany, N.Y.: SUNY Press, 1996), ss.207-208.

[26] Özellikle 3. bölümdeki "Existence Is Interpretation" başlıklı kısım.

[27] M. Heidegger, *Logic: The Question of Truth* (1925-1926), İng. çev. T. Sheehan (Bloomington: University of Indiana Press, 2010), s.113.

bulduğumuzda "hakikatin fiilen mevcut olduğunu" açıklamaya indirgeyen metafizik girişime karşı açığa vurdu. Özne ile nesne arasındaki karşılıklılık yüzünden kafamız allak bullak olmuşken, bütün şeylerin içinde verili olduğu dünyayı ve varonlar olarak kendimize ait yükümlülüklerimizi gözden kaybederiz.

Hakikat, ister Aristoteles'in, Tarski'nin, isterse de Husserl'in terimleriyle olsun, Varlığın yalnızca mevcut bir şeyin mevcudiyeti olarak, yani nesnel bir biçimde yorumlandığı bütün Batı mantığının kaynağındaki metafizik yapıyı paylaşır. Bu ayrımda özne ve yüklem –bir başka ifade ile birinin daima ötekine atıfta bulunduğu iki terim arasındaki ilişki– yalnızca mantıksal ve sözlü yapıyı değil ayrıca bu aynı yapının dayatmasını da temsil eder. Heidegger varlıklarla ilişkimiz (hakikat) ile Varlığı anlamamız (açıklık) arasındaki farkı, metafizik geleneğimiz içinde hangi yolla "varlık ve hakikatin eş-kök[28] olduğunu"[29] fark etmemizi mümkün kılan "ontolojik fark" olarak adlandırır. Tartışacağımız üzere (daha önce adı anılan bilimsel nesnel gerçekçiliğe karşı Popper'ın, Arendt'in ve Adorno'nun uyarıları gibi) Heidegger'in hakikat analizi, hakikatin şiddetinin altını çizer. Çünkü hakikat, söylediğimiz üzere, daima nesnel mevcudiyet olarak anlaşılan Varlığın doğrulanmasından başka bir şey değildir. Heidegger'in daha sonra "*aletheia* sorununu, örtüsünü kaldırmak sorununu ortaya atmak –ayrımların dayatılabildiği (Varlığın

[28] Heidegger'in "gleichursprunglich" kavramının İngilizce karşılığı "equi" ve "primordial"den oluşmuş "equiprimordial"dir. Kavram, x ve y'nin eş-kök olmasının, onların *ab initio* (başlangıçtan) eşit ölçüde temel/asli kök ve karşılıklı olarak bağımsız olduğuna işaret eder. Bu durumda x ve y biricik bir bütünün farklı boyutlarıdır ve biri olmaksızın diğeri de olamaz. Fakat bu ilişki hiyerarşik bir ilişki değildir; iki kavramdan birinin diğerine karşı daha temel/asli bir üstünlüğü yoktur. Eş-kök kavramların hiçbiri diğerinden türetilemez ve diğeri üzerine temellendirilemez. Heidegger için *Dasein* ve "dünya" dünya-da-ki-Varlığın/Olmanın eş-kök unsurlarıdır [ed.n.].

[29] Heidegger, *Being and Time*, s. 211.

mevcudiyeti) ve doğrulanabildiği (karşılıklılık olarak hakikat)– hakikat sorununu ortaya atma ile aynı şey değildir"[30] şeklinde ilan etmesinin nedeni de budur. Bu nedenle Ernst Tugendhat (ve Apel ve Habermas gibi Heidegger'in diğer seçkin yorumcuları), Heidegger'in hakikat kavramının *aletheia,* yani "örtüsünü kaldırma olayı" (*unconcealing*) olarak yalnızca doğru ile yanlış iddialar arasındaki değil, "aynı zamanda iyi ve kötü eylemler"[31] arasındaki ayrımlardan vazgeçmesine dikkat çeker. Onların dikkat çektiği şey hem doğru hem de Heidegger'in, belirttiğimiz gibi, hakikatin tanımlamalarını aklayan şiddet dayatımı olarak hakikate muhalefetinin tasdikidir. Bu nedenle "bilimsel global organizasyon"unumuzda, "nötr dünya"mızda veya benzer şekilde, sınırlı demokrasimizde hakikat (yahut onun karşıtı, sahtelik) alanı içerisinde sınırlandırılmayan herhangi bir önerme, yorum veya etik kusurludur; dolayısıyla sessizleştirilmesi gereken yerleşik düzenin başkalaşması ve bozulmasıdır. Yerleşik düzenin felsefi hermeneutiğinin felsefi parçalanması (üçüncü bölümde göreceğimiz üzere) hakikat tanımlamalarına güvenmek yerine, yorumlayıcı "örtüsünü kaldırma olayları" ile meşgul olduğu için, sürekli olarak görelilik, nihilizm ve dahası politik anarşizmle suçlanır. Yalnızca hermeneutik (doğa bilimlerine karşı insan bilimlerindeki metot-aşırı hakikatin savunulması olarak başlayan hermeneutiğin modern versiyonu)[32] gibi teorik olamayan bir düşünce tarzı, "barış

[30] M. Heidegger, *On Time and Being,* İng. çev. J. Stambaugh (Chicago: University of Chicago Press, 2002), s.70.

[31] E. Tugendhat, *Self-Consciousness and Self-Determination,* İng. çev. P. Stern (Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1986), s.214. Tugendhat, Habermas ve Apel'in *Time and Being*'e dair bu tasdiklerinin tarihsel açıklaması şu kitabın ikinci bölümünde bulunabilir: S. Zabala, *The Hermeneutic Nature of Analytic Philosophy: A Study of Ernst Tugendhat,* İng. çev. .S. Zabala ve M. Haskell (New York: Columbia University Press, 2008).

[32] Heidegger hermeneutiğin teorik olmayan bu özünü açıkça belirtir: "Hermeneutiğin gerçekten başarmayı amaçladığı şey sadece bir şeyi göz önüne almak ve onun hakkında bilgi edinmek değildir, fakat daha ziyade varlıkla ilgili bilgidir, mesela, Varlık [ein Sein]. O, yorumun

içinde" bir arada yaşamayı, yani sınırlı demokrasileri garanti altına almaya muktedir mutlak hakikat iddialarına karşı koyan bu olaylar karşısında adil davranabilir.

Kısacası, kendimiz ile metafiziğin "barışçı" nötrlüğü arasına mesafe koymak için, hakikati terk etmeli, gözden çıkarmalı veya hükümsüz kılmalıyız: *Hakikatin sonu, demokrasinin başlangıcıdır.*[33] Durum böyle olmasaydı, o zaman ekonominin nesnel yasaları veya politik diyalogların sonuçları, hayatımızın bir parçası haline gelen daimi krizlerin önüne geçebilirdi. Gayet iyi bilindiği üzere, ekonomik ve politik krizler (*crises*) sadece daimi değildir ayrıca bu aynı yasa ve diyaloglarla da desteklenir; çünkü krizler nesnel tanımlamaların yani hakikatin metafizik gerekçelendirilmesine dayanır. Diyaloğun, politikayı ahlakileştirmenin, yani sınırlı demokrasinin çıkarlarını, şartlarını ve bağışıklıklarını muhafaza etmenin en iyi yöntemi haline geldiği yer burasıdır. Bu hakikat iddialarının aynı zamanda nasıl politik iktidarın da iddiaları haline geldiğini göstermek için, bugün hala politik ahlakın paradigmatik örneğini temsil eden Platon'un diyaloglarını incelemek şarttır.

Platon'un mağara alegorisindeki köleler bugün zayıflarca, yani baskı gören kültürler, vatandaşlar ve sürekli olarak ("Washington Konsensüsü", IMF veya Birleşmiş Milletler diye de adlandırılan) Batı medeniyetine katılmaya davet edilen devletlerce temsil edi-

dışında ve onun yararına konuşur... İlgilendiğim kadarıyla, bu kişisel yorum kabul edilirse, hermeneutiğin tamamen felsefe olmadığını, fakat aslında onun önünde ilerleyen ve varlık için onun kendi nedenlerine sahip olan başlangıç niteliğinde bir şey olduğunu düşünüyorum: onda söz konusu olan şey, tamamının ilgili olduğu şey, mümkün olduğunca hızlı bitmiş olmak için değil, daha ziyade mümkün olduğunca uzun dayanmak içindir... O, yalnızca, 'iyi niyetli düşünce'leri için bugünün filozoflarından önce unutkanlığa maruz kalan bir nesne/obje yerleştirmeyi arzular" (M. Heidegger, *Ontology—the Hermeneutics of Facticity* [1923], İng. çev. J. Van Buren [Bloomington: University of Indiana Press, 1999], s. 14).

[33] Bu tezin ilk formülasyonu için bkz. G. Vattimo, *Farewell to Truth*, İng. çev. William McCuaig (New York: Cloumbia University Press, 2011).

lebilir. Batı da aynı Platon gibi hakikate, yani başka bütün devletlerin çıkarlarına yol göstermeye muktedir uygun bilgiye sahip olduğuna inanır. Platon, muhtemelen diyaloglarının kölelerin çıkarına olduğunu düşünse de, (diyalog vasıtasıyla) "ikna olmadıysa kölenin cebren gün ışığına çıkarılmasını" zorunlu bulduğu gerçeği Platon'un bizzat başka çıkarlara hizmet ettiğini ima eder. Fakat hangi çıkarlara? Hakikatin, onu anlayan, bilen kişilerin muhtemelen nesnel mevcudiyetlerini gerekçelendirmek için yarattıkları hakikatin çıkarlarına. Bu nedenle, Platon'un çoğu diyaloğunda hakikat bir sonuç değildir; fakat zamanı geldiğinde diğerlerini sorgulayanlarca daima varsayılmıştır.

Platon'un *Menon* diyalogunda köle geometrik hakikati keşfedebilse de Platon'un sorgulamasına boyun eğene dek onu "anlamayacaktır." Bu bölümün açılış epigrafındaki gibi, nasıl ki felsefe "bilimsel çözümü[34] [kabul etmek] zorundadır" aynı şekilde köle de "Platon'un hakikatine boyun eğmelidir."

Her ikisi de diyalog veya felsefe olmaksızın bir karşılıklılık talep eden metafiziğin ezici dayatmalarının örnekleridir. Anlaşılacağı üzere, bilim gibi Platon diyalogları da hakikate veya benzer şekilde şiddete boyun eğmenin başlangıcıdır, çünkü Platon muhataplarının yolculuklarına ("karanlık mağaradan İyi'nin ilahi ışığına") yardım ederek bu benzer diyalogların sürdürdüğü egemenlik toplumunun varoluşuna hala hizmet eder. Hakikatin köleye dayattığı şiddet dışında Platon'un alegorisinin bir başka anlamlı niteliği, hakikati bilmekten kaynaklanacak tehlikeli sonuçlardır. Platon'un anlattığına göre, köle yolculuktan döndüğünde artık karanlıkta göremeyeceği için diğerleri onunla sade-

[34] J. Searle, Freedom and Neurobiology (New York: Columbia University Press, 2007), s.32.

ce alay etmeyecek, aynı zamanda bazılarını baştan çıkarıp peşine takabileceğinden ötürü onu öldürmek de isteyeceklerdir. Buna değmeyecek belli bir şiddeti ima ettiği için mağarada kalanlar yolculuktan, yani hakikatten korkarlar. Göreceğimiz üzere, hakikat yalnızca mağarayı terk etmeyi kabul etmeyenler için değil, dönenler (ve bu esnada Platon'un "filozof-kral" modeline göre filozoflar haline gelenler) ve öncülük etme zorunluluğu hissedenler için de şiddet haline gelir:

> *[Filozoflar] İyinin kendisini bir kez gördü mü, bunu bir model olarak kullanarak, her birisi sıra kendisine geldiğinde şehri, özel kişileri ve bizzat kendilerini hayatlarının geri kalanında düzenlemelidir* [kosmein]. *Artık çoğunlukla zamanlarını felsefe ile geçirecekler; fakat birinin sırası geldiğinde, iyi bir şey yapıyormuş gibi değil, tersine zorunlu bir şey yapıyormuş gibi şehrin iyiliği uğruna politikalarla ve kurallarla mücadele eder* (*Devlet*, 540a-b).

Göreceğimiz üzere, Platon'a göre filozof, kurulu düzeni desteklemelidir. Filozof farklı bir paradigmaya göre tekrar "Varlığı kendisi için işletemez/yola koyamaz"[35] veya yerleşik organizasyona ilişkin başka imkanlar öne süremez, bunun yerine "zorunlu olan" şeyi "düzenlemeli," yani dayatmalıdır. Diyaloglara önayak olan Platon, yerleşik düzenin, ya Devletten men ettiği sanatçılar yahut bu tarzda hareket edebilecek filozoflar tarafından tahrif edilmesini, değiştirilmesini ya da sarsılmasını istemez. Kısıtlamalara sahip olmayan ve dolayısıyla bizi cezbedebilen bir kopya olduğu için Mimetik sanatı yasaklamak, felsefeyi olması gereken şeyle sınırlamaktan çok farklı

[35] M. Heidegger, *Introduction to Metaphysics*, İng. çev. G. Fried ve R. Polt (New Haven, Conn.: Yale University Press, 2000), s.97.

değildir. Böyle bir "gereklilik" diyalog boyunca başkasının susturulmasından, yani hakikati muhafaza uğruna şiddet eyleminden başka bir şey değildir. Bu, diyaloglar ile sohbetler arasındaki farka işaret eder. Heidegger'in "örtüsünü kaldırma olayı"nda olduğu gibi sohbetler de diyalogların koruduğu düzenin aksaklığını temsil eder, çünkü konuşmaya dayalı alıp-vermelerde hakikat peşinen varsayılmaz, aksine daha en baştan yok sayılır. Sohbet, sürdürmeyi istediğimiz şeyden çok sohbet geliştikçe müdahil olduğumuz bir durumsa, diyaloğun en büyük düşmanı haline gelir: beklenmedik olay.[36] "Sohbet" ve "olay" kavramları üçüncü bölümde analiz edilecek olmasına rağmen, bu kavramların diyalog kavramından farkı akılda tutulmalıdır, çünkü bu, diyalogdan (yani tanımlama politikalarından veya benzer şekilde sınırlı demokrasiden) "hermeneutik komünizm"e bir yön değiştirme imkanına işaret eder. Sohbette yer alan kaçınılmaz çatışma örtülü anarşizme, göreliliğe ve düşünce zayıflığına atıfta bulunurken, diyalogun dayatmaları bunun yerine politik düzeni muhafaza etmeye muktedir bir realizme ihtiyaç duyar.

Realizmin Muhafazakar Doğası

Gördüğümüz gibi, Platon ve onu takip eden felsefi geleneğin çoğu, felsefeden yalnızca hakikati bulmasını değil, aynı zamanda onu muhafaza etmesini de talep eder. Diyaloglar politikanın ahlakileştirilmesine hizmet eder etmez, ortaya çıkan herhangi bir kriz, bozulma veya şok esnasında düzenin temel ilgi odağı haline gelir. (İster felsefi, teolojik veya bilimsel olsun) doğru ve yanlış iddia-

[36] Bu fark şu çalışmalarda analiz edilmiştir: S. Zabala *The Remains of Being* (New York: Columbia University Press), ss.78-86 ve "Being Is Conversation, *Consequences of Hermeneutics*, ed. L. Malpas ve S. Zabala, (Evanston, III.: Northwestern University Press, 2010), ss.161-176.

lar üzerindeki çağdaş çekişmeler, şiddet vasıtasıyla düzenini dayatmaya hazırlanan, politik yönden muhafazakar felsefi kültürün semptomlarıdır. Sonuç olarak bu Karl Popper'ın *Açık Toplum ve Düşmanları*'nda [*The Open Society and Its Enemies*] Platon, Hegel ve Marx'ı totalitarizm ile suçlamasının nedenidir. Bu klasik metin, "mağaranın dışındaki ışık" (Platon), "tarihin sonu" (Hegel), veya "devrimin özgürleştirici sonuçları" (Marx) vasıtasıyla politikayı hakikatte temellendirme iddiasındaki filozofların nasıl açık ve demokratik toplumun düşmanları olduğunu göstermeyi amaçlamıştı. Popper'ın metni, Alman üstadın muazzam bibliyografyasında en az-çalışılan metin haline gelmesi noktasında Platoncular, Hegelciler ve Marksistlerin ciddi saldırılarına maruz kaldı.

Politik düşünce bugün hala bu metni çoğunlukla görmezden geliyorsa, bunun nedeni onun politikadaki hakikat nosyonuna saldırmasındandır. Fakat en ilgi çekici olan şey, bu saldırının Heidegger'inkinden çok farklı olmamasıdır; daha önce gördüğümüz üzere, her şeye rağmen, hem Popper'ın "açık toplum"u hem de Heidegger'in "örtüsünü kaldırma olayı" diyalogların örtük düzenine, yani politikayı hakikatte temellendirmeye yönelik herhangi bir girişime karşı yöneltilmişti. Popper ile birlikte bilimsel-nesnel gerçekçiliğe karşı uyarıda bulunan bazı "Aydınlanma-karşıtı" filozoflar olsa da, daha önce söylediğimiz gibi, çağdaş felsefenin (fenomenoloji ve sözde analitik ontoloji gibi) bazı bölümlerinde daha radikal bir gerçekçiliğe dönüş olduğu görünüyor. Gerçekçiliğe bu şekilde dönüşün en ilginç yanı yalnızca korku ifadesi (ve dolayısıyla güvenlik talebi) değil, aynı zamanda onun global birleşme arzusu vasıtasıyla ortaya koyduğu muhafazakar doğadır.

Bu dönüşün çeşitli nedenleri arasında, metafiziğin tamamlanması, felsefenin nesnel bilimler içerisinde çözünmesinin nasıl onu egemen politik iktidarların hizmetine daha fazla sunduğuna işaret ettiği için, bize en ma-

kul açıklama olarak görünüyor.[37] Ama gerçekçilik felsefenin kabul etmek zorunda olduğu, politikaların sunduğu ve inancın değer verdiği nesnel verilerin korunması ise, o vakit yalnızca sınırlı demokrasilerde, yani dönüşüm ve değişimin neredeyse imkansız olduğu yerde zafer kazanabilir. Diyaloglar, yaygın bilimsel düzenden yani demokrasinin metafizik temelinden ayrılan herhangi bir forma hakikati dayattıkları için, salt dönüşümün olanaklılığını hesaba katmaz. Felsefenin bilimsel nesnelcilik içerisinde çözünmesine yol açan bu temel, çağdaş sınırlı demokrasiyi yarattı ki Heidegger bunu "yegane kriz, kriz yokluğudur" diye ifade etmişti:

> *Kriz (emergency) yokluğu kendinde-kesinliğin aşılamaz hale geldiği, her şeyin hesaplanabilir olarak değerlendirildiği ve hepsinden önemlisi, bir önceki sorun olmaksızın, kim olduğumuza ve ne yapmamız gerektiğine karar verildiği azami noktadır –orada, bilen farkındalık, gerçekte asla kurulmuş olmadan, edimsel özvarlığın (temellendiren-mekan ve onun zamanının temellendirilmesine gereksinen) kendinin ötesini-temellendirme yoluyla vuku buluşu olmadan kaybolmuştur.*[38]

Varlığın varolanlarla, yani onun teknolojik global organizasyonuyla nihayet yer değiştirdiği (aynı zamanda "nötralizasyon" diye de adlandırabileceğimiz) bu kriz yokluğu durumunda, felsefe, hem onun birliğini dayatmaya hem de tesis edilmiş diyaloğu korumaya mec-

---

[37] Tekil bilimlerdeki metafiziğin bu başarısının yeni bir ispatı için bkz: Psillos ve M. Curd (ed.), *The Routledge Companion to Philosophy of Science* (London: Routledge, 2008). Giriş bölümünde editörler, "tekil bilimlerin felsefelerinin, son yirmi yıl içinde [nasıl] benzersiz bir olgunluğa ve bağımsızlığa eriştiğini" anlatıyor (s.ix).

[38] M. Heidegger, *Contributions to Philosophy*, s.140. P. Emad ve K. Maly "*NOT*"ı "sıkıntı" (*distress*) olarak tercüme ederken, biz R. Polt'un "kriz" (*emergency*) önerisini tercih ediyoruz (R. Polt, *The Emergency of Being* [Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2006]).

bur kalmış gibi görünüyor. Bu, yukarıdaki pasajda, Heidegger'in krizi yalnızca dünyadaki metafizik egemenlikte değil, aynı zamanda "kim olduğumuz, ve ne yapmamız gerektiği"nde yani özgürlüğümüzde de bulmasının nedenidir. *Kriz bugün "özgürlük"ün ancak tesis edilmiş diyalogda mümkün olduğu nötralizasyon durumunun tamamlanmasıdır.* Bir zamanlar Metafizik filozoflarının amacı, dış gerçekliğin daha etkili bir manüpilasyonunu garanti etmek için Aydınlanmacı bilimsel nesnelliği bütün disiplinlere yaymakken, artık temel görevleri, aykırı tipe, parazite veya yabancı duruma karşı tesis edilmiş "diyalojik realizm"in muhafazasını sağlama almak olmuştur. Bu durumda, sadece sınırlı demokrasinin (ve onu oluşturan bütün faktörlerin; hakikat, diyalog ve kurumların) ontolojik yapısını teminat altına alabilen felsefe hem akademik hem de sosyal olarak ödüllendirilecektir. [39]

Doğrudan veya dolaylı olarak bu tür bir realizmi koruyan çoğu analitik ve kıta filozofları arasında (ve dolayısıyla özgürlüğe de karşıt) John Searle, yalnızca kendine özgü konumundan ötürü değil, aynı zamanda Derrida'nın yapısökümcü düşüncesi hakkındaki tartışmasından dolayı da özel bir yere sahiptir.[40] Bu tartışma, Searle gibi gerçekçilerin felsefenin bilimsel çözünmesini sorgulayan herhangi birinde gördüğü korku, güvensizlik ve tehlikeyi ifade ederken, Amerikalı filozofun ana hatlarıyla belirttiği "sosyal ontoloji,"[41] bilimin nesnelci dayatmaları vasıtasıyla

---

[39] Searle'ün Başkan Bush'un kararıyla aldığı bu ödül, son yıllarda bilim hizmetindeki nesnelci filozofların kurumsal tanınmalarının pek çoğundan yalnızca biridir. Benzer tanınmalar 63. dipnot'ta listelenmiştir.

[40] Fenomenoloji vasıtasıyla böyle bir gerçekçiliği savunan ve aynı zamanda Derrida ile bir tartışmaya da giren kıta filozofları arasında, J-L. Marion'a dikkat çekmeliyiz. Bu tartışma için bkz. *God, the Gift and Postmodernism*, ed. J. D. Caputo ve M. J. Scanlon (Bloomington: University of Indiana Press, 1999).

[41] Searle bu ontolojiyi ilk kez *The Construction of Social Reality*'de (New York: The Free Press, 1995) ana hatlarıyla belirtti.

topyekun kontrolü sağlamaya çalıştığı için, Heidegger'in vurguladığı "kriz yokluğu"nu (dolaylı olarak) açığa çıkarır: Barry Smith'in ileri sürdüğüne göre, Searle, "başından beri *temel* realizmi savunmuştur."[42]

Searle'ün gerçekçiliğinin muhtemel ve dolayısıyla da Derrida ile ilgili münakaşasının temel kaynağı *Encylopaedia Britannica*'nın (1929) on dördüncü baskısı için "Fenomenoloji" makalesi üzerinde birlikte çalıştıkları vakit Husserl ile Heidegger arasındaki ihtilafta bulunabilir.[43] Politik açıdan şartlanmış yorumcularının aksine, Heidegger'in Husserl ile işbirliğine bir son vermesinin yegane nedeni fenomenolojinin Husserl'den beri edindiği metafizik anlamdı: felsefeyi bölgesel ontolojiler serisinde çözündürme fırsatı. Heidegger, kendisinin üstesinden gelmek için uğraştığı, Husserl'in de birkaç yıl sonra vazgeçtiği metafizik rüyayı geliştirme girişimini temsil ettiği için, böyle bir çözünmeyi kabul edemezdi.[44] Kısacası, Searle, Husserl'in erken dönem fenomenolojik bölgesel ontolojiler projesini radikalleştirirken, Derrida, yapısökümcülük aracılığıyla Heidegger'in fundamental ontolojisini geliştirdi.

Bütün bunların ardından, son kitaplarından birinde Searle'ün "standart fenomenolojik yazarlardan birkaçı bırakın bana fenomenolojik görünmeyi, fenomenolojik olanın yanından bile geçmiyor"[45]

---

[42] B. Smith, "John Searle: From Speech Acts to Social Reality," John Searle, ed. B. Smith (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), s.2.

[43] Husserl ile Heidegger ve *Encyclopaedia Britannica* madde yazarlarının tümü arasındaki işbirliğinin tam bir açıklaması için bkz. E. Husserl, *Psychological and Transcendental Phenomenology and the Confrontation with Heidegger (1927-1931)*, ed. ve İng. çev. T. Sheehan ve R. Palmer (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1997).

[44] Bu, Husserl'in Avrupalı bilimlerin ve felsefenin kendisinin tarihsel doğasını vurguladığı *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*'nin 1934'te basılması ile meydana geldi.

[45] J. Searle, *Philosophy in a New Century* (Oxford: Oxford University Press, 2008), s.2.

diye iddia etmesi sürpriz olmasa gerek. Searle burada, fundamental ontolojisini vurgulamak için (felsefeyi bölgesel ontolojiler serisinde çözmeyi arzulayan) Husserl'in erken dönem fenomenolojik projesini yarım bırakan bu gibi filozoflara (Heidegger, Hans Blumenberg ve pek çok başkalarına) atıfta bulunur. Husserl'in ilk fenomenolojik projesinin takipçileri arasında,[46] hem John Austin'in konuşma eylemleri teorisini öngördüğü hem de "sosyal etkileşimler"e dair bölgesel ontolojisinden dolayı Adolf Reinach'ın Searle'ün realizminde özel bir yeri vardır.[47] Husserl ve Reinach, Searle'e uygun fenomenolojik yaklaşımı sağlasa da, Amerikalı filozof insani özgürlük alanını bilimsel politik kontrolün emrine amade kılmayı başarmıştır– kendi ifadesiyle bu noktada, "özgürlüğün genişlemesi ile rasyonalitenin genişlemesi aynı şeydir".[48] Searle'ün realizminin arkasındaki politik proje "Batı Rasyonalist Geleneği" (bu da tam olarak metafiziğin bir başka adıdır), yani "herhangi makul bir felsefenin temel varsayımları olan"[49] bu nesnellik, hakikat ve rasyonalite standartlarını vurgulamak, muhafaza ve kontrol etmektir. Ancak makul felsefe nedir?

Amerikalı üstada göre, felsefenin "makul" olması için, ampirik bilimle işbirliği yapması ve aslına bakılırsa genel bir *wissenschaftliche* ("bilimsel" anlamındaki Almanca sözcük) yaklaşımına sahip olması gerekir. Böyle bir yaklaşıma, kendisini, "maddenin atom teorisi ve

---

[46] Biz burada "Münih Fenomenoloji" grubuna, yani A. Reinach, J. Dauvert, A. Pfänder ve M. Geiger'e atıfta bulunuyoruz. Fenomenolojik hareketlerin tam bir açıklaması için, bkz. E. Sipiegelberg, *The Phenomenological Movement: A Historical Introduction* (Berlin: Springer, 2007).

[47] A. Reinach, *A Priori Foundations of the Civil Law* (1913), İng. çev. J. Crosby, *Aletheia* 3 (1938): ss.1-142.

[48] J. Searle, *Conversations with John Searle* ed. G. Faigenbaum (Montevideo: Libros En Red, 2001), s.146.

[49] Searle, *The Construction of Social Reality*, s.iii.

biyolojinin evrim teorisinin ifade ettiği" türden çürütülemez olgulara teslim ederek ulaşılabilir.[50] Fakat yine de felsefe neden kendisini özellikle bilimin en son keşiflerine teslim etmek zorundadır? Yanıtı basit; çünkü "biz, atom fiziği, evrimci biyoloji ve nörobiyolojinin tanımladığı kadarıyla, basit bir olgular dünyasında yaşıyoruz."[51] Umulanın aksine, Searle, bu aynı bilimler sayesinde daha çok şey öğrendikçe, olgulara dair tanımlarımızın değiştiğini açıkça kabul eder; bir başka ifadeyle, Thomas Kuhn'un bilimsel-paradigma devrimleri teorisinin önemini de kabul eder.[52] Ama yine de, bunu hermeneutiğin veya rölativizmin lehine değil, tam aksine aleyhine bir argüman olarak değerlendirir. "Temel olguların mutlak varoluşu, bizlerin onları tarihimizin herhangi bir noktasında kesin olarak dile getirdiğimizi bizzat garanti etmeyeceği için" yorumlarımızın değişmesi göreliliğe karşı bir argümandır. Olgular değişmez fakat bilgimizin sınırları genişler."[53] Searle'ün, olgulara bağımlı olmamıza büyük önem atfetmesinin nedeni budur:

> Zihinsel hayatımız dahil bütün hayatımız temel olgulara bağımlıdır. Farz edelim ki, insanoğlunun, bilinçliliğini ve niyetliliğini kullanarak temel olgular dışındaki semantik, kurumsal, sosyal vb. anlamlı bir olgular seti yaratmaya nasıl muktedir olduğu hakkında ilginç birtakım sorulara sahibiz. Kurumsal, sosyal ve benzer başka olgular göreli bir varoluşa sahiptir. Sadece insana göre var olurlar. Ancak temel olgular bu tarzda bir göreli varoluşa sahip değildir. Mutlak bir varo-

[50] Searle, *Philosophy in a New Century*, s.25.

[51] *A.g.e.*,s.131.

[52] Kuhn'un teorisi üçüncü bölümün ilk kısmında analiz edilecektir.

[53] Searle, *Conversations with John Searle*, s.151.

luşa sahiptirler. Bizim ne düşündüğümüzden bağımsız olarak onlar vardır.[54]

Bu pasajın en temel özelliği, Searle'ün temel olguların varoluşu üzerindeki ısrarı değil, daha ziyade temel olgular gibi, "kurumsal gerçekliğin tümünü vurgulayan temel yapıyı elde etmek"[55] için felsefi açıdan analiz edilmesi, sistematize edilmesi ve geliştirilmesi gereken bu diğer semantik, kurumsal ve sosyal olgulardır. Fakat bu temel yapıyı bilmek neden bu kadar önemlidir? Searle, bu temel yapının geleceğin siyaset felsefesinin daha iyi sonuçlar alabilmesini sağlayabileceğine inanmaktadır, zira bu temel yapı siyaset felsefesinin bunu "bir önceki politik ontolojisinden,"[56] yani bilimin temel gerçeklerinden elde etmesini sağlar. *Dışsal realizm, teorilere sahip olmanın önkoşuludur.* Özetle, kurumsal gerçeklik, Searle'ün fiziksel doğalarından dolayı bu türden fonksiyonları yerine getiremeyen ancak kolektif bir onay talep eden nesnelere dayatılan "statü fonksiyonları" adını verdiği şeyin kolektif dayatmaları sorunudur. Ancak nesnenin belirli bir statüye (mesela, bir polis olmak) ve bununla birlikte bir işleve (halkı korumak) sahip olması sadece "kolektif niyetlilik/yönelimsellik" ve bir "fonksiyon ataması"ndan dolayı değildir. Belirli bir statüye ve bu statü ile birlikte, belirli bir fonksiyona sahip olacak bir şey için, bir "kurucu kural", deyim yerindeyse, "belirli bir statüyü elde ederken belirli şeyleri sayabileceğimiz bir kural, mevzuat ya da uygulamalar dizisini takip etme" imkanına da sahip olmak gerekir.[57]

Searle'ün muhafazakar realizminin en önemli özelliğinin, hükümet, para ve eğitim gibi kurumsal yapıların, aslında özgür-

[54] *A.g.e.*, s.131.

[55] Searle, *Conversations with John Searle*, s.151.

[56] *A.g.e.*, s.150.

[57] Searle, *Freedom and Neurobiology*, s.89.

lüğümüze sınır koyarken, aynı yapılar içerisindeki hayatımızı kontrol etmememize imkan verdiğine ilişkin inancında yattığı kanısındayız. Bu kontrol, Searle'e göre yalnızca gücümüzü artırmakla kalmaz, aynı zamanda onların bünyesinde eylemde bulunmamız için bize (bir sonraki bölümde göreceğimiz üzere "kazananlar" gibi,) motivasyonlar da sağlar. Ancak bu motivasyonlar, Searle'ün dönüşümlerden, yani bizim kurumsal gerçekliklerimiz dahilindeki acil durumlardan kaçma arzusundan başka bir şey değildir Bu, G. W. Bush'un, çoğu Amerikan vatandaşının onun başkanlığı meşru olmayan bir şekilde kazandığı "gerçeği"ne (bunun aynı zamanda "kurumsal bir gerçek" olduğunu dikkate almak gerekir) aldırmaksızın, 2000 yılındaki seçimlerde başkanlık statüsü fonksiyonunu ele geçirmesini, Searle'ün düşüncesinde pozitif bir faktör olarak görmenin nedeni olmalıdır. Fakat "ABD'deki deontik iktidarın yapısı açısından önemli olan şey" diye açıklar Searle, "çok az istisna dışında, onların Bush'un deontik güçlerini tanımaya devam etmesidir"[58]. Görebildiğimiz kadarıyla, Searle'ün metafizik gerçekçiliğinin önceliği, kurumsal olguları iktidara teslim için korumaktır, sonunda "muhtemelen özgür irade gibi bize ait bir kavramın belli özelliklerinden vazgeçmek zorunda kalacak" olsak bile.[59]

John. L. Austin'in konuşma eylemlerini[60] Derrida'nın yorumlamasından (Searle'ün yalnızca "kesinlikten yoksun" değil aynı zamanda

---

[58] *A.g.e.*, s.103. Searle kısa süre önce *La Stampa'ya verdiği* bir röportajda bu noktaya temas eder: "La libertà è figlia del linguaggio," Alberto Papuzzi ile röportaj, *La Stampa*, 19 Mayıs 2008.

[59] Searle, *Freedom and Neurobiology*, s.5. Bir sonraki bölümde liberal ekonomist H. De Soto'nun, Searle'ün kurumsal-vaka realizmini, kapitalizm baskısını sürdürmek için nasıl geliştirdiğini göreceğiz.

[60] J. Austin, *How to Do Things with Words*, ed. J. O. Urmson (Oxford: Clarendon, 1962).

"muğlak" olarak gördüğü bir yorum)[61] sonra ortaya çıkan ve bizim de daha önce bahsettiğimiz Searle-Derrida tartışmasında yorumcuların çoğunun aksine biz meselenin özünün dilbilimsel değil politik olduğunu düşünüyoruz. Derrida'nın felsefesi, öncelikle özgürlüğe karşı yaratmış olduğu gerilimlerden ötürü metafiziğin muhafazakar doğasının üstesinden gelmeye odaklanırken, Searle bunun yerine, onu dış olaylara, şoklara veya yabancı istilacılara karşı korumakla ilgilenir. Bu nedenle, bu türden gerilimleri susturma veya benzer şekilde, Searle'ün talep ettiği gibi, onları bilimin hükmüne sokmak yerine, dikkate almak, dinlemek ve yeniden hatırlatmak Fransız üstadın felsefi öncelikleri arasındaydı. Searle'ün Derrida'nın kendi metnine[62] cevabım –Fransız üstat burada Searle'ü ironik bir biçimde "SARL" (*"Société à responsabilité limitée*'nin kısaltılması)[63] olarak yeniden adlandırmakla kalmayıp aynı zamanda da ona cevabını (Amerikalı filozofun, Austin üzerinden savunduğu Batı rasyonalistik geleneğin "kurumunu" göstermek için) "Limited Inc abc" diye isimlendirir– takip etmedeki yetersizliği onun "makul" felsefe vizyonunda yatar. Yukarıda söylediğimiz üzere, Searle için "makul" felsefenin yalnızca genel bir *wissenschaftliche* yaklaşıma sahip olması değil, aynı zamanda "Russell, Wittgenstein ve Frege"nin takipçileri ile sınırladığı Batılı rasyonalist geleneği savunması da gerekir.[64] Ancak, Derrida'nın belirttiği üzere, bu türden bir geleneği savunarak Searle, "başka"nın yani felsefi dünyamıza ait başka geleneklerin, imkanların ve bağlamla-

[61] Searle, *Conversations with John Searle*, s.166.

[62] J. Derrida, "Limited Inc," *Glyp 2*'ye ek (1977): 162-254; J. Derrida, *Limited Inc.*, ed. G. Graff (Evanston, III.: Northwestern University Press, 1988)'de yeniden basıldı; J. Searle, "Reiterating the Differences: A Reply to Derrida" *Glyph 1* (1977):ss.198-208.

[63] "SARL" Birleşik Krallık'ta hissedarlar tarafından sınırlanmış ("Ltd.") özel bir şirkete ya da Birleşik Devletler'de bir "korporasyon"a eşittir.

[64] Searle, *Conversations with John Searle*, s.169.

rın haklarını istismar ediyordu. Bu, sonuçta yapısökümün de anlamıdır: "işgalci güce veya herhangi bir hegemonya türüne kazanç sağlama değil"[65], "iktidarın, hakimiyetin sınırlarını başkasına ve bizzat bana, kendime hatırlatma yolu."[66]

Halihazırda birçok kez[67] yapıldığı gibi bütün tartışmayı özetlemek yerine, biz onu oluşturan pek çok politik özellikten yalnızca birini kısaca yorumlamakla ilgileneceğiz: Derrida'nın "yinelenebilirlik (*iterability*)" nosyonu. Yinelenebilirlik yeni durumlarda tekrarlanacak ve böylece yeni bağlamlara aşılanacak işaretlerin, metinlerin ve kelimelerin kapasitesidir. Bir "bağlam asla doyurulmaz" çünkü Derrida'nın ileri sürdüğüne göre:

> *[Her] Dilbilimsel veya dilbilimsel olmayan, (bu karşıtlığın genel anlamında) konuşulan veya yazılan işaret, küçük veya büyük bir grup olarak alıntılanıp tırnak işaretleri arasına yerleştirilebilir; dolayısıyla her verili bağlam ile ilişkisini kesebilir ve kesinlikle doyurulamayan [unsaturated] bir tarzda sonsuz yeni bağlamlar doğurabilir. Bu, işaretin kendi bağlamı dışında geçerli olduğunu değil, ancak tam tersine mutlak sabitlemenin herhangi bir merkezi olmaksızın yalnızca bağlamlar olduğunu varsayar.*[68]

---

[65] Derrida, *Paper Machine*, s. 115.

[66] J. Derrida, "A Discussion with Jacques Derrida," *Writing Instructor* 9, nos. 1-2 (Sonbahar 1989-Kış 1990): 18.

[67] Tartışmanın gelişiminin ve özünün tam bir tarihi için bakınız, Raoul Moati, *Derrida/Searle: Déconstruction et langage ordinaire* (Paris: PUF, 2009); J. Culler, *On Déconstruction: Theory and Criticism After Structuralism* (1982; Abingdon: Routledge, 2008), ss. 110–134; ve Ian Maclean, "Un dialogue de sourds? Some Implications of the Austin-Searle-Derrida Debate" (1985) *Jacques Derrida: Critical Thought*, ed. I. Maclachan (London: Ashgate, 2004), ss . 49-66.

[68]. J Derrida, "Signature, Event, Context" (1971), *Margins of Philosophy*, İng. çev. A. Bass (Chicago: University of Chicago Press: 1982), s. 320

Görebileceğimiz gibi, "yinelenebilirlik değişir;"[69] yani metinler yeni bağlamlar içine yerleştirildiğinde, sürekli olarak önceki anlamalardan hem farklı hem de onlara benzer yeni anlamlar üretir. Ama bu neyi ima ediyor? Her işaret, metin veya kelime, yinelemelerini mümkün kılan şey olmadan mümkün değildir; onun bileşenleri asla "gerçekten" tam olarak kendilerine sunulmaz. Austin, Searle ve Batı rasyonalistik geleneğin büyük bir kısmının aksine Derrida, iletişimin, ufukları bütünüyle mevcut olmayan öğelerden sıyrılmadığından asla birleşik bir alan olmadığını belirtmek için, bileşenlerin bu sınırsız kaybını "dağılma" olarak adlandırır.

Searle, Derrida'nın yinelenebilirlik argümanını yorumladığı vakit, hem onun felsefi anlamda hata (tip ayrımının kavranamayışı) olduğuna inandığı şeye hem de ayrıca bu argümanın ima ettiği politik tavize, yani kontrol kaybına işaret ediyordu. Searle için, bir yazarın, "bir ifadenin anlamının kontrolünü" kaybetmesi, "mesela, cümlenin anlamı ile konuşmacının kastı arasındaki bütün ayrımlar sisteminin altının oyulduğunu veya çökertildiğini" ima eder.[70] *Kontrolü kaybetmek yerine, felsefe daha çok statü fonksiyonları dayatmalıdır.*

Kısaca, bu tartışma metafizikçi realistlerin nasıl, politik gücün hizmetçilerinden, yani "en ufak zorluğa, en ufak komplikasyona, kuralların en ufak dönüşümüne" karşı önlemlerini almış acil durum tatbikatçılarından başka bir şey olmadıklarını gözler önüne serer. Bu nedenle Derrida, "iletişimin kendinden-menkul savunucuları" olarak onların görevi "kuralların ve karmaşıklığın yokluğunu [sadece] ifşa [etmektir]" şeklinde devam eder.[71]

Searle'ün, geçtiğimiz yıllarda, diğer felsefi konumları karşılaştır-

[69] Derrida, *Limited Inc.*, s. 62.

[70] Searle, *Conversations with John Searle*, s. 166.

[71] Derrida, *Limited Inc.*, s. 158.

malı edebiyat, politik bilimler ve ilahiyat bölümlerinde marjinalize ederek, Birleşik Devletler'deki çoğu felsefe bölümündeki yönetimi ele geçiren Amerikan analitik felsefenin en seçkin temsilcilerinden biri olması sürpriz olarak görülmemelidir. Gadamer, Derrida, Rorty, Habermas, Butler veya Žižek gibi önde gelen filozoflar esasen bu bölümlerde istenmiyorlarsa; bu, onların Searle, Strawson, Davidson, Dummett, Bouveresse veya Dennett'ten daha az "profesyonel" oldukları için değil, tam tersine felsefeyi bilimle sınırlandırmaya daha az meyilli oldukları içindir. Özetle, bilimsel gerçekçiliğin bütünleyicisi olarak analitik felsefe yalnızca bilimsel girişimleri değil, aynı zamanda kısmen bu türden girişimlere bel bağlayan Amerikan hükümetini de meşrulaştırır.[72] Derrida'ya göre bu nedenle, analitik felsefe, "hiçbir teorik, edebi, felsefi çalışmanın [Birleşik] Devletler'e yolu düşmeden veya ilk olarak Amerika'da meşrulaştırılmadan dünya çapında kabul göremeyeceği" tanımlayıcı, statik ve evrensel bir uygarlığa uygun bir kültür tesis etmeye meraklı "emperyalist bir yaklaşıma" sahiptir.[73] "Dilbilimsel hegemonya, bir tür felsefe hegemonyasından ayrı olarak düşünülemezse,"[74] metafizik realizmin, ezici bir çoğunlukla bilimin son gelişmelerinin yer aldığı ve felsefenin kamusal alanda neredeyse gözden kaybolduğu Birleşik Devletler'de gelişmesi sürpriz olmamalıdır.

Derrida, her şeyden önce yapısökümcü düşüncesinin edebi çalışmalar üzerindeki muazzam etkisinden çok bu tür realizme karşı

---

[72] J. Derrida, *Ethics, Institutions, and the Right to Philosophy*, ed. P. Pericles Trifonas (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2002), s. 29.

[73] Derrida, *Ethics, Institutions, and the Right to Philosophy*, 29. Analitik felsefenin bu emperyalist doğası Searle tarafından "uygarlığın ontolojisi" üzerine bir kitap yazmayı arzuladığını açıkladığı *Harvard Journal of Philosophy* ile bir röportajında da (Z. Sachs-Arellano, "Interview with Searle, *Harvard Review of Philosophy* 12 [2004]: 132–133) belirtilmişti.

[74] Derrida, *Ethics, Institutions, and the Right to Philosophy*, s.29

mücadele etmiş olduğu için hatırlanacaktır. Rorty ile birlikte Derrida, hem analitik hem de kıta felsefelerini, çağdaş felsefenin en son pozisyonları, akımları veya fikir ayrılıkları olarak değil, daha ziyade metafizik rüyanın son nefesleri olarak düşünmemize yardımcı olur: özgürlük olmaksızın nötrlenmiş bir ahlak dünyası. Ancak bildiğimiz gibi, böyle bir rüya hala devam ediyor; ve bu nötrleşme veya "kriz yokluğu" durumunu korumak için gerçekçi filozoflar başka mümkün felsefelere ve hatta genellikle tarihe, yerleşik dayatmaları riske edebilen herhangi bir duruma karşı hakikati savunmaya devam edecekler. Bütün bunlardan sonra 1992'de Searle'ün tanınmış bir destekçisi olan Barry Smith'in[75] başını çektiği (SARL diye de adlandırabileceğimiz) bir metafizik filozofları grubunun Derrida'yı ödüllendirmemek konusunda Cambridge Üniversitesi'ni ikna etmeye çalışmış olması hiç de şaşılacak bir olay olmasa gerek. *Times* tarafından yayınlanan mektuplarında, Smith ve diğerleri Fransız üstadın iddialarının "ya yanlış ya da önemsiz" olduklarını ve ayrıca onun "özgünlüğünün", onur derecesi için münasip bir aday olduğu fikrine inanılırlık kazandırmadığını beyan ettiler.[76] Bu mektubu arz ederek, bu profesörler Derrida'nın yazılarından bihaber olduklarını gösterdiler ve "kazananların tarihi"nin açık bir örneğini, yani kendi metafizik tarzlarının itibarını tehdit eden farklı pozisyon veya ge-

[75] Barry Smith muhtemelen bilimde felsefenin çözünmesinin en iyi temsilcisidir; yani fenomenoloji ve analitik felsefe aracılığıyla realizmin bir savunucusudur. Onun biyomedikal terminolojiler, elektronik sağlık kayıtları, mülkiyet hakları ve sosyal gelişme konusunda ontoloji uygulamalarında, ontoloji bir nesneler teorisine indirgenir. Bu araştırmalar vasıtasıyla, nesnelliğin bilimsel ideali ile toplumlarm sahipleri arasındaki politik anlaşmayı onaylayarak, (Volkswagen Vakfı, Avrupa Birliği ve Amerika, İsveç Avusturya Ulusal Bilim Kurumları/Vakıfları gibi) birçok ulusal ve özel bilim vakfından fon almayı başardı.

[76] B. Smith ve ark., "Derrida Degree: A Question of Honour," *Times* (London) (9 Mayıs 1992).

leneklerden ve felsefenin boşluklarından/sınırlarından uzak durma arzusunu ortaya koydular.

Kazananın Tarihi

Robert Kagan'ın *Tarihin Dönüşü ve Rüyaların Sonu* [*The Return of History and End of Dreams*] (2008), Francis Fukuyama'nın *Tarihin Sonu ve Son İnsan*'ına [*The End of History and the Last Man*] (1992) bir cevaptır ve ayrıca tanımlama politikalarından tarihin dışındaki politikalara geçiş için son teşebbüstür. Metafizik projesini (hakikati dayatmanın ve realizmi korumamn ardından) tamamlamak için, tanımlama politikaları aynı zamanda mağlup ettiklerine, yani yerleşik sınırlı demokrasiyi kabul etmeyenlere karşı zafer ilan etme ihtiyacı duyar. Bu türden ilanların özü, tıpkı Searle'ün realizmi gibi, muhafazakardır, çünkü tesis edilmiş normlarını sorgulayabilecek herhangi bir değişikliği zapt etmeyi amaçlar. Searle realizmin tarihe karşı zaferini ilan etmese de onun felsefeyi bilimlerin içerisinde lağvetmeye ilişkin ontolojik arzusu, farklı felsefeler dahil olmak üzere, Batı rasyonalist geleneğe teslim olmayan her şeyi kaçınılmaz bir biçimde gözden çıkarır. Ama bu gözden çıkarma nerede son bulur? Ve bu zafer kime karşı ilan edilir? Bu sorulara cevap verebilmek için, kendilerini kazananlar ve kaybedenler olarak ilan edenleri ayırt etmek gerekir. Bizim bu final bölümündeki amacımız, Heidegger'in varlıklar lehine Varlığın unutulmasının nasıl Benjamin'in "ezilenlerin geleneği" ile yani zayıflar ile tanımlanabileceğini ileri sürmektir. Bu göz ardı edilmiş tarih daima tarihin içerisinde olduğumuzu, asla onun (Kagan ve Fukuyama'nın öne sürdüğü gibi) ötesinde olmadığımızı bize hatırlatır ve tarihin sınırlı demokrasiden muhtemel özgürleşmenin cereyan edebileceği yer olduğunu da bize gösterir.

Bu bölümün başlarında bahsettiğimiz gibi, egemenlik arzusu genellikle metafizik düşünceyle sonuçlanır, aksi yönde değil. Metafizik demokrasi, kendilerini onun olguları, kuralları ve kurumlarının düzeni içerisinde huzurlu bulanlarca sürdürülen bir sistemdir. Bunlar kazananlardır; Varlığın mevcudiyetinin sadece tanımlamaya değil, temaşa etmeye ve konuşmaya da değer olduğuna inananlardır, zira kendi durumlarını bu şekilde garanti altına alırlar. Fakat böyle bir durum kaçınılmaz bir biçimde mağlup tarihi, yani "Varlık"ın unutulması ve "zayıflar"ı da içerir. Varlık, Heidegger'deki metafiziğin baskıcı tarihine atıfta bulunurken, zayıflar, yani sınırlı demokrasideki neo-liberal kapitalizmin parçası olmayanlar ise bu benzer unutmanın sonuçlarıdır. Özetle, Varlık varolanlar lehine gözden çıkarıldığı anda, kazananlar, yani sınırlı demokrasinin ahlakileştirilmiş muhafazakar düzeninde hüküm sürenler lehine zayıflara eziyet edilir. [77]

Kagan ve Fukuyama'nın mevcut politik dünyamız hakkındaki muhafazakar analizini gelecek bölümde değerlendirecek olmamıza rağmen, şimdi her iki yazarın politikayı nasıl ve niçin tarihin dışında konumlandırdığını vurgulamanın önemli olduğu kanısındayız. Nedeni son derece anlaşılırdır: Onlar tarihin kazananlarını, yani tarihin, Lyotard'ın "meta-anlatılar" adını verdiği bakış açısından incelenebileceğine inanan versiyonunu temsil eder.[78] Ancak bu bakış açısını sürdürebilmek için, tarihin zaten, "olabileceği her şey" haline gelmesi, yani bir başka ifadeyle onun hakikatle sürekli rasyonel biçimde birleşmesinin tamamlanmış hale gelmesi gerekir. Sınırlı demokrasi yalnızca önde ge-

[77] Son yıllarda İtalyan filozof Danilo Zolo, böyle bir düzenin aynı zamanda nasıl kazananlar tarafından ötekilere dayatılan uluslararası yasal bir düzen haline geldiğini vurgulamıştır. Bakınız D. Zolo, *Victors' Justice: From Nuremberg to Baghdad*, çev. M. W. Weir (London: Verso, 2009).

[78] Lyotard'ın "meta-anlatılar"ı "Zayıf Düşünce olarak Hermeneutik" başlıklı 3. bölümde anlatılacaktır.

len bu iki analist açısından değil, genel olarak bilimin global kontrolü sayesinde kazanılmış egemenliği kontrol etmesi gereken tanımlama politikaları açısından da meta-anlatı haline gelmiştir. Tarihin sonunu veya geri-dönüşünü ilan etme arzusu, sınırlı demokrasi ile yani sadece tarihin değil, ayrıca başka politik sistemleri de meşrulaştırabilen veya onların meşruiyetini bozabilen bir düzen ile ilişkilidir. Bu nedenle Searle'e göre temel olgular ne ise, Kagan ve Fukuyama için de sınırlı demokrasi odur: "bir önceki politik ontolojiden doğan imkan."[79] Ancak gördüğümüz üzere, "önceki politik" ontoloji, bilimin yalnızca felsefeye kılavuzluk etmesini değil, ayrıca kültürün diğer bütün alanlarını belirlemesini de talep etmenin bir başka yoludur. Kagan politikanın, tarihin veya demokrasinin bilime tabi kılınışını itiraf etme zahmetine bile girmezken, Fukuyama bunun yerine açıkça bilimin nasıl tarihi belirlediğini ifade eder:

> *Modern doğa biliminin hem evrensel hem de yönlendirici olan tarihsel değişimi ürettiği ilk yol, askeri rekabetten geçer. Bilimin evrenselliği, uluslararası sistemdeki savaş ve çatışmanın yaygınlığından dolayı, ilk olarak insanlığın global birleşmesi için temel tesis eder. Modern doğa bilimi, teknolojiyi en etkili biçimde geliştirebilen, üretebilen ve dağıtabilen toplumlara belirleyici askeri avantajı bahşeder ve teknolojinin bahşettiği göreceli avantaj, teknolojik değişimin oranı ivme kazandıkça artar.... Savaş ihtimali toplumların rasyonelleşmesi ve kültürler arasında benzer sosyal yapıların yaratılması için büyük bir güçtür.*[80]

[79] Searle, *Conversations with John Searle*, s.150.

[80] F. Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York: Free Press, 1992, 2006), s.73. Fukuyama "bilimsel gelişme[nin nasıl] modern kapitalizme ve modern pazar ekonomilerindeki teknoloji ve fikirlerin liberalleşmesine güç veren üretkenlikteki büyük artışı mümkün kıldığını" belirlemeye devam eder (Fukuyama, "Sonsöz" *The End of History and the Last* Man,s.343).

Eğer, Fukuyama'nın açıkladığı gibi, liberal demokrasi "en rasyonel hükümet formu, yani bütün yönleriyle ya rasyonel arzuyu ya da rasyonel tanımayı gerçekleştiren devlet"[81] ise ve modern doğa bilimi askeri egemenlik sayesinde tarihin yönlerini belirlemeyi başarırsa, demokrasi ve bilimin ayrılmaz hale gelmesi sürpriz olarak görülmemelidir. Sınırlı demokrasiyi, bilimin nihayet kendi nesnellik idealini gerçekleştirilebileceği tarihin dışında konumlandıran bu ayrılmazlıktır. Fakat o zaman bilim "liberal özü ve nesnellik ideali"ni[82] etkili bir biçimde sınırlı demokraside gerçekleştirebileceği için, Fukuyama, "liberal demokrasinin hiçbir ciddi ideolojik rakibi kalmadığı" kanaatindedir.[83] Bir başka ifadeyle, liberal demokrasi tarih karşısında zafer kazanmıştır. Göreceğimiz üzere, tarih "ilerleme" ile, yani, yalnızca farklı politik sistemlerin değil, aynı zamanda felsefelerin gelişmesiyle de eşanlamlı hale gelmiştir. *Sınırlı demokrasi tarihin gelişmesinin, gerçekleşmesinin, ve iyileştirilmesinin tamamlanmasıdır.* Fakat hemen şu da sorulabilir: Tarihin geri-dönüşünün sonunu ilan etmekteki politik amaç nedir?

Sınırlı demokrasi tarihin geri-dönüşünü veya sonunu ilan eden ilk düzen değildir, "istilacıların ilk varisleri"[84] olarak ulaştığı düzenin başka muhtemel aksamalarını nötrleştirecek şekilde mağlup edilenler karşısında zaferini dayatmayı sürdürmesi gerekir. Bu nedenle sınırlı demokraside hakikate, diyaloga veya neden ve etkilerin öngörülebilir yapısına boyun eğmeyi reddeden kişiler ve şeyler yalnızca

---

[81] *A.g.e.*,ss.211-212.

[82] Heidegger, *Contributions to Philosophy*, s. 103.

[83] Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, s. 211.

[84] W. Benjamin, "On the Concept of History" (1939), *Selected Writings: 1938-1940*, ed. H. Eiland ve M. W. Jennings (Cambridge Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2003), 4: 391.

bir "tarih değişikliği" tayin etmez, aynı zamanda potansiyel bir tehlike de meydana getirirler ve böyle de tanımlanmalıdırlar. Bu tanımlamalar mağlupları kontrol etmek ve dahası otoriteyi ele geçirmek, bağımsızlığı korumak ve her şeyden önemlisi mağluplara yönelik kayıtsızlığı teşvik etmek amacıyla yasakoyuculara yol göstermeyi sürdürmek için de zorunlu hale gelecektir. Fakat bu kazananın tarihinin üstesinden gelmek ne derece mümkündür? İhtiyaç duyulan farklı bir tarih midir yoksa sadece sınırlı demokrasinin "öteki tarihi" midir?

Çoğu Benjamin yorumcusunun aksine biz, onun, sınırlı demokraside ezilenlerin "öteki" tarihini vurguladığı için mağluplara yönelik (son yıllarda muazzam bir artış gösteren) bu kayıtsızlığa karşı olduğuna inanıyoruz. Alman düşünür, Kagan ve Fukuyama'nın ortaklaşa kabul ettikleri tarih yazımında temel bir farklılığa işaret eder: bir yanda onun "baskıcıların" tarihi adını verdiği "kazananların tarihi" ve bir diğer yanda "kaybedenlerin" veya "ezilenlerin" tarihi. Benjamin'e göre, ilki geleneksel olarak "sürekli" tarih tasavvur edilirken, ikincisi "süreksiz" yani aksamalara, acil durumlara ve değişikliklere bulaşmış olarak takdim edilir. Ancak ikinci tarih "süreksiz" ise yanlış veya irrasyonel olduğu için değil, mağlup edildiği ve baskı gördüğü için böyledir; bir başka ifadeyle, onun kurallarını ve baskıcı geleneğini eksiksiz sürdürmekle meşgul olan baskıcılarının eseridir. Bundan dolayı, Benjamin, "süreklilik/devamlılık fikri her şeyi hedef alırken/düzlerken, [*alles dem Erdboden gleichmacht*], süreksizlik fikrinin gerçek geleneğin, yani muhtemel özgürleşmelerin temeli olduğuna" inanır.[85] Ancak süreksizlik, ezilenler tarihi olarak, mağlupları ve zayıfları ortaya çıkmaları için destekler ve ayrıca sınırlı demokrasiyi kayıtsızlığını ortadan kaldırması için teşvik eder. Peki, kaybedenlerin tarihi nerede vuku bulur ve ne tür imkanlar içerir?

---

[85] W. Benjamin, *Gesammelte Schriften*, ed. R. Tiedemann and H. Schweppenhäser (Frankfurt: Surhkamp, 1972), 1:1236.

Görebileceğimiz üzere, Benjamin'in kazananların tarihine ilişkin eleştirisinin tarihin reel sürekliliğini keşfetmeye eğilimli olmaması gibi, Heidegger'in Varlığın hakikatini keşfetmekle ilgilenen metafiziği tahribi de bu eğilime sahip değildir. Bunun yerine, onun politik özgürleşmesini, yani içerisinde özgürlüğün etkili bir biçimde mümkün olduğu alanı keşfetmeye uğraşır. Bu "öteki" tarih Batı rasyonalitesinin lehine bir kenara itilen fark edilmemiş ihtimalleri, projeleri ve hakları ortaya çıkarır, ancak her şeyden önemlisi de sınırlı demokrasinin "krizler"ini ortaya çıkarır: Ezilenlerin geleneği, yaşadığımız "kriz durumu"nun istisna değil kural olduğunu öğretir bize. Bu anlayışa uygun düşen bir tarih kavramı elde etmemiz gerekir. Bu durumda, biz açıkça, görevimizin reel bir kriz durumunu meydana getirmek olduğunu göreceğiz ve bu bizim faşizme karşı mücadelede pozisyonumuzu geliştirecektir."[86]

Bu krizler, Varlığın metafizik tanımlamalarının dışında, yani kazananın tarihinin (hakikatin, diyalogun ve realizmin) ötesinde vuku bulur çünkü onlar daimi olarak baskılanması gereken tehlikeleri temsil eder. Fakat, potansiyel tehlikeler olarak onlar ayrıca aksama, yani özgürleşme için etkili durumlardır. Benjamin'in ileri sürdüğüne göre, ortak olarak kabul edilen tarih yazımı, "aktarımının parçalandığı ve dolayısıyla onun ötesine geçmeyi arzulayanları durduran bu çentiklerin ve çatlakların [*Schroffen und Zacken*] ıskalandığı bu noktaları gözden kaçırır."[87] Sınırlı demokrasi Heidegger ile birlikte görmüş olduğumuz gibi "yegane krizin kriz yokluğu"[88] olduğu bir global kontrol düzeyine şu an için ulaşsa da, Varlığın metafizik tanımlamalarının dışında vuku bulan "örtüsünü kaldırma olayları"

[86] Benjamin, "On the Concept of History," s.392.

[87] Benjamin, *Gesammelte Schriften*, 1:658.

[88] Heidegger, *Contributions to Philosophy*, s.140.

vasıtasıyla bu düzeni altüst etmek hala mümkündür. Ancak bu örtüsünü kaldırma olayları neye benziyor?

Heidegger, kendi mantıksal ve sözel yapısına boyun eğmeyen her şeyi susturan (mağlupların ezilen tarihini) hakikatin metafiziksel şiddetli eziyetinden kaçmak için, hakikat'in "örtüsünü kaldırma olayı"nda ondan türettiği bilimsel kuruluşa bir alternatif ayırt eder. Ancak çoğu yorumcunun aksine, onun yalnızca hakikatin karşılıklılık teorisinin sınırlarını göstermek için bu türden bir açıklığa işaret ettiğine inanmıyoruz. Heidegger aynı zamanda bu "tarihsel" "örtüsünü kaldırma"da kurulan politik hakikat imkanlarını açığa çıkarır. Heidegger "Sanat Eserinin Kaynağı" [*Der Ursprung des Kunstwerkes"*] (1936) adlı meşhur makalesinde bu tür kuruluşların yer aldığı bazı örneklerin listesini sunar:

> Hakikat, kendisini açan, çekişmede ve mekanda kendi kendini tesis ederek vuku bulur.... Bu vuku bulma pek çok şekilde, tarihseldir. Hakikatin kendini, açığa vurduğu var olanda tesis etmesinin temel yollarından biri sanat-eserinde-kurulmasıdır. Hakikatin yer bulmasının bir diğer tarzı da devlet kuran eylemdir. Yine hakikatin ortaya çıkmasının bir başka yolu ise, aslında basitçe bir varlık olmayanın ama en çoğundan varlık olanın yakınlığıdır. Hakikatin zemin bulmasının bir başka tarzı asli kurban etmede bulunur. Bundan başka hakikatin nasıl olacağının bir başka yolu, varlığın düşünülmesi olarak, onu soru-değerliğinde [*Fragwürdigkeit*] adlandıran düşünürün sorgulamasından geçer. Buna rağmen bilim, Hakikatin özgün bir meydana gelmesi değildir, zaten açığa vurulmuş hakikat alanının işlenmesidir.[89]

[89] M. Heidegger, "The Origin of the Work of Art" (1936), *Off the Beaten Track*, ed. ve İng. çev. J. Young ve K. Haynes (Cambridge: Cambridge University Press 2002), s.37.

Görüleceği üzere, bu olaylar farklı değildir ama yalnızca yeni bir mekana açılan tarihsel "örtüsünü kaldırma" olaylarıdır. Özetle felsefenin değerden düşmüş metafizik geleneğinde vuku bulan şey sınırlı demokrasiden –kesinlikle kendisinin en son gelişimini sunan bilimden değil– özgürleşme imkanına izin verir. "Tarihin görevi ezilenlerin geleneğini ele geçirmek[tir]"[90] yani onun baskılarının üstesinden gelmektir. Zaten Derrida da bu nedenle Searle'e karşı "yinelenebilirlik" argümanını ortaya koymuştur: sadece geleneksel dil felsefesinin sınırlarındaki başka imkanları değil, ayrıca realizmin, yani kazananların tarihinin dayatmalarından bir çıkışı da işaret etmek için.

[90] Benjamin, *Gesammelte Schriften*, 1:1236.

2. Silahlı Kapitalizm

> Ancak benim burada ileri sürdüğüm şey, askeri taşkınlıkların, Birleşik Devletler'deki aşırılıkçı bir yönetimle birlikte veya onsuz, global sermayenin kendi misyonuna atfedildiğidir.
>
> ELLEN MEIKSINS WOOD, *SERMAYE İMPARATORLUĞU* [*EMPIRE OF CAPITAL*] (2005)

Ellen Meiksins Wood tarafından sarf edilen bu sözler Barack Obama'mn seçilmesinden yaklaşık 3 yıl sonra doğrulanmıştır. Büyük hedeflerine rağmen Obama, yalnızca askeri harcamaları artırmakla kalmadı, beraberinde Orta Doğu'daki savaşları da şiddetlendirdi.[91] 11 Eylül terörist saldırısı gibi 2008'in son ekonomik krizi

[91] "Nobel Barış Ödülü sahibi Barack Obama," diye açıklar David Whitehouse, "her zaman Amerika savaşmalı dediği savaşın sahipliğini üstlenmiştir. Görevindeki ilk on bir ayında, askeri firmalar bu üniformalılardan sayıca daha çok olmaya devam edeceği halde, Amerikan savaş kuvvetinin gücünü etkili bir biçimde iki katına çıkarmak için Afganistan'da 21,000 ila 30,000 askeri birlik konuşlandırdı. Savaş için yıllık masraf da aynı zamanda ikiye katlanarak; 2005'te 50 milyar dolarken 2010'da 100 milyar dolara çıktı" (D. Whitehouse, "Afghanistan Sinking Deeper," *International Socialist Review* 69

de finansal ve uluslararası ilişkilerdeki aktüel bir değişimle sonuçlanmak yerine, var olan Birleşik Devletler egemenliğinin kuvvetlenmesine yol açtı; yani bu olaylar metafiziksel sınırlı demokrasiler sisteminde değişimin neredeyse imkansız olduğunu gösterdi. Bu yoruma karşı çoğu analist, 11 Eylül saldırısı ve ekonomik krizi birleştiren dünyanın en güçlü ülkesinde yenilikçi (aynı zamanda kısa bir süre sonra Nobel Barış Ödülünü kazanan) bir politikacının seçilmesinin gerçekte etkili bir değişimin mümkün olduğuna dair

[Ocak-Şubat 2010]: ss.23-29). Washington D.C.'deki Silahlanma Kontrol ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Merkezi'nde askeri-politika analisti Travis Sharp, Obama yönetiminin 2009 bütçesinde Irak ve Afganistan'daki savaşlara harcamak üzere ayrılan 130 milyar doların yanı sıra Savunma Bakanlığı için 534 milyar doları da aşan bir bütçe tahsis edildiğini bildirdi. Bu 534 milyar doların içinde Başkan Barack Obama'nın Pentagon bütçesi 9 milyar dolardır yahut bu miktar, enflasyon ayarlamasından sonra önceki yılın bütçesinden % 1,7 daha büyüktür." (Travis Sharp, "The Worst Kind of Stimulus," *Foreign Policy* [March 2009], bu makaleye şuradan ulaşılabilir:

). Bu, Pentagon'da bir basını toplantısı esnasında, Savunma Bakanı Robert M. Gates ve Genelkurmay Başkanı yardımcısı Gen. James E. Cartwright "Çin ve Rusya gibi büyük uluslara karşı nükleer silah kullanılmayan savaş için hazırlıklara daha az para harcarken Irak ve Afganistan'da karşı terörizme daha fazla para kaydırmayı planlayan Obama yönetimi altında Amerikan askeri stratejisinin ilk defa geniş çapta yeniden düşünüleceğini beyan ettiği", 6 Nisan 2009'da *New York Times*'ta C. Drew ve E. Bumiller tarafından doğrulandı. Bu muhtemelen Jeffrey D. Sachs'in, Obama'nın askeri harcamalardaki bütçesinin nasıl "sosyal güvenlik, sağlık hizmeti, ulusal borç faiz ödemeleri ve diğer birkaç öğe üzerinde harcanan Amerikan bütçesini aşan bir miktar olduğunu göstermeye meraklı olmasının nedenidir. Doğrusu, Amerikan askeri harcamaları eğitim, tarım, iklim değişikliği, çevre koruma, deniz koruma, enerji sistemleri, yurt güvenliği, düşük-gelirli konut, ulusal parklar ve ulusal arazi yönetimi, hukuk sistemi, uluslararası gelişme, diplomatik işlemler, karayolları, toplu taşıma, gazilerin maaşları, uzay araştırmaları ve bilim, sivil araştırma ve geliştirme, su yolları için inşaat mühendisliği, barajlar, köprüler, kanalizasyon ve atık arıtma, toplumsal kalkınma ve diğer pek çok alan için federal bütçe harcamaları toplamını aşar. Askeri harcamaların bu üstünlüğü Obama'nın orta-vadeli senaryosunun 10 yılının tamamını içerir. 2009 itibariyle, toplam askeri harcama gerekli olmayan bütün bütçe harcamaları için hazırlanan 2tn dolar giderler tarafından aşılarak, 8.2tn dolar olarak öngörüldü" (Jeffrey D. Sachs, "Obama's Military Conundrum," *Guardian* [22 Mayıs, 2009]).

belirtiler taşıdığına inanır. Bu son üç olay etkili değişimler olarak yorumlanabilse de, statükoyla da kolayca açıklanabilir: Obama her zaman Washington elit kadrosunun bir üyesiydi;[92] 11 Eylül saldırısı her ne kadar kanunsuz da olsa, Ortadoğu'daki Batılı askeri baskıların son yirmi otuz yılına bir cevaptı[93] ve ekonomik kriz, tüketici ekonomisini ayakta tutan aynı finansal spekülasyonlar tarafından yaratıldı.[94] Önceki bölümde öne sürdüğümüz gibi, sınırlı demokrasi değişimleri, sarsıntıları ve parçalanmaları önlemeye muktedir bilimin liberal nesnellik idealinin tamamlanması haline gelmiştir; böyle bir durumda Obama'nın selefleri arasındaki politik, ekonomik ve askeri sürekliliği kaçınılmazdı.

[92] Obama'nın yalnızca taşkın, ölçüsüz değil, aynı zamanda güvenilmez olduğuna dair ulaşılabilir kaynakçadan ötürü, biz onun yalnızca nasıl her daim söz konusu elit kadronun üyesi olduğunu değil, aynı zamanda o kadronun politikalarını sürdürdüğünü de gösteren farklı yorumlara güvenmeyi tercih ediyoruz: D. Moisi, "Barack Obama's American Revolution," *Japan Times Online* (29 Aralık, 2007); N. Chomsky, "Elections 2008 and Obama's Vision," *Z Magazine* 22, no. 2 (Şubat, 2009); N. Wolf, "The Bush in Obama," *Sunday Times* (2 Ağustos, 2009).

[93] 11 Eylül'ün kökleriyle ilgili bir tarih için, bkz: P. Bennis, *Before and After: U.S. Foreign Policy and the War on Terrorism* (New York: Olive Branch Press, 2003). Howard Zinn, 11 Eylül *Komisyon Raporu*'nu değerlendirerek, raporun temel bir soruyu nasıl görmezden geldiğine işaret ediyor: 11 Eylül'ün sebepleri nelerdi? "11 Eylül Komisyonu Amerikan dış politikası ile Orta Doğu'da büyük bir öfke –Orta Doğu'da milyonlarca insan tarafından hissedilen, ayrıca az sayıda fanatiğin terörist saldırılara kalkışmasına yol açan bir öfke– yaratılması arasındaki ilişki sorununu geçiştirdi. Amerikan dış politikasının insanları bize karşı kışkırtma ve buna bağlı olarak terörist saldırılara neden olma tarzına işaret etmek elbette terörist saldırıları haklı göstermek değil; basitçe, istihbarat başarısızlığındansa 11 Eylül'ün daha derin nedenlerini aramamız gerektiğini söylemektir" (H. Zinn, "About the Book, *A People's History of the United States: 1492-Present*" [New York: Heprep Collins, 2005], s. 8).

[94] Finansal piyasa sistemi bu bölümün ikinci kısmında incelenecektir. Bu son krizin açık bir izahı için bkz. D. Baker, *Plunder and Blunder: The Rise and Fall of the Bubble Economy* (Sausalito, Calif.: PoliPointPress, 2009) ve J. Stiglitz, *Freefall: America, Free Markets and the Sinking of the World Economy* (New York: Norton, 2010).

Batılı kapitalist demokrasiler aşırı ölçüde silahlanırsa, inanıyoruz ki, bu yalnızca dünyadaki egemenliklerini muhafaza etmek için değil, aynı zamanda artık belirli bir rakibe sahip olmadıkları içindir de. Bu, ayrıca tek taraflı müdahaleler için çok küçük bir alan bırakarak birbirinin etkisini sınırlandıran iki süper gücün mevcut olduğu soğuk savaş boyunca dünyanın çok daha güvenli bir yer olmasının nedenidir.[95] Kagan'ın ileri sürdüğüne göre, "Sovyet gücü tarafından kontrol edilmeyen Amerikan gücü, boşlukları doldurdu ve mümkün olan her yerde kendilerinin tercih ettiği bir tür demokratik, serbest-piyasacı kapitalist düzeni tesis etme girişiminde bulundu."[96] Bu, Fukuyama'nın 1990'ların başında "tarihin sonu"nu ilan etmesine yol açan yeni dünya düzeniydi; Fukuyama bununla farklı politik, ekonomik ve askeri sistemlerin sonunu kastediyordu. Kendisinin belirttiği üzere, gelişen toplumlar için en başarılı model olarak "libe-

[95] Bu tezin gerekçesi için bkz: W. Blum, *Killing Hope: U.S. Military and CIA Interventions Since World War II* (Monroe, Maine: Common Courage Press, 2008).

[96] R. Kagan, *The Return of History and the End of Dreams* (New York: Random House, 2008), s.49. Kagan "11 Eylül 2001'den beri Amerika Birleşik Devletleri'nin Filipinler, Cibuti, Umman, Katar ve elbette Irak'ta olduğu kadar, Orta Asya'da Afganistan, Kırgızistan, Pakistan, Tacikistan ve Özbekistan'da, Avrupa'da Bulgaristan, Gürcistan, Macaristan, Polonya ve Romanya'da da üsler kurduğunu veya üstlendiğini" (s.91) ayrıntılarıyla belirtmeye devam ediyor. E. Meiksins Wood Sovyetler Birliği'nin yok oluşunun "Birleşik Devletlerin küresel hırsları üzerinde geri kalan son gerçeğe-uygun programı nasıl yerinden ettiğini" belirtir (*Empire of Capital* [London: Verso, 2003], s.163). Chomsky'nin vurguladığı gibi, "Birleşik Devletler neredeyse dünyanın geri kalam kadar askeri harcamalar yapmasına ve... imha teknolojisinde çok daha fazla yol kat etmesine... (ve) dünya askeri bakımdan tek-kutuplu olmasına rağmen, 1978'den beri dünyada ekonomik açıdan Kuzey Amerika, Avrupa ve Kuzeydoğu Asya'daki birbirine benzer merkezler sayesinde 'üç kutuplu' bir durum yaşanmaktadır. Küresel ekonomi, özellikle Asyalı ekonomilerin büyümesi ile daha farklı hale geliyor. Doğrusu tek süper gücün direnişine rağmen, ekonomik olarak olduğu kadar siyasi olarak da çokkutuplu hale gelen dünya, tarihte tedrici bir değişikliğe işaret ediyor" (N. Chomsky, "Barak Obama and the 'Unipolar Moment'," *In These Times* [6 Ekim, 2009]).

ral demokrasiler karşılıklı egemenlik hususunda az miktarda güvensizlik veya menfaat ortaya koy[acaktı]."[97] Fukuyama "bununla birlikte, problemin ilk etapta başlayan ekonomik gelişmeye bulaştığını fark etse de, başka birçok araştırmacı ile birlikte, en azından "liberal demokrasi" "yaygın bir biçimde kabul edilen tek meşru hükümet formu" olduğu müddetçe, hala tarihin sonlandığına inanıyor ."[98]

Bu genel optimizme karşı, Kagan'ın son dönemde dikkat çektiği şey, ticari bağların nasıl tek başına "şimdilerde oldukça belirgin bir şekilde yeniden ortaya çıkan ulusal ve ideolojik rekabet güçlerine direnemediğidir. Ticari ilişkiler boşlukta yer almaz, jeopolitik ve ideolojik çatışmaları hem etkiler hem de onlardan etkilenir."[99] Göreceğimiz üzere, bu çatışmalar jeopolitik ve ideolojik çatışmalardan daha çok sosyal çatışmalar haline gelecektir; yani, onlar devletler arasında olmaktan ziyade devletlerin kendi içinde meydana gelen mücadeleler şeklini alacaktır. Bununla beraber, Kagan bu çatışmaların, artık "tarihin nüksettiği" "bir uyuşmazlık çağı"na[100] girdiğimizi kanıtladığına kanaat getirir. Bu nedenle Kagan, amacın "demokratik ulusların zorunlu saydığı eylemlere meşruiyet bahşetmeye yardım edebilen global demokrasiler ittifakı veya birliğini kurmak"[101] olması gerektiğini öne sürer. Kısacası Kagan uyuşmazlık çağının, bazı devletlerin (Güney Amerika'da olduğu gibi) global neo-liberal sisteme girme isteksizliğinden kaynaklandığını akla getirmez, daha

---

[97] F. Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York: Free Press, 1992, 2006), s. 263.

[98] F. Fukuyama, "Back to the End of History," interview with M. Phillips, *Newsweek* (29 Eylül, 2008).

[99] Kagan, *The Return of History and the End of Dreams*, s. 80.

[100] *A.g.e.*,s. 4.

[101] *A.g.e.* ss. 98-99.

ziyade "milliyetçiliğin" global ekonominin büyümesiyle eş zamanlı olarak ve onun bütün tehlikeli sonuçlarıyla birlikte yeniden ortaya çıkmasından kaynaklandığını düşünür. Kagan'ın öngördüğü muhtemel savaşlar Batı demokrasileri ile küresel ekonomiye dahil ve tabi olmalarına rağmen Rusya, Çin ve Müslüman devletlerin otokrasileri, yani "sorumlu hissedarlar", arasında vuku bulacaktır.[102]

Söz konusu kurulu düzenin en saygın siyaset bilimcileri arasında yer alan Fukuyama ve Kagan, demokrasinin tarihe karşı zafer kazandığı ve bu zaferi muhafaza etmek zorunda olduğu mevcut dünya düzeninin bir açıklamasını sunarlar. Bu tartışmanın çoğu yorumcusunun aksine, Kagan'ın, Fukuyama'nın teziyle ters düşmediğine aksine onu doğruladığına inanıyoruz. Kagan'ın yabancı devletlere karşı kendi çıkarlarını "meşrulaştırmak" için yaptığı "demokrasiler birliği" çağrısı, onun değişim korkusuna, yani tarihin geri-dönüşü korkusuna işaret eder. Anlaşıldığı üzere Fukuyama ve Kagan, tarihin sonu veya geri-dönüşü üzerine bir tartışmadan ziyade, Beyaz Saray yönetimine aldırmaksızın, sınırlı demokrasiyi yegane meşru ve meşrulaştırıcı güç olarak takdim etmekle meşgul olmuşlardır. Onların argümanlarına ilişkin en ilgi çekici şey (sınırlı demokrasinin hizmetinde) takdim ettikleri politik senaryo değil, daha ziyade üzerinde durmadıkları şey, yani, ilk bölümde mağlup, zayıf veya öteki tarih diye adlandırdığımız şeydir.

Önceki bölümde bahsettiğimiz üzere, tanımlama politikalarının, sınırlı demokrasiyi dayatmak ve haklı çıkarmak için olguları, normları ve kurumları kendisinin düzenlemesine sunmayan her şeyi saf dışı bırakması gerekir. Bütün bu söylenenlerin yanı sıra, düzenin diğer entelektüelleriyle birlikte, Fukuyama ve Kagan'ın neo-liberal kapitalizmden kaynaklanan baskıyı unutmaları, ihmal etmeleri veya

[102] *A.g.e.*, s.26.

görmezden gelmeleri sürpriz olmamalıdır. Ve onlar böyle bir ekonomik baskıyı görmezden gelirlerse, bu onların bizatihi kendilerinin bu ekonomik baskıyı sürdürmelerinden kaynaklanır: kendi durumu da böyle bir baskının sonucudur. Searle'ün Derrida'nın argümanlarına kayıtsız olması gibi, Fukuyama ve Kagan da ezilenlerin tarihine kayıtsızdır çünkü her iki durumda da öncelik metafiziğin bilimsel ya da demokratik alanına itaat etmektir. Bu sebeptendir ki, Derrida *"Marx'ın Hayaletleri'* nde *[Spectres de Marx]* (1993) Fukuyama'nın tezi üzerine yorum yaptığında, analizinin dışında tuttuğu şeye fazlaca yer vermiştir:

> *Birileri birden kalkıp da insanlık tarihinin ideali olarak nihayetinde kendisini gerçekleştiren bir liberal demokrasi ideali adına yeni-İncil öğreticiliğine soyunduğunda şunların haykırılması gerekir: dünya ve insanlık tarihinde hiçbir zaman şiddet, eşitsizlik, dışlanma, kıtlık ve ekonomik baskı bu kadar insanı etki altına almamıştı. Tarihin sonuna ilişkin memnuniyeti içerisinde, kapitalist piyasa, liberal demokrasi idealinin başa gelmesine dair şarkılar söylemek yerine, "ideolojilerin sonu" ile büyük özgürlükçü söylemlerin sonunu kutlamak yerine sayısız münferit acılardan oluşan bu apaçık büyük ölçekli olguyu asla görmezden gelmemeliyiz: hiçbir ilerleme derecesi, salt rakamlara bakıldığında dünya üzerinde daha önce hiç bu kadar çok erkeğin, kadının ve çocuğun boyun eğdirildiğini, aç bırakıldığını veya toptan yok edildiğini görmezden gelmeye müsaade etmez.*[103]

Fukuyama ve Kagan'ın, analizlerinin dışında bıraktıkları "eşitsizlik, dışlanma, kıtlık ve ekonomik baskı", sınırlı demokrasinin etkileri-

[103] J. Derrida, *Marx'ın Hayaletleri*, çev. Alp Tümertekin (İstanbul: Ayrıntı, 2001), s.85.

ni ve ayrıca onun en büyük tehdidini yansıtır. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden beri, demokrasiler bir "krizler yokluğu" –yani politik, finansal ve sosyal krizler yokluğu– durumuna ulaşma noktasına kadar gelse de, bu onların bu türden olaylar için hazır olmadıkları anlamına gelmez. Son yirmi otuz yılda gördüğümüz üzere, demokratik, serbest-piyasacı kapitalist devletlerin kurulu düzeni, pek çok Batılı vatandaşın bugün gösterdiği doyumsuzluk göz önüne alınırsa, yalnızca şiddetli[104] olmadı aynı zamanda başarısız da oldu.[105] Bu doyumsuzluklar, sosyal hoşnutsuzluğu ortaya çıkarmak için tasarlanan kuruluşların artık Birleşmiş Milletler (Uluslararası İşçi Örgütü, Dünya Ticaret Örgütü veya Gıda ve Tarım Örgütü) ile sınırlı kalmayacağı, tersine devletlerin savunma bakanlıklarına kadar uzanacağı seviyelere ulaştı. Bu bakanlıklar yalnızca bu durumu onaylayan değil fakat aynı zamanda onunla yüzleşmeye hazırlanan raporlar da yayınladılar. Mike Davis'in *Planet of Slums*'da [*Varoşların Dünyası*] açıkladığı gibi, Pentagon'un savaşçı doktrini, "kent yoksullarının suça itilmiş kesimlerine karşı, süresiz düşük-yoğunluklu bir dünya savaşını destekleme nedeniyle yeniden şekillendirildi."[106] Ve (son

[104] "1989-2001 arasında, Birleşik Devletler, tarihinde hiç olmadığı kadar çok sık bir biçimde yabancı topraklara zorla müdahalede bulunmuştur" (Kagan, *The Return of History and the End of Dreams*, s. 50).

[105] *Financial Times* ve Harris Enstitüsü tarafından yapılan bir ankete göre, Birleşik Devletler ve Avrupa'daki insanların büyük çoğunluğu, "ekonomik küreselleşmenin, yani neo-liberalizmin yalnızca çok kuvvetli negatif bir güç olmadığına, aynı zamanda kendi ülkeleri üzerinde olumlu olmaktan çok olumsuz bir etkiye sahip olduğuna inanırlar. Altı zengin ülkede ankete katılanlar (Birleşik Devletler, Birleşik Krallık, Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya), neo-liberalizmin nasıl yoksul ülkelere olmadığı gibi kendilerine de hiçbir faydası olmadığını fark etmeleri bir yana, ayrıca kendi hükümetlerinin en yüksek gelire sahip olanlar üzerindeki vergiyi artırması yönündeki isteklerini de belirttiler" (C. Gilles, "Poll Reveals Backlash in Wealthy Countries Against Globalization," *Financial Times* [23 Temmuz 2007]).

[106] M. Davis, *Planet of Slums* (London: Verso: 2006), s.205.

İngiltere Savunma Bakanlığı raporunun en üst düzey yetkilisi) Tuğamiral C. J. Parry dolaylı olarak bunun nedenini açıkladı:

> *Maddi refahtaki değer farkları küreselleşme vasıtasıyla daha net hale gelecek ve mevcut telekomünikasyona daha kolay ve ucuz biçimde erişimi artıracaktır. Servet ve fırsat eşitsizlikleri, müşterek kindarlıkları ve hınçlarıyla birlikte, ebeveynlerinden ve büyük ebeveynlerinden maddi olarak daha kazançlı olması muhtemel insanların artan sayıları arasında bile daha bariz hale gelecektir. Mutlak sefalet ve göreceli dezavantaj, hem topluluklar içindeki hem de topluluklar arasındaki gerilimi ve istikrarsızlığı arttırarak ve kargaşa, suç, terörizm ve direniş gibi şiddet unsurlarına neden olmak suretiyle, beklentileri karşılanmayanlar arasında adaletsizlik anlayışını tetikleyecek. Onlar yalnızca dini, anarşist veya nihilist hareketlerle bağlantılı anti-kapitalist ideolojilerin değil, fakat aynı zamanda popülizm ve Marksizmin yeniden canlanmasına da yol açabilirler.*[107]

Başka birçok devletten gelen raporların(su, göç ve bulaşıcı hastalıklar yüzünden çıkabilecek) savaşlarla[108] dolu bir gelecek uyarısında bulunmasına rağmen, "mutlak sefalet" ve "göreceli dezavantaj"ın şimdi de sınırlı demokrasilerin güvenliğine yönelik tehditler şeklinde varsayıldığı gerçeği, Fukuyama ve Kagan'ın işaret ettikleri uyarılar dışında kalan "diğer" uyarıları kaçınılmaz olarak ortaya koyar. Gördüğümüz üzere, eşikteki tehditler, Kagan'ın açıkladığı gibi "so-

---

[107] Tuğamiral C. J. Parry, *The DCDC Global Strategic Trends Programme: 2007–2036*, s.3.

[108] Peter Schwartz ve Doug Randall, *An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security*, www.environmentaldefense.org/documents/3566_AbruptClimateChange.pdf.

rumlu hissedarlar" haline gelen Rusya, Çin ve Hindistan ile sınırlı değildir; aksine bu tehditler daha ziyade sınırlı demokrasinin neoliberal kapitalizminin parçası olmayan herkesi kapsar. Bu nedenle biz gelecek savaşların öncelikle başka devletlere[109] karşı değil, savunma raporlarında vurgulandığı gibi, çoğunlukla zayıf, yoksul ve ezilen vatandaşların oluşturduğu "faydasız hissedarlar"a karşı olacağına inanıyoruz. İddia etiğimiz gibi, zayıflar, farklı bir tarihe sahip değildir, yalnızca tarihin çeperinde var olmuşlardır; yani, onlar kapitalizmin atıklarını temsil eder ve yalnızca Üçüncü Dünyada değil aynı zamanda Batı metropollerinin varoşlarında da mevcutturlar. Bu varoşlar yalnızca bizim yazdığımız gibi daha geniş hale gelmekle kalmıyor, aynı zamanda nüfusun büyük çoğunluğunun, sermayenin bir noktada toplanması için yaşamaya zorlandığı yerler haline de geliyor. Batı'da varoşlar savaş alanları haline gelirken, bazı Güney Amerika devletlerinde, 4. bölümde göreceğimiz üzere, komünist inisiyatifler vasıtasıyla sosyal gelişim bölgeleri haline gelmektedir. Özetle, yirmi birinci yüzyıl çatışmalarına, Fukuyama ve Kagan'ın öngördüğü gibi, tarihin geri-dönüşü değil tersine tarihin kendi sonları, yani liberal devletler neden olacaktır.

Sınırlı demokrasinin bu tür kent savaşları için mücadele etmeye ve onları kazanmaya başından beri hazırlanıyor olması, demokratik sistemimizde değişimin imkansıza ne denli yakın olduğuna ve ayrıca kapitalizmin artacağı öngörülen baskıcı etkilerine işaret eder. Meiksins Wood'un açıkladığı üzere, ister "ulusal ister global [kapitalizm], belli sistematik zorunluluklar tarafından 'kullanım değeri'nden önce 'mübadele-değeri'ni ve insandan önce karı/çıkarı yerleştirmeyi kaçınılmaz bir biçimde gerektiren rekabet, kar mak-

[109] 1. not'ta bahsettiğimiz üzere, Pentagon "Çin ve Rusya gibi büyük uluslara karşı konvansiyonel savaş hazırlıklarına daha az harcama yaparken, Irak ve Afganistan'da terörle mücadeleye daha fazla para ayırmayı" planlıyor (*New York Times* [6 Nisan 2009]).

simizasyonu ve yığılma zorunlulukları tarafından yönlendirilir".[110] Bunlar egemenliğin, üstünlüğün ve diğerleri üstündeki kontrolün sistematik zorunluluklarıdır ve bireyin gücünün yegane töz haline geldiği liberalizm gibi bu tür metafizik sistemlerle sonuçlanırlar. Bu bölümde amacımız sınırlı demokrasinin liberal, finansal ve güvenlik tedbirlerinin, hem mevcut "kriz yokluğu"muzu muhafaza etmek hem de gerekli krizleri dayatmak için birbirlerini karşılıklı olarak nasıl tanzim ettiğini göstermektir.

Liberal Devletin Dayatmaları

Eğer demokrasinin temel önceliği Heidegger'in "krizler yokluğu" dediği şeyi, yani bilimin liberal özü vasıtasıyla kazanılan tarafsızlığı muhafaza etmekse, birçok çağdaş düşünürün düşüncesinin aksine modern devletlerin hala temel bir fonksiyonu var demektir.[111] Bu fonksiyon bir devletin vatandaşlarının tarihi, ırksal ya da dilbilimsel tanımlanması ile sınırlı değildir tersine başka devletlere kadar uzanır: "liberal devletler" aynı zamanda "özgürleştirici devletler"dir;[112] yani, diğer devletleri demokratik olmayan rejimlerden özgürleştirirler. Irak ve Afganistan'ın yakın tarihli (aynı zamanda "devlet inşası" olarak adlandırılan) dayatılmış liberalizasyonu başka liberal devletlerin düzenleri altında ve liberalizmin özünün bir sonucu olarak meydana geldi. Ayrıca demokrasinin, yozlaştığında bile, bugün

[110] Wood, *Empire of Capital*, s. 14.

[111] Ulus-devlet'in sonunun çoğu savunucusu arasında biz şu isimleri hatırlıyoruz: J-M. Guéhenno, *The End of the Nation-State* (1993), İng. çev. V. Elliott (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995); K. Ohmae, *The End of the Nation State (New York: The Free Press, 1995); P. Bobbitt, The Shield of Achilles* (London: Allen Lane Penguin, 2002); ve M. Hardt and A. Negri, *Empire* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2000).

[112] Liberal" ve "liberate" kelimeleri arasındaki benzerliğe dikkat çekilmiştir [ed.n.].

en iyi hükümet sistemi olarak dayatılması, bu öz adınadır. Bir önceki bölümde bahsettiğimiz gibi, bilimin "liberal öz"ü onun nesnellik idealinden, yani yerleşik, geçerliliği kabul edilmiş ve sınırlı demokratik bir düzene yasal olarak giren tek şey olarak "hakikat" veya "özgürlüğü" tesis etme idealinden meydana gelir.

Carl Schmitt'in "liberalizmi tutarlı, herkesi-kucaklayan metafizik bir sistem olarak"[113] göstermesinin ve Heidegger'in onu faşizm, kapitalizm ve komünizm ile birlikte subjektivist metafiziğin[114] bir başka ürünü olarak göstermesinin nedenleri bunlar olmalıdır. Bu nedenle metafizik açıdan sınırlı demokrasilerde liberalizm, değişimden sakınır: demokratik seçimler muhtemel değişimin yöntemleri iken; liberalizm böyle bir değişimin kendisini seçimler, finans ve kuruluşlar aracılığıyla sunduğu alandır. Liberal seçime ait sonuçlar insanın kayıtsız şartsız kendi-yasama erkini, bir başka deyişle, liberalizmin kendisinden çıktığı "Ben"[115]e odaklanmayı temsil eder. Ancak Heidegger'e göre bu saf "Ben" vizyonuna ulaşmak imkansızdır, çünkü,

> *İnsanı kendisinin ötesinde, şimdiye kadar olduğu haliyle insanın tartışabileceği hiç girilmemiş bir alana yerleştiren tecrübeler*

---

[113] C. Schmitt, *Die Geistesgeschichtliche Lage des Heutigen Parlamentarismus* (Berlin: Dunker and Humblot, 1926), s.5. Schmitt'in politik tezinin tam bir açıklaması için bkz. M. Marder, *Groundless Existence: The Political Ontology of Carl Schmitt* (New York: Continuum, 2010).

[114] R. Polt, Heidegger'in liberalizminin çok açık bir tanımlamasını şu çalışmasında açığa çıkartır bkz: *The Emergency of Being*'de (Ithaca, N.Y.: Cornell Unversity Press, 2006, ss.227-236).

[115] M. Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)* (1989), İng. çev. P. Emad ve K. Maly (Bloomington: University of Indiana Press, 1999), s.36. Heidegger' ayrıca nasıl "'Ruh[un] bu nedenle daima 'Ben' demeye muktedir varlığın yetisi akıl olarak görüldüğü"nü ifade eder. Bu bakımdan Kant bile bu biyolojik liberalizmin daha ilerisindeydi. Kant kişinin 'Ben'den daha fazlası olduğunu gördü; o, kendi-kanununda temellendirilir. Elbette, bu da çok Platoncu olarak kalmıştır" (s. 37).

yoktur. Yani –öz-güvenlik olarak adlandırılan– liberalizmin en derinlerdeki özünün tam da bu nedenle özgürce açılmak ve sonsuza dek ilerlemeye katılmaya muktedir olma görünümüne sahip olması.... Dolayısıyla "bilimin", "liberal" özünün ve "nesnellik ideali"nin yalnızca politik-ulusal "yönelim" ile uyumlu olmadığını, aynı zamanda ondan ayrı tutulamayacağını da fark etmesi sadece birkaç yıl sürdü. Ve bu nedenle şimdilerde hem "dünya görüşü" hem de "bilim", bir bilim "krizi"nden söz etmenin gerçekte sadece bir gevezelik olduğunu oy birliğiyle kabul etmelidir.[116]

Bir önceki bölümde gördüğümüz gibi, bu türden bir öz-güvenlik, "*kendisine mevcut olan mevcut*'un bütün olmalığın/varlıksallığın ölçüsü haline geldiği" metafiziğin "koşulsuz ilişkisi"nin bir sonucudur.[117] Bu nedenledir ki, Richard Polt'un dikkat çektiği üzere, "liberalizm [Heidegger için] sonsuza dek 'gelişerek' kusursuzca devam edebilir, çünkü temeli durağandır."[118] Bununla beraber, eğer liberal dünya görüşü, kapitalizmin sistemli buyrukları ve devletin tanımlama ölçüleri; ilerlemenin, kontrolün ve egemenliğin değişmez arzuları yoluyla birleşiyorsa, aynı şekilde onlar Searle, Smith, Fukuyama ve Kagan'ın kendi tanımlama politikalarında dile getirdikleri muhtemel yabancı sarsıntılar, parçalanmalar veya krizlerden korkmada da bir araya gelmelidir.

Schmitt ve Heidegger'e ilaveten, Edgar Morin, Enrique Dussel ve Richard Sennett gibi çağdaş düşünürler liberalizmi eleştirseler de;

[116] *A.g.e.*,s.38 103. Liberalizmin çeşitli anlamlarının, tarihi bir rekonstrüksiyonu için bkz. D. Losurdo, *Controstoria del liberalismo* (Roma-Bari: Laterza: 2006) ve A. Wolf, *The Future of Liberalism* (New York: Knopf: 2009).

[117] Heidegger, *Contributions to Philosophy*, s.140.

[118] R. Polt, "Metaphysical Liberalism, Heidegger's Beiträge Zur Philosophie," *Political Theory* 25, no. 5 (Ocak 1997):s.663.

bu eleştiriler liberalizmin bireysel özgürlükleri savunmasından değil, tam aksine, kim olduğumuza halihazırda karar veren kendine özgü özgürlük görüşünden kaynaklanır. Robert Nozick gibi liberalizmin radikal savunucularının "minimal devlet"i yani, yalnızca "bireylerin haklara sahip olduğu" bir alanı desteklemesi bu temeldedir.[119] Bu türden bir minimal devlet, hem bireysel değişikliklerden uzak durmaya yönelik bir tarzda oluşturulduğu hem de istikrarını muhafaza ettiği için, bizim sınırlı demokrasimizden çok da farklı değildir. Nozick'in açıkladığı gibi, "güce, hırsızlığa, aldatmacaya, sözleşmelerin yaptırımına ve başka şeylere karşı koruma fonksiyonları ile sınırlı" bir devlet, "haklı çıkarılmıştır; daha fazla genişleyen bir devlet bireyin haklarını ihlal edecektir."[120]Bu liberal alan dahilinde, İtalya ya da Birleşik Devletler gibi iskeleti oturmuş demokrasilerde meydana gelen politik değişimler, sadece, özgürlüklerin ölçüsünü kontrol etmekle yükümlü aynı devlet içindeki kurumlar tarafından tesis edilmiş kurallara karşı bir özgürlük ölçüsü olarak fikir verir niteliktedir.[121] İtalya'da partiler (iktidara gelmenin tek yolu olan) koalisyona katılır katılmaz politik kimliklerini kaybederler; Birleşik Devletler'de koalisyonlar partilerdir. Burada "kriz yokluğu", seçimlerden önce bir alternatifler yokluğuna sonrasında ise muhalefet yokluğuna dönüştürülür. Bu, partilerin radikal konumlarının sonucu değil, daha ziyade liberalizmin her şeyi kuşatan sistemi tarafından yaratılan konum yokluğunun bir sonucudur. Nozick en liberal bireycilerle birlikte geniş politik koalisyonları veya kapitaliz-

---

[119] R. Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (Malden: Blackwell, 1974), s.ix.

[120] *A.g.e.*

[121] İtalyan siyasi başarısızlığının son bir eleştirisi için bkz. G. Vattimo, *Ecce Comu* (Rome: Fazi, 2008) Birleşik Devletler seçim sistemi hakkında, bkz. N. Chomsky'nin, *Failed States* (London: Penguin, 2006) adlı çalışmasının 6. bölümü.

mi onaylıyorsa, bu sadece onların zenginliklerine zenginlik katma hususunda bir istikrar ve yeteneğe sahip olduklarından ötürü değil, daha çok Eric Hobsbawm'ın vurguladığı gibi "liberal bireycilik mantığı"nın "serbest piyasa ile mükemmel bir uyum içinde olduğu" için de onaylıyordur.[122] Fakat bu tür bir uyumluluk küreselleşmiş dünyamızda nasıl ortaya çıkar?

Son örneğe, liberal devletlerin kendi "uyumlu" piyasa ve hükümet sistemlerini dayattığı, Irak ve Afganistan'ın 2001 ve 2003'teki işgallerinde rastlanabilir: neoliberal kapitalizm ve demokrasi.[123] Savaş başladığından beri Beyaz Saray'ın yönetiminde önemli bir değişim yaşansa bile, her iki ülke de hala askeri, ekonomik ve kültürel olarak NATO rehberliğindeki birkaç liberal devlet tarafından işgal altındadır.

Irak'ın işgalinin ardındaki ekonomik ve stratejik gayeler titizlikle araştırılırken,[124] işgalin "liberal", bilimsel ve politik gerekçelendirmeleri üzerine çok az düşünülmüştür. Yukarıda analiz etmiş olduğumuz üzere, bilim politik bir devlet bünyesinde nesnelliğin liberal özünü gerçekleştirmeyi başarırsa, o zaman liberal devletler, savaşın

[122] E. Hobsbawm, *The New Century: In Conversation with A. Polito*, İng. çev. A. Cameron (London: Abacus, 2000), s. 50.

[123] Yalnızca diğer uluslar (mesela. Şili) için değil, aynı zamanda önceki Sovyetler Birliği devletleri gibi bütünlüklü bölgeler için de başka birçok örnek şu çalışmalarda bulunabilir: J. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York: Norton, 2002); ve N. Klein, *The Shock Doctrine* (London: Penguin, 2007).

[124] Irak'ı işgal için en makul ekonomik ve stratejk şartlar, N. Klein'ın açıkladığı gibi, "geniş petrol rezervleri [ve] Suudi Arabistan'ın şimdi daha az güvenilir baktığı askeri üsler için hala cazip merkezi konumu"nda yatarken (*The Shock Doctrine, s.* 329), "Afganistan'a saldırı", E. Meiksins Wood'a göre "Orta Asya'nın geniş petrol ve gaz rezervleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir (*Empire of Capital, s.165*). Ayrıca bkz. P Cockburn, *The Occupation: War and Resistance in Iraq* (London: Verso, 2007); ve G. Achcar ile N. Chomsky, *Perilous Power: The Middle East and U.S. Foreign Policy Dialogues on Terror, Democracy, War, and Justice*, ed. S. R. Shalom (Boulder, Colo.: Paradigm, 2007).

faaliyete geçirdiği kitle imha silahlarının nesnel mevcudiyetinden de ayrı tutulamaz. Bu nedenle bu silahların somut olarak var olup olmadığı hiçbir zaman gerçek anlamda önem taşımaz; çok daha önemlisi liberal devletlerin işgale yönelik kerameti kendinden menkul gerekçeleridir. Chomsky'nin bize hatırlattığı üzere:

> *Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık, kitle imha silahları geliştirdiği için Irak'ı işgal hakkını ilan etti. Başkan'ın 2003 Mart ayındaki basın toplantısında duyurduğu, Blair, Bush ve ortakları tarafından da defalarca vurgulanan bu durum, Irak'ın işgalini meşrulaştıran "yegane sorun"du. Irak'ın kitle imha silahları tehdidini ortadan kaldırmak, Bush'un şiddete başvurmak için kongreye ait yetkiyi almasında tek dayanaktı. Bu "yegane soru" yanıtını, işgalden kısa bir süre sonra Washington istemeyerek de olsa itiraf ettiğinde buldu. Hemen hemen hiç ıskalamadan, doktrinsel sistem kısa sürede virtüel dogma haline gelen yeni bahaneler ve gerekçeler uydurdu: Savaşa Başkan Bush'un, İngiliz meslektaşları tarafından da paylaşılan, soylu demokrasi vizyonu ilham vermişti.*[125]

Bu olay kitle imha silahlarının nesnel varoluşunun ve demokrasi vizyonunun benzer şekilde bir devleti işgal etmek için nasıl kullanılabileceğini ve aynı zamanda bilimin liberal özünün de ilerleyeceği bir başka liberal devleti yaratırken çıkarların nasıl paylaşıldığını da gösterir.[126] Yukarıda görmüş olduğumuz gibi, böyle bir ilerleme durağandır;

[125] Chomsky, *Failed States*, s. 24.

[126] Saldırganların çoğu farklı uluslardan olduğu için, Taliban'ın 11 Eylül saldırısına karıştığı yönündeki iddiaların hala kırılgan olduğunu göz önünde bulundurmak şartıyla, aynısı Afganistan işgali için de geçerlidir. 11 Eylül komplosu hakkında bkz. J. Burke, *Al-Qaeda: The True Story of Radical Islam* (London: Penguin, 2007), 236-238, ss.244-248; ve P. Bennis, *Before and After: U.S. Foreign Policy and the War on Terrorism* (New York: Olive Branch Press, 2003); ve N. Chomsky, *9/11* (New York: Seven Stories Press, 2011).

yani, Irak'ı, gelecekte aynı türden işgalleri dayatabilen bir başka liberal devlete dönüştürecektir.[127] Özetle, Geçici Koalisyon Yönetiminin eski başkanı Paul Bremer'in Irak için planladığı değişikliklere bakarsak, hepsinin liberalizmin kendisinden çıktığı "Ben"e odaklandığını göreceğiz. Emirleri tamamen, bireysel özgürlüklerin, "piyasa ve ticaret özgürlüğü ile, yani devletin külliyen özelleştirilmesi ile garanti altına alındığı en önemli neo-liberal varsayım"[128] etrafında yoğunlaşır. Bu varsayımları takiben, "kamu işletmelerinin tamamen özelleştirilmesi, yabancı firmaların Irak işletmeleri üzerindeki tam mülkiyet hakları, yabancı karın tümüyle ülkeye geri dönüşü... Irak bankalarının yabancı kontrole açılması, yabancı şirketlere milli şirket muamelesi yapma ve neredeyse bütün ticaret engellerinin yok edilmesi"ni zihnimizde kolayca canlandırabiliriz .[129] J. E. Stiglitz ve L. J. Bilmes'in savaş maliyeti açıklamalarında altını çizdikleri gibi, bu "özelleştirme planı başından beri Bush yönetiminin mantrasının[130] bir parçasıydı."[131]

---

[127] E. Margolis'e göre, "Birleşik Devletler'de, Pentagon'daki şahinler Irak ve petrolü "özgürleştirildiğinde" derhal İran'ı işgal etmeye yönelik planlar hazırlıyorlar. Kesin olarak düşmanca hizipler tarafından yönlendirilen İran'da Birleşik Devletler yanlısı bir rejim iktidara geldikten sonra bir iç savaşın patlak vereceğini umuyorlar. Bu olmazsa, o zaman Irak tabanlı Birleşik Devletler güçleri İran'a saldırmak için ideal bir konumda olacaklar. Veyahut da biraz daha batıya yönelerek İsrail'in bir başka amansız düşmanı Suriye'yi de işgal edebilir (E Margolis, "After Iraq, Bush Will Attack His Real Target," *Toronto Sun* [10 Kasım 2002]).

[128] D. Harvey, *A Brief History of Neoliberalism* (New York: Oxford University Press, 2007), s. 7.

[129] A. Juhasz, "Ambitions of Empire: The Bush Administration Economic Plan for Iraq (and Beyond)," *Left Turn* 12 (Şubat/Mart 2004): ss.27–32. Irak üzerindeki ekonomik dayatmaların ayrıntılı bir açıklaması için bkz. N. Klein *The Shock Doctrine*, ss.342-354,

[130] Defalarca tekrarlanan söz, dua [ed.n].

[131] J. E. Stiglitz ve L. J. Bilmes, *The Three-Trillion-Dollar War: The True Cost of the Iraq Conflict* (New York: Norton, 2008), s. 141.

Yalnızca Irak'taki yüz binlerce sivil kaybın ardından,[132] Başkan Obama'nın 2001 işgalini son zamanlarda yoğunlaştırmasıyla, Afganistan[133] da aynı liberal dayatmaya boyun eğmeye zorlandı.[134] Bu

[132] Resmi kayıp sayısının tespiti, savaşı teşvik etmedeki çıkar seviyeleri göz önüne alındığında oldukça zor olmasına rağmen, J. Steele ve S. Goldenberg "Bush ve Tony Blair'in Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğunun arzusunun tersine Irak'ın işgalini başlattıktan beş yıl sonra, kaç Iraklının öldüğünü hiç kimsenin bilmediğini" açıkladılar: "What Is the Real Death Toll in Iraq?" (*Guardian,* 19 Mart 2008). Biz iki milyondan fazlasının yurtdışına kaçtığını biliyoruz. Diğer 1.5 milyon Irak'ta güvenli başka bir yer aramışlardır. Biliyoruz ki, bomba yüklü araçlarla, intihar saldırılarıyla, mezhep cinayetleriyle, orantısız ABD kontrgerilla taktikleri ve hava saldırıları ile birleşen korku, bugünün dünyasında en kötü insani felaketi üretti. Fakat kesin ölü sayısı bir gizem olarak kalıyor. Kendilerini Irak Ceset Sayımı (Iraq Body Count-IBC) diye adlandıran İngiltere merkezli bağımsız bir araştırma grubu, hastanelerden ve diğer resmi kaynaklardan gelen rakamlarla birlikte iki veya daha fazla kaynağın olduğu medyadaki bütün ölüm raporlarını harmanladı. Iraklılara kaybettikleri aile üyelerini listelemeleri söylenerek, en az dört hane halkı araştırması yapıldı. Sonuçlar Iraklıların toplam nüfusuna göre ulusal çapta bir tahmin verebilecek şekilde anlamlandırılmıştır. Sonuçlar 100,000 ölü alt sınırından bir milyonu aşan bir aralıkta değişmektedir. Kaçınılmaz olarak, sorun Bush yönetimi, İngiliz hükümeti ve en düşük tahminler ile en yüksekteki rakipleri değerlendiren Birleşik Devletler öncülüğündeki işgalin diğer destekçileri ile birlikte siyasi bir ayak oyunu haline geldi." Ayrıca, Uluslararası Af Örgütü'ne göre, "Irak'taki sivil ölümlerin Ocak 2008'in başında yayımlanan en son ve en geniş araştırması [gösterir ki], Mart 2003 ile Haziran 2006 arasında 151 bin insan öldürülmüştür. Araştırma Dünya Sağlık Örgütü ve Irak Sağlık Bakanlığınca yürütülmüştür. Başbakan Nuri el-Maliki önderliğindeki Irak hükümeti bu tahmini, görünüşte kabul ettiler. 2007'nin sonuna kadar, sivil kayıplar hakkında yayınlanan sayılar Birleşik Devletlerin 2006'da tıbbi yayın *Lancet*'te belirttiği 601,027 ile, Irak Ceset Sayımı'nın açıkladığı 47,668 arasında değişkenlik gösterir" ("Iraq: Carnage and Despair. Five Years On," Amnesty International, Index Number:MDE14/001/2008, .org/en/library/info/MDE14/001/2008/en).

[133] 2009 Uluslararası Narkotik Kontrol Stratejisi Raporunun ilanı esnasında, uluslararası uyuşturucu ve kolluk işlerinden sorumlu devlet bakanı yardımcısı David T. Johnson, NATO işgalini dikkate almaksızın "Afganistan'ın açık ara farkla dünyanın en büyük haşhaş üreticisi olmaya devam ettiğini" belirtti (http://www.state.gov/p/inl/rls/rm/119890.htm).

[134] "Kılıç Darbesi" olarak adlandırılan bu operasyon, 2009 Temmuz'unun başlarında Güney Afganistan'da gerçekleştirildi.

yoğunlaştırma Bush'un Irak ve Afganistan işgalini destekleyen aynı liberalizm mantığı aracılığıyla haklı çıkarılmıştır: "hiçbir nedenin kendisinden daha haklı olamayacağı bir neden."[135] Başkan, 27 Mart 2009'da bu "haklı neden"in gerekçelerini ve amaçlarını açıkça belirtti:

> *El Kaide ve müttefikleri -11 Eylül saldırılarını planlayan ve destekleyen teröristler – Pakistan ve Afganistan'dalar... Biz, ülkeyi kontrol altına almak ya da onun geleceğini zorla şekillendirmek için Afganistan'da değiliz. Biz, Birleşik Devletleri, dostlarımızı ve müttefiklerimizi ve en çok da aşırı radikallerin zulmü altındaki Afganistan ve Pakistan halkını tehdit eden ortak düşmana karşı koymak için Afganistan'dayız. Bu nedenle Amerikan halkından açık ve yoğunlaştığımız bir hedefimiz olduğunu anlamalarını istiyorum: Pakistan ve Afganistan'da El Kaide'yi dağıtmak, parçalamak ve bozguna uğratmak ve gelecekte her iki ülkeye de dönüşlerini engellemek. Bu, ulaşılması gereken bir hedeftir. Bu, hiçbir nedenin bundan daha haklı olamayacağı bir nedendir.*[136]

---

[135] Başkan Obama, "Remarks by the President on a New Strategy for Afghanistan and Pakistan,"27 Mart, 2009, Office of the Press Secretary,

[136] *A.g.e.*. Obama Aralık 2009'da Nobel Ödülü törenindeki konuşmasında benzer kelimeler ve retorik kullandı. Maalesef Obama, Bush'un 11 Eylül sorumlularının bilindiği varsayımını sürdürmüştür. Fakat, Chomsky'nin bize hatırlattığı üzere, "bombalamadan 8 ay sonra hükümetin bizi sessizce bilgilendirdiği gibi, [sorumlular] onlar değildi.... Ocak 2002'de FBI başkanı Robert Mueller, basının 11 Eylül saldırılarının kaynağı hakkında en detaylı kamu yorumları"ndan biri olarak tanımladığı şeyi söyleyerek Senato komitesi önünde ifade verdi. Mueller komplo ve finansmanın izleri Almanya ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne kadar sürülse de 'araştırmaların, 11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a saldırma fikrinin Afganistan'daki El-Kaide liderlerinden çıktığını gösterdiğine" dair Senatoyu bilgilendirdi ve şunları söyledi: 'Saldırıyı tasarlayan beynin Afganistan'da El Kaide'nin lider kadrolarının tepesinde olduğunu düşünüyoruz.' Afganistan'ın dolaylı sorumluluğu yalnızca 2002 yılı

Bu gerekçelendirme kaçınılmaz olarak liberalizmin "öz-güvenliğini", yani "kim" olduğumuza halihazırda karar verilmiş olduğunu ima eder. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, bu kararla birlikte, var olan "şey"in kesinliği, Afgan halkı için alınması gereken zorunlu tedbirlerin kesinliği ortaya çıkar. Bununla beraber, liberal devletler demokratik çerçevelerinin mevcut olmadığı her yerde kendilerini dayatacaklardır. Fakat bu demokratik çerçevenin mevcudiyeti hem bizim sistemimizin dayatılması hem de işgal edilmiş devletlerin kültürel ve politik sistemlerinin dışlanması anlamına gelir. *Demokratik seçimler vasıtasıyla ortaya çıkan sistemler yerine, demokrasi, seçimleri dayatan kendi liberal sistemimiz bünyesinde sınırlandırılır.* Bu seçimler, hem Irak'ta hem de Afganistan'da başarısız oldu ve çevremizdeki halkların kuşkularını artırdı. Robert Fisk'in bize hatırlattığı üzere, hem Iraklılar hem de Afganistanlılar özgürlük için oy kullanmak istese de, "etnik olarak ayrılan toplumlar etnik çizgiler üzerinde oy kullandıkları için" özgürlük için oy kullanmak "zorunlu olarak demokrasi ile aynı şey değildir."[137] 2009 Afgan seçimleri süresince gözlemci olarak görev yapan Jamie Metzl ve Christine Fair'in ileri sürdükleri üzere, seçim başarısı için etnik aşiretlerin desteğinin elzem olduğu Irak ve Afganistan'da, ülkenin hükümet içindeki "resmi yolsuzlukları" finanse eden "uluslararası toplum"a teslim olması yerine belki de "içeride geliştirilen reformlar"ı uygulamasına izin verilmesi gerektiğini açıkça göstermişti.[138]

Haziran ayında tahmin edilebilir olsaydı, bu açıkça sekiz ay önce, Başkan Bush Afganistan'ın bombalanmasını emrettiğinde bilinemezdi" (N. Chomsky, *Hegemony or Survival* [London: Penguin, 2003], s.202).

[137] R. Fisk, "Democracy Will Not Bring Freedom," *Independent* (21 Ağustos, 2009). Afgan kabilelerini karakterize eden farklı "ağların" tam bir analizi için bkz. L. Dupree, *Afghanistan* (London: Oxford University Press, 1998).

[138] J. Metzl ve C. Fair, "Let Afghans Lead Afghan Reform," *Khaleej Times Online* (3 Eylül, 2009).

Gördüğümüz gibi, El Kaide hala tehlikeli olduğu halde, Obama'nın öz-güvenlik açıklamaları, Bush'un Irak'taki kitle imha silahlarının varlığı hakkındaki görüşlerinden çok da farklı değildir. Her ikisi de, kendinden-emin olmanın eylem için ölçü haline geldiği liberal bireycilik mantığını izliyor. Muhtemelen Irak'ta kitle imha silahlarının ve Afganistan ile Pakistan'da El Kaide'nin mevcudiyetinin en ilgi çekici özelliği, fiili tehlikelerinden ziyade, bu sınırlara boyun eğmeyi reddederek sınırlı demokrasiler için yarattıkları krizdir.[139] Bu değişiklik, hem içeride popüler desteği hem de daha fazla ekonomik ve emperyal kontrolü sağlayarak, her iki başkana da işgal için endişe verici gerekçeler sunar ve bu ülkelerdeki mevcudiyetlerini yoğunlaştırmalarını sağlar.[140]

Liberalizm'in öz-güvenliği, yani kim olduğumuz kararı, liberal devletlerin ölçüsü haline gelir. Fakat bu ölçüler, Irak ve Afganistan

---

[139] Chomsky'nin açıkladığı üzere, Washington Saddam Hüseyin dahil olmak üzere Birleşik Devletler politikalarıyla uyumlu herkesi destekleyecektir. "Savaş bittikten uzun zaman sonra ve Saddam'ın Kürtleri gazla zehirlemesinden bir yıldan fazla bir zamanın sonunda Başkan baba Bush "Amerika ile Irak arasındaki normal ilişkiler bizim uzun vadeli çıkarlarımıza hizmet edecek ve hem Körfez'de hem de Orta Asya'da istikrarı teşvik edecektir' şeklinde ulusal bir güvenlik yönergesi yayınladı.... Birleşik Devletler, Saddam rejiminin, Kürt tarımsal üretiminin yıkımından sonra şiddetle ihtiyaç duyduğu sübvanse edilmiş gıda yardımını, gelişmiş teknoloji ve kitle imha silahlarına uyarlanabilir biyolojik savaş maddeleriyle birlikte önermiştir" (Chomsky, *Hegemony or Survival, ss.*111-112).

[140] Pew Araştırma Merkezi'ne göre, İnsanlar ve Basın nezdinde ikinci döneminde Bush'a verilen destek görevinin şiddetli bir biçimde azalsa da, 11 Eylül'den hemen sonra onun politikasına yönelik destek muazzam bir şekilde arttı. Son araştırma raporunda Pew Center, "çekişmeli 2000 seçimlerine rağmen, başkan olarak ilk birkaç ayının nasıl geniş ölçüde sıradan" olduğunu açıklar. Fakat korkunç 11 Eylül 2001 terör saldırıları, gelecekte izlenecek yolu büyük ölçüde değiştirmiştir. Saldırılar Amerikan kamuoyunu dönüştürdü ve en baştan Bush'un imajını yeniden şekillendirdi. Yaptığı işin gördüğü destek Eylül sonuna kadar %86'ya ulaştı. Halk terörle mücadele için askeri güç kullanılmasına geniş ölçüde istekli olduğunu ifade etti" ("Bush and Public Opinion: Reviewing the Bush Years and the Public's Final Verdict," Aralık 18, 2008, http://people-press.org/report/478/bush-legacy-public-opinion).

gibi başka devletlerin yanı sıra kriz yokluğu durumunu ne pahasına olursa olsun muhafaza eden liberal devletlerin kendileri için de şiddetlidir. 2008 dünya ekonomik krizi, hangi bedeli göze alarak bu türden bir yokluğun sürdürüleceğini göstermiştir.

Ekonomik Durgunluğu Muhafaza Etme

Joseph Stiglitz'in açıklamasına göre, mali piyasalar "kaynakların makul dağılımı ve daha iyi bir risk yönetiminin sonucu olarak daha başarılı ve istikrarlı bir ekonomi"yi garanti altına almakla yükümlüdür. Ne var ki 2008 ekonomik krizinde, "mali piyasalar riski yönetmediler, onu yarattılar."[141] 2008 ekonomik krizi hem devletlerin mali piyasalara ne ölçüde bağlı olduğuna hem de bu türden bir sistemin muhafaza edilmesindeki çıkarlarına, yani krizlerin/acil durumların sistemli yokluğundaki çıkarlarına işaret eder. 2008 krizi sınırlı demokrasiler bünyesinde bir kriz/acil durum gibi görülse de aslında vergi mükellefleri pahasına mali sistemi korumak için bir fırsat olarak kullanıldı. Nouriel Roubini, Bradley R. Schiller ve Dean Baker gibi önde gelen ekonomistler –başkaları mali sistemin yapısal güvenlik açığı üzerindeki tehlikeyi dillendirirken– krizi öngörmüş olsaydı, bu kriz büyük bir ihtimalle engellenmiş olacaktı. Fakat ne bu gerçekleşti, ne de 2008 krizinin yaptığından çok daha büyük zararlar veren IMF'nin şiddetli politikaları önlendi. Bush ve Obama'nın ekonomik politikaları, stratejileri ve atamaları arasındaki süreklilik aynı zamanda önceliğin reforma değil, mali sistemi muhafaza etmeye yönelik olduğunu gösterir.[142] Muh-

[141] Stiglitz, "Global Crisis—Made in America," *Spiegel Online* (11 Aralık, 2008).

[142] Hem Bush'un savunma bakanı olarak atadığı Robert Gates'in görevde tutulması hem de Timothy Geithner'ın ABD hazine bakanı olarak atanması değişim umudu taşıyan pek çok demokratı kaygılandırmıştı. Wall Street kurtarma fonlarında 350 milyon dolarlık mevcut ödeneği yönetmeden önce, Geithner, New York Federal Rezerv Bankası başkanı idi. Her iki bakanın atanması da yerleşik askeri ve finansal sistemi muhafaza etme

temelen, Pittsburgh'taki ilk G-20 toplantısı esnasında, Obama'nın, protestocuları "serbest piyasanın bütün sorunların kaynağı" olduğuna inandıkları için "kapitalizmin genel rakipleri" olarak reddetmesinin nedeni budur.[143] Mali serbest piyasalar "*bütün* sorunların kaynağı" olmasa bile, kesin olarak 2008 mali krizinden ve G-20 zirvesine davet edilmeyen diğer 170 devletin ekonomik sorunlarından sorumluydular.[144] Bu zirvede alınan mali önlemler, daimi durgunluk durumu altında yaşamaya zorlanan çoğu ülkede zaten kötü olan ekonomik koşullar nedeniyle IMF'nin politikalarını daha da mecbur kıldı.

2008 krizindeki sorumluluğuna bakılmaksızın, mevcut finansal ekonomik sistemin neden korunduğunu anlamak için, öncelikle (rekabet, kar maksimizasyonu ve biriktirme ile ilgili) kapitalist zorunlulukların, ekonominin metafizik doğası ile nasıl birlikte hareket ettiğini vurgulamak gereklidir. Paul Krugman'ın son dönemlerde "etkileyici bir görünüme sahip matematiğe bürünmüş güzelliği hakikatle karıştıran" bazı ekonomistleri eleştirmesi bu bağlamda gerçekleşir. Krugman'ın bununla kastettiği, pek çok ekonomistin;

---

arzusunun bir göstergesidir. Obama'nın başka belirsiz atamaları, finans sektörünün tek taraflı serbestleştirilmesinin büyük savunucuları Robert Rubin ve Larry Summsers'i de içerir.

143 P. Wintour ve A. Clark, "G20 Leaders Map out New Economic Order at Pittsburgh Summit," *Guardian* (26 Eylül, 2009). Bu protestoculara karşı, polis ayrıca yeni bir kentsel-savaş silahı kullandı, yaklaşık 2 mil uzaktan duyulabilen, 30 ya da 60 derece konide ses komutları ve araba alarmı benzeri bir sesi bir araya getiren Uzun Menzilli Akustik Cihaz. Bu cihaz yaklaşık iki metre karedir ve ihtiyaç duyulduğu takdirde doğrultulabilen döndürme tertibatı üzerine monte edilmiştir. Ses kuvveti 3 metre uzaktan 140-150 desibel ölçüsündedir- bir jet motorundan daha yüksek- fakat mesafe ile dağılır." (J. Mandak, "Police Use Acoustic Warfare to Disperse G20 Crowds," *Associated Press* [1 Ocak, 2009]). Belirtmeliyiz ki bu zirve diğer iki toplantının öncesindedir: biri Kasım 2008'de Washington'da diğeriyse 2009'da Londra'da.

144 Bu zirve boyunca Chris Ramirez, Stiglitz'in aşağıdaki beyanlarını rapor etti: "20 ulusa sahip olmak 8 veya 9 tanesine sahip olmaktan daha iyidir... Fakat hala temsil edilmeyen başka yaklaşık 170 tane daha var. En yoksul ülkelerin seslerinin duyulması önemlidir" (C. Ramirez, "Top Economist Stiglitz Calls for Expanded G-20," *Pittsburgh Tribune-Review* [24 Eylül, 2009]).

> *mükemmel, ihtilafsız bir piyasa sistemi vizyonu tarafından ayartılmış olma... Meslek, itibarını yeniden kazanacaksa, kendini daha az cazip bir vizyona –pek çok erdeme sahip olan fakat yer yer kusurlar ve sürtüşmelerden de payını alan bir piyasa ekonomisi vizyonuna– razı etmelidir. Durgunlukların ve bunalımların oldukça insani problemler olduklarına gelince, ekonomistler herkesin rasyonel olduğu ve piyasaların mükemmel işlediği varsayımının düzgün ama yanlış çözümünü terk etmelidir.*[145]

Bu "baştan çıkarma" egemenlik ihtiyacının sonucudur; ve bu, birinci bölümde bahsettiğimiz gibi, genellikle hakikati, bilimi ve nedenler ile etkilerin öngörülebilir yapısında bütün varlıkların/varolanların global organizasyonunu ilahlaştıran metafizik düşünce ile sonuçlanır. Krugman'a göre, profesyonel ekonomistler için en büyük problem, çoğunun 2008 krizini tahmin edememiş olması değil, daha ziyade "piyasa ekonomisindeki başarısızlıkların gayet mümkün olduğu durumlarda mesleki körlükten çıkamamaları"dır.[146] Bu körlük, hem her bir ekonomistin sınırlı demokrasiler bünyesinde güçlü bir iş elde etmesindeki bencilce çıkarlarından hem de kendi disiplinlerinin, "modern finansal ekonominin her şeyi kontrol altında tuttuğu düşünülürse", alternatiflerin, değişikliklerin veya sarsıntıların imkansız olduğu "bilimin güvenli patika"sına[147] boyun eğmesinden kaynaklanır.[148]

[145] Krugman, "How Did Economists Get It So Wrong?" *New York Times* (6 Eylül, 2009).

[146] A.g.e.

[147] R. Rorty, *Philosophy and the Mirror of Nature* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1979), s.384.

[148] Krugman, "How Did Economists Get It So Wrong?" D. Rodrik, "ekonomistler ihtilafa düştükleri" zaman, yani ekonominin metafizik doğası "dünya, ekonominin nasıl işlediğine dair görüşlerin meşru farklılıklarına maruz kaldığı" için bir kenara kaldırıldığında, halkın nasıl yarar

Anlaşılacağı üzere, kontrol veya öz-güvenliğe ilişkin bu ısrar yalnızca felsefeyi bilimle sınırlamaya değil, bilimsel politik teşebbüsleri meşrulaştırmaya da yatkın olan John Searle'ün metafizik realizminin bir karakteristiğidir. Öz denetim kapasitesini ve ayrıca gelişen ülkeleri aynı serbest piyasaya dahil ederek yoksulluktan kurtarma potansiyelini serbest piyasa rasyonalitesinde gören Hernando De Soto'nun Searle'ün takipçileri arasında olması sürpriz olmamalıdır.[149] Kapitalizmin "makul" bireylere "mükemmel" pazarlarda etkileşime geçme imkanı veren itici güç haline geldiği ve bu düzene katılmayan herkesin yoksul kalmaya yazgılı olduğu bu rasyonel ekonomide eksik olan şey nedir? İlkin, eksik olan şey, diğer sonuçlar arasında, ekonomik balonlara yol açabilecek, insan rasyonalitesinin sınırlarının tanınmasının eksikliği; ikincisi, "bütün mali piyasaların kusurlarının" kabul edilmesi; ve üçüncüsü "düzenleyiciler düzene inanmadıklarında yaratılan tehlikeler"i anlamadır.[150]

---

sağlayacağına dikkat çekti. Hemfikir olduklarındaysa halkın sakınması gereken çok şey vardır (D. Rodrick, "Blame the Economist, Not Economics," *Guatemala Times* [11 Mart, 2009]).

[149] H. De Soto'ya göre Üçüncü Dünya Ülkelerindeki sefaletin çoğu, gerekli borçlanmadan dolayı mali varlıkların teminat olarak kullanılmasını engelleme yoluna gidilerek resmileştirildiği takdirde üretken mali varlıklar haline gelebilecek olan kendi varlıkları (evler, arazi parçaları, kayıt dışı işletmeler) üzerindeki "formel mülkiyet haklarının" eksikliğinden kaynaklanır. Perulu bir ekonomist Üçüncü Dünya Ülkelerinin yoksul vatandaşları kendi mallarını pazar içinde kullanılacak bir "değer" yerine bir "şey" olarak gördükleri sürece, onların "prekapitalist dünyanın kirli bodrumu" içinde kalmaya mecbur olduklarına inanır. (*The Mistery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else* [New York: Basic Books, 2000], s.55). Son olarak, Searle'ün başlıca takipçisi, B. Smith, D. M. Mark ve I. Ehrlich ile birlikte, de Soto'nun Searle'ün sosyal ontoloji uygulamasını analiz eden ve doğrulayan (Searle'ün bir katkısı ile birlikte) bir kitap yayınladı: *The Mystery of Capital and the Construction of Social Reality* (Chicago: Open Court, 2008). De Soto'nun tezinin eleştirel bir değerlendirmesi için bkz. *Demystifying the Mystery of Capital: Land Tenure and Poverty in Africa and the* Caribbean (ed. R. Home and H. Lim, London: Glasshouse Press, 2004).

[150] Krugman, "How Did Economists Get It So Wrong?"

Krugman'a göre, "tarihteki en büyük mali balonun doğuşuna karşı ekonomistlerin tümünü değilse bile çoğunu körleştiren şey" serbest mali piyasaların gücüne ve rasyonalitesine duyulan bu inançtır.[151] Fakat en rahatsız edici faktör bu krizin önceden tahmin edilememesi değildir –ki edilmişti- daha ziyade krizin ardından alınan tedbirlerin aslında ekonomik durgunluğu kötüleştirmesi ve uzatmasıdır.

Mevcut ekonomik durgunluk, 2001 İnternet balonu[152], Birleşik Devletler önderliğindeki koalisyonun Irak'ı işgalinin maliyeti, 2008 konutlandırma balonu ve en önemlisi daha önce bahsettiğimiz liberal bireycilik mantığını kaçınılmaz bir biçimde yönlendiren rekabet, kar maksimizasyonu ve biriktirmenin kapitalist zorunlulukları tarafından yaratıldı.[153] "Batmayacak kadar büyük" olacak şekilde

[151] *A.g.e.*. Krugman yıllardır bu krize dair kehanette bulunmada baskın olan iki büyük makro ekonomik modele de dikkat çekmiyor –yani (serbest piyasanın asla pist dışında kalmayacağında ısrar eden Milton Friedman gibi ekonomistler tarafından öne sürülen) "tatlı su" ve (belirli sapma ihtimallerini kabul etmelerine rağmen, bunların en nihayetinde ulusal politika tarafından düzeltileceğine emin olan John Maynar Keynes gibi ekonomistler tarafından benimsenen) "tuzlu su."

[152] Dot-com balonu olarak bilinen kriz. 2000 yılının Mart ayında teknoloji firmalarını yer aldığı borsa endeksi olan NASDAQ'taki senetlerin büyük değer kaybı yaşamasıyla sönmeye başlayan ve 2001 yılına kadar devam eden ekonomik balon [ed.n.].

[153] İnternet balonu açıklaması için bkz. E. Ofek ve M. Richardson, "DotComMania: The Rise and Fall of Internet Stock Prices," *Journal of Finance* 68, no. 3 (Haziran 2003): ss.1113–1137. Savaşın maliyeti açık olarak Stiglitz ve Bilmes tarafından analiz edildi, *The Three-Trillion-Dollar War.* Stiglitz'in inancı bu krizde tek bir sorumlu aktör olmadığıdır: "'suçlunun kim olduğu' hakkındaki herhangi bir tartışma devlet kontrollerinin tedricen kaldırılmasında işbirlikçi ve Amerikan hükümetinin en fazla para akıttığı iki finansal kuruluştan birinde üst düzey yetkili olan Robert Rubin gibi isimleri akla getirir. Sonra denetimi azaltıcı ya da kaldırıcı felsefeyi yürüten; sahip olduğu düzenleyici otoriteyi kullanmada başarısız olan; ev sahiplerini yüksek riskli ayarlanabilen ipoteklere girmeye teşvik eden ve Başkan Bush'u, onun ekonomiyi canlandırmak için gereklilikler arasında gördüğü, faiz oranlarının düşürülerek, zenginler için vergi kesintisi konusunda destekleyen Alan Greenspan var. Fakat bu insanlar orada olmasaydı, başkaları muhtemelen benzer şeyler yaparak bu koltukları işgal edeceklerdi. Aynı derecede istekli ve suç işleyebilir

büyüyen bankalar, aşırı riskli davranışa razı etmek için tasarlanan teşvik yapısını benimsemeye başlarsa, bu, bankalar piyasanın rasyonel kendi kendini denetleme kapasitesine inandıkları ve ayrıca "düzenleyici otoritelerin (en çok da Amerikan Merkez Bankası'nın) mali piyasalara (bankalar da dahil olmak üzere) fonların zenginliğini sosyal açıdan üretken olmayan tarzlarda kullanma imkanı verdiği" içindir.[154] Stiglitz'in ekonomik durgunluğun bir konutlandırma balonu krizi olmadığına, daha ziyade bizim bütün "ekonomik ve politik sistemimiz"in krizi olduğuna inanmasının nedeni de budur:

> *Oyuncuların her biri, büyük ölçüde, yapmaları gerektiğini düşündükleri şeyi yapıyorlardı. Bankacılar, oyunun mevcut kuralları çerçevesinde gelirlerini artırıyorlardı. Oyunun kuralları, onlara izin veren düzenlemeler ile düzenleyicilere ve yönettikleri kurumlara sahip olmak, kazanabildikleri kadar çok parayı alıp gitmek için politik etkilerini kullanmaları gerektiğini söylüyordu. Politikacılar oyunun kurallarına karşılık verdiler: Onlar seçilmek için para artırmak zorundaydılar ve bunu yapmak için güçlü ve zengin seçmenleri memnun etmek zorundaydılar. Politikacıları, bankacıları ve düzenleyicileri uygun bir ideoloji ile donatan ekonomistler vardı: Bu ideolojiye*

başkaları da vardı. Dahası, benzer problemlerin –farklı insanların başrol oynadığı– başka ülkelerde ortaya çıktığı gerçeği oyunda daha temel ekonomik güçlerin olduğunu akla getirir. Kriz için önemli bir sorumluluk üstlenmek zorunda olan, yatırım bankalarını ve yatırımcıları da içeren kurumların listesi; kredi derecelendirme kuruluşları; SEC ve Federal Rezervi de kapsayan düzenleyiciler; mortgage brokerları ve Bush'tan Reagan'a, finans-sektörünü serbestleşmeye iten yönetimler silsilesi. (J. Stiglitz, "The Anatomy of a Murder: Who Killed America's Economy?" *Critical Review* 21, no. 2–3 [2009]: 33). D. Baker bu konut balolunu şu çalışmalarında tahmin ve analiz etti: "The Menace of an Unchecked Housing Bubble" *The Economist's Voice* (ed. J. Stiglitz, A. Edlin, and J. Bradford De-Long, New York: Columbia University Press, 2008, ss.288-295) "The Menace of an Unchecked Housing Bubble"da ve son metni *Plunder and Blunder*.

[154] Stiglitz, "The Anatomy of a Murder," s.334

göre, sürdürdükleri politikalar ve pratikler iddia edildiğine göre hepsinin yararına olacaktı.[155]

Bu ideoloji, (mali piyasanın mükemmellik, rasyonalite ve kendini-denetim ideolojisi tarafından ayartılan) bütün bu oyuncuların kapitalist sistemde başarılı olmak için hali hazırda benimsemeye zorlandığı muhafazakar tedbirlerden başka bir şey değildir. Bu sisteme göre, hükümet çok fazla yapmakla değil daha ziyade "çok az yapmakla,"[156] yani "herkese yarar sağlayacağı" varsayılan bir denetim azaltıcı sürecin teşvikini sınırlandırmakla itham edilmelidir. Fakat bu denetim azaltıcı süreç sınırlı demokrasilerin bir krizler, parçalanmalar/bozulmalar ve sarsıntılar yokluğunu sürdürme çabası ile keskin bir biçimde tezat oluşturur.

Hem Bush hem de Obama tarafından alınan tedbirlere bakarsak, krizlerin mevcut mali sistemi muhafaza etmek için bir fırsat olarak kullanıldığını görürüz;[157] onların cevabıysa "'batmak için çok fazla büyük' hale gelen bankaların hayatta kalma olasılığını arttırarak büyük bankaların güçlenmesine yol açtı".[158] Bu, hem "batmayacak kadar büyük" hale gelen bir bankanın kaçınılmaz olarak (global sistemin karşılıklı dayanışmasını güçlendiren) diğer kuruluşları etkileyeceğin-

[155] *A.g.e.*, s.338.

[156] *A.g.e.*, s.336.

[157] 11 Eylül'ün de bu şekilde, yani Orta Asya'da politik egemenliği yoğunlaştırmak ve muhafaza etmek için kullanıldığına dikkat çekilmelidir

[158] Stiglitz, "Too Big to Fail or Too Big to Save? Examining the Systemic Threats of Large Financial Institutions," Ortak Ekonomik Komite duruşması için tanıklık, 21 Nisan 2009, Washington D.C., http://www2.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/download/papers/2009_JEC_TooBigToFail.pdf. Bu bildiride, Stigliz, Congressional Oversight Paneli'nin, batmak için fazla büyük bankalardan bazılarının, TARP (Sorunlu Varlıkların Kurtarılması Programı) kapsamında büyük miktarlarda (700 milyon dolar) destek alan kurumlar olduğunu nasıl ifşa ettiğini gözler önüne sermektedir. TARP işlemlerinin ilk kümesinde, hem miktarları hem de yüzdeleri büyük sübvansiyonlar, Citigrup Inc. ve AIG'e gitti.

den, hem de bu krizde gördüğümüz üzere, kaçınılmaz kayıplarına bakılmaksızın bütün sistemin yararı için hayatta kalması garanti altına alınmak zorunda olduğundan, zarar vericidir. Bu nedenle "AIG kurtarma paketi" ile Stiglitz'in açıkladığı üzere, "sistematik olarak önemli olan herhangi bir kurumun maddi açıdan desteklenerek kurtulacak olmasını resmi olarak ilan ettik."[159] Birleşik Devletler Hazine Departmanı'nın Bush ve Obama ile birlikte, mali sistemi korumak için milyarlarca dolar harcamaya karar verdiği gerçeği bankalara krizden önce olduğumuzdan çok daha bağlı hale geldiğimizi gösterir. Bununla birlikte, IMF, G-20 zirvesi ile yani mali sistemi korumakla ilgilenen aynı sınırlı demokrasiler ile güçlendirilirse, bu bir sürpriz olarak görülmemelidir.

Dünya Bankası ve Birleşik Devletler Hazinesi ile birlikte (tamamı Washington D.C.'de yer alan) IMF, hem sözde Washington Uzlaşmasını temsil eder hem de onun ekonomik politikalarını dayatır.[160] Geçmiş yıllarda ekonomik yardım karşılığında IMF, gelişmekte olan ülkeleri faiz oranlarını artırmaya ve "masrafları kesme ve/veya vergileri artırma yoluyla mali açığı azaltmaya zorladı... Bu, IMF yardım masası onları güçlendirirken, ulusal ekonomilerin zayıflamasına neden oldu."[161] Stiglitz'in dikkat çektiği gibi bu politikalar,

[159] *A.g.e.*.

[160] Stiglitz'in bize hatırlattığı üzere, "IMF dünyadaki vergi mükelleflerinden sağlanan para ile kurulan bir kamu kurumudur. Bunun hatırlanması önemlidir çünkü onu finanse eden vatandaşlara da onun etkisini yaşayanlara da direkt olarak rapor vermez. Daha ziyade, maliye bakanları ve dünya'daki hükümetlerin merkez bankalarına rapor verir. İkinci Dünya Savaşının sonunda büyük ölçüde ülkelerin ekonomik gücüne dayalı karmaşık bir oy kullanma düzeni sayesinde kendi kontrollerini ortaya koydular. O zamandan beri bazı küçük düzeltmeler oldu, fakat büyük gelişmiş ülkeler yalnızca bir ülkenin, Birleşik Devletlerin sahip olduğu etkili veto hakkı ile ipleri ele aldılar" (Stiglitz, *Globalization and Its Discontents*, s.12).

[161] Stiglitz, "A Global Recovery for a Global Recession," *The Nation* (13 Ocak, 2009).

IMF'den herhangi bir yardımı reddedemeyecek kadar zor durumda olan bu ülkelerin halihazırda kendilerini içinde buldukları ekonomik durgunluğu önemli derecede artırdı. Peki, global ekonomik istikrarı teşvik etmek için oluşturulan IMF, tasarlanan görevlerini gerçekleştirmede neden başarısız oldu? Nedeni IMF'nin,

> *krizde olan ülkelere ve halklarına yardım etmekten ziyade Batılı alacaklıları korumaya odaklanmasında yatar. Para, açlığın eşiğindekilere minimal gıda desteği sağlamak için değil Batılı bankaları kurtarmak için vardı. Kendi gayesinin peşinden giden Çin gibi ülkeler büyük bir başarı elde ederken, rehberlik için IMF'ye dönen ülkeler sürdürülebilir büyümede başarısız oldular. Daha derin analizler sermaye piyasasının liberalizasyonu gibi belli IMF politikalarının başarısızlıklarda oynadığı rolü ifşa eder.*[162]

Özellikle 2009'daki G-20 zirvesinden sonra IMF, Çin ve Hindistan gibi yeni ekonomik güçlere politikalarını belirlemek için müsaade etse de,[163] hala Stiglitz'in bahsettiği muhafazakar ideolojinin; kusur-

[162] J. Stiglitz, *Making Globalization Work* (New York: Norton, 2007), s.18.

[163] *Guardian*'dan Richard Way Pittsburgh'taki G20 zirvesinin tebliğ taslağının, gelişmekte olan ülkelere daha fazla oy kullanma gücü vermeye yönelik reformların kısıtlamalarına dikkat çeker: "24 kişilik IMF kurulu üzerinde oy kullanma gücü her üyenin fon sağladığı, onların küresel ekonomiyi paylaşmaları esas alınarak hesaplanan kredileri yansıtır. Bu model, ikinci dünya savaşının ardından fonun kuruluşuna çok şey borçludur ve Avrupa ile Birleşik Devletlere doğru kıvrılmıştır. Gelişmekte olan pazarların yetersiz temsil edilişinin bir sonucu olarak ~43 Afrika ülkesi için yalnızca iki direktör konuşmaktadır. Birleşik Devletler direktörlerin sayısının azaltılmış olmasını istiyor. Özellikle Fransa ve Birleşik Krallık kendi bireysel koltuklarını kaybedebileceklerinden endişeleniyor ve karar-almadaki oy kullanma ağırlığı nedeniyle Birleşik Devletlerin sahip olduğu etkili veto hakkının son bulduğunu görmek istiyorlar. Bugün G20'de tartışılmış olan planlar altında dünyanın zengin ulusları halihazırda IMF'de yalnızca %3.7 oy hakkına sahip Çin gibi gelişmekte olan ekonomilere, kendi oy kullanma haklarının %5'i kadarını verecekti" (R. Wray, "G20 Summit: What It Will Decide," Guardian [25 Eylül, 2009]).

suzlaştırmanın, rasyonelliğin ve kendini-düzenlemeyle ilişkili mali piyasa ideolojisinin yararına faaliyette bulunur:

G-20'nin gelişen ülkelerdeki 2008 krizine müdahalesi öncelikle IMF'ye (ulaşılabilir kaynakları üç katma, 750 milyar dolara çıkararak) dayansaydı bu, yalnızca söz konusu ülkelerdeki durgunluğu sürdürmek için değil, aynı zamanda G-20 uluslarının egemenliğine etkili bir alternatif haline gelen, gelişen dünyada çokuluslu fonlamanın önemini artırmaya karşı koymak için de olurdu. Baker'ın belirttiği gibi, IMF'ye en "belirgin alternatif Latin Amerika'daki ülkelerin çoğunun desteğiyle kurulan Güney Bankası'dır. Bununla birlikte aynı zamanda Doğu Asya kurtarma fonu... ve bir de Çin'in IMF-benzeri fon kaynağı olarak hareket eden kendi teşebbüsleri var."[164] Bu yeni fonlar neo-liberal global piyasalar içerisinde faaliyette bulunmak zorunda olsalar da, onların kurulması hiçbir biçimde alternatifler ihtiyacına, yani IMF dışındaki ekonomik temsillere karşılık gelmez. Hem sınırlı demokrasilerin hem de IMF'nin ekonomik politikası mevcut krizlerden ve dünya çapındaki yoksulluk düzeyinden özellikle sorumlu tutulamazken, sınırlı demokrasiler ile IMF'nin kriz boyunca kendi neo-liberal politikalarını onaylaması onların bu durumun korunmasındaki çıkarlarına işaret eder. Fakat kaçınılmaz olarak kapitalizmin dışarıya attıklarının (fakir, zayıf ve ezilen nüfus) sayılarını artıran neo-liberal küresel ekonomiyi sürdürmek için, sınırlı demokrasiler güvenlik tedbirlerini yeniden şekillendirmek ve genişletmek zorundadır.

---

[164] D. Baker, "G20: Why Support the IMF?" *Guardian* (2 Nisan, 2009). Bu makalede Baker ayrıca G20'nin muhafazakar doğasını vurgular: "Ne yazık ki, G20 anlaşması IMF'nin öncülük eden rolünü teyit etmiş görünüyor ve en azından yeniliklere resmi bir düşmanlık durumunu ifade ediyor." Aynı zamanda teminat gerektirmeden yoksullar için mikro kredileri vasıtasıyla birçok başarıya sahip olan Grameen Bank'ı da hatırlatmalıyız. Bir sonraki bölümde Güney Bankası'nın oluşumunu keşfedeceğiz.

Zayıfla Mücadele

Sınırlı demokrasiler kendi liberal dayatmaları ve mali sistemlerinin muhafazasıyla ve de bu global durumu herhangi bir değişime karşı korumakla ilgilenir. Sınırlı demokrasiler açısından "kriz" değişim imkanı sunduğu halde, zayıflar için "kriz" açık olarak bir "kriz yokluğu," yani mevcut koşulların değişiminin, başkalaşımının ya da tadilatının yokluğudur. İlk bölümde iddia ettiğimiz üzere, zayıflar tarihin kaybedenleridir. Onlar, bütün varolanların (realizmin veya benzer şekilde neoliberal sistemin) bilimsel politik örgütlenmesinde sınırlanmaktansa[165] kendi sınırlarına bırakılanlardır. Böylece onlar Kagan'ın "tarihin geri-dönüşü" korkusunu, Heidegger'in öngörülemeyen "örtüsünü kaldırma olayı"nı, ve Benjamin'in süreksiz "ezilenler geleneği"ni temsil ederler. Bu marjinal insanlar hem liberal tedbirlere uymayan (Irak, Afganistan ya da İran gibi) ülkelerde hem de sınırlı demokrasi şehirlerinin varoşlarında, yani tarihin sürüp gittiği, olayların öngörülemediği, ve de nüfusun daimi olmadığı bu mekanlarda ikamet ederler. Sınırlı demokrasiler güvenlik önlemlerini zayıflar onlara saldırmaya başladıkları için değil, aksine henüz saldırmaya başlamadıkları için yeniden şekillendirir. Pentagon savaş doktrininin "suça itilmiş kentli yoksul kesimlere karşı düşük yoğunluklu süresiz dünya savaşları"na[166] neden ve nasıl hazırlandığını anlamak için, ilk önce devletlerle birlikte, kentli yoksulların da neden "zayıf" olarak düşünülebileceğini belirtmek gerekir.

Daha önce iddia ettiğimiz gibi, Irak sınırlı demokrasilere karşı bir tehdit haline geldiği için işgal edildi; yani neoliberal sistemin

---

[165] Sınırlı olarak çevrilen *"framed"* kavramı, çerçeveli, çatı-lı, çatı altına alınan, çevrelenmiş, etrafı çevrilmiş, sarılmış karşılıklarıyla da düşünülmelidir [ed.n.].

[166] Davis, *Planet of Slums*, s.205.

kontrolü dışındaydı. Fakat birçok sebep arasında "kontrol dışı" olmasının nedeni, sınırlı demokrasilerin liberal, kültürel ve mali tedbirlerinden zorla soyutlanmasıydı.[167] Bu tutarsız durum Irak'ı hem ekonomik olarak aşağıda kalmaya zorladı, hem de Saddam Hüseyin hükümetinin, Batıyı halihazırda varolduğuna inandırmak istediği gibi, gerçek bir teknolojik tehdit haline gelmesini engelledi. Fakat Irak gözden çıkarılan tek devlet değildi; dünyanın başka bölgelerindeki çoğu başka devlet de benzer dayatmalarla karşı karşıya kaldı; yalnızca IMF vasıtasıyla mali açıdan baskı altında tutulmakla kalmadılar, ayrıca liberal bilimin gelişimi için yararsız hale getirildiler.[168] Bu devletlerin tutarsız durumu ve eşit olmayan güç dengeleri, neo-liberal devletlere karşı etkili tehditler olabilme şanslarını en aza indirgese de, tam olarak fark edilebilir ya da kontrol edilebilir olmayan unsurlar ihtiva ettiklerinden, sınırlı demokrasiler için hala kriz inşa ederler. Bu faydasız, değersiz ve zayıf unsurlar hem sınırlı demokrasilerin ihracını hem de onun kontrolünden özgürleşme imkanını temsil eder. Fakat daha önemlisi, bu zayıf durum hem yabancı devletlerde hem de sınırlı demokrasilerin sınırlarında, faydasız ve önemsiz hale gelen bu varoşların bütününde vuku bulur. Varoşlardaki bu zayıf nüfus, bir kriz ve bir tehdit haline gelmiştir: her şeyden önemlisi onlar, son elli yılda kapitalizmin sosyal yetersizliği nedeniyle sayıları şiddetli bir şekilde arttığı için, yabancı devletlerin haklarından mahrum edilmiş nüfuslarından daha yakındırlar.

Tıpkı Fukuyama ve Kagan'ın uluslararası politik manzarada "sorumlu hissedarlar" olmadıkları için zayıfları tartışmalarının dışında bıraktıkları gibi, GSYH (gayrisafi yurt içi hasıla) ölçümleri de

[167] Irak 1990'dan 2003'e kadar uluslararası yaptırımlar altında acı çekti ve 1 milyondan fazla insan gıda, su ve ilaç yokluğundan öldü.

[168] Biz burada, özellikle Güney Amerika'ya ve diğer "Üçüncü Dünyanın gelişmekte olan ülkelerine" atıfta bulunuyoruz.

devletlerin portföy değer artışını yansıtmadıkları için onları kapsam dışında bırakır. Büyüme sürdürülebilir olsaydı, o zaman servet dağılımındaki eşitsizlik, ekonomik büyümenin etkili bir ölçüsü olarak GSYH'nin bir iç faktörü olmalıydı.[169] Fakat Stiglitz'in açıkladığı gibi, pek çok devlette piyasa değişikliği bir eşitsizlik artışını temsil eder; yani "bankacılar daha zengin oldukça, bireylerin çoğunun gelirleri azalırken bile ortalama gelir artabilir. Bu nedenle GSYH istatistikleri vatandaşların çoğuna ne olduğunu yansıtmayabilir."[170] Servet eşitsizliğini görmezden gelerek GSYH rakamlarını artırmak, hem sabit ekonomik büyüme yanılsaması yaratıyor hem de en önemlisi, zayıfları ekonomik standartların dışına atıyor.[171] Dünya nüfusunun dörtte üçünün istikrarsız durumu uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeylerde görülen gelir ve servet dağılımındaki muazzam farklara bağlı olsaydı eğer, o zaman GSYH yalnızca sınırlı demokrasilerde yaşayan kazananları, yani sabit gelir ve servet düzeyleri nedeniyle sürekli GSYH'yi artıracak olanları ölçerdi.[172] GSYH'ye "faydalı" iş-

[169] Stiglitz "Büyüme sürdürülebilir olmalıdır" der... GSMH'yi, çevreyi yağmalayarak, kıt doğal kaynakları tüketerek, yurtdışından borç alarak yukarı taşıyabilirsin-fakat büyümenin bu türü sürdürebilir değildir" (Stiglitz, *Making Globalization Work*, s. 45).

[170] Stiglitz, "GDP Fetishism," *Turkish Weekly* (15 Eylül, 2009).

[171] J. Stiglitz, A. Sen ve diğerleri, "Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress," http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm, 21. Bu rapor Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy tarafından hazırlatılsa da, tavsiyelerini ilk takip eden devletlerden biri, 4. bölümde göreceğimiz üzere Venezuela idi.

[172] Bu, ayrıca 2003 işgalinden önce ve sonra Irak ile ilgili olarak 2008'in son Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programıyla açıklığa kavuşturuldu: "gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) 2003'te 15 milyar dolardan 2005'te 32.3 milyar dolara, yani iki katına çıktığını gösteren ekonomik göstergelerdeki yükselişe rağmen, Iraklılar sosyal yardıma, tayınlara ve sübvansiyonlara bağımlı kaldı. 2003 öncesi siyasi rejim kentsel sosyal yardım ve fırsatları, kent hayatının faydalarından kent nüfusunun büyük bölümünün dışlanması ile sonuçlanan patronajı bağışlama ve esirgemenin bir yolu olarak kullandı. Bağdat'ın çalışan nüfusunun yaklaşık yüzde 35'i hala yoksulluk içinde yaşıyor. Kadınlar ve gençler tarafından

tirakçiler ile kapitalizmin sistemli biriktirme zorunluluğu yüzünden sayıları artan zayıflar arasındaki eşitsizlik ve fark, şimdi bu iki grubu bir araya getirmenin olanağını reddeder görünüyor. İtalyan sosyolog Luciano Gallino'nun son zamanlarda öngördüğü gibi

> *en iyi durumdaki beştebirlikler ile dünya nüfusunun en yoksul beştebirlikleri arasındaki gelir eşitsizliği 1'e 90'dır. Nüfus tabakası yerine, en zengin 20 ulus ile en yoksul 20 ulusu dikkate alırsak, eşitsizlik 1'e 120 gibi bir orana ulaşır. Dünyanın en zengin 20 insanı, 1,000,000,000 en fakirin gelir toplamıyla eşit gelire sahiptir. Birleşik Devletler ve İtalya'da olduğu gibi, kişi başı GSYH'nin homojen bir biçimde daimi olarak iyi durumda göründüğü bu ülkelerde, nüfusun en zengin yüzde 10'u ile en fakir yüzde 10'u arasındaki gelir ve servet eşitsizlikleri, hem reel hem de mali olarak, ortadadır ve artmaktadır. Büyük endüstriyel ve mali kuruluşların üst düzey yöneticilerinin on iki ayda kazandıklarına eşdeğer geliri kazanmak için (gelir, ikramiye ve hisse senedi opsiyonlarını hesaba katarak), 25,000 avro brüt gelir ile (2008 döviz kuruna göre 20,000 pounda veya 32,000 dolara eşit) İtalyan, Fransız, İngiliz ya da Amerikalı bir işçinin 400 ile 1000 yıl arası çalışması gerekir. 1960'da onlar, aşağı yukarı, yalnızca 40 yıla ihtiyaç duyarlardı.*[173]

Bu eşitsizlikler hem nüfusun çoğunluğunun kendini içinde bulduğu

yönetilenler de dahil olmak üzere bazı haneler yoksulluğa özellikle maruz kalmıştır. Irak'ın geleceği belirsizliğini sürdürüyor. Son bir araştırma, ülkenin kent nüfusunun derin bir biçimde, son beş yılda kötüleşen güvenlik durumundan ötürü endişeli olduğunu gösterir. Şiddete ve cinayete karşı savunmasızlığın hissedilen ya da gerçek seviyeleri 2006'da, 2002'de olduğundan daha yüksektir" (UN-HABITAT, *State of the World's Cities 2008/2009: Harmonious Cities* [London, 2008], s.117).

[173] L. Gallino, *Con i soldi degli altri: Il capitalismo per procura contro l'economia* (Torino: Einaudi: 2009), s.9.

durumu hem de zayıfların asıl durumunu gösterir. Gelir dağılımındaki bu aşırı düşük değerdeki alt sınır, kaçak-işçilik sektörü veya aşırı yoksullukta yaşayan vatandaşlar ile sınırlı değildir, aynı zamanda "savunmasız işçileri" de kapsar. Uluslararası İşçi Örgütü'nün (ILO) *Küresel İstihdam Eğilimleri* raporu "çalışan yoksullar" ile "savunmasız işçiler" arasında ayrım yapmasına rağmen, her iki grup da yalnızca sınırlı demokrasilerin sınırlarında var olmazlar, ayrıca dünyanın en yaygın iş kaynağı olarak hizmet sektörünün, tarım sektörünü geride bıraktığını hesaba katarak, "hizmet"inde de olurlar.[174] Bu rapor aynı zamanda "çalışan yoksulların" 2009'da 1,4 milyara, "savunmasız işçiler" de dahil edildiğinde dünya işçilerinin yüzde 45'ine kadar, "savunmasız işçiler" de dahil edildiğinde tehlike düzeyindeki işçilerin düzeyinin iş sahibi nüfusun yüzde 53'üne kadar çıktığını belirtir.[175] Artan bu yoksulluğun sınırlı demokrasilerin güvenlik tedbirleri üzerinde sahip olduğu etki nedir?

Aşırı kentleşme ve nüfusun sınırlı demokrasilerin sınırlarına/

[174] "Çalışan yoksullar" kendilerini ve ailelerini kişi başı günlük 2 Amerikan doları yoksulluk sınırının üzerine taşımaya yetecek kadar kazanamayan insanlardır. "Savunmasız çalışanlar" ekonomik kriz boyunca gelir kaybına karşı koruyucu güvenlik ağlarından yararlanmayan işçilerdir. Bu bağlamda "hizmet" Fukuyama ve Kagan'da "egemen kurumun hizmetçileri" teriminde tanımladığımızla aym anlamda yorumlanmamış olmalıdır; ikincisi gönüllü iken ilki zorladır. Küresel İstihdam Raporlarının belirttiğine göre: "2007'de hizmet sektörü dünyada, istihdama katkıda tarımın daha da önüne geçmiştir. Servis sektörü şimdi dünyadaki mesleklerin yüzde 42.7'sini sağlar, buna karşılık tarım yalnızca yüzde 34.9'undan sorumludur. 1997 ile 2003 arasmda hafif bir düşüş eğilimi gören endüstri sektörü, daha yakın zamanlarda oldukça yavaş bir artış eğilimini sürdürdü. 2007'de mesleklerin yüzde 22.4'ü bu sektörde bulundu" (*Global Employment Trends* [Ocak 2008]: s.11).

[175] Bu rapor aynı zamanda "özellikle gelişmekte olan ekonomilerde, ancak zaman zaman gelişmiş ekonomilerde de, işçi statülü çoğu çalışanın geçim kaynaklarını kaybetmeleri ya da kişisel veya aile üyelerinin hastalığı gibi zorluklarla yüz yüze gelmeleri halinde sosyal güvenlik ağından yararlanmadığını gösterir. Bu işçiler aynı zamanda yeterli bir gelir elde etmek ve saygı duyulan temel işçi haklarına sahip olmak için resmi ücretli ve maaşlı işçilerden daha az şanslılar" (*Global Employment Trends, Update* [Mayıs 2009], ILO, s.13).

boşluklarına yani kent varoşlarına/kenar mahallelerine tehciri, uluslararası, ulusal ve bölgesel ekonomik yoksullaşmanın türlü sonucundan birdir. Varoşların bu mantar misali çoğalışı, zayıf sayısının aşırı artışından değil, aksine onların "küresel ekonomiye dahil edilmesi"nden kaynaklanmaktadır.[176] Aşırı kentleşme, Josef Gugler ve Mike Davis'in açıkladığı üzere, neoliberallerin bizi inandırdıkları gibi (örneğin, hizmet sektöründe) mesleklerin yığılmasıyla değil de, yoksulluğun çoğalması ile işler.[177] Şimdilerde insanların yarısının şehirlerde yaşadığı ve gelecek yirmi yıl içinde dünya nüfusunun neredeyse yüzde 60'ının kent sakinleri olacağı hesaba katıldığında; varoş nüfusunun her yıl daimi olarak 25 milyon artacağı gerçeği şaşırtıcı olmaz.[178] Bu yeni "varoşların dünyası"nda, savunmasız işçiler, kent yoksullarının yanında tamamlayıcı ve gerekli bir bileşen haline geliyorlar.[179] Bu varoşlar dünya genelinde şehirden şehire önemli ölçüde

[176] S. Žižek, "The Free World of Slums," *In These Times* (23 Eylül, 2004).

[177] J. Gugler, "Overurbanization Reconsidered," *Cities in the Developing World: Issues, Theory, and Policy, ed. J. Gugler* (Oxford: Oxford University Press, 1997), ss.114–123; Davis, *Planet of Slums*, s.16.

[178] UN-HABITAT, "Sounding the Alarm on Forced Evictions," basın açıklaması, Yönetim Konseyi'nin 20. Oturumu, Nairobi, 4–8 Nisan, 2005.

[179] Varoşların Dünyası (*Planet Of Slums)* Mike Davis'in, BM-HABITAT raporunu [*The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003* (London, 2003)] geliştiren, çığır açan çalışmasının başlığıdır. "Tomdispatch" ile bir röportajında, Davis şöyle belirtir: "Muhafazakar hesaplamalarına göre, bir milyon insan varoşlarda yaşıyor ve hayatta kalma mücadelesi veren bir milyondan fazla insan da gayrı resmi işçi. Bu insanlar işportacılardan gündelikçilere, dadılara, fahişelere, (nakil için) organlarını satanlara kadar geniş bir yelpaze oluşturuyor. Bunlar dudak uçuklatıcı sayılardır, hatta bu yüzden çocuklarımız ve onların çocukları insan ırkının artık nihai büyümesine şahit olacaklardır. 2050'lerde veya 2060'larda, insan nüfusu maksimum büyüklüğüne –muhtemelen 10-10.5 milyara– ulaşacak. Kıyamet tellallığı gibi algılanmasın fakat bu büyümenin %95'i bütünüyle güney kentlerinde ortaya çıkacak... İnsanlığın büyümesinin bütün geleceği kentlerde, ezici bir üstünlükle yoksul kentlerde ve daha çok da varoşlarda gerçekleşecek" (Davis, "Humanity's Ground Zero," a Tomdispatch interview [9 Mayıs, 2006]).

farlılık arz etseler de, tek ortak paydaları, içlerinde yaşayan zayıfların, hem ucuza çalışmaları hem de sosyal güvenlikten ve sağlık sigortasından yoksun olmalarından dolayı neoliberal küresel ekonomi için gerekli işgücünü (memur, işçi ve sabık çiftçi) oluşturmalarıdır. *Varoşlar sınırlı demokrasiler için vazgeçilemez hayaletlerin taşıyıcısı haline gelmişlerdir.* Geleneksel tanımlamaların tersine, bir varoş sadece bir kentin standartlarının altında iskan, kirlilik ve güvensizlik ile karakterize edilen tükenmiş bir alan değildir. Aynı zamanda bir nüfustur; sınırlı demokrasilerin kontrolünün ötesinde işler durumda sosyal bir topluluktur. Davis'in *Varoşlar Dünyası*'nda açıkladığı üzere:

> *Tek bir şehir bünyesinde bile, varoş nüfusları, karizmatik kiliselerden ve kehanet kültlerinden etnik milislere, sokak çetelerine, neoliberal STK'lara ve devrimci sosyal hareketlere kadar uzanan yapısal ihmal ve mahrumiyete karşılık vermelerin şaşırtıcı çeşitliliğini sürdürebilirler. Fakat küresel varoşta monolitik bir özne ya da tek yönlü bir eğilim yoksa bile, sayısız direnç eylemi vardır. Doğrusu, insan dayanışmasının geleceği, yeni kent yoksullarının küresel kapitalizm bünyesindeki ölümcül marjinalliklerini kabul etmeye şiddetle direnmelerine bağlıdır. Terörizmle, uyuşturucuyla ve suçla uluslararası mücadelenin kötüleyici retoriği fazlasıyla semantik bir ayrımdır: gecekondular, favelalar*[180] *ve chawllar*[181] *etrafında ekonomik dışlamanın günlük şiddeti hakkında herhangi bir dürüst tartışmayı etkisizleştiren epistemolojik duvarlar inşa ederler.*[182]

Bu "epistemolojik duvarlar" hem tartışmadan vazgeçirmek ve

[180] Brezilya'daki gecekondu veya varoş (ç.n).

[181] Hindistan'daki gecekondu veya varoş (ç.n).

[182] Davis, *Planet of Slums*, ss.201–202.

böylece zayıflara karşı ilgisizliği artırmak için hem de "sayısız direnç eylemi" korkusundan dolayı inşa edilmişlerdir.[183] Searle'ün, Derrida'nın felsefesinden korkusunun, işaret ettiği kontrol ve bilgi eksikliğinden kaynaklanması gibi, sınırlı demokrasiler de tam olarak mevcut, fark edilebilir, en önemlisi, kontrol edilebilir olmayan bileşenleri işaret ettikleri için zayıflardan korkar. Bu aynı zamanda Irak'taki savaşın ve diğer güncel uluslararası çatışmaların öncelikli olmasının, yani kontrol eksikliğinden kay-

[183] Bu duvarlar, Tijuana'da, Bağdat'ta ve Kudüs'te oynadıkları baskıcı rol göz önüne alındığında, yalnızca semantik değil, aynı zamanda gerçektir de. Gazeteci Bernd Dubusmann'm bildirdiği üzere, bu duvarların bazıları "hareket dedektörleri, ısı algılama kameraları, X-ray sistemleri, gece görüş ekipmanları, helikopter, uçak ve zeplinler ile kuvvetlendirilmiştir. Bazıları hala inşa aşamasındadır, bazılarıysa planlama. Tamamlandıkları zaman, bariyerler Meksika ve Hindistan, Afganistan ve İspanya, Fas ve Tayland, Malezya ve Suudi Arabistan ve Irak gibi birbirinden uzak yerlerde binlerce kilometre uzanacak. Bu duvarlar iş-açlığı yaşayan göçmenleri, teröristleri, kaçakçıları dışarıda tutmak, işgalcileri önlemek ve düşmanları ayrı tutmak anlamına geliyor... Tarihin bir ironisi olarak, Birleşik Devletler -1989'da Berlin Duvarının yıkılışına hız veren ülke- şampiyon bir duvar oluşturucu olarak ortaya çıkmıştır. Son duvar Nisan'da [2007] Amerikan askerleri tarafından her biri 6 tondan fazla ağırlıkta, 3.7 metre yüksekliğinde gri beton döşemeler kullanılarak Bağdat'ta kenti mahallelerden ayırmak için inşa edildi. 5 km uzunluğundaki inşaat bir Sünni Müslüman semtini, bir Şii bölgesinden ayırır. Bu, hem topluluklardan hem de bunu "ırkçı" olarak niteleyen Şii din adamı Mukteda el-Sadr'dan gelen protestoları kışkırttı. Antik kentin Doğu (Arap) kısmını Batı Şeria'dan ayırmak için Kudüs'e doğru bir yılan gibi kıvrılan duvar da benzer yapıdadır ve benzer suçlamalara sebep olmuştur. Tersine, Tijuana'nın Meksika sınırındaki insanlar, Pasifik sahillerinden Kaliforniya tepelerine uzanan ve onları Birleşik Devletler'in San Diego şehrinden ayıran kalın, paslı oluklu metal duvarı kabul etmiş durumdadır. (Resmi sınır kapısı dünyanın en yoğun –yılda yaklaşık 17 milyon araba ve 50 milyon insan- sınır kapısıdır). Daha iç kısımlarda, duvar muhtemel tırmanıcıların parmaklarını geri alamayacakları kadar ince metal bir örgü ve tırmanmayı daha zor hale getirmek için üstten asılmış bir parça ile 17 adımlık (5 metre) bir çite dönüşüyor. Bu, 20 km doğuya uzanıyor" (B. Debusmann, "Around Globe, Walls Spring up to Divide Neighbors," *Reuters* [30 Nisan, 2007]). Meydana gelen çeşitli direnç eylemlerinin sistematik bir analizi için bkz. G. Curran, *Twenty-First-Century Dissent: Anarchism, Anti-Globalization, and Environmentalism* (New York: Palgrave, 2006).

naklanan muhtemel değişim beklentisiyle başlatılmasının nedenidir. Bu işgallerin çeşitli sonuçları arasında, (şimdi dünyanın en büyük varoşlarından biri olan) Sadr şehrinin "kentsel savaşları" ve daha önce Mogadishu'daki savaşlar, Pentagon'u "Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ya da pek çok dışişleri bakanlığının atılmaya korktuğu bir maceraya atılmaya zorladı: mantıksal olarak kentsel reformdan feragat sonucuna çıkan yolu kat etmek."[184] Kırk yıl önce soğuk savaş boyunca bu gerçek bir endişe iken,[185] bugün yegane ilgi varoşlarla ve onun zayıflarıyla savaşmak için uygun silahlar geliştirmeye yöneliktir.[186]

Askeri güçler bugün kapitalizmin kentsel tahliyesine girişebiliyorsa, bu durum savaşın geleceği şehrin varoşlarında yattığı içindir. "Yakın dönem askeri tarihimiz," diye açıklıyor Binbaşı Ralph Peters, "şehir adlarıyla –Tuzla, Mogadishu, Los Angeles, Beyrut, Panama, Hue, Saigon, Santo Domingo- noktalanır, fakat bu karşılaşmalar, henüz gelmekte olan bir dramanın sadece açılış sahnesidir."[187] Bununla birlikte, şimdi Batı şehirlerinin çoğunun militarizasyonunun

[184] Davis, *Planet of Slums*, s.205

[185] "1960'larla karşılaştırmak dramatiktir: kırk yıl önce iki büyük Soğuk Savaş bloğu arasındaki ideolojik savaş, dünya yoksulluğunun kaldırılmasının ve gecekondusakinlerinin yeniden konutlandırılmasının rekabetçi vizyonunu oluşturdu. Zafer kazanan Sputnikleri ve Kıtalararası roketleri (ICBM) ile birlikte Sovyetler Birliği, ağır endüstrileri ve beş yıllık kalkınma planları sayesinde aşırı sanayileşmenin hala en inandırıcı örneğidir. Diğer yandan, Kennedy yönetimi 'modernleşmenin hastalıkları' olarak Üçüncü Dünya devrimlerini resmen tanıdı ve -Yeşil Bereliler ile B-52'lere ek olarak- büyük toprak reformlarını ve konut programlarını salık verdi... Fakat 1960'ların vaat edilmiş toprakları geleceğin neoliberal haritalarında artık görünmüyor." *A.g.e.*, s. 200.

[186] Yeni kentsel savaş silahları hakkında, bkz. 52. not.

[187] Binbaşı R. Peters, "Our Soldiers, Their Cities," *Parameters* (Bahar 1996): ss. 43–50. Gelecekte kentlerdeki savaşlar hakkında bkz. Alice Hills, *Future War in Cities: Rethinking a Liberal Dilemma* (London: Frank Cass, 2004); ve çevresel maliyeti hakkında bkz. Barry Sanders, *The Green Zone: The Environmental Cost of Militarism* (Oakland, Calif.: AK Press, 2009).

parçası olarak kullanılan muhtelif sofistike kontrol sistemleri, Irak ve Afganistan gibi işgal edilmiş uluslarda kullanılanlara tekabül ediyorsa, bu hiç de şaşırtıcı değildir.[188] *Zayıflarla savaşmak herhangi bir değişimin, krizin ve sınırlı demokrasilerin dayatmalarından özgürleşmenin önünü kesmekten ve sınırlamaktan başka hiçbir şey değildir.*

Özetle, sınırlı demokrasiler bu "sayısız direnç eylemleri"nin kendisinden değil onların yol açabileceklerinden korkar: yalnızca dinsel, anarşist ve nihilist hareketlerle muhtemel bağları olan anti-kapitalist ideolojilerin değil, ama popülizmle ve Marksizmin dirilişiyle bağlantılı olanların da yer altından çıkmalarından."[189] Bu, dördüncü bölümde göreceğimiz üzere, neoliberal küresel kontrole bir alternatifin demokratik komünist yöntemler vasıtasıyla şekillenmeye başladığı Güney Amerika'da vuku bulan durumdur. Bununla birlikte, kapitalizmin tasfiyesinin büyük kısmının, yani varoşların ve zayıfların güney yarımkürede olmalarıysa hiç şaşırtıcı değildir. Fakat, daha önce bahsettiğimiz üzere, Derrida'nın felsefesindeki gibi zayıflar, bu "kriz yokluğu" durumunu korumak istemezlerse; bu doğru olmadığı için değil daha ziyade onu *adaletsiz* hale getiren nüfusun büyük çoğunluğu üzerinde dayattığı mutlak sefalet, karşılaştırmalı dezavantaj ve sosyal kısıtlamalar nedeniyledir.

---

[188] Gündelik hayatlarımızdaki askeri işgal tarzına dair ilgi uyandıran çalışmasında Nick Turse, pek çok diğer örnek arasında şunu gösterir: "işgal altındaki Irak gibi savaş bölgelerinde kullanılan teknolojiler anavatanlarına dönüş yolunu nasıl buldular. Örneğin 2006'da Los Angeles Bölgesi Şerif Departmanının uzaktan-kumandalı gözetleme uçağı kullanımını test etmeye başladığı ortaya çıktı. Sonraki yıl, Associated Press'e göre, Hava Kuvvetleri Bakanı Michael Wyne, 'savaş alanında kullanılmadan önce kalabalığı-kontrol etme durumlarında Amerikan vatandaşları üzerinde kullanılması gereken yüksek güçlü mikro dalga cihazlar gibi fütüristik ağrı üreten' silahlara inancını açıklayarak, silah testlerinin normal sıralamasını tersine çevirmeye karar verdi" (N. Turse, *The Complex* [New York: Metropolitan Books, 2008], s. 253).

[189] Tuğamiral C. J. Parry, *The DCDC Global Strategic Trends Programme: 2007–2036*, 3.

2. Bölüm

HERMENEUTİK KOMÜNİZM

3. Anarşi Olarak Yorum

> Evet, demokrasi politik dünyada ne ise, hermeneutik veya Gadamerci tavrın da entelektüel dünyada o olduğunu düşünüyorum. Her ikisi de; sevginin tek yasa olduğu Hıristiyan mesajının alternatif sahiplenilişleri olarak görülebilir.
> –Richard Rorty, *Dinin Geleceği* [*The Future of Religion*] (2005)

Siyaset felsefesi tarihi boyunca, yorum ve politika iki ayrı alan olarak düşünülmüştür. Kant, bu yorumu halk ile egemen arasında arabuluculuk yapan sosyal fonksiyon olarak görür; Hobbes ise onu devletin taleplerine bağlılık olarak düşünür ve Weber politika ve yorumda, yalnızca kültürün iki farklı alanını betimler.[190] Yorum, yirminci yüzyılın başlarında felsefenin, psikolojinin ve bilimin temel problemi haline gelirken, hermeneutiğin politik sonuçları yalnızca son zamanlarda ortaya çıkmaya başladı. Mesela, 1982'de disiplinlerarası *Critical Inquiry* dergisi politika ile yorum arasındaki ilişkiyi tar-

---

[190] Kant, Hobbes ve Weber'in bu yorum anlayışı için bkz. H. White "The Politics of Historical Interpretation: Discipline and De-Sublimation"da [Critical Inquiry (Eylül 1982, s. 14].

tışmak için bazı seçkin düşünürleri davet ederek "Yorum Politikası" başlıklı bir sayı çıkardı; birkaç yıl sonra ise, Stanley Rosen *Politika olarak Hermeneutik*'i [*Hermeneutics as Politics*], Patrick Colm Hogan *Yorum Politikası*'nı [*The Politics of Interpretation*] ve Georgia Warnke *Adalet ve Yorum*'u [*Justice and Interpretation*] yayınladı. Bunlar, başka yayınlarla[191] birlikte, okuyucunun bir metni yorumlayışının politik anlamına ilişkin anlaşılır analizler üretirken yorumcu ve politika arasındaki ilişkiyi daha fazla geliştirmiştir, ama hiçbirisi, hermeneutiğin bünyesinde bulunan devrimci politik projeyi incelememiştir. Bu bölümdeki amacımız, yalnızca bu politik projenin özünü değil, ayrıca ve her şeyden önemlisi, onun iktidar taşıyıcılardan talep ettiği özgürleşmeyi ana hatlarıyla belirtmektir.[192]

Fakat böyle bir yorum politikası, yani hermeneutiğin politik projesi şimdiye kadar niçin sistematik olarak keşfedilmedi? İlk keşif sosyal-tarihseldir: Nietzsche, Heidegger ve Gadamer gibi hermeneutiğin modern üstadları, geleneksel, kültürel ve politik açıdan muhafazakardı. Ayrıca, hermeneutiğin ontolojik boyutunun sistematik olarak ilk kez Nazi rejimi üyesi Heidegger tarafından incelendiği gerçeği, Popper, Habermas ve diğerlerinin kendilerini Alman düşünürden uzak tutmasına neden olmuştur. Gadamer'in hermeneutiği

---

[191] R. R. Sullivan, *Political Hermeneutics* (Philadelphia: Pennsylvania State University Press, 1989); R. Alejandro, *Hermeneutics, Citizenship, and the Public Sphere* (Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1993), T. Carver ve M. Hyvärinen, der., *Interpreting the Political: New Methodologies* (London: Routledge, 1997). G. Burns, M. Ferraris, J. Grondin, P. Lanceros, A. Ortiz- Osés, L. Ormiston, R. Palmer, J. Risser, A.D. Schrift, J. Weinsheimer ve diğerleri, bibliyografyada listelenen kapsamlı tarihleri, tanıtımları ve hermeneutik sözlükleri yazdılar.

[192] Gadamer'in *Hakikat ve Yöntem*'deki temel formülasyonundan önce Hermeneutik'in devrimci politik sonucu hakkında bkz., G. Vattimo, "The Political Outcome of Hermeneutics," *Consequences of Hermeneutics*, ed. J. Malpas ve S. Zabala (Chicago: Northwestern University Press, 2010), ss. 281–87.

de benzer bir sonla karşılaşmıştı: 1971'de Habermas ve onun 1968 Alman öğrenci ayaklanmasından takipçileri tarafından fazlasıyla muhafazakar olmakla itham edildi. Bu itham, hermeneutiğin geleneğin eleştirel olmayan bir kabulüne dayandığı fikrinden kaynaklanır. Fakat bu bağ, var olan pratikleri eleştirmeksizin de uygulamaya sokulamaz; bir başka ifadeyle hermeneutik, Frankfurt Okulu'nun çalışmalarından daha fazlasıdır, bir "eleştirel teori"dir, çünkü eleştirel fonksiyonunu Habermas'ın rasyonalitenin iletişimsel veya Apel'in rasyonalitenin aşkınsal koşulları gibi metafizik fikirlerle temellendirme ihtiyacı duymaz. Hermeneutik, söz gelimi Luther ve Freud'da gördüğümüz gibi kurumsallaşmış adetlerin, normların ve inançların üstesinden gelmeye bağlıdır ve kesinlikle var olan pratikleri kabul etmeyle ilintili değildir. Fakat savaş sonrası Almanya'nın yükümlülüklerini kabul etmeye mecbur kalmış filozoflar kuşağı açısından, Heidegger veya Gadamer gibi şahıslara yönelik herhangi bir gönderme, Nazi rejimi boyunca onların aktivitelerinin bir değerlendirmesini örtük olarak ifade eder. Nietzsche, Heidegger veya Gadamer'in politik tercihlerini gerekçelendirmekle ilgilenmesek de, (çünkü bu David Hume'un doğal olarak beyazlardan aşağı olan zencilere dair düşüncesini, Gottlob Frege'nin beyan ettiği anti-Semitizmi veya André Glucksmann'ın 2003 Irak işgalini desteklemesini gerekçelendiren başka çalışmaları da gerektirir) şunu ifade etmek gerekir ki; onlar olmaksızın hermeneutiğin felsefi bir disiplin olması imkansızken, onların hiçbiri, hermeneutiğin "siyasi proje"si diye adlandırmayı tercih ettiğimiz şeyi, yani politik boyutlarını geliştirmedi

"Siyasi proje" ile hermeneutiğin, aslında henüz kimsenin sistematik bir şekilde açıklayamadığı politik bir konumu temsil ettiğini değil, ama bizzat onun kendisinin kendisinde politik olduğunu ifade

ediyoruz. Eğer politika Hannah Arendt'in ifade ettiği gibi, yalnızca çatışan hakikat iddiaları, tanınma iddiaları ve güç ilişkileri değil, daha ziyade kişisel gelişimleri için gerekli özel alanı korurken, bireylerin özgürce bir arada var oldukları bir kamusal alan yaratmak için gerekli bir eylemse, bu durumda hermeneutik de politiktir. O, bireysel gelişimlerin çokluğuna yani aktif yorumlara dayanır. Yorumların çokluğuna dayanan bir felsefenin, yalnızca kişisel gelişimleri sınırlandıran evrensel değerler adına herhangi bir metafizik iddiadan değil, ayrıca eylem lehine tanımlayıcı felsefeleri karakterize eden pasif ve muhafazakar doğadan da sakınması gerekir. Bu tanımlayıcı felsefeler, daima nesnelleştirici süreçleri düzenlemekle ilgilenirken, hermeneutik aktif bir *techne*, yani koruma, nötrleştirme ve şiddet olarak *theoria'nın* karşıtı olan tarafından güdülenir. Tanımlayıcı felsefelerden daha çok, yorum, politik açıdan devrimci bir özgürleştirme çağrısına işaret eder; bir diğer deyişle, nesnel koşullara/durumlara karşıdır. Hermeneutiğin, daima iktidar taşıyıcılarına karşı kültürel devrimlerin gizli omurgası olmasının, yani dayatılan hakikate karşı en verimli hareketleri içermesinin nedeni budur. Bu hareketler her zaman kendi gündemlerini dayatmaya çalıştıklarından baskıcı olmakla itham edilmelerine rağmen, Reiner Schürmann'ın belirttiği üzere, kuralların yokluğundan ziyade eşsiz evrensel kuralın yokluğunu içeren hermeneutikte, anarşik bir damarın var olduğu fark edilmelidir. İlke, adet ve kategorilere karşı direnç olarak anarşi, hermeneutiğin siyasi projesinin sonu değil, aksine başlangıcıdır.

Muhtemelen, hermeneutiğin siyasi projesinin en nihayetinde merkezi hale gelmesinin temel nedenlerinden biri, politikanın sonuç olarak, metafiziğin sonuna, yani "nesnel hakikat"e, "evrensel değerler"e ve "ideolojik ayaklanmalar"a bağlı kalmanın, talip olmanın ve onları tanıtmanın elverişsizliğinin farkına varıyor olmasıdır.

Metafiziğin sonu, hakikat için eşsiz ölçü olarak, nesne-odaklı bilginin sonu anlamına gelir. Bu hakikat anlayışı, yalnızca öznenin, nesnel olan her neyse onu yansıttığı ölçüde geçerli olduğunu savunan bilime değil, ayrıca bazı sistemleri şiddetle dayatan tanımlama politikalarına da özgüdür. Demokrasiyi dayatma amaçlı 2003 Irak işgali ve 2008'deki banka kurtarma hareketi, bu hakikat politikasının ve aynı zamanda onun başarısızlığının; yani metafizik politikaların başarısızlığının en güncel paradigmatik örnekleridir. Tanımlamalar politikasının tasfiyesine, sömürgeciliğin sonunda ve kültürel antropolojinin yükselişinde de rastlanabilir. Kültürel antropoloji bir disiplin olarak şekillenmeye başladığında, "daha medeni" tabir edilen Batılı ülkeler öncülüğünde gerçekleştirilen insanlığın doğrusal/çizgisel ilerleme mitini tasfiye etti ve diğer yorumların ortaya çıkmasına olanak sağladı. Metafiziğin sonu, modernliğin sonu ve tanımlamaların yorumlayıcı doğasının tanınması ile ele ele gider. Bu postmodern durumda, politika, hakikatle ilişki kurma yerine azınlık ile çoğunluğun, yani demokratik uzlaşmanın karşılıklı etkileşimi tarafından yönlendirilmelidir. Bu prosedürel demokratik uzlaşma, hermeneutiğin özünden, yani herhangi bir hakikat dayatmasını dışlayan yorumun muhtemel, özgür ve tehlikeli doğasından çok farklı değildir. Tanımlamalar politikasının dayandığı bu (hakikat bilgisi,) zayıfların yorumlama hakkı yoluyla bir yorum politikasının içinde dönüştürülür. Özetle, hermeneutik, politik düzeyde, başarıların hakikatle değil, başkalarıyla ilişkili olarak ölçüldüğü ilerlemeci komünist demokrasilerde (gelecek bölümde göreceğimiz gibi) ifade edilen postmodern toplumlarm çoğulculuğunu yansıtan tek felsefedir. Ancak onun politik projesini sistematik olarak taslaklandırmak için, hermeneutiğin üstatlarının (Dilthey, Nietzsche, Heidegger ve Gadamer) yapıtlarını, hermeneutiğin köklerini (Luther, Freud ve

Khun) ve ondaki radikal politik gelişmeleri (Schürmann, Lyotard ve Rorty) keşfetme gereksinimi duyarız; tüm bunlar birlikte yorumun vücuda getirdiği "zayıf"ın politik özgürleşmesini anlamaya öncülük edecektir.

Hermeneutiğin Anarşik Damarı

Bazı kayıtlar felsefi hermeneutiğin oluşumunu, Johann Dannhauer'ın metinlerin yorumuna dayanan bu bilimler açısından zorunlu ihtiyaç olarak Latin *"hermeneutica"* kelimesini tanıttığı on yedinci yüzyılda konumlandırır. Başkaları, onun iki yüzyıl önce, *Clavis scripturae*'da Flacius tarafından veya hatta yüzyıllar önce *Perihermenias* incelemesinde (*De interpretatione*) Aristoteles tarafından şekillendirildiğini beyan eder. Bu durum, hermeneutiğin kökeni, tarihi veya herhangi bir birleşik gelişimi gibi bir şeyin olduğu şüphesine yol açarken, aynı zamanda sistemin anarşik damarına, yani onun yerleşik tarihsel kanonlara olan karşıtlığına işaret eder. Fakat hermeneutiğin tarihsel açıklamaları arasında bulunabilen birkaç fikir birliğinden biri, birinci bölümde açıkladığımız tanımlayıcı felsefeleri oluşturan muhafazakar dayatmaların aksine onun pratik eylemidir.

Bu pratik eylem, doğrudan söz konusu disiplinin (adı kanatlı ayaklarına geri dönüşe işaret eden) Hermes'teki kökenine atıfta bulunur; tanrıların elçisi tekrar hızına, atletikliğine ve çabukluğuna kavuşur böylece o, Olympos tanrılarının duyurularını, uyarılarını ve kehanetlerini dağıtmakla ilgili pratik eylemi yerine getirir. Platon'un *Ion* (534e) ve *Symposium*'unda (202e) hermeneutiğin hem bir alımlama teorisi hem de "aktarım ve dolaylılık pratiği olarak" sunulmasının nedeni budur:[193]

[193] M. Ferraris, History of Hermeneutics, İng. çev. L. Somigli (Englewood Cliffs, N.J.: Humanities Press, 1996), s. 4.

Hermes, insanın kavrayışının ötesindekini, insan zekasının kavrayabileceği bir formda iletmelidir. Fakat bu transmisyonda, Hermes genellikle hırsızlık, hainlik ve anarşi ile suçlanır, çünkü mesajlar asla doğru değildir; bir başka ifadeyle, onun yorumları daima orijinal mesajları değiştirir. Bir hatadan daha ziyade, bu değişim yorumun gerçek katkısıdır; (tamamını açıklama ideali peşinden koşan) açıklamalardan farklı olarak yorum, anlama yeni bir enerji katar. Bundan dolayı, Dilthey (hermeneutiğin tarihini sistematik olarak ilk kez takip eden kişi) hermeneutiğin yaşama bağlı özünde, bilimsel araştırma, teorik eleştiri ve edebi inşa karşısında yorumun önceliğini görmüştür.

Hermeneutik değişim örnekleri, hermeneutiğin tarihsel kayıtları boyunca (Origen, Augustine ve Schleirmecher'de) bulunabilir. Farklı yüzyıllardan üstünde durmak istediğimiz üç düşünür mevcuttur, çünkü onlarda yorumun politik projesinin anarşik kolu özellikle aşikardır: on beşinci-yüzyıl dini açısından Martin Luther, on dokuzuncu yüzyıl psikolojisi açısından Sigmund Freud ve yirminci yüzyıl bilimi açısından Thomas Kuhn.

Luther'in hermeneutik harekatı, dini metinlerin yegane muteber yorumcusuymuş gibi davranan Katolik Kilisesi'nin hakimane düzeninin hegemonyasına karşı yönlendirilmişti. Onun *Doksan Beş Tezi* (1517) ve İncil'in Almancaya tercümesi (1534) papalığa karşı genel bir ayaklanmayı teşvik etti, çünkü o zamana kadar kiliseye özgü hiyerarşi her inananı metnin okumaları, yorumları ve şerhleri için kilise yetkililerine dönmeye zorluyordu. Bu manevi, kültürel ve politik egemenliğe karşı Luther, İncil'in hakiki anlamının, her inananın yorumlaması gereken kendince manevi önemi içerdiğine inanır: İncil *per se certissima, apertissima, sui ipsius interpres, omnium omnia pro-*

bans, indicans et illuminans'dır; yani "o kendisini yorumlar."[194] Bunu ileri sürerek Luther, hem linguistik metni hem de bir kimsenin kendi linguistik eylemini, yorumcunun kendisini yargılama kapasitesini değerlendiriyordu. Eğer, Luther'in öne sürdüğü gibi, "Kutsal metin, eve getirilmedikçe yani tecrübe edilmedikçe anlaşılmaz"[195] ise bu durumda yorum yukarıdan dikte edilemez ve içten tecrübe edilmesi gerekir. Yorum, özellikle Heidegger'de göreceğimiz üzere, var oluşun bir parçasıdır, çünkü metne yeni bir yaşamsallık (*vitality*) kazandırarak (Hermes'in orijinal anlamının değişmesinde olduğu gibi), yorumcunun kendi inancını da kuvvetlendirir.

Bu nedenle Luther, İncil'i tercüme etmeye karar verdi; bu hermeneutik vasıtasıyla devrimci politik bir harekatı beraberinde getiren, yani yorumun canlı doğasından bir tercümeydi. Luther İncil'i, yalnızca yukarıdan dayatılan bir kurum aracılığıyla erişilebilen yabancı dildeki yabancı bir kitaptan, bütün kültürlü insanların içten yorumlamasına açık bir belgeye dönüştürdü. Luther'in tercümesinden (Fransızca'daki, Flemenkçe'deki ve İngilizce'deki başka Protestan versiyonlar tarafından takip edilen) sonra İncil, Katolik Kilisesinin müsaadesi ve müdahalesi olmaksızın okunabilirdi. Luther'in Almanya'daki etkisi, Dante'nin İtalya'daki, ve Rousseau'nun Fransa'daki etkisinden büyük olmasa da Hegel, Luther bu tercüme dışında hiçbir şey yapmamış olsaydı da, onun her daim Almanca konuşan ırkın en büyük velinimetlerinden biri olacağını onaylamıştır. Kilisenin geleneklerinin bir tarafa bırakılmaması gerekse de, çünkü onlar da İncil'in tarihinin bir etkisidir, Luther, politik eylemi için yani Roma başpiskoposluğunu İncil üzerindeki mutlak otoritesinden

---

[194] Ferraris, *History of Hermeneutics*, s.28

[195] M. Luther, *Dr. Martin Luthers Tischreden (1531–1546)* (Weimar: Hermann Böhlaus, 1914), 3:170.

ilk kez mahrum ettiği için ayırt edilmelidir. Herkesin kendisi için yorumda bulunma hakkını ve katkısını tanıyarak, Luther, yalnızca zayıfı savunmadı, aynı zamanda yorumun gizli anarşik doğasını harekete geçirdi.

Tıpkı Luther'in hermeneutik harekatının kiliseye özgü dayatmanın bir reddi olarak başlaması gibi, Freud'un psikolojik devrimi de erken yirminci yüzyıl başlarındaki pozitivist bilimsel kültürün dayatılan gerçeklerinin üstesinden gelmek için harekete geçirilmiştir. Onun temel hedeflerinden biri, insan zihnini bir *tabula rasa*, izlenimlerin üzerine kaydedilebildiği ve ondan hareketle tanımlamaların yapılabildiği boş bir levha olarak ele alan modern bilimin ampirist teorisiydi. Descartes'ın da paylaştığı bu bilimsel zihin anlayışı, zihnin ikamet ettiği sosyal dünyada bir karşılık bulması beklenen belli ahlaki değerleri önceden varsayar; bir başka ifadeyle nesnellik, doğanın (yalnızca) aynası olarak ele alınan özneye baskın çıkar. Modern bilimin bu ortak inançlarına karşı Freud, eylemlerimizi saf, rasyonel ve mantıksal mekanizmaların değil, tersine bilinçli ile bilinçsiz zihinlerimiz içerisinde ve arasında daimi olarak çarpışan pek çok bilinmeyen güçlerin, dürtülerin ve itici güçlerin motive ettiğini ileri sürer. Bu nedenle, kendini kandırma, depresyon, çok-anlamlılık ve hatta irade zayıflığı gibi bildik irrasyonel formlar, ki bunların tamamı Kartezyen görünmez birlik-içindeki bilinç modelinde problemlidir, Freud'da insan oğlunun normal tarzının parçası haline gelmiştir. Freud "rasyonel/normal" ile "irrasyonel/anormal" insan arasında kabul edilen sınır hattını, anarşik bir biçimde ihlal etmiştir.

Fakat Freud, keşiflerini uygarlık için kendiliğinden büyük ilerleme sağlayan "anormal"in normalliğini açıklamayla sınırlandırmaz. Ayrıca bu ikisi arasındaki dinamik olarak birbiriyle değiştirilebilir ilişkinin, insan ve toplum arasındaki ilişkiyle nasıl benzer olduğunu

vurgular. Bu yapıda problemler (toplum tarafından yukarıdan dayatılan) bastırılan içgüdülerden, (ölüm veya içeriden yukarıya doğru akan cinsel dürtüler olarak) bilinçdışı belirlenimlerden veya onların nesnel yorumlarından, bir başka ifadeyle, zamanın pozitivist psikolojilerinden kaynaklanabilir. Bu psikolojiler, bir hastanın acılarının yalnızca nesnel bilgisizlikten, bir başka deyişle, erkek veya kadının kendi hayatı hakkındaki bilgi yokluğundan ileri geldiğine inanır. Eğer bu gerçekten doğruysa, o halde hastanın rüyalarının daha iyi bir tanımı, onu tedavi etmek için yeterli olacaktır. Ancak zihin, yalnızca bilinçli olanları belirlemeyen, aynı zamanda belirli olanların ifade edilmesini reddeden bilinçdışı faktörlere işaret eder. Bu durumda yorum, hastayı bastırdığı bu anılar hakkında bilgilendirmeyi gerektirir. Dolayısıyla yorum insan zihnine ve zihnin *tabula rasa* olarak düşünülemeyeceğine işaret eden bu nesnel olmayan, bilinçdışı faktörlere biricik yaklaşım tarzıdır. Sabit semboller açısından, yorumun geleneksel "rüya kitabı" moduna karşı Freud (yorumcunun değil) hastasının gizlenen ve unutulan düşünceleri bildirmekle yükümlü olduğu "serbest çağrışım"ı uygulamıştır. Freud'un bilinçsiz zihinsel süreçleri ve tek yönlü yayılan yorumun hayati/canlı uygulaması vasıtasıyla insan ruhunu analizinin vurguladığı özgürleşme, insan rasyonalitesinin nesnel formasyonu üzerinde şüphe uyandırır.

Zamanın rasyonalist psikolojilerine karşı 1900'de Freud, başka şeylerin yanı sıra, bilinçli ve düşünümsel meditasyonun, "bilinçdışının bilgisine giden muazzam yol"[196] olmasından ötürü rüyalara dayatılamayacağını keşfeden *Rüyaların Yorumu* [*The Interpretation of Dreams*]'nu yayınladı. Bu, tanımlayıcı psikolojilerin yürümekten aciz oldukları bir yoldur, çünkü onlar kendilerini bilinçli olarak ha-

[196] S. Freud, *The Interpretation of Dreams*, İng. çev. James Strachey (New York: Basic Books, 2010), s.604.

tırlanan rüya ifadelerini sunmakla sınırlarlar. Freud hermeneutiğin tarihinde yeterince kabul görmese de, onun projesi gerçekte, yapıtını üretmek için kullanılan tüm tekniklere vakıf olsaydı bile bir yazarın yapıtının anlamını yeniden inşa edebileceğinden şüphe duyan Schleiermacher ve Dilthey'ın daha önceki psikolojik hermeneutiğinin bir radikalleşmesi ve gelişimidir.[197] Bir hastanın hayatının eksiksiz bir yeniden inşası onun problemlerini tam olarak çözmediği gibi, bir sanat eserinin üretiminin tarihi de, eserin yazara göre anlamını açıklamaz. Habermas'ın haklı olarak belirttiği gibi, Freud, onun analiz sistemi "yalnızca muhtemel çarpıtılmış bir metnin anlamını değil, ayrıca *metin çarpıtmanın kendisinin anlamını*" kavradığı ölçüde yorum sanatının ötesine geçer.[198]

Kendi çalışma alanını nesnelcilikten özgürleştirmek için, yorumun anarşik damarını kullanan bir başka yazar Thomas Kuhn'dur. Ancak eserlerini "hermeneutik" olarak tanımlamayan Luther ve Freud'un aksine, Kuhn çeşitli otobiyografik metinlerde yorum felsefesinin kendisinin yenilikçi bilimsel devrimler görüşü üzerinde uyguladığı temel etkileri açıkça kabul eder. Bu nedenle, Richard J. Bernstein, Kuhn'da "bilimin hermeneutik boyutunun canlanması"nın[199] yani, onun yorumlayıcı doğasının ilk örneklerinden birini görür.

Amerikalı bilimadamı, 1962'de *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*'nı [*The Structure of Scientific Revolutions*] yayınladığında, mantıksal ampirizmin bilim felsefesi üzerindeki egemenliği sorgulanamaz konumdaydı. Bilimsel yenilik yalnızca bilgi birikiminden doğabilirdi, yani

[197] M. Ferraris'in *History of Hermeneutics*'de Freud'un hermeneutiğine birkaç sayfa ayırdığını belirtmeliyiz, ss.134-139.

[198] J. Habermas, *Knowledge and Human Interest*, İng. çev. J. J. Shapiro (Boston: Beacon Press, 1971), s.220

[199] R. J. Bernstein, *Beyond Objectivism and Relativism: Sciences, Hermeneutics, and Praxis* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1983), s.31.

önceki herhangi bir teorinin elde ettiğinden daha fazla bir şekilde hakikate yaklaşmaktan. Fakat bu normatif yönelim, bilimsel gelişimin tek ortak ölçüsü olarak hakikatin var olduğunu varsayarak yalnızca bilim tarihinin itibarını düşürmekle kalmamış, aynı zamanda onu yararsız olarak nitelendirmiştir, çünkü o sadece geçmişteki hatalara işaret eder. Mantıksal ampirizm açısından, bu tarihsel değişimler daha iyi bir bilim için birörnek ilerleme açıklamasından başka bir şey değildir, fakat Kuhn açısından onlar, bilimin bir örnek olduğunun değil, tersine bilimin farklı aşamalar boyunca yer değiştirdiğinin onayıdır. Ancak bu yer değiştirmelerde bilimler, "değişen paradigmalar" olarak çok da "hakikate doğru ilerleme" kaydedemezler; bir başka ifadeyle daha eski teoriler yanlış olmaktansa farklı olur. Kuhn önceki bilimsel teoriler ile kendisinin Feyerabend ile paylaştığı "ölçülemezlik" (karşılaştırılamazlık-*incommensurability*) fikri arasındaki bu ilişkiyi açıklamıştır: farklı paradigmalar tarafından yönlendirilen bilimler herhangi bir ortak ölçüyü paylaşmazlar, çünkü ölçüm standartlarının kendileri değişime bağlıdır. Ölçülemezlik bu durumda, yorumdur. Durum böyle olmasaydı, antik çağın, orta çağın ve çağdaş dönemin bilimcileri aya baktıklarında hep aynı sonuçlara varırlardı. Bunun yerine, her çağ farklı ölçülemez paradigmalar vasıtasıyla kendi bilimsel ilerlemesini beraberinde getirmiştir.

Kuhn için bilimsel ilerleme, "normal", "devrimci" ve "olağanüstü" adını verdiği bilimsel aşamalar arasındaki gerçek değişimdir. "Normal bilim", başarının sıkı bir şekilde kuralların takip edilip edilmediğine bağlı olduğu bulmaca çözmeye çok fazlasıyla benzerken, "devrimci bilim" bunun yerine bu inançların ve yöntemlerin revizyonunu gerektirir ve bu da kaçınılmaz bir biçimde onu normal bilimden koparır ve bilimi onun "olağanüstü" aşamasına taşır. Bu kopma (veya devrim), egemen paradigma terk edildiğinde ve uzun bir

zaman diliminden beri bilim adamları topluluğu için problemler, yöntemler ve çözümler modelini tesis eden evrensel olarak kabul görmüş bilimsel başarılar bir krizle karşılaştığında gerçekleşir. Bu türden krizler, anomaliler ve çelişkiler, normal bilimsel deneylerin beklenen çözümlerine, ilerlemeyi imkansız kılarak karşı koyduğunda aşikar hale gelir. Bu durumda, normal bilime o zamana kadar rehberlik eden mutlak paradigma sorgulanır, ve bir rakip paradigma ortaya çıktığında, "olağanüstü bilim"le sonuçlanır. Fakat Kuhn, bu rakip paradigmayı salt önceki paradigmanın yerine-geçen olarak düşünmez, çünkü ilk anda yine bilim adamları topluluğu tarafından kabul edilmesi gereken, yalnızca belli bir ilerleme ölçüsüne olanak sağlayacaktır. Kuhn bu aşamayı "paradigma-öncesi", yani daha önce normal bilimin bağlı olabildiği uzlaşmadan yoksun bir paradigma diye adlandırır. Ancak çok sayıda bilimsel topluluk yeni paradigmayı kabul etmeye başlar başlamaz, bilimi yeni bulmaca çözümleri açısından hazır hale getirmekle, kolektif ilerleme tekrar mümkün kılınır.

Kuhn'un hermeneutik önsezisinden elde edilen sonuç iki yönlüdür: Hakikat bilimsel ilerlemeyi yönlendiren asıl mesele değildir, ve bilimsel bilgi inkar edilemez olgularla yüzleşme ile değişmez, bilimsel toplulukların çekişen yorumları arasındaki sosyal mücadeleden dolayı değişir. Luther'in Roma'ya özgü papalık otoritesine karşı ayaklanması ve Freud'un geleneksel psikolojinin zihne ilişkin rasyonel yapısını parçalara ayırması, Kuhn'un mantıksal ampirizmin bilimin tek doğrultulu gelişimi üzerindeki egemenliğini ihlal etmesinden çok da farklı değildir. Bütün bunlar adetlere, yapılara ve ilkelere karşı koydukları için yalnızca anarşik değildirler, aynı zamanda hermeneutiktirler de, çünkü onlar farklı şekilde yorumlama ihtimalini, projesini ve hakkını peşinen varsayarlar Bu farklı

yorumlama hakkıyladır ki zayıf yeni bir politik yaşamsallığın taşıyıcı olarak ortaya çıkar. Bu yeni yaşamsallık, tanımlayıcı felsefelerin muhafazakar kurallarına meydan okurken, bir yandan da Heidegger ve Nietzsche'nin insanın özü diye tanımladığı proje haline gelir.

Varoluş Yorumdur

Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi, hermeneutiğin normal taşıyıcılarının aynı zamanda devrimci figürler olması şaşırtıcı değildir. Her biri yeni bir dünya vizyonu sundu ve daha da önemlisi artık tek bir "dünya vizyonu" olamayacağını iddia etti. Bu tez açıkça Heidegger'in bugün hiçbir türden birleşik vizyona müsaade etmeyen özel bilimlerin çoğalmasından dolayı tekbiçimli, örgütlü, ve sistematik dünya imgesi elde etmenin imkansız olduğu fikri ile sonuçlanan "Dünya Resmi Çağı" [The Age of the World Picture] (1938), adlı denemesinde geliştirildi.[200] Hermeneutiğin dünyası farklı bakış açılarından gözlemlenebilecek ve çeşitli yorumlar öneren bir "nesne" değildir; sürekli devrim halindeki bir dünyadır. Bu nedenle hermeneutik bir ontolojidir; dünyayı yalnızca bir olay ba-

[200] Heidegger şunu belirtir: "[modernite]nin temel olgusu dünyanın resim olarak ele geçirilmesidir. Artık "resim" kelimesi [Bild], üretimi temsil eden kolektif şekil anlamına gelmektedir [*das Gebild des vorstellenden Herstellens*]. Bu resimde insan, bütün varolanlara ölçü veren, kural koyan bir varolan olabileceği yeri ele geçirmek için mücadele eder. Bu yer dünya resmi olarak güvence altına alındığı, örgütlendiği, dile getirildiği için, [modern dönemde] varolanla ilişki en keskin serimlenmesidir ve bu, dünya görüşlerinin bir karşılaşmasına dönüşmeye başlayan bir ilişkidir. Bu rastgele bir dünya görüşlerinin değil yalnızca insanın en son sınırdaki temel yeri ile ilgilenen, bunu en üst düzeyde kararlılıkla yapan dünya görüşlerinin karşılaşmasıdır. Dünya görüşlerinin bu savaşı uğruna, onların anlamına uygun olarak insanoğlu, sınırsız gücünü her şeyi planlama, hesaplama biçimleme için harekete geçirir. Araştırma olarak bilim, insanın bu dünyada kendini kurmasının mutlak zorunlu bir tarzıdır. Bu, [modernitenin] özünü bütünlemek için, üzerindekilerle birlikte, hızla nereye olduğu bilinmeyen bir yere ilerlediği yollardan biridir. Dünya görüşlerinin savaşı ile [modernite] ilk kez kendi tarihinin, en kararlı, belki de en kalıcı yeni bölümüne girer."(M. Heidegger, "Dünya Resimler Çağı", çev, Levent Özşar Asa yay, Bursa, 2001 s. 82).

kımından düşünen, insanlar bizzat icranın içinde olduklarından bir gösteri olarak insanların gözüne kendisi açmayan bir olay olan bir Varlık teorisidir.

Bu durumu radikal bir biçimde ifade eden ilk düşünür Nietzsche'idi ve 1883-88 arası yılları kapsayan notlarını esas alan ünlü tezinde söyle belirtmiştir:

> Olaylarda durup kalan pozitivizme karşı "yani sadece olgular vardır" görüşüne karşı şunu söylemeliyim: Hayır, kesin olarak olgular yoktur, sadece yorumlar vardır. Biz kendinde hiçbir olguyu kuramayız: Belki de böyle bir şeyi istemek saçmalıktır. Siz her şeyin öznel olduğunu söylüyorsunuz. Ama bu da bir yorumdur. Özne doğrudan doğruya verilen değildir, tersine bir şeye ilave edilen, icat edilen ve olanın arkasına yansıtılandır Yorumcuyu yorumun ardına koymak en nihayetinde gerekli midir? Bu bile bir icattır, hipotezdir.[201]

Bu pasaj ve onun ana fikri ("olgular yoktur yalnızca yorumlar vardır ve bu da bir yorumdur"), sadece olgular hakkında konuştuğumuzda bile gerçekte yorumları ifade ettiğimiz için içerisinde hiçbir şeyin nesnel bir olgu olarak düşünülemeyeceği genel bir bilgi problemine atıfta bulunmakla kalmaz, aynı zamanda "olgular"ın en azından nesnelci, bilimsel ve pozitivist zihniyetin hayal ettiği gibi dışsal bağımsız nesneler olarak "var olmadıklarını" iddia eder. Başka bir deyişle olgular, yorumcular olarak kuruluşlarına belirli bir katkıda bulunduğumuz yapıdaki olaylar veya hadiseler olarak onları kavramamız kaydıyla vardır. Bildiğimiz gibi Nietzsche, açık ve icra edilebilir teorik bir sistem içerisinde kendi felsefesini organize etmektense özün-

[201] F. Nietzsche, Güç İstenci, çev. Sedat Umran, Birey yay, 2002. Paragraf. 481, s. 251.

de dirimselci bir düşünce olarak kendi hermeneutiğini geliştirdi. Bu tercihi muhtemelen onun pozitivizme, dünya ile insanı söylem ve hayati güçlerin artışı üzerinden anlamaya ikna eden Aydınlanmanın mirasına yakınlığı belirlemiştir. Bu canlı/yaşamsal güçler elde ettiği dereceleri sürekli aşarak hayatı muhafaza eder. Olguların olmadığı fakat yalnızca yorumların olduğu bu dünyada hayat yalnızca geliştirerek değil aynı zamanda yeni şeyler inşa etmek için azar azar ürettiği şeyi yıkıma uğratarak (veya bir tarafa bırakarak) kendisini korur. Böylelikle, önce gelenin de üstesinden gelir. Aynı zamanda bir kültür ve edebiyat tarihçisi olan Nietzsche ilk temel felsefi yapıtı, *Trajedi'nin Doğuşu*'nda [*The Birth of Tragedy*] (1872)[202] yaratmak için yıkmak gerektiği doğrultusundaki tezini işlemeye başladı.[203] Bu ontoloji modeli Nietzsche'nin neredeyse yapıtlarının tamamında değişmez olarak kalmasına rağmen, Nietzsche onun güç iradesini mükemmel (onun açısından ölüme eşdeğer olan) bir duruma yönelik "ilerleme" iradesi olarak ele alan inayetçi (*provendialistic*) tarihçilikten ve ayrıca insanı onun kurucu kapasiteleri ve yetilerinde (*"der bisherige Mensch," "önceki insan"*) güçlendirme talebi olarak ele alan biyolojik güç iradesi kavramından uzaklaştı.[204]

Fakat Nietzsche'nin önsezilerinin en önemli özelliği, onun, *ante litteram* (*zamanın içinde*) Heidegger'in Varlık analizini yalnızca öngören değil, aynı zamanda açık kılan "olay ontolojisi" adını vermeyi arzu ettiğimiz şeydir. Yorum açısından Varlığın kurucu/belirleyici

[202] Bu çalışmada Nietzsche, Dionysoscu olarak hayatın iki temel dürtüsüne dikkat çeker: eskisine mal olması pahasına yeninin yaratılması dürtüsü ve Apolloncu olarak, kararlı ve kesin bir form dürtüsü.

[203] "Ve kim iyide ve kötüde bir yaratıcı olmalıdır: aslında o, öncelikle bir yok edici olmalıdır ve değerleri parçalamalıdır" (F. Nietzsche, *Also Sprach Zarathustra* [1885], İng. çev. G. Parkes [New York: Oxford University Press, 2005], s.100).

[204] *Ecce Homo*'da Nietzsche, açıklamaya devam eder: "Ben mükemmel bir anti-eşeğim."

boyutu olarak anlam ifade etmesi için, Varlığı bir nesne değil onu olay olarak anlamak gerekir. Nietzsche'nin hermeneutiğe bahşettiği bu nihilistik anlam onu Heidegger'in düşüncesinin bir nevi *avant la lettre* yorumcusu konumuna taşır. Birçokları bunu paradoksal bir tez olarak bulup itiraz edecek olmasına rağmen, Heidegger'in daima Nietzsche'nin felsefesiyle olan karmaşık ilişkisine işaret eder. Heidegger, Nietzsche'yi ağırlıklı olarak politik eleştirmen (Alfred Bäumler) ve biyolojik düşünür (Ludwig Klages) olarak gören birleştirilmiş geleneği alaşağı ederek, onu Platon, Aristoteles veya Hegel ile aynı saygınlıkta, ama bir farkla, metafiziğin sonunda metafizik bir filozof olarak yazması farkıyla değerlendirmeyi öneren ilk kişidir. Dilthey'ın Nietzsche'yi "*Lebens philosoph*", büyük felsefi sistemler çöktüğü için felsefeyi yalnızca varoluşsal bilgelik olarak uygulayan bir "yaşam filozofu" olarak sunması sadece bu minvaldedir[205] –Metafiziğin zaferi ve çözülüşü olarak Batı felsefesinin kapsamlı vizyonunu kendisinden miras olarak aldığı Dilthey'a daima fazlasıyla yakın olan– Heidegger Nietzsche'yi bu açıdan ele alsa da, metafiziğin sonunun, üstesinden geldiğine inandığı Nietzscheci nihilizm olabileceğini asla açıkça kabul etmedi. Bu nedenle Heidegger ile Nietzsche arasındaki ilişkinin hem karmaşık hem de belirsiz olduğuna inanıyoruz: Heidegger'de, Nietzsche'nin düşüncelerinin gerçek bir üstesinden gelinişinden ziyade onu güç iradesi nosyonundaki gözle görülebilir nitelikteki bu pozitivistik ve *yaşamsalcı* kalmtılar-

[205] Dilthey *Essence of Philosophy*'de (1907) şöyle açıklar; Nietzsche, Carlyle, Emerson, Ruskin, Tolstoy, ve Maeterlinck "sistematik felsefe ile bazı ilişkilere sahiptir, hal böyle iken hala bilinçli ve Montaigne'den daha kararlı bir şekilde ondan yüz çeviriyorlar, hala daha tutarlı olarak onlar bir bilim olarak felsefe ile tüm bağı kopardılar" (W. Dilthey, *The Essence of Philosophy*, İng. çev. S. A. Emery ve W. T. Emery [Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1954], s.31). Ayrıca bkz., G. Vattimo, *Dialogue with Nietzsche*'de (İng. çev. W. McCuaig New York: Columbia University Press, 2008, ss.181–189) G. Vattimo, "Nietzsche, Heidegger's Interpreter."

dan döndüren ve özgür kılan bir okuma vardır. Salt sentetik açıdan bakacak olursak: Heidegger ve onun yorum teorisi, Nietzsche'nin hermeneutiğini anlama imkanı verir; Nietzsche ve onun nihilizmi ile olay ontolojisi, Heidegger'i, onun ontolojik fark teorisine sadık bir şekilde okumamıza imkan verir.[206] Özetle Nietzsche Varlığı "dışarıda/orada" olan bir şey olarak ele alan geride kalan tüm metafizik ayartmalara yaklaşır.

Heidegger'in Nietzsche'ye yönelik belirgin tutumu ne olursa olsun, Heidegger ve Nietzsche, bizim hermeneutiğin anlamı ve onun politik çıkarımlarını özetlemek için tercih ettiğimiz kılavuzlardır. Hermeneutik, Nietzsche ve Heidegger vasıtasıyla elde ettiği biçimle modernliğin uygun felsefesi haline gelir. Nietzsche için, coğrafi keşiflerin, Batı'nın emperyalist maceraları vasıtasıyla diğer kültürlerle yoğun ilişkilerinin ve geç 1800'ler kültürünün büyük çoğunluğundan baskın çıkan tarihsel-antropolojik farkındalığın bir sonucu olarak vuku bulan dünya ufkunun genişlemesi olmaksızın "olgular yoktur, yalnızca yorumlar vardır ve bu da bir yorumdur" gibi bir önermeyi formüle etmek mümkün olmazdı. Bütün bunlar, insan bilimlerinin (özellikle tarih yazımı) bilgisinde ısrar eden ve çağdaş hermeneutiğin temelini de kuran Dilthey tarafından ifade edilmiştir.

Tarihyazımları (*historiography*) daima bizden önce dünyada olanların gerçekliği hakkında bazı kesin ve nesnel iddialara sahip tarihsel dönemleri keşfetmek için çaba sarf etmiştir. Fakat tarihyazımı,

---

[206] Heidegger *Varlık ve Zaman*'da metafizikten sonra yani, nesnelik olarak belirlenen kalıcı nominal Varlık mevcudiyetinden sonra, felsefe için bir başlangıç noktası olarak "ontolojik farklılık" teorisini kullandı. Bu, "mevcut Dasein'ın Varlığı ile Dasein'a benzemeyen (örneğin gerçeklik) varlıkların varlığı arasındaki ayrımın aydınlatıcı gibi görünür olmasının nedenidir, fakat bu yalnızca ontolojik açıdan sorunlu olan için kalkış noktasıdır; bu felsefenin dinlendiği ve memnun olduğu bir şey değildir" s.397).

Dilthey ve yüzyılın sonundaki pek çok başka yazarın verdiği bunca öneme rağmen ağırlıklı olarak modernliğin ufuklarının genişlemesinden ve çoğalmasından dolayı tam anlamıyla ancak 1800'lerin sonunda iddialı hale geldi. Ayrıca, 1800'lerin sonlarında insan bilimleri (tarih ve hümanistik disiplinler) hakkındaki tartışmaların, doğa bilimlerinin aksine ağırlıklı olarak tarihçilerin ve hümanistlerin giderek artan bir biçimde tekno-bilimsel disiplinlerin hakim olmaya başladığı akademik dünyada özel bir pozisyon elde etme ihtiyacından ilham aldığı da doğrudur.[207] Fakat insan bilimlerinin karakteristiğinden dolayı "anlayış" veya "kavrama" nosyonuna vurgu, bu bilimlerin incelediği pek çok üründe var olan nesnelerin dıştalığı (*extraneity*) problemini daha acil kılar. Yorumun merkeziliği, felsefi bir problem olarak, bu atmosferde olgunlaşmıştır. İnsan bilimlerinin "anlaması" gerekse bile –ki bu belli bir bağlılık (ilişkilenme-*involvement*) formuna işaret eder– bu türden bir bağlılık etnoloji ve antropolojinin cüret ettiği kadar uzak "nesneler"de nasıl vuku bulabilir?

İnsan bilimleri alanı –ki bu bilimler karşılaştıkları (başka deyişle, bilim adamlarının üniversiteler ve özel teşebbüsler vasıtasıyla elde ettikleri ekonomik güç) akademik kuruluşlardan dolayı "politik" bir güç de üstlenirler– nesnellik krizinin temel bir yönü haline gelir.[208] Bununla birlikte, hermeneutik açıklanabilir ve karakterize edilebilir (onun tarihsel ve kültürel bileşenleri çeşitlidir: Luther ile birlikte kutsal metinlerin okumaları üzerindeki ihtilaftan, Marksist ideoloji nosyonuna kadar); nesnellik (kavramının) krizi modernliğin sonunda tam da yerine oturmuştur. Bu kriz, yalnızca modern

---

[207] Doğa bilimleri, olayları deneysel olarak oluşturulan kanunlara göre "açıklama" iddiasındayken insan bilimleri tanımlamaz veya ölçmez fakat "anlamaya" çalışır.

[208] Bkz. Bölüm 1, not 63.

söylemin temel özelliği olarak anlaşılmamalıdır aynı zamanda tarihselciliğin zaferi olarak da düşünülmelidir: Gerçek nesne değil, daha ziyade tarihin kendisidir. Fakat gerçek, belirlenmiş dışsal bir nesne olarak düşünülemeyen tarih ise, bir bilgi eylemine cevap vermek yerine o sadece kendisini yoruma sunacaktır. Estetik düşünceden genel bir yorum teorisi geliştiren Luigi Pareyson yorumu "alırlığın ve etkinliğin ayrılamaz olduğu bir bilme biçimi; bilinenin bir form ve bilenin insan olduğu yer" olarak tanımlar.[209] Biz bu tanımlamayı Nietzsche'nin güç iradesi fikrini (öznenin yok olmak iddiasında olmaması kaydıyla, "nesne" şey kendisini açığa çıkarır) ve ayrıca Heidegger'in varoluş olarak yorum nosyonunu düşünürken okumalıyız.

Varlık ve Zaman'da Heidegger insani varoluşu "atılmış/fırlatılmış proje" olarak tanımlamasına rağmen, zaten Kant'ta insan öznesi bir tabula rasa olarak ele alınmaz, daha ziyade a priori çerçeveler yoluyla şeyleri algılayarak dünyayla karşılaştığı söylenir: mekan, zaman, zihin kategorileri. Kant'a göre insan yalnızca fenomenleri, yani kendi aklının oluşturduğu bu a priori şemalar içerisinde görünen şeyi bilir. Bilgide sadece nesne değil ayrıca ve daha da önemlisi özne de mevcuttur. Fakat Kant bilgiyi hiçbir zaman "yorum" diye adlandırmamıştır, çünkü insanın donatılı olduğu bu a priori şemaların her zaman ve her insan için sabit ve aynı olduğunu düşünmüştür. Kant'ın aksine, bizim bu sabitlik karakterinin fenomenal nesnelere ait olduğunu, fakat insan öznenin yapısına atfedilemeyeceğini görmemiz gerekir. Kant ile Heidegger arasında Kierkegaard ve

[209] L. Pareyson, Esistenza e interpretazione (1950; Cenova: Il Melangolo, 1985), s.218. Pareyson'un hermeneutiğinin bir incelemesi için bkz: G. Vattimo, Art's Claim to Truth (ed. S. Zabala, İng. çev. L. D'Isanto, New York: Columbia University Press, 2008) ve ayrıca R. Valgenti, "The Primacy of Interpretation in Luigi Pareyson's Hermeneutics of Common Sense"de (Philosophy Today 49, no. 4, Kış 2005).

kültürel antropoloji yani insani varoluşun (ki bu saf akıl değildir tersine çıkarları, tutkuları ve tarihi içerir) kaçınılmaz sonluluğuna ilişkin farkındalık ile farklı kültürlerin bilgisi mevcuttur. Kısacası, "atılmış/fırlatılmış proje" Heidegger için, insani varoluşun dünyada saf akıl olarak değil, fakat bireysel çıkarlara, beklentilere ve dünyadan, kültürden ve dilden miras aldığı bilişsel enstrümanlara sahip olarak bulunduğu anlamına gelir. O bir yorumcudur: şeylere ilgi ile bakan biri. Ancak bu şekilde, o belirsiz bir yığın olarak şeylerin görünümünden uzak duracak ve bunun yerine onları kavranabilir bir düzende yani bir dünyada ve öznelciliğe düşmeksizin dile getirecektir. Fakat onun dünyası özneden farklı olmadığı gibi, o bir özne olarak, kendisinin "nesne" olduğu dünyadan da farklı değildir. *Varlık ve Zaman*'da hala kusurlu ve müphem gibi görünen nesnel-ötesi (*transobjective*) boyut, *Hümanizm üzerine Mektup, Felsefeye Katkılar* ve diğer eserlerinden başlayarak, Heidegger'in daha sonraki yazılarında daha da çok geliştirilmiştir.

Nietzsche ve Heidegger'in hermeneutiğine yönelik bu kısa macera, kendini tanımlara sunmaktan ziyade bizleri başlangıçtan itibaren yorumcular olarak kuşatan Varlığın bir kavramı olarak, hermeneutiklerin politik önemini pekiştirmemizi sağlar. Doğanın aynası olarak bilgi önyargısının dışında, nesnel ama aynı zamanda daima kişinin katılımı yoluyla verili bir dünya artık tasarlanamaz. Olgular yoktur; fenomenolojik anlamda aşikar ve açık olarak (kendisi yoluyla) sunan hiçbir şey yoktur. Atılmış proje onun varoluşsal ilgisine hizmet eden veya set çeken bir dizi enstrüman aracılığıyla dünyaya bakar. Ancak "dünya" diye adlandırılan şey yalnızca yorumun değil, ayrıca tarihin de sonucudur: başkalarının yorumlayıcı süreçlerinin bir sonucudur. Tıpkı öznenin kaynaksal ya da kökensel bir şey olmaması gibi, her zaman başka yorumların bir sonucu olarak verilen dünya da öyle değildir.

Hermeneutik, asla nihai veri olarak düşünülmeyen bir miras olarak Varlığı seyretme tarzıdır. Kapitalizm daima miras alınanı "doğal" bir sahip olma olarak düşünerek veya bir başkasını böyle düşünmeye mecbur ederek gelişmiştir. Büyük egemen aileler gerçekte en güçlü korsanların, hırsızların ve haydutların varisleridir, ve onlar sadece unutulmuş bir "şiddet"in sonucu gerçekten olduklarında, kendilerini ilahi veya doğal hukuk vasıtasıyla emretmeye yetkili olarak düşünürler.

Kralların, pek çok şekilde sınıflı toplumların mantığına ve kapitalizme özgü büyümeye –yalnızca pek çok başkaları arasında bir örnek olmasına rağmen– uygulanabilen ilahi hakları, ikna edici bir biçimde hermeneutik ontolojinin özgürleşme ufkunu, rahipler, monarklar ve mal sahipleri için daha fazla hak talebinden bir özgürleşmeyi, tek başına nasıl ve neden genişlettiğini gösterir. Fakat egemenin mantığının üstesinden kolayca gelinemeyecekse, böyle bir özgürleşmeyi ileri sürmek nasıl mümkün olabilir? Metafizik "terimler" ile ifade edilen, Varlık yalnızca tarihse, o halde karşıtı da geçerlidir: bütün tarih Varlıktır. Ama bu durumda kendisini başarılı bir biçimde dayatan herhangi bir hegemonya meşru bir hale gelmez mi? Biz burada Nietzsche ve Heidegger'in nihilizmine ait bütün problemleri göze alıyoruz: Bunlar metafiziğin –nesnel düzenin bizden bağımsız olarak var olduğu ve bilmek (ayna tutma) ve eylemde bulunmak (haklar ve "doğal" etik) için ona uymamız gerektiği fikri– hala kaçınılmaz olarak değer biçme iddiasında olduğu çözümsüz meselelerdir. Metafizik ile hermeneutik arasındaki karşıtlığın radikal probleminin, etik-politik özgürleşme problemini koyduğumuz noktada kendisini sunmasının bir rastlantı olduğu kanısında değiliz. O, çoğunlukla metafiziğin sürdürülemezliğinin aşikar hale geldiği etik ve politik alanlarda yer alır. Bütünüyle uymamız gereken

bir dünya düzeninin mevcut olduğunu vaaz edenler, gerçekte onun tüketicileri, yani onun memnun ve dolayısıyla son derece bağnaz savunucularıdır.

Varlık –ebedi nesnel bir yapı değil– tarih ve başka hiçbir şey değilse sadece tarih olan şeyin Varlık olduğunu söyleyebiliriz. Bu, tarihten uzak durmak iddiasındaki her şeyi dışarıda bırakır. Ayrıca bu, özgürleşmenin çoktan olan yerine açıklık, dönüşüm ve önesürülen yorum anlamına geldiğini söylemekten çok farklı değildir; nihayetinde Rorty'nin "özgürlükle ilgilenirsen, hakikat kendi kendisiyle ilgilenecektir"[210] ifadesini kullanmasının muhtemelen nedeni budur.

Özetle, biz "olay" olarak Varlık fikrini tercih ediyoruz, çünkü o olmaksızın biz yaşamın basit amacı için (projeler olarak) "var olamazdık". Böyle bir ilke, güç sahipleri, diğer bir deyişle saygı gösterilmesi gereken sabit bir yapı olarak dünyanın savunucuları için de fonksiyonunu yerine getirmemeli midir? Biz hiç değilse destekleyecekleri ümidiyle onlara böyle bir fikri önerebiliriz; ama yine de bu türden pratiklerin tıkanmasını önlemek için somut yollarla mücadele etmeye hazır olmamız gerekir.

Zayıf Düşünce Olarak Hermeneutik

Hermeneutik, özellikle burada sunduğumuz radikal versiyonunda, metafizik bir teori olmadığı için –düşüncenin Platoncu yükseliş ile birlikte ele geçirebildiği Varlığın sabit yapılarını tanımlamaya yönelik hak iddialarıyla birlikte– sadece herhangi bir geçerlilik iddiasını elinde bulunduran olumsal tarihi motivasyonlara sahiptir.

---

[210] R. Rorty, Take Care of Freedom and Truth Will Take Care of Itself, ed. E. Mendieta (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006), s.58.

Nietzcshe'nin tartıştığı nihilizm, tarihin, *Putların Alacakaranlığı*'nın meşhur, "'Gerçek Dünya' Nihayetinde Nasıl bir Mit Haline Geldi" bölümünde kendisinin sürdürdüğü Batı metafiziğinin aynı tarihinin sonucudur.[211] Tarihte vuku bulan metafiziğin sonunun bir "olgu" değil, bunun yerine, her zaman yalnızca bu tarihin bünyesinde bulunmayan, onu nesnel olarak tartışmaya da yeltenmeyen bir yorumcunun anlatısı olduğunu hatırlatmaya gereksinim duymuyoruz. Bu pasajdan da anlaşılacağı üzere, dünyanın bir mit haline gelmesine sebep olan çeşitli aşamalar (dünyadaki şeyleri, bir tür Kartezyen kesinlikle temin edilmiş idealar olarak düşünen) Platonculuk'tan Kant'ın a priori'si ve nesnelliği deneyimin sonucu ile tanımlayan pozitivizmine kadar uzanır. Saf formlar ve idealar dünyası olması gereken gerçek dünya, aslına bakılırsa öznenin üretimine indirgenmiştir. *Putların Alacakaranlığı*'nın bu kısa bölümünde ana hatları çizilen şema, Heidegger'in hakikat fikrinin dönüşümüyle alakalı verdiği Nietzsche derslerinden birindeki analizlerin tamamını farklı

---

[211] İşte Nietzsche'nin pasajı, Bir Yanılgının Öyküsü:

1- Gerçek dünya aydın, saf ve erdemli kişi için erişilebilendir –öyle bir kimse böyle bir ortamda yaşar, o odur. En eski biçimi, görece akla yatkın, yalın, ikna edici. "Ben, Platon, gerçekliğin kendisiyim" önermesinin transkripsiyonu)

2- Gerçek dünya ulaşılamazdır şimdilik. Ancak aydın, dindar, erdemli insana ("tövbe eden günahkara") vaat edilir. (ideanın ilerleyişi: idea inceliyor, anlaşılmaz oluyor-kadın oluyor, Hıristiyan oluyor...)

3- Gerçek dünya, ulaşılmaz, kavranılmaz, umulmaz oluyor, ancak yine bir avunma, bir görev üstlenme, bir buyruk diye düşünülüyor (Temel olarak aynı güneş, ancak parlıyor sis, kuşkuculuğun ardından; yüceleşen, solgunlaşan, kuzeyli, Könisbergli idea).

4- Gerçek dünya –ulaşılmaz mı? Her durumda erişilmez ve erişilmez olarak bilinmez de. Sonuç olarak avutmaz, kurtarmaz, üstlenmez: Öyleyse neden bilinmeyenin yükü altına girelim?..

5- Gerçek dünya' –artık hiçbir işe yaramayan, bir görevi bile olmayan- yararsız, can sıkıcı olmuş bir idea, sonuç olarak geçersiz kılınmış bir idea: yok edelim onu! (Pırıl pırıl gün; kahvaltı; neşenin dönüşü ve *bons sens*; Platon utançtan kızarır; tüm özgür ruhlar ayaklanır.)

6- Tükettik artık gerçek dünyayı: Hangi dünya kaldı? Yoksa görünen mi?. Oysa değil! Gerçek dünya ile bu görüneni de tükettik artık! (öğleüstü; kısacık gölgenin göz açımı; uzun bir yanılgının sonu, insanlığın yüksek aşaması: *Incipit Zarahustra*)

F. Nietzsche, *Putların Alaca Karanlığı*, çev, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Say Yayınları, 2003, ss.35-36

açılardan savunur. Ama yine de, hem Nietzsche'de hem de Heidegger'de, metafiziğin sonu teorik bir keşif değil, tersine her iki filozofa ait olan ve her ikisinin de bir parçası olduğu tarihin yorumudur. Pek çok şekilde, metafiziğin sonu Nietzsche'nin *Şen Bilim*'de [*Die fröhliche Wissenschaft*] tartıştığı Tanrı'nın ölümüdür; inananlar yalan söylememe buyruğunu takip ederek Tanrı'yı öldürdüler. Tanrı'ya iman, inancın gereksiz bir yalan haline geldiği daha güvenilir, daha organize ve daha barışçıl bir dünyanın inşa edilmesine imkan vermiştir.

Hermeneutik, teorik keşiften dolayı başlamamıştır; o, metafiziğin sonuna yorumlayıcı bir cevaptır. Yorum, Nietzsche ve Heidegger'i takip edersek, ortak katılım anlamına gelir. Ancak metafiziğin sonu kaçınılmaz bir biçimde olgu olarak kabul etmemiz gereken bir şey değildir; o, çıkarımız için, Nietzsche ve Heidegger'in değindiği iniş-çıkışlara atfettiğimiz anlamdır. Biz bu türden iniş-çıkışları nesnel metafiziğin tasfiyesi olarak okuyoruz çünkü var oluşun tarihini ve özgürlüğünü imkansız kılan nesnelliğe karşıyız.

Son dönem İtalyan felsefesi, hermeneutiği nihilizme ve metafiziğin sonuna bağlayan bu tarzı "zayıf düşünce"[212] olarak adlandırır. Başlangıçta "zayıf", her şeyden önce metafizik gelenekleri karakterize eden mutlaklara karşı hak iddiasında bulunmaktan vazgeçme anlamına geliyordu. Fakat düşüncenin zayıflığı bu negatif-eleştirel karakteristiği durduramadı, tıpkı Nietzsche'nin nihilizminin yalnızca negatif ve tepkili olamadığı gibi. Heidegger ile birlikte metafizik iniş-çıkışları, mutlaklar, hakikatler ve temellerin zayıflama süreci olarak yorumlanması gereken Varlığın tarihi olarak düşünüyoruz. Özetle zayıf düşünce, (güçlü)

---

[212] Zayıf düşünce tarihinin tekrar inşası için bkz. *Weakening Philosophy* (ed. S. Zabala, Montreal McGill-Queen's University Press, 2007, ss.131–145) P. A. Rovatti "Weak Thought 2004"; *Weakening Philosophy* (ed. S. Zabala, Montreal McGill-Queen's University Press, 2007, ss.3–34) S. Zabala, "Gianni Vattimo and Weak thought" ve G. Giorgio, *Il pensiero di Gianni Vattimo* (Milan: Franco Angeli, 2007).

bir zayıflatma teorisine; başka bir deyişle tarihin yorumlanma algısına dönüşür ki bu da kendine çektiği düşmanlar nedeniyle özgürleştirici olarak açığa çıkan bir anlamdır. Zayıf düşünce zayıfların düşüncesi olabilir ancak; dünyanın yerleşik düzenini sorgulamadan muhafaza etmek için durmadan çalışan egemen sınıfların değil.

Zayıf düşünürlerin aksine, metafizik realizmin savunucuları postmodern durum (ki burada ilkeler, mutlaklar ve dogmalar eleştirel bir biçimde sorgulanır)[213] ile yüzleştiklerinde, bu durumun, ikinci dereceden kültürel farklılık lehine kapsadığı politik farklılığı reddetme eğilimi içindedirler. Ama zayıf düşünürler için, felsefi tartışma burada politik mücadele haline gelebilir. Yine de başka bir düşünce sistemi yerine, böyle bir mücadele "zayıf düşünce"ye dayanmalıdır, yani yaşama kapasitesini değerleri meşrulaştırmadan ya da temellendirmeden tesis ederken, aynı zamanda metafiziğin üstesinden gelmenin [214] olanaksızlığı fikrine dayanmalıdır. Bu nedenle, Charles Taylor son yıllarda şunu ileri sürmüştür: "Bunu bir kez anladığımızda, sözde gücü ve sertliği sadece temel bir zayıflığı gizleyen dar ahlaki rasyonalizmin büyüsünü bozabiliriz. Düz düşünme, düşüncemizin tüm '*debolezza*'sını, zayıflığını kabul etmemizi gerektirir."[215]

[213] Avrupa merkezciliğin sonu olarak bu tür sonuçlarla birlikte, kültürel çoğulculuğun ve şiddetli dogmatizmi azleden evrensel iletişimin başarısı gelenekler ve antik tabular oluşturdu.

[214] Heidegger, metafiziğin üstesinden gelme problemiyle karşılaştığında, düşüncesinin iki döneminde metafiziğin içine saplanmadan üstesinden gelmek için uygun terimi ayırt eder: "*überwinden*"in üstesinden gelmek yerine, metafiziğin bir "*verwindung*"u, yani bir nevi etkisinden kurtulma şeklinde diye çağrışımda bulunur. İlk terim metafiziklerden tam bir kopuşa işaret ederken, ki bu o terimin yerini sadece başka bir düşünceyle değiştirmeye yol açar, ikincisi ise tam aksine, birinin, o terimi göz ardı etmekten ziyade, tıpkı insan dünyasında birinin keder ya da acıyla işlediği gibi, onu kabullenmeyi seçerek daha büyük bir hayal kırıklığının önüne geçtiği usulü kasteder.

[215] C. Taylor, "Modern Moral Rationalism," *Weakening Philosophy*, ed. S. Zabala (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2007), s. 75.

Zayıf düşünce felsefeye, metafiziğin (hermeneutik vasıtasıyla) çözülüp dağılmasına karşılık gelme ve insanoğlunun "fırlatılmış" koşulunun olanaklılıkları dahilinde yeni amaçların ve tutkuların araştırılması imkanı tanır. Ebediyet anlayışı yerine felsefe, insanlığı kendi tarihinin bir yorumuna doğru yeniden yönlendirir. "Zayıf" kelimesindeki negatif çağrışımın böylesi bir düşünce başarısızlığına değil, daha ziyade metafiziğin sonunda, özgürleşme imkanı olarak vuku bulan düşünce dönüşümünün sonuçlarına atıfta bulunduğunu vurgulamak önemlidir. Zayıf düşünce, filozofun, nesnel dünyayı dayatarak değil tersine onun yapılarım zayıflatarak başarı kazandığı, çok güçlü bir zayıflık teorisidir. Zayıf düşünce metafiziğin yapılarını zayıflattığı anda güçlü hale gelmez, çünkü psikanalize tabi tutulması gereken konular, sekülarize edilmesi gereken inançlar veya demokratikleştirilmesi gereken yönetimler gibi, zayıflatılması gereken yapılar da her daim var olacaktır. Özetle, "zayıf düşünce"nin zayıflığı, "güçlü düşünce"nin zıddı veya bir keşfin (hakikatin nesnel bir tanımlamasının olmadığına dair keşfin) sonucu olarak yorumlanmamalıdır, daha ziyade postmodern durumumuzun farkındalığı olarak anlaşılmalıdır.

Schürmann, Lyotard ve Rorty, postmodern temel-karşıtlığını (*antifoundationalism*) farklı şekillerde ortaya koymalarına rağmen hepsi, temel meşrulaştırmasının temel-karşıtı hermeneutik ile yer değiştirdiği hermeneutik *koiné*'ye mensuptur. Dolayısıyla 1980'lerin sonlarında bu düşünürlerin, zayıf düşüncenin ilham kaynakları olarak görülebilmeleri bir sürpriz olarak değerlendirilmemelidir, çünkü onların sezgileri de düşüncenin bu post-metafizik tutumunun ortaya çıkmasına yardım etmiştir. Schürmann, metafizik sonrası pratik eylem için "temellerin yokluğu"nu tespit etmiş, Lyotard "postmodern" durumu tanımlamış ve Rorty "muhabbet"i, hakikat

yerine, onun temel etik zinciri olarak göstermiştir. Bu üç felsefi sezgi, yalnızca hermeneutik zayıf düşünce için değil, ayrıca genel olarak bu düşüncenin ait olduğu zayıflar için de temel referans noktaları haline gelmiştir. Şayet varoluş yorum ise, insanların meşrulaştırmalar olmadan ve değerleri temellendirmeden yani temel-karşıtlığı bünyesinde yaşamayı öğrenmeleri gerekir. Fakat olgular, nesneler ve hakikat olmaksızın düşünmek yani felsefi açıdan ilerlemek nasıl mümkün olabilir? Hakikatsiz politika mümkün müdür?

Bu soruyu cevaplandırmaya çalışanlar arasındaki ilk kişi, 1980'lerde *Le Principe d'anarchie, Heidegger et la question de l'agir* adlı eserini yayınlayan Schürmann'dır. Schürmann'a göre biz şimdiye kadar temelleri ve paradigmaları takip ederek yaşadık, çünkü her çağ asla değişmeyen meşru (ve meşrulaştırıcı) ilkelerce yönlendirilir. Ancak Schürmann'ın bu çalışmalarda analiz ettiğine göre, çağlar ("Yunan", "Latin", "Modernite") aynı zamanda geçmişte uygun olmayacak yeni pratikleri ("dinler", "bilim", "psikoloji") meşru kılan farklı ilkeler ("bir", "doğa", "bilinç") oluşturdu. Schürmann için, Batı metafiziği, düşünce tarihinin farklı periyotlarını egemen biçimde belirleyen çağa özgü ilkeler dizisi haline gelir. Bir çağ değiştiğinde, yeni ilke yeni pratikleri meşrulaştırmak için kendisini egemen şekilde tesis eder. Burada, kendi ilke ve pratikleriyle aynı kutsal alana hükmeden farklı çağların açık bir örneği mevcuttur:

> *Parthenon [tapınağı]: eylemler, şeyler ve sözcükler ağı dahilinde, Akropolis gibi bir kendiliğin dönemsel olarak mevcut olma tarzı, –rapsodistler Panathenean festivaline hazırlandıklarında, Parthenon bir Bizans kilisesi gibi hizmet ettiğinde ve Türkler onu bir cephanelik olarak kullandığında– karmaşık ama iyi tanımlanmış bir nitelik kazanmıştır. Bugün ise turist tüketimi için bir meta*

> *haline geldiği ve UNESCO onu plastik bir yığınla dolu kirlilikten korumayı planladığı zaman, o, yeni bir ekonomi çağında ancak başka bir moda içinde yer alır ki bu, mimarı Ichtynos için asla kabul edilemez bir mevcudiyet tarzıdır. Bu yapı, tarihin her anında sonlu, öngörülmeyen ve kontrol edilemeyen özelliklere göre mevcuttur. Ve her bir özellik, çağa özgü fizyonominin bu türden karşı konulamaz kayboluşuna yol açar.*[216]

Çağların bu değişiminin niçin şimdi farkındayız? Schürmann, Nietzsche ve Heidegger tarafından genel hatlarıyla ifade edilen metafiziğin sonunu, diğerinin, Varlığın daha önce bilinmeyen yapısının (ki bu sadece bir başka ilkeyi meşrulaştırır) teorik farkındalığı olarak değil, temellerin yokluğuna ilişkin varoluşsal varsayım olarak ele alır. Bu, kitabının başlığında atıfta bulunduğu "anarşi"nin anlamıdır:[217] "Varlığın ekonomileri" (eski ilkelerin yeniler lehine değiştirilmesi) rasyonel değil, daha ziyade "anarşik" bir yol izler.

Bu metafiziğin sonu analizinden doğan problem, yalnızca ilkeleri temellendirme mekanizmasını değil aynı zamanda bu mekanizmanın bulunmayışını da bir kez teşhis ettiğimizde ne yapmamız gerektiği sorunudur. Fakat, bu bölümün başlangıcında ileri sürdüğümüz gibi, Schürmann için hermeneutiğin anarşik damarı, bütün kuralların yokluğunu değil, tersine bütün pratiklere kılavuzluk edebilen eşsiz bir kuralın yokluğunu içerir. Bu nedenle, nihai metafizik ilkelerin yokluğunda yalnızca belli bir anarşik varoluşsal düzenlemenin elde edilmesi yoluyla yaşayabiliriz: Düşünce, sadece meşrulaştırmalara ve değerleri

[216] R. Schürmann, *Heidegger on Being and Acting: From Principles to Anarchy < Le Principe d'anarchie, Heidegger et la question de l'agir.*> (Bloomington: Indiana University Press, 1990), s. 57.

[217] İlk baskısındaki (Fransızca) başlık ve alt başlık'ın İngilizce tercümesinde yerlerinin değiştirildiğini unutmamak gerekir: *Le Principe d'Anarchie: Heidegger et la question de l'agir.*

temellendirmeye göre yaşamaya "alışmamış" olmakla, post-metafizik veya Lyotard'ın adlandırdığı şekliyle, "postmodern" dünyada tatbik edilebilir. Bu nedenle, Schürmann açısından, bu gün "Ne yapmam gerekir?" diye sormak, sarsılmaz bir zeminin ardışık temsilleri tarafından terk edilmiş mekanın boşluğunda konuşmaktır."[218] İlerleyen bölümlerde göreceğimiz gibi, hem Lyotard hem de Rorty meşrulaştırmalar ve değerlerin temellendirilmesi olmaksızın yaşamanın nasıl mümkün olduğuna işaret ederler ve onun sağladığı fırsatları ortaya koyarlar.

1970'lerde Quebec hükümeti Lyotard'ı bilgi hakkında bir rapor yazmakla görevlendirdi, fakat Fransız üstat basit bir rapor yerine geçen yarım yüzyılın en çok tartışılan felsefi metinlerinden birini ortaya koydu: *Postmodern Durum* [*Postmodern Condition*]. Bu durum, Batı uygarlığının sosyal durumuna atıfta bulunmak için 1976'da ilk kez Ihab Hassan tarafından ana hatlarıyla belirtilmiş olmasına rağmen, birkaç yıl sonra, bu terminolojinin ima ettiği felsefi yenilikleri ortaya koymayı başarabilen Lyotard'ır. Bu metinde Lyotard, zayıf düşünce durumunu, yani kendi döneminin modernizmin (metafizik) döneminden nasıl farklı olduğunu dolaylı olarak ana çizgileriyle belirtir, fakat kendisini niçin bu "sarsılabilir temel"e girdiğimizi betimlemekle sınırlandıran Schürmann'ın aksine Lyotard, bu yeni temelin bizim için beraberinde getirdiği düşünce durumunu tanımlayarak daha da ileriye gider.

Lyotard, modernitenin normları "meşrulaştırarak" kararkterize edildiği hususunda Schürmann ile hemfikir olsa da, bu sürecin ilkeler tarafından değil, "meta-anlatılar" tarafından yani, kendilerini pozitivizm, Marksizm ve Hegelcilik gibi global anlatılar olarak takdim eden kurucu mitler tarafından karakterize edildiğini görmüştür. Kısacası modernite, normların meta-anlatılar yoluyla meşrulaştı-

[218] R. Schürmann, " 'What Must I Do' at the End of Metaphysics," *Phenomenology in a Pluralistic Context*, eds. William Leon McBride and Calvin O. Schrag (Albany, N.Y.: SUNY Press, 1983), s. 57.

rıldığı çağken, postmodernitede benzer meta-anlatılar iflas ettirilmiştir. Toplumumuzdaki iletişim teknolojisi –hem haberlerin değiş tokuşu hem de bütün halk kitlelerine ulaştırma imkanı olarak– baş döndürücü ve çarpıcı perspektiflere sahiptir. Ama böyle bir iflas, bu meta-anlatıların artık var olmadığını değil, II. Dünya Savaşı'ndan beri gelişen teknolojik ilerlemeler sonrasında onlara yönelik ilgimizi kaybetmeye başladığımız anlamına gelir. Bu teknolojik dönüşümlerin neden olduğu çeşitli etkilerden en önemlisi, sosyal özgürleşme doğrultusunda bir gelişme olarak tarih, başarı ve hakikat doğrultusunda bir ilerleme olarak bilgi idealarının sonunu ilgilendirir. Meta-anlatılar vasıtasıyla tarih ve bilgiyi meşrulaştırmak yerine, biz bugün bir yorumlar çokluğunu, internet vasıtasıyla zirveye ulaşmış bir pratiği izleme eğilimi içindeyiz. Ancak, artık hakikat doğrultusunda ilerleme üzerinden düşüncelerimizi meşrulaştıramazsak ne olur? Aynı hakikat kavramı, insani olayları sona doğru ilerleme olarak kabul etmeyi ve dolayısıyla rasyonel bir gelişim programını gerçekleştirmeyi imkansız kılarak, kendisine ait çeşitli yorumlara indirgenir.

Hakikatin bu yeni postmodern durumunu açıklamak maksadıyla Lyotard, Wittgenstein'ın, hermeneutikteki temel-karşıtı doğayı aşikar hale getiren dil oyunlarını kullanır. Düşüncesinin ikinci döneminde Wittgenstein, gerçekliğin kapsayıcı bir teoriden çok bir takım dil oyunları tarafından tanımlandığı anlayışı geliştirmiştir. Lyotard bu oyunların içerikleri hakkında şu yorumda bulunur:

> *Öncelikle onların kuralları kendi meşrulaştırmalarını içlerinde taşımamamaktadır, fakat bu kurallar oyuncular (ki bu oyuncuların kuralları icat ettiğini söylemek değildir) arasındaki, açık ya da gizli bir sözleşmeye tabidir. İkinci olarak hiçbir kural olmazsa, herhangi bir oyun da olmayacak, bir kuralın ölçülemez derecede*

modifikasyonu bile oyunun doğasını değiştirecek, kuralları tatbik etmeyen bir "girişim" veya söyleyiş, tanımladıkları oyuna ait olamayacaktır. Üçüncü nokta ise, söylenen şey ile öne sürülmektedir: Her söyleyiş, oyundaki bir "girişim" olarak düşünülmelidir.[219]

Bazı yorumculardan farklı olarak, biz Lyotard'ın dil oyunlarım kullanmasının ardında politik bir motivasyon olduğu kanaatindeyiz, çünkü bu oyunlar bilginin postmodernitedeki statüsünü ve ayrıca bu toplumun öngördüğü hakikatin çoğulluğunu temsil etmeye yatkındır. Yukarıdaki pasajdaki "kural" kelimesinin yerine "hakikat"i koyarsak, o zaman hakikat, temas halinde olduğu süreçteki zorunsuzluğa riayet etmek zorundadır. Bir başka ifadeyle, her oyun başka oyunların meşruiyetini bozamayacak farklı bir hakikate işaret eder. Bu, derin politik bir anlama sahiptir ve şu an için politika gerçekliğin doğru temsillerine değil rasyonel teori tarafından temsil edilemeyen tekil farklı olaylara dayandırılabilir. Hermeneutiğin devrimci politik projesi burada Lyotard'ı yorumun özgürleşme çağrısının öncülerinden biri kılarak aşikar hale gelir.

Lyortard'ın büyük anlatılara karşı yaptığı itiraz politik, kültürel ve entelektüel azınlıkça memnuniyetle karşılanmıştır. Çünkü bu itiraz farklılığın reddedilmesi gereken değil izlenmesi gereken bir ilke ve ayrıca medeniyet göstergesi olmasını gerektirir. Bu azınlıklar her daim farklılıklar temelindeki rasyonel politikalarca marjinalleştirilmiştir; yani farklılıkları bir ayrımcılık faktörü olarak kullanılmıştır. Lyotard her dil oyunundaki (hakikat) farklılığın, sadece sosyal organizasyonun amacına dahil edilmesine değil aynı zamanda onun bir parçası olması gerektiğine inanır. Fakat farklılığın, reddetmek

[219] J-F. Lyotard, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, İng. çev. Geoff Bennington and Brian Massumi (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999), s. 10.

yerine sürdürmemiz gereken bir durum haline nasıl geldiğini anladığımız vakit, "muhabbet" bizi kuşatan dil oyunlarının çokluğuyla baş etmek için hakikatin yerini alır. Muhabbet kavramı bize, kendilerinkinden farklı bir kültürle karşılaştıklarında bile, sosyal pratiklerin bütünlüğünü, evrensel bir modele uygunluk açısından açıklamaya çalışan modern büyük anlatıları reddetme imkanı tanır. Pek çok düşünür muhabbet kavramının görecilik lehine entelektüel ve moral hiyerarşilerimizin altını oyduğuna inansa da, Rorty bunu, bu türden hiyerarşilerden doğacak özgürlük imkanlarının zorlanması olarak görür. Çünkü aklı dünyadan ayırt etmek için tarihsel olarak yerleşmiş dil oyunlarımız dışında hiçbir konum yoktur.

Etik çizgiye yol gösterici olarak muhabbetten doğan bazı imkanlara işaret etmeden önce, Rorty'nin, Anglo-Sakson analitik felsefeyi gerçekten tanımlayıcı felsefelerin son nefeslerinden biri olarak gösteren bir filozof olduğunu hatırlamak önemlidir. Analitik geleneğin ve kıta felsefesinin gerçekçi filozofları teorik açıdan, hakikatin ve devlet liberalizminin epistemolojik dayatmaları aracılığıyla, özgürlüğün demokratik arzularını sınırlandırmakla yükümlüdürler. Rorty *Philosophy and the Mirror of Nature* (1979) adlı eserinde analitik felsefenin yalnızca doğa bilimlerini değil aynı zamanda onların teknik gündemini taklit etme arzusuna nasıl bağlı olduğuna işaret ettikten sonra hermeneutik felsefeyi, muhtemelen bu nedenle "epistemolojinin ölümüyle terk edilen kültürel alanın doldurulamayacağına dair umudun ifadesi" olarak görür.[220] Bundan dolayı Rorty, hermeneutik zayıf düşüncenin ilk destekçileri arasında yer alır, çünkü bu düşünce herhangi bir kültürel alanın doldurulmasını değil, daha ziyade farklı dünya yorumları, tanımları ve anlayışlarını desteklemeye iddiasındadır. Kendisi bunu Nietzsche'ye bir atıfla belirtir:

---

[220] R. Rorty, Philosophy and the Mirror of Nature (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1979), s. 315.

> *Nietzsche'nin –ve genel olarak "hermeneutik"in – bize anlatması gereken şey, yeni bir metoda ihtiyaç duyduğumuz değil, daha çok metot fikrine şüpheyle yaklaşmamız gerektiğidir. O ve onun takipçileri yeni bir kavramlar dizisini değil, kendi kullandıkları da dahil olmak üzere, bütün muhtemel kavramlar hakkında belirli bir şüpheciliği öneriyor gibi görülmelidir... onlar, kavramları resimlerden ziyade araçlar –farklı kavramlar kullananları eleştiren sağlam temellerden ziyade problem çözen enstrümanlar– olarak düşünmeye teşvik ediyor gibi algılanmalıdır.*[221]

Bilgi, der Rorty, Nietzsche, Heidegger, ve Derrida'nın metafiziği yapısöküme tabi tutmasından sonra önermelerin, yalnızca "içerisinde bilginin anlaşılması gereken nihai bağlam" haline gelen "muhabbet" aracılığıyla doğru ve yanlış olduğuna karar verilerek elde edilemez.[222] Amerikan filozof paradigmanın, metafiziğin üstesinden gelmek için Nietzsche ve Heidegger'in gösterdiği benzer etik sebeplerden dolayı hakikatten muhabbete doğru değişmesini talep eder: çünkü "felsefenin hedefini hakikat –yani, bütün insani araştırma ve aktiviteler için kesin eşit ölçüyü tesis eden terimler hakkındaki hakikat– olarak görmek, insanı öznelerden ziyade nesneler olarak görmektir."[223] Rorty'nin temel felsefi faaliyeti, gerçekliğin zihinsel veya dilbilimsel temsili meselesi olarak hakikat fikrinden vazgeçtiğimizde ortaya çıkan sonuçları geliştirmek olmuştur. O, bütün filozofları "doğanın aynası olarak felsefe"yi insanlığın muhabbetini yönlendiren, tasarlayan ve sürdüren "öğretici hermeneutik bir felsefe"yle değiştirmeye davet eder.

Schürmann ve Lyotard gibi, Rorty de hiçbir şeyin pratiklerimizi

---

[221] R. Rorty, "Hermeneutics, General Studies, and Teaching," s.14.

[222] Rorty, *Philosophy and the Mirror of Nature*, s.389.

[223] *A.g.e.*, s.378.

meşrulaştırmadığına veya temellendirmediğine inanır, çünkü hiçbir şey bunların, şeylerin var oldukları tarzla nasıl temas kurduklarını göstermez. Rorty bunları, epistemik cemaatimiz tarafından mutabık olunan haklı pratikler olarak kabul etmenin çok daha verimli olacağına inanır; bir başka ifadeyle, hakikat veya ilkeler yerine tarihimiz, eğitim ve deneyimlerimiz temelinde pratik kararlar almak daha iyidir. Geleneksel ilkeler her zaman insani gerekçelendirme alanının ötesinde yer almıştır; bunlar ilerlemenin belli bir noktasında bir amaca (ki bu ebedi hayat, adalet ve zenginlik gibi çeşitli formlar alabilir) ulaşacağımızı varsayan metafizik kalıplarıdır. Fakat Rorty, Nietzsche'nin sezgilerini takip ederek, bize bu amaçların var olmadığını hatırlatır; bunlar yalnızca aşırı güvence arayışındaki güvensiz insanlığın tasarılarıdır. Bu ilkeler tecrübe edebileceğimiz hiçbir şeyle ilişkili değilken, insani sonlu gerekçelendirmeler daima "dil oyunu topluluğu" ile ilişkilidir. Bu da Rorty'nin gözlemine göre, bizim için tarihi potansiyel olumsallıklar haline gelen, yani hakikatin önemi yerine özgürlüğün sebebi için belirlenen, bireysel ve özgür topluluklardadır. Görebileceğimiz üzere, Rorty'nin felsefesinin ardındaki temel etik çizgi güçlü bir ahlak kavramına değil daha ziyade zayıf bir ahlak kavramına bağlıdır:

> *"Zayıf" kavramı içerisinde ahlak, ilahi veya yarı ilahi otorite tarafından dayatılan koşulsuz yükümlülükler meselesi değil, daha çok kendi şartlarını düzeltmeye ve ortak çabayla amaçlarına ulaşmaya çalışan bir grup insan tarafından birlikte kurgulanan bir şeydir.... Bu tevazu, başka sezgilere yönelik toleransı ve sezgileri yeniden biçimlendirme ve yenisiyle değiştirme tarzlarını deneyimlemeye yönelik bir istekliliği destekler.*[224]

---

[224] R. Rorty, "Heideggerianism and Leftist Politics," *Weakening Philosophy*, ed. S. Zabala (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2007), s.157.

Rorty, Schürmann ve Lyotard ile birlikte, ilkelerden yoksun bir etiği ve hakikatten yoksun bir politikayı, hermeneutik zayıf düşüncede bulmuştur. Her üçü için de hakiki liberalizm, yalnızca, kendilerinin yeniden yaratımları için insanlara sonsuz özgürlük verilmesi kaydıyla mümkündür. Bu nedenle hoşgörülü bir toplum, başarıların, Irak işgalinde olduğu gibi liberal bir devletin dayatması yerine farklı dil toplulukları ile birlikte muhabbetler çoğulluğu tarafından belirlenebileceği bir toplumdur. Fakat bu durum, meşrulaştırıcı normları, kurucu inançları ve rasyonel kesinliğimiz ile Hakikat, Doğa ve Tanrı arasındaki bağlantıları güvence altına alan geleneksel ilkeleri bir kenara bıraktığımızda mümkündür.

Hermeneutik zayıf düşünceyi hedef alan bu temel itham, onun hakikatten yoksun bir politikayı yani göreceliği desteklemesidir. Pek çoklarının düşündüğünün aksine, postmodernite tarafından tercih edilen yorum göreceliği, ilerlemeci bir bakış açıları yığınını değil; daha ziyade ilk ve son kez bir yorumun diğerleri karşındaki önceliğini beyan etmenin imkansızlığını içerir. Belirli bir yorum diğerlerine tercih edilebilir olsa bile bu tercih, harici ve kendi nesnelliğini garanti altına alabilen bir şeye değil ancak öncüllerinin pozitif bir hatırasına yani onu üreten tarihe bağlıdır. Hermeneutik zayıf düşüncenin göreceliği mutlak olamaz, çünkü özünde bu, kaçınılmaz bir biçimde politik baskıya dönüşecek "mutlak görecilik" dahil olmak üzere her türlü mutlaklık iddiasına karşı bir düşüncedir. "Gerçek"in hermeneutik için hala, Kuhn'un açıkladığı üzere, sadece belirli paradigmalar bünyesinde var olmasının nedeni budur; yalnızca tarihsel bir durum, belli bir disiplin veya politik bir dönem çerçevesinde bir yorumun veya bir önermenin doğru veya yanlış olup olmadığını saptamak her zaman mümkündür.

Bütün bu nedenlerle hermeneutik zayıf düşünce, zayıflar, onla-

ra dayatılan yerleşik ilkelerden memnun olmayanlar ve farklı haklar yani başka yorumlar talep edenler hakkında bir düşüncedir. Bu yorum politikasında muhabbet, dünyanın güçlü tanımlayıcılarının zayıfların isteklerine kulak verebildiği ve belki de kendi bencil önceliklerini değiştirebildiği alan haline gelir. Ama dinlemezlerse bugün sonuç olarak zayıflar bir araya gelebilir. Muhtemelen Rorty bunu, "temsili demokratik hükümet konusunda önemli olan, onun yoksul ve zayıfların eline, zengin ve güçlülere karşı, özellikle de güçlülerin zayıflara dayattığı kurumların bilinçsiz zalimliğine karşı kullanabilecekleri bir araç vermesi" ifadesini kullandığında öngörmüştü. [225]

[225] R. Rorty, "Persuasion Is a Good Thing," *Take Care of Freedom and Truth Will Take Care of Itself*, ed. E. Mendieta (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006), s.81.

4. Hermeneutik Komünizm

Bu açıdan bakıldığında, komünizm hep hayaletsiydi ve de hayaletsi kalacaktır: O, her zaman gelecek olandır ve tıpkı demokrasi gibi, kendibaşına-bulunmanın eksiksizliği, gerçek anlamda kendi kendiyle özdeş bir burada bulunuşun tümelliği olarak şimdi varolanın tümünden de ayırır kendini. Kapitalist toplumlar rahatça iç çekip şöyle diyebilirler hep kendi kendilerine: XX. yüzyıl totaliter rejimlerinin çöküşünden bu yana komünizm de bitip tükendi, bitip tükenmekle de kalmadı. Zaten hiç var olmamıştı ki, hayaletten başka bir şey değildi. Yadsıyabilecekleri bir tek şey var o da yadsınamazın ta kendisi: bir hayalet hiç ölmez, hep döner, geri gelir.[226*]

Jacques Derrida, *Marx'ın Hayaletleri* [*Spectres de Marx*] (1993)

Komünizm, *Komünist Manifesto* çağında bir hayaletti –üst orta sınıfı ve dönemin idarecilerini dehşete düşüren bir hayalet. Ve bugün kapitalizme özgü sınırlı demokrasilerin tam hakimiyetinden sonra statükoyu dehşete düşürme yeteneğini kaybettiğinden hala hayalet

---

[226] Jacques Derrida, *Marx'ın Hayaletleri*, çev. Alp Tümertekin, Ayrıntı yay, İstanbul 2. Baskı 2007 s.154.

gibidir. Bu demokrasiler, komünizmi, son Batılı seçim politikalarında (özellikle Birleşik Devletler'de) tam anlamıyla yok olması aracılığıyla gösterilen geçmişin kalıntısına, fethedilen korkunun izine indirgemeyi başardı. Komünizm, hayaletsi bir mevcudiyet haline gelmiştir ve belirtildiği üzere düşünce ve tarihin adeta uzak, katı bir sistemidir. Peki neden böyle bir şey oldu ve neden hermeneutik, komünizmin dünyamızdaki yenilenme potansiyelini taşıyor? Bunlar, çalışmamızda cevaplandırılması gereken sorulardır.

Hermeneutik, insan düşüncesinin uzun tarihindeki olağanüstü felsefi bir keşif olarak düşünülmemelidir. O, böyle bir aşırı ihtirastan yoksundur ve böylesine basit bir düzeye indirgenemez. Diğer felsefelerden daha "gerçek" veya nesnel bir dünya temsili çizmeyi amaçlamaz; ya da diğerleri arasında dünyanın bir yorumuymuş gibi de yapmaz. Hermeneutik komünizmden bahsetmemizin nedeni, komünizmin statüsünü diğerlerinden daha doğru bir sistem olarak güçlendirecek bir felsefenin (Lenin'nin tanımladığı gibi: "Komünizm Sovyet iktidarı artı bütün ülkenin elektrifikasyondur".)[227] enerjisini kendisine katma iddiasında olmamız değildir. Bunun yerine biz, komünizm ve hermeneutikte bir olayın yazgısını, hermeneutiğin icat veya keşfetmekten ziyade karşılaştığı ve cevaplandırmak için mücadele ettiği (gizemli ve aşkın faktörler dışında) Varlığa bir çeşit başvurmayı görüyoruz. Bu şekilde, hermeneutik, *Manifesto*'nun söz ettiği komünizme benzer: bizi korkutan bir hayalet, yaşadığımız olaylardan uyandıran bir ses. Bu açıdan, onaylanması gereken değil, yönetici sınıflar teorisi olarak geçmişe hükmeden metafiziğe boyun eğmemiş beklenmedik bir çağrı olması gereken felsefi bir soruşturmadır. Hermeneutik, komünizm ile

[227] R.C.P. (B.)'nin Moskova Gurbenia Konferansı'na gönderilen konuşma için bkz., V. I. Lenin, "Our Foreign and Domestic Position and Party Tasks,", 21 Kasım, 1920. Collected Works, İng. çev., J. Katzer (Moscow: Progress Publishers, 1965), 31:408–426.

benzerlik gösterir çünkü hakikati, Varlığı ve gerekliliği bütün yönleriyle tarihseldir; yani teorik keşfin bir ürünü veya önceki hataların mantıksal düzeltimi değil daha çok metafiziğin sonunun meyvesidir. Bu son, (Marx, Nietzsche, Heidegger, Derrida ve Kuhn gibi düşünürler tarafından üretilen) belli bir kavramsal kargaşayı ima etse de, bu aym kargaşaya eşlik eden, onu belirleyen ve yönlendiren sosyal dönüşümler dizisi olmaksızın vuku bulamazdı. Özetle hermeneutik, Batı metafiziğine her zaman sosyo-politik açıdan bağlı olan Avrupa-merkezciliğin sonu gelmeksizin mümkün olmazdı. Kimse, kendi egemenliği hususunda bile daha belirsiz hale gelen 1800'lerin sonlarındaki kolonyal dönem hariç, sosyal, kültürel ve antropolojik ortamda Nietzsche'nin "olgular yoktur, yalnızca yorumlar vardır" ifadesi gibi ifadeler ileri süremedi. I. Dünya Savaşı kıyımının Avrupa-merkezci görüşlere dair kargaşayı kuvvetlendirmesi gibi, sadece savaşlar değil ayrıca geçmişte hayal edilemeyen teknolojik devrimler de yirminci yüzyılda metafiziğin tasfiyesi ile ilgili çeşitli krizleri beraberinde getirdi.

Metafiziğin sonunu yirminci yüzyılın savaşlarından ve şiddetinden sorumlu tutarsak, Sovyet komünizminin bu döneme özgü fenomenin bir boyutu olduğunu da kabul etmemiz gerekir. Tanımlamaya çalıştığımız cevabın özdeş olmasa da birbirine sıkıca bağlı olan iki yönünü, daha iyi bir anlayış elde etmek için birbirinden bağımsız tartışmak en iyisi olacaktır. Öncelikle; metafiziğin sonu yani Avrupa-merkezciliğin sonu ve Searle'ün Derrida ile tartışmasında savunduğu, evrensel "Batılı" rasyonalitesi komünizme dönmek için neden bir fırsat sunar? Heidegger'in *Der Spiegel* dergisine verdiği röportajdaki cümlelerinden birini, başka kelimelerle ifade ederek cevabı özetleyebiliriz: "*Yalnızca komünizm bizi kurtarabilir.*"[228] Bunun

[228] İşte Heidegger'in Spiegel muhabirlerine (Rudolf Augstein, Georg Wolf, Schriftsteller

saçma bir yorum olduğuna inanmıyoruz, zira bunu İncil'den alıntı yaparak gerekçelendirebiliriz: "Nerede iki ya da üç kişi benim adıma toplanırsa, ben de orada aralarındayım" (Matta 18:20). Sonuç olarak, "benim adıma" ile kastedilen şey adalet, kardeşlik ve zayıfların dayanışmasıdır. Fakat "teolojik komünizm"i referans almadan –ki bu tamamıyla meşru olurdu– apaçık görünen şudur ki; mutlakların tasfiyesinin insan türünün hayatta kalması[229] için dayattığı postmo-

Heinrich, ve Wiegand Petzet) orijinal cevabının tam pasajı: "Spiegel: Tamam, şimdi doğallıkla şöyle bir soru akla geliyor: birey herhangi bir biçimde bu kaçınılmazlar ağım etkileyebilir mi ya da felsefe onu etkileyebilir mi, veya felsefe bireyi ya da çeşitli bireyleri özgül bir eyleme doğru yönlendirebildiği sürece her ikisi de bu ağı etkileyebilir mi? Kısaca ve bir biçimde sıkıcı bir cevap vereyim, ama söyleyeceklerime, uzun düşünmeler sonucu erişilmiştir: felsefe, dünyanın hali hazırdaki şartlarının hemen dönüştürülmesine etkide bulunamayacaktır. Bu yalnızca felsefe için değil bütün beşeri düşünce ve gayretler için de doğrudur. Bizi yalnızca bir tanrı kurtarabilir. Bize kalan tek sorumluluk, çökmekte olan bir zamanda tanrının ortaya çıkmasına ya da tanrının ortadan kaybolmasına, düşünme ve şiirleştirme yoluyla, bir tür hazırbulunmaya hazırlanmaktır; çünkü ortadan kaybolan bir tanrı karşısında çöküntüye uğrarız. Bir hazırbulunmaya hazırlık, ilk adım olabilir. Dünyanın ne olduğu veya nasıl oluştuğu insan üzerinden açıklanamaz; ama dünya insansız da olamaz. Benim görüşüme göre, varlık kelimesi ile isimlendirdiğim şeyle bağlantılı; uzun süredir bulunan, geleneksel, çok yüzlü ve yıpranmış bu kelime, açığa çıkması, muhafaza edilmesi ve oluşması için insana ihtiyaç duyar. Teknolojinin özünü çevreleme (das Ge-stell) adını verdiğim şeyde buluyorum; çoğunlukla gülünen ve belki de bir biçimde hantal bir ifade bu. Ağırlığa sahip çevreleme şu demek: insamn özü, kendisini teknolojinin özünde tezahür ettiren bir güç tarafından, bizzat insanın kontrol edemediği bir güç tarafından çevrelenmiş, zapt edilmiş ve bu öze meydan okunmuştur. Bu gerçekleşmeye yardım etmek, kişinin düşünceden bekleyebileceği bütün şeydir. Felsefe sona ermiştir (Bizi yalnızca bir tanrı kurtarabilir-Martin Heidegger ile der Spiegel'in söyleşisi, der. Ahmet Demirhan, Vadi Yay., Ankara, Kasım 2002, ss.259-260. Bu röportajın Almanca orijinal versiyonu Der Spiegel'in sitesinden ulaşılabilir: http:/ /wissen.spiegel.de/wissen/ dokument/59/ 03/ dokument. htrnl?id=9z73o 9 5&top=SPIEGEL).

[229] Son zamanlarda Fidel Castro (Chomsky, Obama ve başka uluslararası figürlerle birlikte), insan türünün sınırsız görünen ve tahrip kapasitesi aklın ötesine uzanan bilimin meyvelerinden dolayı "ciddi bir yok olma tehdidi" ile karşı karşıya olduğunu iddia etti. Bu kaygı aynı zamanda Castro'nun I. Ramonet'e cevaplarından birinde; "türleri koruma muazzam bir teşebbüs olacak, ancak bu asla dikkate değer şeylerin yalnızca kar ve reklam olduğu ekonomik ve sosyal

dern durum, bizim komünizmi insanoğlu adına herhangi bir muhtemel özgürlük ufku olarak düşünmemizi talep ediyor. Nietzscheci-Hıristiyan bir tarzda şu söylenebilir: *Tanrı şimdi öldü ve mutlak hakikat artık inandırıcı değil, başka sevgisi mümkün ve gerekli.* Başka sevgisinin komünist politikayla örtüşebileceğine ilişkin kuşku sürdürülebilir mi? Bu kuşkuyu sürdüren argümanlar çok sayıda olsa da bunlar, özel mülkiyete ilişkin "doğal" haklar gibi komünizmin ters düştüğü[230] mutlak hakikatin var olduğu fikri üzerinde veya trajik Sovyet komünizmi tecrübesinde temellendirilir. Ancak Sovyet devletinin eylemleri haklı çıkarılamamasına karşın, bu eylemlerin Ekim devriminin gelişimi, bütün kapitalist dünyanın, yani faşizm ve Nazizm ile birlikte sözde endüstriyel demokrasilerin saldırısına karşı direncin doğuşu olduğu da unutulmamalıdır.

Paradoksal olarak, sadece belli bir ölçüde de olsa, biz "hayaletsiliğin"in zirveye ulaştığı bu dönemde, komünizmi yeniden anımsatmanın tarihsel (teorik değil) gerekliliğini ileri sürüyoruz. Dünya kamuoyu komünizmin cesedinin, hayalet formunda bile kesinlikle fark edilmeyecek bir noktada gömülü olduğuna inanır. Derrida son kitaplarından birini, bizim en azından sınırlı demokrasilerin hakim olduğu bir dünyada komünizme dönüşün gerekliliğini gerekçelendirmeyi, yani azami "zayıflık" olarak komünizmi kendi-

sistemler sayesinde olmayacaktır" şeklinde ifade ettiğinde ortaya çıkar. (F. Castro, My Life, ed. L Ramonet, İng. çev. A. Hurley [London: Penguin, 2006], s.356).

230 Bu argüman gerekli disfonksiyonel kolektif ekonomiler bahanesi ile sürdürülür, zira, Thatcher'in ifade ettiği gibi "yalnızca kapitalizm" zenginlik ve mutluluk üretebilir ve dağıtabilir; neoliberal ekonomilerin mimarı, *Capitalism and Freedom* (1962) adlı eseriyle Thatcher'in makroekonomi danışmanlarını önemli ölçüde etkileyen M. Friedman'dı. Bkz: P. Minford "Inflation, Unemployment, and the Pound," Margaret Thatcher's *Revolution: How It Happened and What It Meant*, ed. S. Roy and J. Clarke (London: Continuum, 2005), ss.50-66; ve M. Friedman, "Comment," in Margaret Thatcher's *Revolution: How It Happened and What It Meant*, ed. S. Roy and J. Clarke (London: Continuum, 2005), s. 66.

sinden kurtarmayı arzu ettiğimiz bu temaya[231] ayırmıştır. Burası bizim *Abendland*'ımız, "güneşin battığı ülke"dir; burada gün batarken, çağdaş savaş mantığımızın yani silahlı kapitalizmin rüzgarına kapılmamak için geleceğe karşı bilinçli ve açık olmalıyız. Bu savaşlarda ezilenler, zayıflar, tarihin kaybedenleri, kazananların zalimliği[232] tarafından kovulmuş, göz ardı edilmiş ve yok olmaya[233] terk edilmiştir (ki bunlar, bir önceki bölümde gördüğümüz üzere, yalnızca ulusun ulusa karşı savaşlarıyla sınırlı değildir, ayrıca varoşlarımızdaki savaşlardır).

Bizim argümanımız Derrida'nınkine benzer olduğu kadar, komünizmin –ki bu kültürümüz ve sözümona kamuoyumuzun ufku dışında tutulur– nasıl ve niçin ıslah edilmesi ve dinlenilmesi gerektiğini göstermek adına onun argümanını hatırlatmayı da ümit eder. Görebileceğimiz gibi; hayaletsi komünizme müracaat etmek bugün hem kapitalizmi tasfiye etmek hem de onun "insanlık tarihinin ide-

---

[231] J. Derrida, Marx'ın Hayaletleri, çev, Alp Tümertekin, Ayrıntı yay, İstanbul, 2001.

[232] 1. Bölümde bahsettiğimiz üzere, Heidegger'in metafiziği yıkma amaçları arasında Varlığın yani ezilenlerin unutulan tarihini yeniden kazanmaya yönelik bir kaygı vardı. Muhtemelen bu, onun bütün bir makaleyi, dayatma adaletsizliğinin şeylerin doğasının özünde yani Varlıkta yattığına ilişkin, Anaximander'in (Şeyler kendi vuku buluşlarına sahip olduğunda, zamanın buyruğuna göre bir ceza ödemek ve adaletsizlikleri için yargılanmak zorunda olduklarından, orada onlar da ihtiyaca göre yok olmalıdır;) ifadesine adamasının da nedenidir Bakınız M. Heidegger, "Anaximander's Saying," *Off the Beaten Track*, İng. çev. ve ed. Young and K. Haynes (Cambridge: Cambridge University Press 2002), ss. 242-281.

[233] Rorty'nin "temsilci demokratik hükümet"in önemi hakkındaki yorumdan alıntı yapmak yine uygun gibi görünüyor, çünkü "o, yoksullara ve zayıflara zenginlere ve güçlülere karşı, özellikle de güçlülerin zayıflardan istifade ettiği kurumların bilinçsiz zulmüne karşı kullanabilecekleri bir araç sunar. (Rorty, "Persuasion Is a Good Thing," *Take Care of Freedom and Truth will Take Care of Itself*, ed. E. Mendieta [Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006], s. 81).

ali olarak gerçekleşmiş"[234] olduğuna dair mutlak kesinlikle kendi dayatmasını kırmak için nesnel gereklilik halini alır. Komünizmin neden "insanlık tarihi idealleri"nin inandırıcılıklarını kaybettikleri yirmi birinci yüzyıl için bir alternatif ve model halini alabileceğini gerekçelendirmek adına ilk olarak onun zayıflatılmış özünü, ardından onun Güney Amerika'da demokratik bir biçimde seçilmiş bazı hükümetlerdeki alternatif görünümünü ve son olarak aynı Latin Amerika kökenli politikaların (zayıflar açısından son derece etkili olduğu için) Batı'nın da takip etmesi gereken muhtemel model haline nasıl gelebileceğini göstermemiz gerekir.

Zayıflatılmış Komünizm

Bizim hermeneutik komünizm iddiamız dünyamızdaki komünizmin zayıflığının farkında olduğu gibi bu zayıflığı dikkate de alır. Bu tür zayıflık muhtemelen tarihsel komünizmin (Rus-Sovyet kavrayışının gösterdiği üzere) şiddet çağrışımlarına atfedilebilir. Lenin ve Stalin'in, özellikle Stalin'in, Hitler ile birlikte, idare etmek zorunda olduğu şartları dikkate alarak bu çağrışımların haklı olduğuna inansak da[235] onlar, kuşkusuz komünizmin özgürleştirme

[234] J. Derrida, *Marx'ın Hayaletleri*, s.85. Daha önce gördüğümüz üzere, Bush'un ve Obama'nın politik programlarının her ikisi de yalnızca liberal "öz güvenlik"te değil aynı zamanda kusurlarını bir kenara bırakırsak, kapitalizmin muhafazasında temellendirilir.

[235] Tarihçi D. Losurdo, *Stalin: Storia e critica di una leggendanera* adlı son eserinde çeşitli belgeler ve tarihsel yeniden inşa etme yoluyla, bu şiddet çağrışımlarının niçin yalnızca Nazi Almanyası'nın neden olduğu tehlikeden değil, aynı zamanda bütün milletlerin yarıştığı endüstrileşmeden dolayı gerekli olduğunu göstermeyi başarmıştır. Bu metnin önemli bir kısmını alıntılamamıza rağmen, bu karmaşık tarihsel yeniden inşa etmenin tam bir izahı için onun metnine başvurulabileceğini iddia ediyoruz. "Sovyet Rusya'da terör, ikinci kargaşa dönemini başlatan Birinci Dünya Savaşı ve bütününde ülkeleri ve milletleri giderek daha büyük bir felakete sürüklemekle tehdit eden İkinci Dünya Savaşı ile başlayan süreçte ortaya çıktı: bu *Mein Kampf*'ın katliamını ve köleliliğini açıkça ifade eder. Terör, dört bir yanı saran şiddetli baskı korkusunun gerçek özgürleşme süreçleri ile iç içe olduğu

vaatleriyle taban tabana zıt bir konumdalardı. 1968'in genç ve işçi "devrim"inin anlamı burada yatar: komünizmin mutluluk ve dostluk arzularına karşı talep ettiği bu baskılara bir başkaldırı. 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla doruğuna ulaşan, tarihsel komünizmin sonuçları bugün şahit olduğumuz başkaldırının uzantılarıdır, bu başkaldırı aynı zamanda, o olaydan 20 yıl sonra bugün, tarihsel komünizmi alt eden kapitalizmi de yıkmış olan ekonomik krizin yayılması olarak da görülebilir. Bizce hem Berlin Duvarı'nın yıkılışı hem de mevcut kapitalizm krizi, metafiziğin bir başka ifadeyle tarihin nesnel hakikati üzerinde temellendirilen bu sosyo-ekonomik politikaların genel tasfiyesinin boyutlarıdır. *Sovyet komünizminin mutlak bilimsel iddialarına karşı kapitalizm, piyasa kanunlarının hakikati aleyhindeydi.* Bu ideolojik pozisyonların her ikisi de elle tutulur bütün politik kapsamlarıyla birlikte gelişim fikrinin hakim olduğu tarihin mutlak felsefelerinin sonuçlarıydı.

Komünizm, ekonominin kanunlarını daha iyi anlamak için çaba sarf ederken, liberal kapitalizm onun işlevselliği üzerinden bu tür bir bilgiye karşı çıktı. Marx hiçbir zaman politik ekonominin doğal bir bilim olmadığını açıkça ifade etmese de, ekonominin yapılarının ve kanunlarının nasıl daima bazı sınıflar, egemen grup veya kurumsallaşmış düzenler tarafından çalıştırılması için ortaya konan tarihsel ürünler olduğunu ısrarla belirtmiştir. Bu nedenle kolektif duyarlılık veya teknolojik yenilikler, sosyal ilişkilerin mevcut tarzlarını demode hale getirdiği vakit bu yapılar ve kanunlar daima sorgulanmalı ve değiştirilmelidir. Marx kendisinin *Artı Değer Teorileri*'nde (*Kapital*'in 4. cildi) materyalizmi tarihselleştirmediklerinden Fizyokratları eleştirir:

ülkeleri ve milletleri kurtarma iddiasındaki zorunlu endüstrileşme rotası yoluyla ortaya çıkar (eğitim ve kültürün muazzam yayılışı, dikey mucizevi hareketlilik, sosyal devletin ortaya çıkışı, toplumsal sınıfların topyekûn itaate mahkûm edildiği ana kadar onların çalkantılı ve çelişkili başrolü)" (D. Losurdo, *Stalin: Storia e critica di una leggenda nera* [Rome: Carocci, 2008], s. 156).

Kapitalin analizi, burjuva ufku kapsamında, temel olarak Fizyokratlar çalışmasıdır. Onları modern politik ekonominin hakiki kurucuları kılan bu hizmettir. Ön planda, kapitalin var olduğu ve emek süreci esnasında kendisini ayırdığı çeşitli materyal parçalarının *analizi yer alır. Fizyokratların, tıpkı bütün halefleri gibi varlığın, –araçlar, ham maddeler vs. gibi,– bu materyal şekillerini, kapitalist üretimde göründükleri sosyal şartlardan ayrı kapital olarak düşünmüş olmaları kendilerine göre utanç verici değildir; kısacası, genelde emek sürecinin, özelde de kendi sosyal formunun unsurları oldukları biçimde –ve bu nedenle de kapitalist üretim şeklinden yapılmış ürünün ebedî, doğal formunda. Onlara burjuva üretim formları zorunlu olarak doğal formlar gibi görünmüştür. Bu formları, toplumun fizyolojik formları olarak ele almaları onların büyük bir erdemiydi; üretimin kendi doğal gerekliliğinden kaynaklanan formlar olarak, herhangi bir kimsenin iradesinden, politikadan ve benzer şeylerden bağımsız formlar. Bunlar maddi yasalardır, belirli bir tarihsel aşamaya ait maddi yasanın, toplumun bütün formlarını eşit bir biçimde yöneten soyut bir yasa olarak ele alınması hatadır.*[236]

Toplumsal üretim ilişkilerinin sorgulanması kendiliğinden vuku bulmaz. Çoğu komünist rejimin hataları ve şiddeti tamamen, üretici güçlerin bahsedilen değişimlerine yenilik getirmek için yorumlamak zorunda olduğu kolektif öznelliğin bu yönlerini göz önünde bulundurmadaki başarısızlıklarından kaynaklanır. Sosyalizmin bilimsel mazereti yorumlayıcı evreyi gözden kaçırmaya yazgılıydı; devrim teorilerinde açıkça belirli bir ağırlığa sahip sınıf bilinci de, gerçekte olmamış olsa da, işçi sınıfının sömürüsüne ilişkin durumun mekanik ve zorunlu sonucu olarak düşünüldü.

[236] K. Marx, Theories of Surplus Value (New York: Prometheus Books, 2000), s.6.

Görebileceğimiz gibi, "yorumlayıcı" unsuru Marksizme ve komünizme uygulamak teorik bir oyun değildir; Sovyet komünizminin krizi (bugün neoliberal kapitalizmin krizine paralel olarak) Marksizmden hermeneutik bir dönüşü talep eder.[237] Böyle bir dönüş hem (yalnızca ekonomik yapıların göz önünde bulundurulduğu) "bayağı" materyalizmin hala bir kenara bıraktığı öznellik unsurlarını geri kazanmak hem de hermeneutiğin bütün anti-metafizik canlılığını, yani nesnel hakikatin sonuçları garanti altına almaya çalıştığı herhangi bir politik planın reddini beraberinde getirdiği için gereklidir. İkinci bölümde gördüğümüz gibi, Krugman ekonomistlerin mutlak hakikate duydukları inancın kapitalizmin mevcut krizinin sorumlusu olduğunu ileri sürer, yani krizden onların "herkesin ussal olduğu ve piyasanın kusursuz işlediği" bir krallığa duyduğu inancı sorumlu tutar. [238] Kısacası, toplumun yapılarının ötesinde "nesnel" bir hakikat yoksa bu durumda sınıflar, farklılıklar ve çatışmaların olmadığı komünist toplum hedefi asla meydana gelemez çünkü böyle bir toplum, ikinci bölümün başında analiz ettiğimiz Fukuyama'nın fantezisinin ("demokratik kapitalizmin zaferi olarak tarihin sonu") eşdeğeri olurdu. Komünizmin "sınıfsız" toplum vaadi "egemensiz", yani bir kere daha, dayatılan yegane hakikat ve zorunlu doğru yol (*orthodoxy*) olmaksızın yorumlanmalıdır. Bu ayrıca "diyalog"–bu terim statükonun muhafazasını haklı çıkarmak için egemen sınıflar tarafından fazlasıyla suistimal edilmemiştir– toplumu olarak da adlandırılabilir. Lenin'in ileri sürdüğü "Sovyet iktidarı artı bütün ülkenin elektriklenmesi" [parolası]", Sovyetlerin, işçilerin ve köylü

[237] Çağdaş politik düşüncede "hermeneutik" dönüşün taslağı için bkz: G. Warnke'nin "The Hermeneutic Turn in Recent Political Philosophy," *Justice and Interpretation.* (Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1994): ss.1–12. Habermas, Ricoeur, Gadamer ve diğerlerinin bu dönüş hakkındaki analizleri bibliyografyada listelenmiştir.

[238] P. Krugman, "How Did Economists Get It So Wrong?" *New York Times* (6 Eylül, 2009).

konseylerinin yalnızca yegane hakikati kabul etmek için bir araya toplandığını kastetmez. Bunlar tartışmalar(m) ve bir yegane hakim güçten yoksun bir çerçevede hareket de eden farklı ilgiler ve konumlar arasında yoluna koyulmuş çatışmanın alanıdır. Muhtemelen Nietzsche'nin, nihilizmi (içerisinde diyalogların yerine muhabbetleri geliştiren pozitif nihilizm),[239] "'yüce değerler'in –her değerin, kararın veya tercihin değil, daha çok hakikat, doğa ve etik ilkeler gibi daraltıcı olanların– değerden düşmesi"[240] olarak ele almasının nedeni budur.

Marx, Lenin veya onların teorik ya da pratik haleflerinin, komünist toplumun tam "gerçekleşmesi" problemini hiçbir zaman çözemediğinin pekala farkındayız.[241] Problem, gündelik deneyimimiz içerisinde fark ettiğimiz sözde kültürel savaşların (farklı ideolojiler, dinler, etnik yapılar ile politik sistemler arasındaki çatışmalar) mülkiyet meydana çıktığı vakit "kirli" hale gelmesidir. Bu kirletici faktörün ortadan kaldırıldığı veya en azından minimuma indirgendiği bir toplum hayal etmek mümkün müdür? Deneyimimizden hareketle bildiğimiz şey mülkiyetin kirleten ağırlığını ortadan kaldırmaya veya indirgemeye yönelik savaşın hala gerçekleşmekte olduğudur; belki de bu nedenle, işçi sınıfının diktatörlüğünü gerektiren komü-

[239] Daha önce de belirttiğimiz gibi, "muhabbetlerin" aksine "diyaloglar" global organizasyon tarafından dayatılan bir hakikatle sınırlandırılmıştır ve "politikaları ahlakileştirmek" için kullanılır. Bu farkın izahı için bkz: S. Zabala, "Being Is Conversation," in *Consequences of Hermeneutics*, ed. J. Malpas ve S. Zabala (Evanston, Ill.: Northwestern University Press, 2010), ss. 161–176.

[240] "Nihilizm ne anlama gelir? *En yüce değerlerin kendilerini değersizleştirmesi*. Amaç yok olur; "niçin" hayır cevabıyla karşılık bulur.... *Radikal nihilizm* birinin kabul ettiği en yüce değerler söz konusu olduğunda varoluşun mutlak olarak savunulamazlığı fikridir (F. Nietzsche, *Güç İstenci*, çev, Nilüfer Epçeli, Say Yayınları, 2010)

[241] G. Therborn son çalışmasında Marksizm'in tarihsel gelişim perspektifini yeniden inşa etti: *From Marxism to Post-Marxism?* (London:Verso, 2008).

nizm aşamasına, Sovyet komünizmi içerisinde asla varılamamıştır. Komünizmin tamamlandığı bir dünya hayal edememekle birlikte, somut kararlarımız için düzenleyici ve ilham veren ilke olarak bu idealden de vazgeçemeyiz. Fakat biz bu şekilde düzenleyici idealin anlamını kaybetmez miyiz? Kant'ın pratik akla ilişkin dersi bu anlama da sahiptir: Erdem ile mutluluk arasındaki birlik hem ahlaki eylemlere anlam veren bir amaç hem de dünyada tatbiki mümkün olmayan bir şeydir. Bununla birlikte bu imkansızlık kategorik zorunluluğa yönelik yükümlülüğü ortadan kaldırmaz. Özetle, komünizm ütopyadır veya Benjamin'in söyleyeceği gibi, "*zayıf* mesihçi güç –geçmişin, üzerinde hak iddia ettiği bir güç–"[242] projesidir. Her şeye rağmen, Hz. İsa'nın İncil'de öğrettiği gibi Mesih, kendisinin asla olumlu bir biçimde gösterilmesine izin vermez. Ütopyadaki mesihçi güç aynı zamanda eleştirel ve vazgeçilemez sınırdır; bu güç, devrimin tamamlanmış olduğu düşünüldüğünde (veya benzer şekilde Varlık, mevcut bir olgu olarak varlık üzerinden tanımlandığında), farklı bir geleceğe yönelik herhangi bir açığa vurmaya karşı despot güç, hegemonya ve şiddet haline gelir.

Sınıfsız ve dolayısıyla barış içinde yaşamaya muktedir bir toplum, dünyadaki her tür komünist mücadelenin düzenleyici idealidir. Bunun tamamen gerçekleşmesinin hayal edilebilir olmadığı gerçeği kısmen teori ile praksis arasındaki ayrışmaz bağın bir işlevidir: söz konusu idealin özellikleri yalnızca onun gerçekleşmesine yaklaşarak daha açık bir biçimde görünecektir.

Mesele bütün bu özelliklerin, komünizmin yeniden doğuşu için vazgeçilmez bir karakteristik teşkil eden zayıflık ve hayaletsiliği meydana getirmesidir. Hatırlatmak gerekir ki komünizm, sadece tarihsel Sovyet devleti deneyiminde değil aynı zamanda, çok daha ehlileştirilmiş terimlerle de

[242] W. Benjamin, "On the Concept of History" (1939), *Selected Writings: 1938–1940*, ed. H. Eiland and M. W. Jennings (Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003), 4:390.

olsa, yirminci yüzyılın sonlarına doğru İtalyan merkez sol hükümetlerinde (ve pek çok Avrupalı sosyal demokrasi rejimlerinde) olduğu gibi ileri sanayi demokrasilerinde "hükümetin bir gücü" olabileceğine inandığında da güçlü bir egemenliğe sahip olmuştu. Fakat komünizme atıfta bulunan sol, Avrupa'nın çeşitli devletlerinde son seçim sonuçlarının gösterdiği gibi, Almanya, Fransa ve İngiltere'de sağcı hükümetleri iktidara getirip solu kendi takipçileri için tanınmaz halde bırakarak, yozlaşma sürecinin başını çekmiştir.[243] Solcu partilerin zayıf ve hayaletsi komünizminin, işçi sınıfının durumunun hiç olmazsa kısmen gelişimini sağlamak için orta yolcu veya burjuva politik partiler lehine "tavizler" veriyor olduğu itirazı getirilebilir. [Bu itirazın,] genel olarak söylendiği gibi, her zaman "sözleşmeleri aydınlığa kavuşturması" gereken sendikaların rolünde kazandığı pozitif anlam hakkında düşünülürse, bu itiraz özellikle değerlidir. Dolayısıyla komünizm asla kendisini radikal devrimci bir güç olarak sunamaz.

Aynısı burjuva, orta yolcu ve muhafazakar partiler ile işbirliği yaparak sosyal düzenin önemli kısmi dönüşümlerini kesin olarak

---

[243] Sami Nair, son dönemlerde, Avrupalı sosyalist partilerin yaşamakta olduğu "son derece derin kriz"in önemini vurguladı. Nair'e göre, "(sosyalist geleneğin çok farklı ve sosyal çatışmaların aşırı olduğu) Kuzey ülkelerinin ve ayrıca (yargıda bulunmak için çok erken) Doğu Avrupalı sosyalist ülkelerin istisnai durumlarını bir kenara bırakırsak, İspanya dışındaki ülkelerde—Fransa, Büyük Britanya, Almanya, İtalya— sosyalist partilerin dağılmakta olduğu aşikardır.... İlk olarak, Batılı sosyalist partiler 1990'lardaki (*üçüncü yol* veya *hükümet kültürü* olarak isimlendirilen) liberal küreselleşmeye adapte olmayı, seçmenlerine (orta ve alt sınıflar) alternatif bir proje önermeden, kararın ideolojik sonuçlarını üstlenmeyi reddederek kabul etti. Bu seçenekle birlikte onlar yönetmek için kesin bir güç kazandılar, fakat kendi kimliklerini de zedelemiş oldular. Buradaki mevcut paradoks: liberal sağ mevcut krize ilişkin geleneksel refah reçeteleri uygulamada herhangi bir problem yaşamazken, sosyalistler, liberalizmin kriziyle yıkıma uğramıştır. Bir başka ifadeyle sağ, sosyalist kimliğini kaybettikten sonra, bütünüyle sosyalist liberalizmin erdemlerine inanan soldan çok daha pragmatik hale gelmiştir" (Sami Nair, "El dilema del socialismo europeo," *El País* [13 Ekim, 2009]).)

ele geçiren solcu reformist hükümetler hakkında da söylenebilir. Bu göreceli başarıların görmezden gelinmesi "zayıflar"ın çoğunun hayatındaki iyileştirmelerin ihmal edilmesi anlamına gelir. Fakat şimdilerde reformizmin son bulduğuna ve artık zemin kazanmaya muktedir olmadığına dair pek çok işaret mevcuttur. Reformizm bugün, mevcut kapitalist silahlı düzeni radikal bir biçimde sorgulayan bir hareketin güçlü desteğini dikkate almadan tarihte iz bırakan bu kısmi dönüşümleri elde edemeyecektir. Bilindiği üzere bu reformist partileri içeren sınırlı demokrasiler, zayıfların vergiye yaptıkları katkılar pahasına, kurulu düzenin bankacılık ve finansal sistemlerini koruma taleplerine boyun eğmiştir. Katkı yapan zayıflara, "göreceli başarılar"a dayalı reformist bağımlılık ile uyum içerisindeki ekonomide topyekûn çöküşten sakınmanın yegane yolunun boyun eğme olduğu anlatılır. Vergi mükelleflerinin bu kurtarma paketleri ile dolandırılmasına ilaveten reformistler, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bu yana, yalnızca kapitalizmi değil her şeyden önemlisi global şirketleri korumaya hizmet eden askeri müdahalelere iştirak etmiş ve onları desteklemiştir.[244] Bu tavizler anlamlı reform imkanını yok etmiştir.

İtalya ve diğer Avrupa "demokrasileri"ndeki reformizm iktidardaki sağcı hükümetler tarafından gözden çıkarılsa da bu artık uygulanabilir olmadığı anlamına gelmez. Reformistlerin ulus devletler bünyesinde verimli sonuçlar elde etmek için, uluslararası düzeyde güçlü sosyal muhalif hareketlerin desteğini almaları gerekir: mesela son dönemlerde Güney Amerika'da gerçekleşen popüler demokratik tecrübelerdeki gibi bir destek. Hugo Chávez ve Evo Morales'in

[244] Sınırlı demokrasilerin hükümetlerinin, bu kurumlardan hizmet görmek yerine, nasıl onların hizmetine girdiklerini vurgulamak önemli olsa gerek. Bu durumun ayrıntılı bir analizi için bkz. David C. Korten, *When Corporation Rule the World* (Bloomfield Kumarian Press, 2001); ve N. Klein *No Logo* (New York: Picador: 2000).

Bolivarcı rejimleri ile başlayan bu yeni sosyalist hükümetlerin, Avrupa'nın sınırlı demokrasileri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmadığı aşikar olsa bile, uluslararası sahnedeki yalın mevcudiyetleri muhtelif ve çok daha açık bir uluslararası ortam için önemli bir unsurdur. Bununla birlikte bu alternatif hükümetlerin (özellikle Brezilya ve Venezuela) ekonomik, sosyal ve politik iktidarlarını güçlendirmeye yönelik gayretleri Birleşik Devletler merkezli, geniş ölçekli ve çokuluslu kapitalist iktidarı sınırlandırmaya yönelik doğrudan gayretlerdir. Obama'ya kendi başkanlık kampanyasında "nesnel olarak" kesinlikle yardım etmemelerine karşın, Castro'nun direnişi, Chávez'in teşebbüsleri ve Latin Amerika'daki diğer komünist başarılar değişimin gerçek bir örneğini teşkil etmez mi? Komünizmin "hayaletimsi" (*spectral*) mevcudiyeti hakkında tam da bu örnekler içinde konuşabiliriz, Derrida'nın da işaret ettiği gibi, havada dolaşan bir vaat olan komünizmin bu hayaletimsi mevcudiyeti kendisini hiçbir somut unsurla özdeşleştirmez, ama kamuoyu vasıtasıyla ve sınırlı demokrasilerin kapitalizmi üzerinde yayılan şüphelerde hissedilebilir. Derrida'nın ifadesiyle:

> *Bir yakınlık, bir acı ve umut bağı, tıpkı 1848'lerdeki gibi neredeyse gizli, hala sır gibi saklı, ama her geçen gün biraz daha göze görünen bir bağ bu; pek çok belirtisi var bunun. Zamansız ve konumsuz, adsız ve unvansız, gizli değilse de pek az kamusal, sözleşmesiz,* "out of joint"*, eşgüdümsüz, partisiz, vatansız, ulusal topluluksuz (her türden ulusal belirlenimlerden önce, ötesinde ve de bütün bu tür belirlenimlerden geçen uluslararası bir topluluk), yurttaşlığa, belirli bir sınıf üyeliğine yer vermeyen bir bağ.*[245]

[245] Derrida, Marx'ın Hayaletleri, s.135.

Bu hususların, komünizmin hayaletsi veya hermeneutik formda dönüşü açısından ima ettiği şeyler, özellikle teori ile praksisin –ki bunlar olmaksızın hiçbir gerçek sosyal dönüşüm sağlanamaz– birliğinde halen keşfedilmeyi beklemektedir. Sınırlı endüstriyel demokrasiler çok farklı iki özelliği ifade eder: Parlamenter çoğunluklar, Batı dünyası genelinde sağcı muhafazakar bir rota izlerken (medeni haklar, sağlık ve çevre hakları gibi en temel ihtiyaçlarla ilgilenen) Avrupalı sosyal hareketler bunun yerine Güney Amerika'nın sosyalist bakımdan yenilenmesi ümidini izler. Özetle Güney Amerika tecrübesi, kapitalizmin yarattığı kriz yokluğu durumuna üretici bir alternatif ile yalnızca Avrupa'daki değil aynı zamanda Birleşik Devletler'deki zayıfların da ihtiyacını karşılamaktadır (Obama'nın popüler sağlık reformu mücadelesi bir başka göstergedir).[246] Gördüğümüz üzere bu kriz yokluğu, nüfusun çoğunluğunu tahliye eden ve Gallino'nun irdelediği gelirlerarası devasa farklara neden olan GDP[247] lehine bir gelişmeye, devletlerin boyun eğmesi anlamına gelir. Zayıfların arttığı bir durumda, kapitalist ekonominin neo-liberal tarzının, yoğun gelişme üzerine odaklanmasıyla, sosyal açıdan verimsiz ve genel anlamda insanlık için yıkıcı olduğu doğrulanır.

Bu faktörleri hesaba kattığımızda, komünizmin neden bir "haya-

---

[246] G. Curran, *Twenty-first Century Dissent: Anarchism, Anti-Globalization, and Environmentalism*'de (New York: Palgrave, 2006) adlı kitabında, sadece bu Batılı sosyal hareketleri meydana getiren unsurları ortaya çıkarmaz ayrıca onun nasıl "hem hükümetlerin hem de dünyanın dikkatini çekmeyi başarmış gibi görünen, özellikle Amerika'da, yeniden canlandırılan 'geleneksel' sosyalizm olduğunu vurgulayarak sonuçlandırır. Sosyalist Venezuela Devlet Başkanı Chávez, 21. yüzyılın yeni bir tür sosyalizmini ilgi uyandıran bir dava haline getirdi. Latin Amerika ülkelerindeki çoğu sosyalist lider de aynı şeyi tekrar ediyormuş izlenimi veriyor"(ss.229-230). Chávez onların analizlerini gözden kaçırmasına rağmen, ekolojinin siyasi önemi son dönemde *Commonwealth* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2009) adlı eserlerinde A. Negri ve M. Hardt tarafından geliştirildi.

[247] GSYH; Gayrisafi yurtiçi hasıla (ç.n).

let" gibi yani (bilimsel sosyalizmin gündeminin bir parçası olan) pervasız bir gelişim için "rasyonel" tarzlar öne süren politik bir program olarak değil daha çok beşeri türleri korumak için yegane yol olan "küçülme"nin[248] programlı nedenini benimsemiş bir hareket olarak işlev görmesi gerektiğini anlayabiliriz. Bu şekilde –Hamlet örneğinde olduğu gibi şiddetin meyvesini hasat etmesi gerekenlerin sessiz rutinini bozan ve sarsan– hayaletin işlevi, kapitalizmin sonuçlarını kabul etmemeyi tercih edenlere farkındalık kazandırmaya yarar. Tüm metaforları bir kenara bırakırsak, bugün hermeneutik komünizmin yani programlı "zayıf" komünizmin, kapitalizmin rasyonel gelişime dair vurgusunu takip etmeyi reddederek, bir hayalet olarak eylemde bulunma cesareti göstermesi kaydıyla farklı bir gelecek ümidi yayabileceğine inanıyoruz. Ve şayet hermeneutik komünizm ani ve şiddetli devrimler içermiyorsa, bunun sebebi hem silahlı kapitalizmi bozguna uğratmanın imkansız olması hem de iktidarın şiddetle ele geçirilmesinin toplumsal açıdan ters tepebilecek olmasıdır. Her şeye rağmen, yeni Güney Amerikalı hükümetlerinde görüldüğü üzere, iktidara komünistlerin gelmesi demokrasinin biçimsel kuralları çerçevesinde hala gerçekleşebilir.

Güney Amerika Alternatifi

Zayıf komünizm ölmemiştir. O, sınırlı demokrasiler için uluslararası kriz yaratan Chávez, Morales ve demokratik yolla seçilmiş diğer politikacılar vasıtasıyla Güney Amerika'da yükselişe geçmeye başla-

[248] Küçülmenin ekonomik hatları arasında ilk tartışılacak olan eser: N. Georgescu-Rogen -Demain, la décroissance. Entropie, écologie, économie- (Paris: Editions Sang de la terre, 1995). Büyüme haricinde toplumların, ekonomilerin ve kültürün son gelişmeleri için bkz: S. Latouche, the Wake of the Ajluent Society: An Exploration of Post-Development, İng. çev. M. O'Connor and R. Arnoux (London: Zed Books, 1993).

mıştır. Bu nedenle Moisés Naím, Mario Vargas Llosa ve Thomas L. Friedman gibi meşhur entelektüeller, yazarlar ve gazeteciler ile ana akım dünya medyası, demokratik yolla seçilmiş Güney Amerikalı politikacıları, kötü, zalim ve demokrasi karşıtı olarak tasvir etme saplantısı ile birbirlerine bağlanmışlardır.[249] Sözü geçen entelektüeller ve medya figürleri için bu bölge bir saplantı haline gelmişse bunun nedeni, söz konusu bölge hükümetlerinin, sınırlı demokrasilerin global kapitalizmine politik bir alternatif oluşturmaları ve her şeyden önemlisi, kapitalizminin görünürde zafer kazandığı bir çağda komünist programlar aracılığıyla hüküm sürmeleri olacaktır.[250] Bu programlar zayıflara (ki bunlar bölgedeki en geniş nüfus dilimidir) yararlı olmakla kalmaz aynı zamanda daha önce zikredilen Avrupalı sosyal hareketlerin de dikkatini çeker. Fakat Batılı medyamızın ürettiği haberlerin aksine, bu yeni zayıf komünizm esas olarak

---

[249] *Foreign Policy*'nin baş editörü M. Naim. Güney Amerika politikalarına karşı makaleleri arasında bkz: "Hugo Chávez's Criminal Paradise," *Los Angeles Times* (November 10, 2007). Romancı M. Vargas Llosa, Evo Morales'i *El País*'de [15 Kasım, 2009]) desteklediği için İspanyol Başbaşkanı Zapatero'yu açıkça eleştirmekle kalmayıp aynı zamanda Batı'yı, bölgenin sosyalist hükümetleri konusunda da uyardı. Makalelerinin koleksiyonu şu anda *Sables y Utopias*'da mevcut. *Visiones de América Latina* (Madrid: Aguilar, 2009). *New York Times* köşe yazarı T. L. Friedman "Fill 'Er up with Dictators," *New York Times* (27 Eylül, 2006) makalesinde Chávez'in BM Genel Kurulundaki (Chávez, Başkan Bush'a atıfta bulunarak, "Şeytan dün buraya geldi, işte tam buraya. Bugün hala barut kokusu taşıyor" dedi.) söylevini eleştirdi. ABD ve dünya medyası bu türden eleştirileri (mesela, Fox Haberde Chávez'in suikastını ileri süren Pat Robertson) vurgulama eğiliminde oldukları için Oliver Stone, yakın zamanda medya çarpıtmalarına karşı bir belgesel yayınlamak zorunda kaldı (Tarık Ali'nin işbirliği ile) *South of the Border* başlıklı belgesel Chávez, Morales ve demokratik şekilde seçilmiş başka Güney Amerikalı liderlerle röportajları içeriyor.

[250] F. Fukuyama'nın da aşağıdaki makalelerde bu demokrasiler hakkındaki takıntısını ifade etmesi bir sürpriz olarak görülmemelidir: "A Quiet Revolution," *Foreign Policy* (Kasım/Aralık 2007); ve "History's Against Him," *Washington Post* (6 Ağustos, 2006). Seçkin Gazete *Current History* (February 2009)'nin Latin Amerika hakkındaki geçmiş sayılarından birisi, bütün bölgenin ağırlıklı olarak sola siyasi kayışı temasını taşır.

önceki Sovyet (ve bugünkü Çinli) örneklerinden ayrılır, çünkü Güney Amerikalı ülkeler demokratik seçime özgü prosedürleri takip edip *misiónes* (topluluk projeleri adına sosyal görevler) vasıtasıyla bürokratik devlet sistemini merkezsizleştirerek yönetmeyi başarmıştır. Kısacası zayıflatılmış komünizm, Batıda bir hayalet olarak hissediliyorsa, bunun nedeni sadece medya çarpıtmaları değil, aynı zamanda onun, Batının daimi olarak değer verdiğini ileri sürdüğü fakat uygulamada tereddüt ettiği aynı demokratik prosedürler vasıtasıyla temsil ettiği alternatiftir;[251] Chomsky bu nedenle geçen yıllarda "Latin Amerika'da halk, demokrasiyi Batı'da, özellikle Birleşik Devletler'de olduğundan çok daha ciddiye alıyor"[252] şeklinde beyanda bulunmuştur.

Güney Amerika'daki birkaç devlet sosyalist veya komünist hükümetleri seçmiş olsa da dünya medyası, saldırılarının çoğunu Venezuela devlet başkanı üzerinde yoğunlaştırmış görünüyor. Bunun nedeni muhtemelen Chávez'in, Birleşik Devletler'in de yaptığı gibi,[253] bölgenin başka ülkelerindeki seçimleri etkilemesidir. Mesela Chávez, kendi etnik çoğunluklarına mensup birini (ve kendi kay-

---

[251] Batılı demokrasilerdeki demokratik süreçlerin analizi için bkz: G. Vattimo, *Nihilism and Emancipation* ed. S. Zabala (New York: Columbia University Press, 2005); ve R. Rorty; *Achieving Our Country* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1997); ve L. M. Bartels, *Unequal Democracy: 'the Political Economy of the New Gilded Age* (Princeton, NJ.: Princeton University Press, 2008).

[252] N. Chomsky, *What We Say Goes* (London: Penguin, 2007), s. 65.

[253] Chomsky'nin ifade ettiği gibi eğer, "siz bir ülke, başka ülkelerin seçimlerini etkilemeli diye düşünmüyorsanız, bu durumda Ulusal Demokrasi Fonu'nu kapatın; mesela şu anda [2006] Nikaragua seçimlerine müdahil olan Dış ilişkiler Departmanını kapatın" (A.g.e.. s.47). Ulusal Demokrasi Fonu'nun başka ülkeler üzerindeki etkisinin yeniden yapılanışı için bakınız Colin S. Cavell, Exporting "Made-in-America" Democracy: The National Endowment for Democracy and US. Foreign Policy (Washington, D.C.: University Press of America, 2002.).

naklarını yabancı şirketlere karşı ulusallaştırmak isteyen birini)[254] seçmeleri için Bolivya yerli halkını desteklerken, Birleşik Devletler Irak'ta neo-liberal devleti dayatmaktadır. Fakat Chávez'in Güney Amerika alternatifini veya onun "Bolivarcı Devrim" diye adlandırdığı şeyi incelemek için,[255] ilk olarak kendisinin başkan olmayı nasıl başardığını kısaca açıklamak gerekir çünkü Chávez'in 1992'deki (başarısız) darbesi çoğu zaman 1998, 2000, 2004, 2006 ve 2009'daki[256] (seçimler ve referandumlardaki) demokratik zaferleri ile karıştırılır. Mesela başkanlık dönemi sınırlamasını sona erdiren 2009 referandumu, her ne kadar seçimlerin hala demokratik olarak

---

[254] Başkan Morales'in iktidara gelişi ve Chávez ile ortaklığının yeniden yapılanışı için bkz. F. Hylton ve S. *Thomson, Revolutionary Horizons: Past and Present in Bolivian Politics* (London: Verso, 2007).

[255] N. Kozloff "Chávez'in kendisi yoksullukla yükseldi. Öğretmen çocuğu olarak ülkenin batısındaki Venezuela Ovasındaki küçük bir köyde büyüdü. Kendi partisi MVR'yi veya Beşinci Cumhuriyet Hareketi'ni oluşturan Chávez Venezuela'nın yozlaşmış iki partili sisteminin dışında patlama gerçekleştirdi ve oyların yüzde 56'sını alarak seçimi kazandı. Sonradan politikayı ve devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi şekillendirmek için çaba sarf eden diğer Güney Amerikalı rejimlerde görüldüğü gibi, Chávez de süratle yeni Ulusal Kurucu Meclisi toplantıya çağırdı. Venezuela devlet başkanı yeni oluşumun, siyasi sistem ile Venezuelalı halk kitleleri arasındaki izolasyona bir son vereceğini ümit etti. Venezuelalılar bunların kazanması için oy kullansa da, altı koltuk Chavez hareketiyle bağlantılı olan meclis üyelerince doldurulabildi" diye ifade etti. *Kozloff, Revolution! South America and the Rise of the New Left* [New York: Palgrave: MacMillan, 2008], s. 3).

[256] 1998'de, Chávez yüzde 56 oy aldı: Römer ise yüzde 39. 2000'de, Chávez yüzde 59; Cardenas yüzde 37 oy aldı. 2004 referandumu yüzde 58'lik oranla Chávez'in lehine sonuçlandı. Birleşik Devletler'in eski başkanlarından Jimmy Carter bunların şu ana kadar görmüş olduğu en özgür seçimler olduğu dile getirdi. 2006'da Chávez, Muhalif aday Manuel Rosales'i yüzde 37'ye karşı yüzde 62'lik bir oy oranıyla mağlup etti. Belirtildiği üzere, "Chávez'in zaferindeki 26 puanlık marj Venezuela'nın diktatörlük-sonrası tarihinin en büyük farkıydı" (*G. Wilpert, Changing Venezuela by Taking Power* [Londonz Verso: 2007], s.27). Başkan, eyalet valileri, belediye başkanları ve milletvekillerinin görevleri için dönem sınırlamasını kaldırıp kaldırmamaya karar vermek üzere 2009'da düzenlenen ikinci anayasal referandum 15 Şubat 2009'da gerçekleştirildi; yüzde 54 lehte yüzde 45 ise aleyhte oy kullandı.

(İngiltere başbakanı da süresiz bir şekilde yeniden seçilebilir)[257] kazanılması zorunlu olsa da, genellikle Chávez'in iktidarda kalmak için bulduğu bir yol olarak tanımlanır. Çoğu kez yinelenen bir başka itham, 2002'de kendisine karşı girişilen darbeyi desteklediği kanıtlandığında (Venezuela'nın ikinci büyük TV kanalı) RCTV'nin yayın lisansının iptal edilmesidir.[258] Bu iptali bir kenara bırakırsak,

[257] *Washington Post*'un belirttiği üzere Chávez, "seçimleri kazanmaya devam ederse" 2012 ve sonrası için adaylığını koyabilir" (J.Porero, "Chávez Wins Removal of Term Limits," [Şubat 16, 2009]

[258] Bu darbe "medya darbesi" olarak bilinir, çünkü RCTV merkezi bunda rol oynamıştır: "Chávez 1998'de seçildikten sonra ülkenin zengin oligarşisinin yönetimi altındaki RCTV ve Kanal Şefi Marcel Granier sert bir biçimde Chávez'e karşı çıktı. 11 Nisan 2002 darbesinden önceki iki gün boyunca RCTV normal programını değiştirdi ve Chávez'i devirmeye çalışan genel grev hakkında geniş bir yayın hazırladı. Bir takım yorumcular başkana karşı iğneleyici eleştirilerde bulundular ve kanal, rejimin bir cevap vermesine müsaade etmedi, ayrıca Chávez'i devirmek için 11 Nisan'da düzenlenen yürüyüşe katılmaları için Venezuelalıları teşvik eden reklamları aralıksız bir biçimde yayınladı. RCTV bu olay hakkında kapsamlı bir yayın hazırladı. Yürüyüş acı sonla ve şiddetle sona erdiğinde, RCTV ölü ve yaralı sayıları için Chávez yanlılarını suçlayıp görüntüleri manipüle etmeye başladı. 'Askeri isyancılar Chávez'i devirdikten sonra, iki gün boyunca kamuoyu nazarında gözden kayboldu, RCTV'nin taraflı yayını tam anlamıyla isyana teşvik etti", diye belirtir *The Los Angeles Times*. Binlerce Chávez yanlısı başkanın geri dönmesini talep etmek üzere sokaklara döküldüğünde RCTV, protestoları ana habere koymayı reddetti ve bunun yerine çizgi filmler, pembe diziler ve eski filmleri yayınlamayı seçti. Bunun üzerine Granier, şahsen milletin Anayasa Mahkemesini, Anayasasını ve Millet Meclisini lağveden Bir-Günlük-Diktatör Pedro Carmora'yı destekleme garantisi vermek için 13 Nisan'da Miraflores'e, başkanlık sarayına gitti. [Andrés] Izarra [o dönemde RCTV'de haber müdürü] darbe sürecinde RCTV'den istifa etti ve daha sonra RCTV'deki amirlerinden emir aldığına dair millet meclisi önünde şahitlik etti; 'Amaç bir geçiş iklimi yaratmak ve yeni bir ülkenin doğuşunu desteklemekti.' Izarra'nın belirttiği üzere 'RCTV medya terörizmi formunu uyguladı,' "RCTV'ye sahip olan aileler, 'bir zamanlar Venezuela'yı kontrol eden oligarşi en sonunda parçalanıyor', deme cesareti gösterebilmemden nefret ediyor." (Kozloff, *Revolution!*, ss.195-196). T. Ali 2002 darbesine rağmen "Chávez yönetiminin hiçbir Venezuela gazetesini devralmadığını veya TV kanalını cezalandırmadığını" bildirdi. (T. Ali, *Pirates of the Caribbean* [London Verso 2006], s. 17). Bu medya darbelerinin başka çok açık yeniden yapılanmaları için bkz. E. Golinger "The Media War Against the People: A Case Study of Media Concentration and Power in Venezuela," in *The Venezuela Reader: The Building of a People' Democracy*, ed. Olivia Burlingame Goumbri (Washington,

bugün Venezuela'daki medyanın çoğu hala muhalefetin elindedir[259] ve RCTV'nin kablolu TV ve uydu üzerinden yayın yapmasına da izin verilmektedir. [260]

Dünya medyası temsil ettiği politik krizden dolayı Chávez'i bir diktatör olarak resmetmeye devam ediyor: Chávez'in temsil ettiği kriz Birleşik Devletler'in neo-liberal dayatmalarına karşı bir alternatiftir. Ancak Chávez bu politik bilinci nerede kazandı? Nikolas

---

D.C.: Epica, 2005); Brian A. Nelson, The Silence and the Scorpion: The *Coup Against Chávez and the Malcing of Modern Venezuela* (New York: Nation Books, 2009); ve N. Klein, "Venezuela's Media Coup," *The Nation* (February 13, 2003)'de bulunabilir.

[259] 2004'te "Venezuela'da beş büyük özel televizyon şebekesi, piyasanın en az %90'ını ve daha küçük özel kanallar da diğer %5'i kontrol ediyordu. Yayın piyasasının bu %95'i henüz 1999 yılında başkan Chávez yönetimine karşı muhalefetini açıkça ifade etmeye başladı, kısa bir süre sonra Chávez görevindeki ilk döneme başladı. Beş temel özel televizyon kanalı –Venevisión, Radio Caracas Televisión (RCTV), Globovisión, Televen and CMT– ve *El Universal, El Nacional, Tal Cual, El Impulso, El Nuevo Pais ve El Mundo* dahil olmak üzere büyük ulusal gazetelerin dokuzu, Chávez başkanlık seçimini kazandıktan sonra iktidarı kaybeden geleneksel politik partilerin – Acción Demcrática (AD) ve COPEI– rolünü devraldı. Kitle iletişim araştırmaları, görüşmeler, raporlar ve yorumlar dört yıl boyunca tamamıyla aynı hedefi izledi: hükümetin meşruiyetini zayıflatmak ve başkanın halk desteğine ciddi bir biçimde zarar vermek" (E. Golinger, "A Case Study of Media Concentration and Power in Venezuela," Venezuelanalysis.com [25 Eylül, 2004]).

[260] *Los Angeles Time* yazarı Bart Jones bu medya darbesini rapor eden az sayıdaki gazeteci arasındaydı ve ayrıca raporunda şu temel soruyu yöneltmişti: "hükümete karşı yapılan darbeye yardım eden bir şebekenin Birleşik Devletler'de çalışmaya devam etmesine ne kadar süreyle müsaade edilebilirdi? Birleşik Devletler hükümeti muhtemelen, darbe girişiminin başarısız olmasından sonra, beş dakika içinde RCTV'yi kapatır ve kanal sahiplerini hapse atardı. Chávez hükümeti kanalın beş yıl daha çalışmasına müsaade etti ve daha sonra kamu radyo televizyon yayın aracını kullanmak için gerekli olan 20 yıllık lisansını yenileme talebini reddetti. RCTV hala kablo TV veya uydu çanağı üzerinden yayın yapabiliyor" (Bart Jones, "Hugo Chávez Versus RCTV," *Los Angeles Times* [May 30, 2007]). 2010 yılında RCTV, başkanın Ocak 23 konuşmasını yayınlamayı reddettiği için kapatılmaya zorlandı. Tekrar, sormak gerekir: Fox kanalı Obama'nın konuşmalarından birini yayınlamayı reddetseydi Birleşik Devletler'de ne olurdu? *New York Times* raporu ("Cable TV Station Critical of Chávez Is Shut Down" [24 Ocak, 2010]) bu soruyu sormadı.

Kozloff'un Latin Amerika hakkındaki güncel çalışmasında açıkladığına göre, (yoksulluktan kurtulmak için orduya katılan) Chávez "genç bir asker olarak Venezuela turuna çıkar ve ülkenin yoksul yerlilerinin kötü durumları ve gördüğü yaygın sosyal adaletsizlik yüzünden duygulanır."[261] Bu nedenle 1992'de:

> *yaygın yolsuzluk ile "Para Fonu diktatörlüğü"nü alaşağı etmek amacıyla C. A. Pérez'e karşı bir darbe düzenledi. Her ne kadar darbe başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da Chávez'i önemli bir figür olarak kabul ettirdi ve rütbeler/saflar içinde artan politik gerilimi vurguladı. Chávez 1998'deki zafer turuna bu kez bir sivil olarak çıktığı vakit, Birleşik Devletler ile askeri bağlarını kopardı... Küresel zengin şirket patronları, muhafazakar subaylar ve petrol endüstrisi yöneticilerinin öncülük ettiği Venezuela muhalefeti Chávez'in milliyetçi ham petrol politikasına karşı isyan etti. Vergi mükellefleri tarafından finanse edilen Demokrasi için Ulusal Bağış kanalıyla ABD'den para alan muhalefet 2002 yılı Nisan ayında Chávez'in istifasını talep etmek için Karakas sokaklarını ele geçirdi. Muhalif subaylar sokak şiddetinin ve politik kargaşanın avantajını kullanarak Chávez'i kaçırdılar. Eski bir petrokimya yöneticisi olan P. Carmona Anayasa Mahkemesini ve ülkenin anayasasını feshederek iktidarı ele aldı. Bununla birlikte Chávez'e sadık subaylar, Chávez yanlıları tarafından yapılan kitlesel sokak protestolarının yardımıyla kısa bir süre sonra başkanı iktidara geri getirdi. Chávez'in dönüşü, Washington'da şiddetli bir püskürtme olarak yankılandı ve Venezuelalı başkana, devlete ait petrol şirketindeki konumunu sağlamlaştırma imkanı verdi. Chávez, petrol endüstrisinden gelen paralarla sağlık ve eğitim gibi alanlarda büyük*

[261] Brezilya Devlet Başkanı Lula, "ilerici asker" olarak Chávez'e göndermede bulundu (R. Gott, "Southern Comfort," *Guardian* [1 Şubat, 2009]).

programları üstlenerek Bolivarcı Devrimi derinleştirmeye muktedir olmuştur.[262]

"Bolivarcı Devrim", Chávez'in yirmi birinci yüzyıl sosyalizmi taahhüdüdür.[263] On sekizinci yüzyıl başlarında, Güney Amerika bağımsızlık savaşlarındaki Latin Amerikalı devrimci lider Simón Bolívar'ın adını alan "Bolivarcı Devrim", onun birleşik Latin Amerika rüyasını gerçekleştirme arzusunu taşır. Bolivar için Latin Amerika birliği baskıcı İspanyollara karşıyken, Chávez için birleşme, "Para Fonu'nun diktatörlüğü" ile birlikte, bölgeyi büyük bir varoşa yani kapitalizmin atığına indirgeyen ABD'nin neo-liberal ve askeri dayatmalarına karşıdır. Tahmin edebileceğimiz gibi, Chavez seçim desteğinin çoğunu bu yoksul kenar mahallelerinden alır, çünkü politik açılımlarının/girişimlerinin hepsi en zayıf nüfusa yöneliktir.

Chávez, 2002'de kendisine karşı yapılan darbe sonrası petrol kaynakları üzerinde kontrolü sağlamayı başardığı vakit, Venezuela'nın en büyük petrol şirketi PdVSA'yı petrol zenginliğini ülke geneline dağıtmaya mecbur bırakmıştır.[264] Bu zayıf komünist plan "Petrol Yayma Planı"[265]

---

[262] Kozloff, *Revolution!*, 5. Chávez'in tam tarihi için bkz: Wilpert'in seçkin çalışması *Changing Venezuela by Taking Power.*

[263] R. Gott, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution* (London: Verso, 2005) adlı çalışmasında şu açıklamayı yapar: global iktisadi basının desteğiyle birlikte gelecek olan ulusal oligarşiye katılmış olsaydı Chávez, iktidarı hemen ele geçirebilirdi.

[264] Kozloff, petrolün Venezuela'da nasıl büyük bir rol oynadığına dikkat çeker: "Petrol, 2005'te ülkenin ihracat gelirlerinin yüzde 90'ına ve hükümetin gelirinin yaklaşık yarısına tekabül eder. Venezuela, Birleşik Devletler'e ham petrol ihraç eden dördüncü büyük ihracatçıdır. Yıllar boyunca Standard Oil ve Gulf gibi Birleşik Devletler petrol şirketleri, Lake Maracaibo bölgesinde büyük çaplı petrol altyapısı kurarak yerel endüstriye egemen oldu" (Revolution !, 4).

[265] Ayrıntılı "Petrol Yayma Planı (2005-2030)" PDVSA'nın sitesinde ortaya çıkarılmıştır. Bkz:http://www.pdvsa.com/index.php?tpl=interface.en/design/readmenuprinc.tpl.htInl&newsid_temas=3z

olarak adlandırılır, ve toplulukları, PdVSA'nın fon sağladığı, kendi gelişim projelerini dizayn etmeye davet eder. 2005'te (toplum sağlığı için) Barrio Adentro, (üniversite bursları için) Sucre ve benzeri sosyal programlar PdVSA'dan 6.9 milyar dolardan fazlasını almıştır. Muhtemelen en meşhur sosyal program binlerce Venezuellalının göz ameliyatının bedava yapıldığı Misión Milagro'dur. Bu program, sübvansiyonlu petrol karşılığında "11 bin mahalle kliniğinin kurulduğu ve sağlık bütçesinin üç katına çıktığı yoksul bölgelerin durumu"nu değiştirmeye yardımcı olmak için 14 bin Kübalı doktorun bu ülkeye gönderildiği büyük Küba-Venezuela anlaşmasının bir parçasıdır.[266] Bu zayıf komünist politik programın bir sonucu olarak, aşırı yoksulluk 2003'ten bu yana yüzde 72 oranında azaltılmış, bebek ölümleri önceki dönemin üçte birinden aşağı düşmüş ve Venezuela cehaletten arınmış bir bölge haline gelmiştir.[267] Küba ile bu işbirliği aynı zamanda ortak düşmana karşı bir savunmadır: Birleşik Devletler ve IMF.

Daha önce zikrettiğimiz üzere, Chávez'in Bolivarcı Devrimi kendi ülkesiyle sınırlı değildir,[268] aksine bütün bölgeyi kapsar. Chávez

[266] Ali, *Pirates of the Caribbean*, s.70. M. Davies'in ifade ettiği gibi yoksulların taleplerine karşı orta sınıfın gösterdiği direncin vahşetinin yine de çok yaygın olduğu Venezuela'da hala var olan "politik kutuplaşma"nın derinliğinden dolayı Chávez'in Kübalı doktorlara mecbur bırakıldığını belirtmek şaşırtıcı olmamalı (M. Davies, "Humanity's Ground Zero: A Tomdispatch Interview with Mike Davis" Tomdispatch [May 9, 2006]). Ayrıca Chávez'in, Stiglitz'in önerilerini izleyerek, geleneksel olarak "halkın, çeşitli ücretsiz sosyalist misyonlar ve programlar vasıtasıyla elde ettiği" menfaatleri birleştirmek için GSYH'yi ölçmek üzere kullanılan enstrümanı değiştirdiğini vurgulamak gerekir (Patrick O'Donoghue, "Chávez to Change GDP Measuring to Stiglitz Report Recommendations," VHeadline.com [22 Eylül, 2009], http://www.vheadline.com/readnews.asp?id=84197).

[267] Bu veriler, beyin takımı Washington merkezli olan Ekonomi ve Politika Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan bir raporda bulunabilir, şimdi şu internet adresinden ulaşılabilir: http://www.cepr.net/documents/publications/venezuela-2.009-02.pdf.

[268] *Nation*'dan C. Boudin'in bize hatırlattığı üzere, Chávez'in Venezuela'nın zayıf halkı için beraberinde getirmeyi başardığı muazzam sosyal süreç kayda değerdir: "Chávez'in

(süratle "akıl hocası" konumuna gelen)[269] Castro ile birlikte, bu ortak düşmanları benimseyen ve ayrıca ülkelerinin en zayıf vatandaşlarına yardımda bulunmakla meşgul olan diğer politikacıları desteklemeye başladı. Chávez'in demokratik seçiminden ve neoliberalizme karşı sosyal ayaklanmasından etkilenen Lula 2002'de Brezilya'da, Kirchner 2003'te Arjantin'de, Bachelet 2005'te Şili'de, Morales 2005'te Bolivya'da, Correa 2006'da Ekvador'da, Ortega 2006'da Nikaragua'da, Lugo 2008'de Paraguay'da, Funes 2009'da El Salvador'da ve Mujica 2009'da Uruguay'da (demokratik bir biçimde) başkan seçildiler.[270] Bu politikacıların çoğu, komünist program-

sürdürülebilir popülaritesi Venezuela'nın yoksul çoğunluğuna yönelik yaptığı somut değişikliklere dayanır. Beyin takımı Washington merkezli olan Ekonomi ve Politika Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan bir rapora göre, 2003 yılından itibaren yoksulluk oranı yarıdan fazlasına, 2008'in sonunda hanelerin yüzde 54'ünde yüzde 26'ya kadar düşürülmüştür. Aşırı yoksulluk yüzde 72'den de fazla düşmüş durumda. Bu yoksulluk oranları yalnızca nakdi gelirleri ölçer ve sağlık ve eğitimden yararlanmadaki artışı dikkate almaz– hükümetin ücretsiz hizmet sağlanmasını önemli ölçüde genişlettiği alanlar. Son beş yıl içinde petrol fiyatlarının patlamasıyla elde edilen gelir, beş yıl üç ayda yüzde 94.7 veya her yıl yüzde 13.5 artarak ülkeyi yarım kürenin en güçlü ekonomilerinden biri yaptı ve reel (enflasyona göre düzeltilmiş) GSYH'yı ikiye katladı. Chávez'in başkanlığının on yılının bütününde çocuk ölüm oranı üçte birden daha fazla bir oranda azaldı ve kamu sektöründeki temel bakım hekimlerinin sayısı on iki kat arttı. Çok az ülke sadece on yılda bu türden kayda değer kazanımlarla övünebilir hale gelir" (C. Boudin, "Chávez for Life?" *The Nation* [20 Şubat, 2009]).

[269] Wilpert, *Changing Venezuela by Taking Power*, s.162.

[270] Ekvador'un Correa'sı Chávez ve Morales ile birlikte dünya medyasının ağır saldırılarına maruz kalan birkaç siyasetçiden biridir. Correa'nın neden yeniden seçildiğini geçenlerde açıklayan M. Weisbrot, hikayeyi doğru bir şekilde anlatmaya çalışan birkaç gazeteciden biridir: Ekvadorlular, TV haberlerinde duydukları şeylere rağmen kendi başkanlarını bırakmak isteyebilirler. Ülkede zayıf hanelerin yaklaşık 1.3 milyonu (14 milyonluk bir ülkede) aylık 30$ maaş alıyor –ki bu önemli bir gelişmedir. Ekonomiden pay alan sosyal harcamalar, Correa'nın görevde bulunduğu iki yıl zarfında %50'den fazla arttı. Ayrıca hükümet, kamu işlerine geçen yıl öncekine göre iki kattan daha fazla sermaye harcayarak, yatırımlar yaptı. Correa, neredeyse üçte ikilik bir çoğunlukla oy verenlerin tasdik ettiği

ları farklı tarzlarda yürürlüğe koyarken, Chávez'i en iyi temsil eden politikacı ve onun en yakın müttefiki, göreve geldikten üç ay sonra, "anlaşmazlıkları uluslararası şirketler lehinde, hükümetlerin aleyhinde çözme"[271] eğiliminden ötürü IMF ve Dünya Bankası'ndan çekilen Evo Morales'tir.[272]

Forest Hylton ve Sinclair Thomson'ın dikkat çektiği üzere "Latin Amerika'nın, son beş yıl içinde neo-liberal yapılanmaya yönelik en radikal muhalif taraf olmasıyla birlikte, Bolivya da bu muhalefetin

---

yeni bir anayasa oluşturacak bir seçmen meclisine izin veren bir referandum için istekli olmasa da, seçmenleri için önemli olan başka sözlerini tutmaktadır. Yerli halka verilen haklardaki artış, eşcinsel çiftler için sivil sendika ve doğa haklarının marjinal biçimde gözden geçirilmesiyle birlikte Ekvador, dünyadaki en ilerici anayasalardan biri olarak kabul görmektedir. Son saydığımız doğa hakları açık bir şekilde, ekosisteme verilen zarara dayanarak hukuki davalara izin veriyor. Başkanlık kampanyası boyunca Washington Ekvador askerlerinin Florida'da konuşlandırılmasına izin verirse Manta'da ABD askeri üssü tutmak için istekli olacağını söylediğinde birçokları Correa'nın şaka yaptığı görüşündeydi. Fakat bu şaka değildi ve üssün bu yıldan sonra kapatılması planlanıyor. O aynı zamanda Chevron'un nehirleri ve dereleri kirleten milyarlarca galon yağ atığım boşaltmakla suçlandığı, Ekvador mahkemelerinin karar vereceği multi milyarlık bir davada ABD meclisinin ve diğerlerinin baskısına direndi. Ve geçen Kasım ayında bu eşi benzeri görülmemiş hareket içinde Correa, Bağımsız Kamu Borç Denetim Komisyonu, bu yasanın, Ekvador sivil toplum örgütleri tarafından uzun zamandır talep edildiği gibi, yasadışı ve gayrimeşru olarak yapıldığını belirlediği zaman, dış borcun 4 milyar dolarını ödemeyi durdurdu" (M. Weisbrot, "Why Latin America's Left Keeps Winning," *Guardian* [1 Mayıs, 2009]).

[271] F. Hylton ve Thomson, Morales'in "1959'da Oruro'da doğduğunu ifade eder. Bir çocuk olarak ailesiyle birlikte Chapare'ye göç etti ve erken yaşlardan itibaren cocalero organizasyonuna dahil edildi. 1998'de Chapare kırsalındaki altı kokain yetiştirici federasyon, seçim temsiliyetini kazanabilmek için Movimiento al Socialismo'yu kurdu. Morales Cochabamba bölgesi için MAS senatörü olarak seçildi ve MAS, bölgedeki bazı belediye başkanlıklarını kazandı. Bu durum MAS'ın kendi bölgesel ve sektörel tabanının dışına çıktığı 2002 genel seçimine kadar bile sürmedi. (F. Hylton and S. Thomson, "The Chequered Rainbow," New Left Review 35 [Eylül/Ekim 2005]: s.47).

[272] M. Weisbrot, "Latin America Economic Rebels," *Guardian* (28 Ekim, 2009).

isyankar cephesini temsil eder."[273] Morales, ülkenin etnik çoğunluğundan (Aymaralar) gelen ilk Bolivya başkanı olmakla kalmaz, ayrıca bu bölgede, yabancı kuruluşlar (BP, General Motors, Bechtel) tarafından istismar edilmeye çalışılan ülke kaynaklarının (petrol, doğal gaz, ve dünya lityum rezervlerinin neredeyse yarısı), Kızılderili yerliler tarafından kontrol edilmesi adına radikal bir biçimde ulusallaştırma faaliyetini üstlenen ilk kişilerden biri olmasıyla da öne çıkar.[274] Fakat Bolivya'nın doğal kaynakları üzerinde kontrol sağlamak

[273] Hylton and Sinclair, "The Chequered Rainbow," s.41. Kozloff'un *Revolution!*'u ile birlikte, başka iki eser hem A.B.D'nin hem de IMF'nin bölgedeki etkisine dair katı bir görüş sunar: G. Grandin, *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of the New Imperialism* (New York: Owl Books, 2007); ve N. Chomsky, *Latin America: From Colonization to Globalization* (Melbourne: Ocean Press, 1999).

[274] New York Times'tan S. Romero, hepsi de hibrit ya da elektrik arabaların gelecekteki versiyonunu tasarlamakta birbirleriyle yarışan Mitsubishi, General Motors, Nissan, Ford, BWM ve diğer firmaların temsilcilerinin, "arabalara ve diğer elektroniklere güç temin edecek piller" için elzem bir öğe olan lityuma geçişi sağlamak amacıyla, Morales'in hükümetiyle bir araya gelmek adına La Paz'a gönderildiğini dile getirdi (S. Romero, "In Bolivia, Untapped Bounty Meets Nationalism", *New York Times* (3 Şubat 2009). Bu yabancı işletmeciler arasında, "Bechtel ve (onun devredilmesinden önce) Enron gibi meşhur Birleşik Devletler şirketlerinin nüfuz ettiği" Bolivya'nın su kaynağını kontrol eden konsorsiyumun bunda büyük bir rolü vardır. Ali'nin belirttiği gibi, "Aguas del Tanari gibi Bechtel'in bölgesel alt şirketlerine ayrıcalıklı haklar verilerek, yağmur suyu toplamak fakir kesim için yasadışı haline getirilmiştir. Milenyumun eşiğinde, Andeanlıların özelleştirmeye (Cochabamba'da su, Cuzco'da elektrik) karşı olan mücadelesi dünyanın herhangi bir yerindekinden çok daha fazla ilerlemiş durumundadır. Nisan 2000'de su fiyatlarının artmasına yönelik Cochabamba'da gerçekleştirilen bir protesto hareketine katıldığı sırada ordu tarafından başından vurularak öldürülen on yedi yaşındaki Victor Hugo Diaz hadisesinden sonra *La Guerra del Agua* (Su Savaşı) iyice şiddetlendi... Anguish hiddetlendi. Hükümet sıkıyönetim ilan etti, ancak uzun süredir devam eden su kesintilerinden epey muzdarip olan Cochabamba susturulamayacaktı. Bir milyon insan bu eski Andean şehrine yerleşti ve çoğu sokaklara dökülmeye başladı... Liderleri tutuklanıp Amazon'daki ücra hapishanelere gönderildiler ama yine de yerleşmeler devam etti... Bechtel şehirden sürüldü. Şehir idaresi bir kez daha su teminini kendisi üstlendi ve şirketlerin "haklarına" karşı halkın ihtiyaçlarına öncelik veren yeni bir su kanunu yürürlüğe

için Morales İspanyol sömürgecilerin torunları tarafından yazılan anayasayı (25 Ocak 2009'da yapılan bir referandumla) değiştirmek zorunda kaldı. Bugün, etnik azınlığı temsil eden sömürgeciler ülke kaynaklarının çoğunu ihtiva eden Bolivya'nın doğusundaki şehirlerde ikamet ediyorlar. Tahmin edebileceğimiz üzere, Morales'in önündeki en büyük engel, *Guardian*'dan Richard Gott'un açıkladığına göre, hala "ırkçı ve faşist zihniyete sahip ve hükümleri altında geçen yüzyıllardan sonra, gelecek beklentilerinin eski bastırılmış yerli çoğunluğun egemenliği altına girecek olmasından hoşlanmayan" bu beyaz azınlıktı.[275] Buna rağmen referandumda "insanların yararı için" toprak ve yargı sistemlerine yönelik bir reform gerçekleştirerek yüzde 61.43'lük bir oy aldı. "Daha da önemlisi –ve yeni anayasal sözleşmenin temelindeki şey– ülkenin yerli halkının haklarını pekiştiren sözleşmelerdir."[276] Ne yazık ki onay almak için yeni anayasa, popüler demokrasinin desteğinden daha fazlasına ihtiyaç duymaktadır, çünkü Santa Cruz Tarija, Beni ve Pando gibi doğu şehirleri yalnızca anayasayı boykot etmeye çalışmakla kalmadılar, aynı zamanda şiddetli bir biçimde, Bolivya'dan bağımsızlıklarını ilan etme tehdidinde de bulundular. Avrupa Birliği seçim boyunca bir grup gözlemci görevlendirse de,[277] Şili başkentinde gerçekleştirilen kriz zirvesinden sonra, demokratik yollarla seçilen başkanları için doğu şehirlerinin saygısını kazanmayı başaran ve referanduma barışçıl katılım garantisi alan UNASUR'du (Güney Amerika Ulusları Bir-

girdi ki bu tabandan gelen kanundu... Morales, bu tarz sosyal hareketlenmeleri desteksiz kazanamazdı" (Ali, *Pirates of the Caribbean*, ss.91-92).

[275] R. Gott, "A Landmark for Bolivia," Guardian (26 Ocak, 2009).

[276] *A.g.e.*.

[277] Bu referandum Avrupa Birliği tarafından görevlendirilen bir grup tarafından gözlemlenmiştir. Bkz: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/2010&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en.

liği). Referandumun gerçekleşmesini sağlayan zirveden sonra Morales bunun, "Güney Amerika ülkelerinin kendi problemlerini kendilerinin çözmeye karar vermesi nedeniyle bölgenin tarihinde bir ilk olduğunu" beyan etti. "Geçmişte Latin Amerika'ya özgü bazı iç veya ikili meseleleri halletmek için bile Birleşik Devletler ile müzakere edilirdi."[278]

Kısacası, hem Chávez'in teşebbüsleri hem de Morales'in ulusallaştırma faaliyetleri zayıf komünizmin paradigmatik örnekleridir. Her ikisi de Sovyetler Birliği'nde oldukça ters tepen bürokratik devlet sistemini merkezsizleştirdiler: Bağımsız danışmanlar toplumsal katılımı artırırken ulusallaştırma, nüfusun en zayıf kesimlerine arazi, itibar ve haklarını iade etti.[279] Ancak Chávez ve Morales bu yenilikçi politikaları

---

[278] Morales, in D. Estrada, "South America: Leaders Express Full Support for Bolivia's Morales," Inter Press Service Agency (16 Eylül, 2008), http://ipsnews.net/news.asp?idnews=43887.

[279] Chávez'in politikalarının sosyal neticeleri arasında en önemlilerinden biri, "gecekondu şehirlerinde ve en yoksul köylerdeki bir milyonun altında Venezuelalı çocuğun artık ücretsiz eğitim alabiliyor oluşudur; 1.2 milyon okur-yazar olmayan yetişkin okuma-yazmayı öğrendi; orta öğretim, sosyal statüleri eski rejim döneminde bu imtiyazdan mahrum kalan 250 bin çocuğa kadar ulaştı; üç yeni üniversite kampüsü 2003'e kadar fonksiyonlarını devam ettiriyorlardı. Altı kampüs daha 2006'ya kadar tamamlandı" (Ali, *Pirates of the Caribbean*, s. 69). Morales'in pek çok reformu arasında, İspanyolca ile birlikte, okullarda Aymara, Guarani ve Quecha gibi yerel dillerin öğretilme zorunluluğu koyması ve eğitim sisteminin hizmet ettiği nüfusun oranında bir artış yapması göze çarpar. Hükümet çalışanlarında yerel dillerin öğrenilmesi konusunda eğitim almaları istenmektedir. *Guardian*'dan R. Carroll, Bolivya'da "başkanın, saldırı tehdidinde bulunan yerel kültür unsurlarını da nasıl müdafaa ettiğine değinmektedir. Önceki hükümetler, kokain trafiğine yönelik Birleşik Devletler destekli önlemler içinde koka yaprağını hedef almışlardır. Şili, Ekvador, Venezuela ve Orta Amerika'daki yerli hareketlenmeler için Bolivya bir yol gösterici olmuştur. Değişimin hızı giderek şaşırtıcı daha hale gelmektedir. 1950'ler kadar yakın bir tarihte kadar yerli halkın oy kullanma ya da başkanlık sarayı önündeki meydandan geçmeye hakları yoktu" (R. Carrol, "Bolivia's 'Little Indians' Find Voice", *Guardian* (26 Nisan 2009). Chomsky son zamanlarda N. Chomsky, Lois Meyer ve Benjamin Maldonado Alvarado'da bu yerli politikalara yönelik birtakım yorumlarda bulunmuştur, *New World of Indigenous Resistance: Voices from the Americas* (San Francisco: City Lights Publishers, 2010).

kendi ülkelerinde yürürlüğe sokmayı başaracaksa bu, bütün bölge, kapitalizmin bazı "uç özelliklerine direnmeye muktedir olduğu ve dahası resmi piyasaların dışındaki yenilikçi düzenlemeleri tesis ettiği" için olacaktır.[280] Bu düzenlemelerin çoğu, diğerlerinin yanı sıra ALBA (Amerika için Bolivarcı ittifak), Mercosur (Güneyli Ortak Pazar), Banco del Sur (Güney Bankası) ve UNASUR gibi kuruluşlar tarafından takip edilir.[281] Bu kuruluşlarla Güney Amerika, yalnızca nüfusundaki zayıflar için değil, ayrıca alternatif politik, ekonomik ve ekolojik sistem arayan farklı kıtalar için de bir seçenek sunar.[282] Bu nedenle Banco del Sur, IMF dayatmalarına karşı Stiglitz tarafından desteklenmiştir ve yine bu nedenle UNASUR, bölgedeki ABD egemenliğine bir "alternatif" olarak Chomsky tarafından övülmüştür.[283] *Zayıf komünizm, sınırlı demokrasilerin neo-liberal dayatmalarına politik bir alternatiftir.*

Güney Amerika ülkelerinin, yabancı yatırımların önündeki engelleri kaldırmaya mecbur bırakan kapitalist piyasa politikalarına uzun yıllar boyun eğmesinin ardından zayıf komünizm kontrolü ele almaya başladı. Bu nedenle Lula, tekrar Chávez, Morales ve di-

---

280 Kozloff, Revolution!, 2.

281 Diğer büyük kuruluşlar şunlardır: the Comunidad Andina (Andean Milletler Topluluğu), PetroCaribe (Karayipler Petrol İttifakı), Asociación Latinoamericana de Integración (Latin Amerika Entegrasyon Birliği) ve son olarak Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños (Latin Amerika ve Karayipler Topluluğu). Yeni pan-Latin Amerika TV kanalı Telesur'un Batılı medya tekeline karşı olarak bölgedeki entegrasyona katkıda bulunmakta olduğuna dikkat çekmek gerekir.

282 Kozloff, *Revolution!*, 2, haklı olarak bugün "kapitalizme meydan okumayı başardığı için Güney Amerika'nın nasıl Üçüncü Dünyadaki pek çok ülke açısından çok etkili bir sembol olduğunu" açıklar.

283 Stiglitz hakkında bkz. R. Carroll, "Nobel Economist Endorses Chávez Regional Bank Plan," *Guardian* (12 Ekim, 2007). N. Chomsky "South America: Toward an Alternative Future," *International Herald Tribune* (5 Ocak, 2007) adlı makalesinde Güney Amerika siyasetindeki seçim faktörüne vurgu yapar.

ğer Güney Amerikalı liderlerle birlikte Belem'deki Dünya Sosyal Forumu'na katılmak için 2009'daki Davos toplantısına katılmamayı tercih etti. Geçen on yıl zarfında bu forum, hem İsviçre toplantısına etkili bir alternatif hem de Lula, Chávez ve diğer politikacıların seçilip seçilmemiş olmalarından bağımsız olarak, bu tür sosyal hareketlerin itici gücü haline geldi. Bu sosyal hareketler "ülkeden ülkeye birçok bakımdan farklılık arz etse de hepsi ABD'nin politik, ekonomik ve askeri kontrolüne karşı antipatiyi ve zayıf komünizmin ekonomik programlarının özünde yer alan muhalefeti" paylaşırlar.[284] Bu nedenle sosyal forumda 2008 ekonomik krizini tartışan Lula, krizin nasıl "Chávez'in sosyalizmi'nden veya 'Morales'in mücadeleleri'nden değil de kıtanın dışındaki zengin devletlerin iflas etmiş politikalarından ve finansal kontrol yokluğundan kaynaklandığını" vurgulama zorunluluğu hissetmiştir.[285] "Neo-liberal metodların üçüncü dünyayı yarattığını"[286] farz edersek, Güney Amerikalı vatandaşlar muhtemelen bu komünist liderlere oy vermeye devam edeceklerdir. Mark Weisbrot'un ortaya koyduğu üzere onlar, "neo-liberal selefleri başarısız olduğu yerde başarılı oldular" ve

> *ekonomik büyümeyi artıran yollarla ekonomik politikaları değiştirdiler. Arjantin ekonomisi altı yılda % 60'tan daha fazla büyüdü., Venezuela ekonomisinin büyüme oranı ise % 95 civarındaydı. Oranlar, bu ülkelerin önceki ekonomik durgunlukları*

[284] Stiglitz hakkında bkz. R. Carroll, "Nobel Economist Endorses Chávez Regional Bank Plan," *Guardian* (12 Ekim, 2007). N. Chomsky "South America: Toward an Alternative Future," *International Herald Tribune* (5 Ocak, 2007) adlı makalesinde Güney Amerika siyasetindeki seçim faktörüne vurgu yapar.

[285] Kozloff, *Revolution!*, 3

[286] N. Chomsky, "Historical Perspectives on Latin American and East Asian Regional Development," *Asian-Pacific Journal. Japan Focus* (20 Aralık, 2006).

göz önüne alındığında muazzamdır ve yoksulluğun büyük ölçüde azalmasını sağlamıştır. Sol hükümetler de kendi ulusal kaynakları (Ekvador, Bolivya, Venezuela) üzerinde daha büyük bir kontrol sağlamış ve bu kaynaklardan gelen geliri yoksullarla paylaşma vaatlerini yerine getirmiştir. Demokrasiden beklenen işleyiş tarzı budur: İnsanlar değişiklik için oy verirler ve ilerisi için daha makul beklentilerle oy verdikleri şey karşısında biraz sessiz kalırlar. Eğer çoğu Latin Amerikalı seçmen zor zamanlarda solu terk etmezse bu bizim için sürpriz olmamalıdır. Zira onların çıkarlarını başka kim savunabilir ki?[287]

Güney Amerikalı hükümetler vatandaşlarının ekonomik çıkarlarını savunmayı başarıyor çünkü onlar kendilerini yalnızca neo-liberal dayatmalardan değil aynı zamanda mevcut askeri varlıktan yani silahlı kapitalizmden de uzak tutuyorlar.

Avrupa Birliği'nden (üye devletlerin tamamı için ortak parlamento, para birimi ve pasaport oluşturulmasından önce) model alınan UNASUR, üye devletler aracılığıyla bölgede kalan mevcut ABD askeri üslerini tahliye etmeye çalışmıştır. Avrupa genelinde ABD üsleri varken, Güney Amerika'da sadece Peru, Paraguay, Honduras[288] ve bölgedeki tek muhafazakar hükümete sahip Kolombiya

[287] Weisbrot, "Why Latin America's Left Keeps Winning."

[288] Peru'da ve Paraguay'da Birleşik Devletler üsleri var ve muhtemelen Morales seçilmeden önce Bolivya'da da vardı. Pentegon'nun Üs Yapısı Raporu (www.acq.osd.mil/ie/download/bsr/BSR2009Baseline.pdf) bölgedeki askeri varlığı hakkında güncelleştirmeler sunmasına rağmen, söz konusu durumun detaylı bir analizi için Catherine Lutz tarafından derlenen makalelere bakmak gerekir: *The Bases of Empire: The Global Struggle Against U.S. Military Posts* (New York: New York University Press, 2009); David Vine, *Island of Shame: The Secret History of the U.S. Military Base on Diego Garcia* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2009); ve Greg Grandin, "Muscling Latin America," *The Nation* (8 Şubat, 2010).

milyarlarca dolar ve askeri teçhizata ayrıcalıklı erişim karşılığında, ABD'nin askeri mevcudiyetinin artmasına yakın geçmişte razı olmuştur. Kolombiya'nın zayıf insan hakları karnesine bakmaksızın Birleşik Devletler, kendisine yönelik mevcut antipatiden dolayı Başkan Uribe'yi yalnızca (nükleer silahları da barındıran) bu teçhizata değil, genel politik desteğe karşılık olarak da korumaya devam ediyor.[289] Ancak bu, Birleşik Devletler'in Güney Amerika üzerindeki kontrolü yeniden ele geçirmeye gayret ettiğinin tek göstergesi değildir. 2008'de Dördüncü Filo bölge sularında yeniden kuruldu ve 2009'da demokratik yollarla seçilen Honduras başkanına karşı bir askeri darbeye izin verildi.[290] Bu darbe, Birleşik Devletler'in hala

[289] *Independent* gazetesinden H. O'Shaughnessy, "Birleşik Devletler'in, Kolombiya'daki yedi yeni kara, deniz ve hava üslerinde eşi benzeri görülmemiş bir hareket serbestisi edinmesi nedeniyle Latin Amerika ve Karayipler'de nükleer ya da nükleer olmayan saldırılar için nasıl bir potansiyel teşkil ettiğine değinmektedir... Kolombiya, kötü insan hakları kaydına rağmen, 2000'den beri Birleşik Devletler'den 4.6 milyar dolar değerinde askeri yardım almaktadır. Kolombiya kuvvetleri düzenli olarak ülkedeki yerli halkı ve diğer sivilleri öldürmektedir. Geçen yıl güney komşusu Ekvador topraklarına yaptığı saldırı en az 17 kişinin ölümüne sebep olmuştur ... yeni Birleşik Devletler stratejisinin çoğu, 2010 mali yılı için askeri yapılanma programına dair Birleşik Devletler Hava Kuvvetlerinin (USAF) yapmış olduğu dudak uçuklatıcı bir teklif çerçevesinde Mayıs ayında oluşturuldu. Bir Kolombiya hava üssü olan Palanquero, adı geçen teklif dahilinde, güvenliğin ve istikrarın Birleşik Devletler hükümetlerine karşı gelebilecek sürekli tehdit altında olduğu yarı küremizin müzmin bir alt-bölgesinde eşsiz bir yere sahiptir. USAF'a göre Güney Amerika'yı baştan başa kapsayacak tam-spektrum harekatları idare edebilecek bir fırsat sunan Palanquero'yu geliştirecek bir tasarı düzenlemektedir... Yakıt yeterli olduğu takdirde, Cape Homregion hariç, bütün kıtaya ve yakıtın yetersiz olduğu durumda ise kıtanın yarısından biraz daha fazlasına bir giriş sağlayacak hareketli görevleri de destekleyebilecektir" (H.O'Shaughnessy, "US Builds Up Its Bases in Oil-Rich South America", *Independent* (22 Kasım 2009). "Tam-spektrumlu harekatlar Pentagon'un, dünyada ve uzayda atomik ve konvensiyonal silahlarıyla ezici askeri üstünlüğünü devam ettirmeye yönelik uzun vadeli amacı için kullandığı bir jargondur.

[290] 28 Haziran 2009'da demokratik bir şekilde seçilen Honduras devlet başkanı M. Zelaya, "silah zoruyla evinden alınıp, sürgüne gönderildi... Honduras mahkemeleri ve

ülkede bir tabana sahip olduğu dikkate alındığında, kolayca önlenebilecekken, Birleşik Devletler bunun yerine "Zelaya'nın harekete geçirmeyi umduğu anayasal reform süreci, seçmenlerin kendi topraklarında yabancı askerleri reddetmesine kolaylıkla yol açabileceği" için, kısa süre önce zorla başa geçirilen başkanı destekledi.[291] Bütün bunlar ABD'nin bölgedeki çıkarlarını gösteren örnekleridir, hatta "ABD'nin, petrolünün yarısını Latin Amerika'dan aldığını" düşünürsek bu çıkarlar doğal kaynakların ötesine bile uzanır.[292]

UNASUR her şeye rağmen, bu provokasyonlara askeri bir yanıt vermek yerine, Kolombiya'daki bu üslerin bölgede yarattığı tehlikeyi incelemek için Savunma Konseyi'ne talimat verdi ve (29 Ağustos 2009'da Arjantin'in Bariloche kentinde gerçekleştirilen zirve

---

Kongresinin yasa dışı olarak adlandırdığı anayasal bir referandumun talep edilmesinden aylar sonra. Zelaya'nın inkar etmesine rağmen, pek çok kişi bu referandumun, Ocak ayında Zelaya döneminin son ermesinden sonra kendisinin iktidarda kalması için yapılmış bir teşebbüs olmasından şüphelenmektedir... (Roberto Micheletti'nin başını çektiği) Yeni Rejim, Zelaya'yı eski konumunda tutmak için uluslararası topluluğun taleplerini reddetmişti. Şimdi ise Amerikan Devletler Organizasyonu üyeliğini askıya alırsa rejim, muhtemel iktisadi müeyyidelerle karşı karşıya kalabilir. (B. Quinn, "Honduran Military Regime Threatens Reprisal as Presiden Plans Return", *Guardian* (5 Temmuz, 2009). M. Weisbrot, "Who's in Charge of US Foreign Policy?" başlıklı yazıda Birleşik Devletler'in darbeye müdahalesi ve desteğini dile getirmiştir (*Guardian* (16 Temmuz, 2009).

[291] M. Weisbrot, "Restroying Democracy in Honduras," *Guardian* (30 Temmuz, 2009). Ayrıca, Greg Grandin'in belirttiği üzere; "devrilmesinden yalnızca bir ay önce Zelaya... garanti edilen yeni madencilik imtiyazlarından önce toplumun onayını gerektiren bir yasa tanıttı; bu aynı zamanda açık ocak madenlerini ve siyanür ve civa kullanımını yasakladı. Bu yasa tasarısı onun devrilmesi sebebiyle yürürlüğe giremedi. Zelaya ayrıca, tekelci fiyatlarla benzin ve dizel yakıt alabilmek için ABD rafinelerine petrol ihracını sonlandırmaya, bu bağımlı ilişkiyi kırmaya çalıştı; Petrocaribe'ye katıldı – üye ülkelere ucuz Venezuela petrolü sağlayan ittifak- ve Conoco Phillips ile rekabetçi bir anlaşma imzaladı. Bu hamle onun Orta Amerika yakıt pazarına hakim olan Exxon ve Chevron'un öfkesini kazanmasına neden oldu." (Greg Grandin, "Muscling Latin America," *Nation* [8 Şubat, 2010]).

[292] O' Shaughnessy, "US Builds Up Its Bases."

sonrasında) "Güney Amerika'nın 'barış diyarı' olarak korunması gerektiğini ve yabancı askeri güçlerin bölgedeki herhangi bir milletin bağımsızlığını veya bütünlüğünü tehdit etmemesi gerektiğini beyan etti."[293] Eğer bölgenin hakim komünist hükümetleri bir gün seçim desteğini kaybederse bu, silahlı kapitalizmin dayatmalarından dolayı değil daha ziyade kendi sosyal hareketleri onları desteklemeye son verdiği için olacaktır. Bununla birlikte zayıf komünizm, neo-liberal dayatmalar yüzünden yıllarca bölgeye hakim olan aşırı yoksulluğun üstesinden geldiği için tercih edilmiştir –aynı yoksulluk şimdilerde Batılı ülkelerde görünmeye başlıyor. Özetle Birleşik Devletler sadece son derece önemli doğal kaynaklar için değil aynı zamanda ve hepsinden önemlisi, sosyal, ekonomik ve demokratik modeli, dünya çapında komünizm hayaletini geri çağırdığı için de Güney Amerika üzerinde denetimi tekrar ele geçirme ihtiyacını hissediyor. [294]

CHÁVEZ: OBAMA İÇİN BİR MODEL Mi?

Görmüş olduğumuz üzere Birleşik Devletler neo-liberalizmi için problem, Güney Amerika'da Chávez'in önderlik ettiği zayıf komünizmin "acil ihtiyaç", yani sınırlı demokrasilere karşı etkili ekonomik ve politik bir alternatif haline gelmesidir. Venezuelalı başkan, zayıflar lehine komünist modelleri canlandıran, bölgedeki seçilmiş politikacılara yardımda bulundu ve sol kanat reformist politikacı-

[293] N. Chomsky, "Militarizing Latin America," *In These Times* (9 Eylül, 2009).

[294] "Nuestra America – the Spectre Haunting Washington," G. Lievesley ve S. Lundam, onun Latin Amerika komünizmi üzerine yayıma hazırlanmış kitabı *Reclaiming Latin America: Experiments in Radical Social Democracy* (London, Zed Books, 2009, ss.217-229)'nin son bölümüdür. Amerikan komünizmi için bkz. *La nueva izquierda en America Latina,* ed. C. A. Rodríguez Garavito, P. S. Barrett ve D. Chávez (Bogotá: Norma, 2004).

larından memnun olmayan Batılı sosyal hareketleri de cezbetti. Fukuyama'nın tüm bunlara dikkat etmesi gerekir çünkü o son zamanlarda, "çağdaş Venezuela'nın liberal demokrasiden üstün bir sosyal modeli temsil ettiği fikrinin saçma olduğunu" ifade etme zorunluluğu hissetti.[295] Fukuyama'nın aksine Greg Grandin *The Nation*'daki (ki burada Obama yönetimi altında Güney Amerika'da artan Birleşik Devletler askeri üslerinden hiç bahsedilmedi) son makalesinde Latin Amerika geneli için şunları vurguluyor:

> *Yeni bir topluluk aktivistleri jenerasyonu 11 Eylül saldırısı ile Birleşik Devletler'de raydan çıkan global demokrasi hareketini geliştirmeye devam ediyor. Onlar, Amerika'nın kapsamlı ve sürdürülebilir bir sosyal-adalet gündemini geliştirmeye çalışan çevresel, yerli, dini ve insan hakları örgütlenmeleri için önemli bir liderlik ihtiyacını karşılar. Latin Amerika ciddi bir askeri tehlike arz etmez. Hiçbir ülke nükleer silah sahibi olmaya çalışmaz ve hayati kaynaklara erişimi kesmez... Obama Latin Amerika'da popülerdir ve soldakiler de dahil olmak üzere pek çok hükümet, terörizmi önemsiz gibi gösteren ve yoksulluk ile eşitsizliği –tam anlamıyla Obama'nın başkanlık kampanyasında çağrıda bulunduğu bir tür "yeni çok-yanlılık"– azaltmaya öncelik veren silahsızlandırma diplomasisini memnuniyetle karşılar. –Örneğin Küba ile ilişkileri normalleştirmek veya göçmenlik reformunu geliştirmek gibi Latin Amerika için önemli olan bu ve başka meselelerde uzlaşma sağlamaktan aciz veya bu konuda isteksiz olan Beyaz Saray giderek muhalif bir tavır benimsiyor.*[296]

[295] F. Fukuyama, "A Quiet Revolution," *Foreign Affairs* (Kasım/Aralık 2007):http://www.foreignaffairs.com/articles/63039/francis-fukuyama/a-quietrevolution?page=show. Ayrıca Fukuyama'nın Chávez hakkındaki eleştirel görüşleri için bkz: Fukuyama, "History's Against Him," *Washington Post* (6 Ağustos, 2006).

[296] Grandin, "Muscling Latin America."

Bu kitapta dikkatimizi son Güney Amerikalı devrimci örneklere özellikle de Chávez'e yönelterek neticelendirmemizin nedenleri sınırlı demokrasilerden memnun olmayan herkes için oldukça açık olmalıdır. Chávez, müttefikleriyle birlikte, takip edebileceğimiz bir alternatif ve model sunar. Bununla birlikte yalnızca Güney Amerika'daki sosyal politikalar değil, ayrıca (hala kendisinden yenilikçi değişiklikler bekliyor olduğumuz) Obama yönetiminin[297] burada, ABD askeri mevcudiyetini geliştirmek, güçlendirmek ve pekiştirmek için yatırım yaptığı büyük çıkar da dikkatimizi çeker. Honduras'taki ABD destekli darbe, Kolombiya'da yeni ve güçlü üslerin açılması, Grandin'in açıkladığı üzere, bu devletlerin hiçbirinin Birleşik Devletler'e karşı herhangi bir askeri tehlike arz etmediğini

[297] Obama iktidarının ilk senesinden sonra çok önemli bir tarihçi olan Howard Zinn, *The Nation*'daki son yazısında, "Dış politikasıyla ilgili olarak (Obama), nasyonalist, yayılmacı, emperyalist ve savaş yanlısı bir Cumhuriyetçiden neredeyse zor ayırt edilebilir... İç politikada ise geleneksel çizgiden giden Demokrat başkanlar daha reformist, iş hareketine daha yakın, sıradan insanların yararına yapılacak kanunların geçmesi konusunda daha isteklidir- bunlar Obama için de geçerlidir. Ancak demokratik reformları değerlendirdiğimizde bunlar sınırlandırılmış ve ihtiyatlıdır. Obama burada istisna değildir. Sağlık hizmetinde, örneğin, bir tavizle işe başlamış, ve sen bir tavizle işe başlarsan, tavizin taviziyle bitirirsin, ki bu şimdi nerede olduğumuzu gösterir. Zannedersem, anayasal haklar alanında olduğunda daha iyi konumda olabilirdi. Bu çok büyük bir hayal kırıklığı oldu zira Obama Harward Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve muhtemelen anayasal haklarla haşir neşir olmuştu. Ne var ki, kendisi başkan olmuştur ve Bush politikalarından uzak bir adım atmamaktadır. Eminim ki Guantanamo'nun kapatılma meselesi üzerinde çalışıyor ancak oradaki hükümlülere "şüpheli terörist" olarak davranmaya devam ediyor". Bu hükümlüler yargılanmayıp, suçlu bulunmamışlardır. Bu yüzden Obama oradaki insanları Guantanamo'dan çıkarma teklifinde bulunup, onların başka hapishanelere taşınmasını teklif ederse, anayasal hakların hedefini çok daha ileriye taşımayacaktır. Sonrasında tazyik hapsini tartışmak için mahkemeye başvurmuş ve söz konusu hükümlülerin çok daha iyi işkence görebileceği ülkelere gönderilmesi politikasından ısrar ediyor. Sanırım insanlar Obama'nın konuşmasından etkilenmişler ve o insanlar, Obama'yı daha iyi bir istikamete yönlendirecek milli bir hareketin olmaması ihtimalinde, kendisinin günümüzde tehlikeli bir başkan anlamına gelen alelade bir başkan olabileceğini anlamaya başlasalar iyi olacaktır" (H. Zinn, "Obama at One: A Nation Forum", *The Nation* (1 Şubat 2010): s. 21).

dikkate aldığımızda, dehşete düşürücü bir izlenim veriyor. Bu durum "Akbaba Operasyonu"nu yani 1970'lerdeki Güney Amerika'da en kötü askeri diktatörlüğü sürdüren bu politikalar hakkındaki operasyonu akla getiriyor.[298] ABD'nin bu bölge üzerindeki baskısının hem stratejik çıkar, yani aşırı kapitalist, politik ve ekonomik oluşumlar korkusu hem de bu komünist devletlerin demokratik bir örnek teşkil ettiği korkusu tarafından motive edildiği aşikardır. "Hermeneutik komünizm"i pratik açıdan ortaya koymak gerekirse, biz bunun kendilerini Kübalı direniş doğrultusunda inşa eden Latin Amerikalı demokrasilerde bulunabileceğine inanıyoruz. Bu, Latin Amerika'da yol gösterici güç halini alan Venezuela'ya yönelik ABD dış politikasını karakterize eden özel kararlılığı açıklar. Her ne kadar Venezuela'nın örnek teşkil eden sosyal ve demokratik modelini sadece bu bölümde, yani kitabımızın sonunda vurgulasak da bu model aslında tezimizin temelini oluşturur.

Hermeneutik komünizm sadece devrim fikirlerine veya hala toplumun radikal dönüşümüne dair hayal gücümüzde ve hayallerimizde yer etmiş felsefi perspektifler ileri sürmeyi amaçlayan teorik bir söylem değildir. O, daha ziyade, hem klasik Marksizmi güncellemeye hem de etkili bir komünizm imkanını inandırıcı kılmaya muktedir bir teoridir. Teorik düzeyde bir devrimin sadece, hala klasik Marksizm'e egemen olan bilimsel ve metafizik ufuklar dışında doğru şekilde ele alınabileceğini öne sürmekle birlikte, pratik düzeyde böyle bir teorik imkanın Latin Amerika'daki "yeni" komünizmin etkin örnekleri ile ilişkilendirilebileceğini iddia ediyoruz. Özetle bu teori, Chávez, Morales ve Lula'nın "gerçek Amerika"sında ana

[298] Bu ceza işlemlerinin tam açıklaması için bkz: J. Dinges, The Condor Years: How Pinochet and His Allies Brought Terrorism to Three Continents (New York: The New Press, 2004); ve J. Patrice'te McSherry, Predatory States: Operation Condor and Covert War in Latin America (London: Rowman & Littlefield, 2005).

hatlarıyla belirtilen bu gerçeklerin ilham verdiği ve canlandırdığı Marksist mirasımızın yeniden değerlendirilmesinden başka bir şey değildir; Lula, kendisini çok daha sınırlı bir şekilde aynı komünist ideallere başvurmaya zorlayan Brezilya'nın büyük ve karmaşık tarihi ile ilgilenmek zorunda kalmasına rağmen, onun yine de uluslararası meselelerde alternatif bir sözcü haline geldiğini belirtmek gerekir.[299]

Kesin olmamasına rağmen Kübalı direnişin, ABD'nin terörist saldırılarından ve ambargolarından elli yıl sonra[300] Chávez'in Bolivarcı

[299] Lula'nın alternatif bir ses, yani diğer bir deyişle Birleşik Devletlere karşı bir ses olmayı sürdürebilme meziyetine son zamanlarda emsal teşkil eden bir hadise, İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad'ın zaferini ve onun uranyum zenginleştirme hakkını meşru gören ilk Batılı lider olduğu 2009'da meydana geldi. M. Weisbrot'un bildirdiğine göre, "Brezilya, dünyanın pek çoğu gibi İran konusunda Venezuela ile aym noktada buluşmaktadır. Brezilya'nın dışişleri bakanı geçtiğimiz Aralık ayında İran'a gitti ve burada İran'ın uranyum zenginleştirme hakkının arkasında durduktan sonra İran'la artan ticaret ve başka bağların Brezilya'nın dış politikasının önceliklerini teşkil ettiğini duyurdu. Ve Başkan Lula da bizzat İran'ı savundu" (M. Weisbrot, "Morgenthau's Axis Debunked" http://www.huffingtonpost.com/mark-weisbrot/morgenthaus-axis-debunke_b_283871.html). 2009'da İran'da yapılan seçimin meşruluğuna rağmen, Birleşik Devletler sonucun kabul edilebilir olmadığım ima etmiştir. Her şeyden öte Birleşik Devletler her zaman, İran'ın nükleer bir program geliştirmeye yönelik hakkı olduğunu reddetmiştir. Yakın zamanda İran'daki 'Twitter devrimi', teknolojik manipülasyonun, yani imalat izninin büyük ihtimalleri göz önünde tutularak, tam bir ihtiyatla izlenmiş olsa gerek" (Walter Lippmann, Noam Chomsky ve E. H. Herman'ın diyebilecekleri gibi). Her şeyden öte, Hava Kuvvetlerinin siberoperasyonlarının komutasında bulunan Korgeneral Rober J. Elder Jr., yakın zamanda, "Birleşik Devletler Hava Kuvvetlerinin (2008) Ekim'e kadar sadece kara, deniz ve havada değil, siberuzayda da yapılacak gelecek savaşların yürütülmesinde bir Siber Komuta sistemi kurulacağını planlamakta olduğunu açıklamıştır (Anick Jesdanun, "U.S. Military Prepares Cyberwarfare Offensive" *USA Today* (7 Nisan 2008). Bu muhtemelen bir yazarın, *People's Daily* gazetesinde Birleşik Devletler'i bir "hacker birliği" yaratmakla ve Twitter gibi sosyal medya ağlarını, söylenti yayıp problem çıkarmak için kullanmış olmakla suçlamasının nedenidir (Tania Branigan, "China Accuses US of Online Warfare in Iran", *Guardian*, 24 Ocak 2010).

[300] Birleşik Devletler'in Küba'ya yönelik gerçekleştirdiği terörist saldırıların tarihine yeni bir bakış için bkz: Lars Schoultz, *That Infernal Little Cuban Republic: The United States and the*

sosyalizmine ve Latin Amerika'daki politik dönüşümlerin doğuşuna imkan vermesi oldukça mümkündür. Noam Chomsky'nin açıkladığı gibi:

> *Küba saldırıya karşı cesur direnişin bir sembolü haline gelmiştir. 1959'dan beri Küba, yarıküresel [hemispheric] süper gücün saldırılarına maruz kalmıştır. İşgal edilmiş, belki de müşterek dünyanın geri kalanından daha fazla teröre maruz kalmıştır – kesinlikle akla gelebilecek başka hiçbir ülke yok– ve ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından tamamıyla yasadışı bir biçimde idare edilen ekonomik bir darboğaz içindedir. Terörizm, baskı ve suçlamanın kötü sonuçlarına maruz kalmış fakat hayatta kalmayı başarmıştır.* [301]

Küba devrimi, ABD emperyalizminin ve Batista rejiminin "Amerikalı işadamları için genelev"[302] haline getirmeye zorladığı küçük bir ülkenin, ortaya çıkan ahlaki istismara karşı muzaffer direncini temsil eder. Küba gibi, bizim zayıf veya hayaletsi komünizmimiz de egemen kapitalist dünyaya direnme yeteneğine sahiptir. Bu et-

---

Cuban Revolution (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009), ss. 170–212.

[301] N. Chomsky, "Cuba's Fifty Years of Defiance: An Interview with Noam Chomsky," by Bernie Dwyer, *Counterpunch* (3 Kasım, 2003).

[302] Bu işletmeciliğin bütün tarihini keşfetmek için yeterli zamanımız olmamasına rağmen, tarihçi Louis A. Pérez Jr.'ın ifade ettiği gibi, Arthur M. Schlesinger'in devrimden önce neden bir ziyareti iptal ettiğinden söz etmeye değer: "Havana beni hayrete düşürdü – ve bu sevimli şehrin, Miami'den büyük bir hafta sonu için Amerikan iş adamlarına büyük bir kasino ve genel ev olarak hizmet etmesi karşısında tamamen şaşkınım. Benim hemşerilerim sokaklarda cirit atıyor, on dört yaşındaki kızları topluyorlar ve adamları batağa düşürmek için yazı tura atıyorlar. İnsanlar bu deliller ışığında, bir Kübalı'nın Birleşik Devletler'e nasıl bir nefret duygusuyla baktığını tahmin ediyordur (Louis A. Pérez Jr. *Cuba and the United States: Ties of Singular Intimacy* (Athens: University of Georgia Press, 1990); s.225).

kili alternatif Latin Amerika politikalarına inanmak, hermeneutik komünizmi, muhafazakar gerçekçi felsefelerin dayatmalarına karşı felsefi bir direnç tohumuna dönüştürür (aksi değil); yine de dünyanın tek olası düzeninin kapitalist düzen olduğuna inanan felsefi pozisyonlar, Žižek'in sıklıkla vurguladığı gibi "insan yüzü"nden istifade etmeye ve ona egemen olmaya daima hazırlıklıdır. İşte bu insan yüzü vasıtasıyla (Avrupalı sözde solcu partilere bağlı ve onlarla uzlaşan) medyanın aşırı manipülasyonu, komünizm üzerinden politik dönüşümler fikrini düşünülemez kıldı. Böyle bir imkan yalnızca, yerli toplulukların Avrupalı sömürge egemenliğine karşı koyduğu, bir başka deyişle, Batılı endüstriyel kapitalizmin kalıntıları üzerine doğru alternatifleri inşa etmenin mümkün olduğu bu bölgeler için düşünülebilir.

Çoğu kimse, Güney Amerika'nın pek çok bölgesinde hala varlığını sürdüren iletişim ruhunu göstermenin basitçe üçüncü dünyayı "mitleştirdiğini" söyleyerek itirazda bulunabilir. Fakat böyle bir iddia, finansal krizlerimizin köklerinin Batı modernliğinden, yani Avrupa sömürgeciliğine hakim ruhtan kaynaklandığını ihmal eder. Bu ruh, doğal kaynaklara yönelik sömürgeci kapitalist ilişki ile genel kültür ve diğerleri ile ilişki kurma tarzımız ile ilgili daha geniş bir meseleyi içerir. Çinli ve Hintli toplumlar da Batı için bir model olarak işlev görebilse de bizim şimdi onlarda gördüğümüz şey kapitalizmin, sosyalizmin veya komünizmin yeni formları değil, daha ziyade Max Weber'de geçen "kapitalizmin demir kafesi"nin canlanmasıdır. Bu toplumlar, neo-liberal pratikleri Batı'dan çok daha etkili bir biçimde benimser ve dönüştürürse bu, onlar daha iyi bir yöntem uyguladıkları için değil, çok daha katı koşullarda faaliyette bulundukları için olacaktır. Farklı kültürel modellerin karşılaştırmalı antropolojik analizlerini dikkate almazsak, Güney Amerika sosyalizmi,

dünyanın hakim kapitalist vizyonuna muhtemel alternatifin ortaya çıkabileceği alan olarak görünür; çünkü bu sosyalizm, bir disiplin veya bu kitap boyunca adlandırdığımız şekliyle, dünyanın metafizik vizyonu ile sınırlı değildir.

Metin boyunca bize yol gösteren düşünce katı bir biçimde materyalisttir: Güney Amerika toplumlarmda tespit ettiğimiz yapısal değişiklikler, kolektif kültürden ve Batı'yı karakterize eden kültürden çok farklı olan yapıdan ayrılamazlar. Fakat bu farkın sadece bir azgelişmişlik ifadesi veya modernitenin tamamlanmamış asimilasyonu olduğunu düşünmek, sömürgeciliğe ait inançlarının önyargılı bir sonucu olacaktır. Bugün güncelliğine bakılmaksızın, bizi "azgelişmiş" halklar üzerindeki Batılı gelişme formunu dayatan bu modern dogmalardan özgürleştiren Lyotard, Derrida ve diğerlerinin postmodern düşüncesidir. IMF gibi uluslararası kuruluşlar sadece bu gelişme fikrini takip ederek üçüncü dünyaya yardım etmeye devam ederse, Güney Amerika alternatifi bu modern Avrupa merkezci çerçeveyi sarsar.

Demokratik bir biçimde seçilen Güney Amerika hükümetleri, Batılı demokrasilerin bu kişisel çıkarlara (ki bunlar olmadan politikacılar kendi politik kampanyalarını finanse edemezler) nasıl boyun eğdiğinin ayrıca bir göstergesidir. Bu kitabın niyeti, bir taraftan komünizmin statüsünü açıklamak, diğer yandan Batı'da tecrübe edildiği şekliyle demokrasinin değerine ilişkin bir düşünceyi tahrik etmektir. Bir devrimin, referandumda gösterildiği gibi, vatandaşlar tarafından daha önceden verilen bir yetki olmadan ortaya çıkabileceği fikrini skandal olarak görmeye bir son vermeliyiz; neticede taslağı bir grup ilerlemeci entelektüel tarafından çizilen Birleşik Devletler anayasası başta olmak üzere hiçbir modern anayasa "demokratik biçimde" ortaya çıkmamıştır. Aldatıcı bir argüman olsa da insan

kendisine bugün ABD vatandaşlarının gerçekten Kübalılardan daha özgür olup olmadıklarını sormalıdır. Bununla birlikte, Kübalıların bu son yıllarda özlem duydukları özgürlükler anayasal değildir, daha ziyade ABD ambargosu tarafından yıllarca kendi ekonomilerine dayatılan sınırlamalara bağlıdır. Bu nedenle, Michael Moore, Oliver Stone ve Noam Chomsky gibi Amerikan kamuoyunun önde gelen ilerlemeci isimleri, adil bir hayatın etkili imkanlarının bugün nasıl bütünüyle Kübalıların lehine olduğunu defalarca vurguladılar. Güney Amerikalı bu hükümetler parlamenter demokrasiyi henüz kötüye kullanmamış olsalar da biz sonuç olarak, ihlal etmek zorunda kalsalar bile onların bu kuralları savunması gerektiğini düşünüyoruz. Mao'nun söylediği gibi: "Bir devrim yemekli davet veya bir makale yazmak, bir resim yapmak, nakış yapmak değildir; bu nedenle rafine edilmez, yavaş ve nazik, ılımlı, kibar, ölçülü ve bağışlayıcı olamaz. Devrim bir ayaklanma, bir sınıfın diğerini devirdiği bir şiddet eylemidir."[303]

Sınırlı demokrasilerin silahlı kapitalizmi ile Latin Amerika hükümetleri arasındaki ilişkinin nasıl gelişeceğini bilmiyoruz fakat hepimiz, Birleşik Devletler bu seçeneği teşvik ediyor gibi görünse bile, bunun şiddetli bir çatışma haline gelmeyeceğini ümit etmeliyiz. Mevcut düzenimizin radikal bir dönüşümüne olan inancı tekrar kazandırmayı deneyen bu kitabın sonunda kendimize sormamız gereken soru Mao'nun ifadesinde iyi bir şekilde özetlenmiştir: "bir devrim yemekli davet değildir". Şiddeti giderek dışarıda tutan bir tarih vizyonuna olan tutkunluğu bir kenara bıraktığımızda, çağımızda kapitalizmin neden olduğu sosyal, iktisadi ve askeri düzeylerde görülen eşitsizlik, her sosyal dönüşüm projesini tehdit ederek artmaya devam ettikçe biz çok da ümitvar değiliz.

---

[303] Mao Tse-Tung, *Quotations from Chairman Mao Tse-Tung* (Hong Kong: China Books & Periodicals Inc., 1990), ss.11–12.

Otoritelerin, sınırların veya bütün halkların diyalektik çatışması olarak tarih, sona ermemiştir. Marx'ın komünist devriminin dayandığı evrensel proleterleş(tir)me de, globalleşmenin sağladığı refah eliyle kötü ruhlardan arındırılmamıştır, çünkü globalleşme zenginlik dağıtmaz. Muhtemel terörist saldırılar bahanesiyle kontrolün yoğunlaştırılması, Nietzsche'nin "başarılmış nihilizm" adını verdiği, "mahpus" dünyada yaşamaya zorlanmamızla sonuçlanacaktır: insan olarak böyle bir dünyada hayatta kalmak için *Übermensch,* yani resmi hakikatlere boyun eğmek yerine kendi alternatif dünya yorumumuzu inşa etmeye muktedir bireyler haline gelmeliyiz. Dünyanın başka kültürleri ile karşı karşıya gelmek ve alternatif hayat tarzları önermek için metafiziğin köleliğinden kurtulması gereken *bisheriger Mensch,* "şimdiye kadarki insan" da bu nedenle modern insandır.

Metafiziksel muhafazakar realizmin aksine, hermeneutik komünizm başka kültürlerin farklı dünya vizyonları –üretim, kar ve egemenlik mantığıyla henüz sınırlandırılmamış vizyonlar– sunmalarına imkan verir. Sömürge halklarının başkaldırısı hala büyük ölçüde Batı kapitalizmi tarafından yönlendirilse de, bu ayaklanmalar, zenginliğin eşit dağılımı için bir yöntem olmaktan ziyade kültürel bir ayaklanma haline gelme olanağının git gide daha fazla farkındadırlar. Avrupa modernitesi, evrensel değerleri elinde bulundurma iddiasındayken ve dolayısıyla münferit topluluklardan veya kimlik gruplarından gelen herhangi bir talebe şüpheyle bakarken, bugün artık uluslararası proletaryanizmden yani evrensel bir değerden söz etmenin gerekli olduğuna inanmıyoruz. Dünya kendi kimliğini bularak değil daha ziyade kimliklerin çeşitliliğine açık olarak yabancılaştırılmaya son verecektir. Yine de böyle bir dünya inşa etmek için, "dünyanın bütün işçilerinin birleşmesi" gerekir, o zaman er ya da geç, Chávez'in son dönemde ileri sürdüğü gibi, Beşinci

Enternasyonal'in kuruluşunu planlamak zaruri hale gelecektir.[304] Chávez'in önerisini destekliyoruz ancak, komünist proje bütün bu metafizik ayartmalara ve dünyanın dört bir yanını kana bulayan bu evrenselciliğin dehşetine karşı kendi hermeneutik ilhamını hep akılda tutmalıdır.

Maalesef, hermeneutik komünizm barışçıl varoluşu, diyaloğu veya huzur dolu bir hayatı garanti edemez, çünkü bu "normal" alan zaten sınırlı demokrasi içindeki kazananlara aittir. Bu demokrasilerde zayıflar, kazananların, hayatlarını değişime maruz kalmadan muhafaza etmeleri için tasfiye edilmişlerdir; sonuç olarak, uluslararası ve yurt içi zirvelerde "istikrar" ya da "iki tarafı da tutma" kelimelerinin Obama ve diğer başkanlar tarafından sıklıkla kullanılmasının nedeni bu olsa gerek. Ancak son ekonomik krizin gösterdiği gibi, istikrarlı denilen dünya hiç de istikrarlı değildir. Bu istikrarsızlık artıkça, dünya devriminin –hermeneutik komünizmin tarihin sınırında beklemekten ziyade (paradoksal bir biçimde) önlemeye çalıştığı bir devrim– ihtimalleri de artar. Bu türden bir devrimi önlemeyi tercih edersek, bunun nedeni bir alternatifin gerekliliğine inanmamamızdan ziyade silahlı kapitalizmin güçlerinin, hem sınırlı demokrasilerde hem de onun tasfiyesinde fazlasıyla etkili olmasındandır. Daha önce gördüğümüz üzere, sınırlı demokrasilerin sınırlarındaki bu bölgeler, silahlı kapitalizm mekanizmasının da bir parçasıdır ve dolayısıyla istikrarı garanti altına almak için, Danilo Zolo'nın "insancıl savaşlar" adını verdiği şeye tabidir.

[304] Luis Bilbao'nun değindiğine göre, ilk olağanüstü PSUV kongresinin açılışından önceki gün, 20 Kasım 2009 akşamında, televizyonlarda veya internette 30 ya da daha fazla ülkenin parti delegelerinin önünde Hugo Chávez'in konuşmasını ve hiç beklenmedik kadar uzunca talebini dinleyen binlerce insanın pek çoğu bir baş dönmesi hissiyatı içine düştü: "Beşinci Sosyalist Enternasyonalini oluşturmak için işe koyulmaya başlamak" (Luis Bilbao, "Fifth Socialist International- Time for Definitions" *Links International Journal of Soscialist Renewal*, http://links.org.au/node/1491).

Üçüncü bölümde ifade ettiğimiz üzere hermeneutik, geleneğin bir değerlendirmesi değil, her şeyden önemlisi olayın ontolojisi, bir değişkenlik felsefesidir. Bu bağlamda, komünizmin diyalektik tarih anlayışı, metafizik sistemlerde olduğu gibi uzlaşma anlarıyla değil, daha çok olay olarak Varlığın, zaten erişilmiş geçici uzlaşımları tekrar tekrar sorgulayarak gösterdiği uyanıkla yönlendirilir. Diyalektik bir teori olarak, hermeneutik komünizm, kendisinin metafizik hakikatleri elinde bulundurduğunu veya çatışma ve çarpışmalar olarak bir tarih metafiziği olduğunu tasavvur etmez. Bunun yerine artan evrenselleşme, kriz yokluğu ve devrimin imkansızlığı durumunda felsefe, her şey ("istikrar", kültürel "değerler" ve analitik felsefenin "realizm"i) onu haksızmış gibi gösterse bile, çatışma bilincini pekiştirme görevine sahiptir.

Kısacası hermeneutik komünizm, toptan bir örgüt dünyasın içinde ve bu dünya tarafından köleleştirilmek istemeyenler için etkili bir varoluş anlayışı önerir. Yegane sahici varlık imkanı olarak profesyonel devrimci figürü düşünmesek de, böyle bir düşüncenin ilginç olacağını da inkar etmeyeceğiz. Heidegger'in tezi –ki bu teze göre varlık dünyaya atılmış bir projedir– her haliyle hakimiyet üzerine kurulu tanımlama politikalarının salt statik disiplinine alternatif olarak ileri sürmeyi başardığımız yegane tezdir. Dünyanın dönüşümünün, artan baskıyı yalnızca provoke edecek şiddetli bir sözleşme formuna yansıtılamaması, direncin, muhalefetin ve dolayısıyla komünizmin amacını daha da zora sokar. Sonuç olarak, Rus ve Çin devrimleri gibi geçmişin büyük devrimleri bugün, yıkmaya giriştikleri rejimler kadar katı ve baskıcı rejimlere öncülük eden düşmanlarının silahlarını benimsemek zorunda kalan olaylar gibi görünüyor. Fakat biz Sartre'ın *Critique de la raison dialectique* eserindeki –ki ona göre "füzyon grupları"nın büyük tecrübesinden sonra kendisi-

nin "pratiko-inert" olarak gördüğü bir zafer durumunda herhangi bir yenilenme formunun tekrar rutin egemenliğe maruz kalacağına dair– ümitsiz vizyonu kabul etmiyoruz. Bugün, dünyanın global entegrasyonu geçmişin silahlı isyanlarından farklı bir direniş biçimini öneriyor. Gandi'den Chávez ve Lula'nın komünist demokrasilerinin basit varoluşu tarafından ortaya çıkarılan "baskı"ya kadar, şiddet içermeyen metotların örnekleri, kapitalizmin muazzam imparatorluğunu sınırlandırmak için kullanılabilir. Bunlar bugün elimizdeki en verimli alternatiflerdir. Boykot, grev ve baskıcı kurumlar aleyhine yapılan başka gösteriler gibi pasif direnişin diğer şekilleri de etkili olabilir ancak Latin Amerika'da olduğu gibi gerçek yurttaş yığınlarının bunlara katılması şarttır.[305] Bu kitle hareketleri, küçük ve kaçınılmaz olarak katı, yani sadece dünyayı farklı şekillerde tanımlamış olan öncü entelektüellere emanet olan bu devrimlerin doğal sonucu olan pratiko-inert'e (fiili eylemsizliğe) tekrar düşmekten alıkoyabilir. Vakit şimdi dünyayı *yorumlama* vaktidir.

[305] Bu kitlelerin Venezuela ve Honduras'taki katılımı ile ilgili anlaşılır dökümanlar için bkz: C. Martinez, J. Farrell, ve F. Michael, eds., Venezuela Speaks! Voices from the Grassroots (Oakland, Calif: PM Press, 2010); ve Dana Frank, "Hondurans' Great Awakening," The Nation (18 Mart, 2010).

MONOKL DÜŞÜNCE DİZİSİ

Jean-Luc Nancy, *Demokrasinin Hakikati*
Ahmet Soysal, *Mini-Etika ya da İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar*
Jean-Luc Nancy, *Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik*
Ahmet Soysal, *Birlikte ve Başka I - II*
Emmanuel Levinas, *Maurice Blanchot Üstüne*
Jean-François Lyotard, *Pagan Eğitimler*
Michel Henry, *Marx'a Göre Sosyalizm*
Alain Badiou, *Tarihin Uyanışı*
Alain Badiou, *Felsefe ile Politika Arasındaki Gizemli İlişki*
Alain Badiou, *Sonlu ve Sonsuz*
Alain Badiou, Barbara Cassin, *Heidegger. Nazizm, Kadınlar, Felsefe*
Giorgio Agamben, *Dünyevileştirmeler*
Giorgio Agamben, *Dost/Dispozitif Nedir?*
Dionys Mascolo, *Aşk Üstüne*
Peter Sloterdijk, *Derrida: Bir Mısırlı*
Jean-Luc Nancy, *Gitmek/Yola Çıkış*
Felix Guattari, *Kafka'nın Altmış Beş Düşü*
Ahmet Soysal, *İtkisel Mantık*
Vladimir Jankelevitch, *Ölümü Düşünmek*
Jacques Lacan, *Benim Öğrettiklerim*
Giorgio Agamben, *Gelmekte Olan Ortaklık*
Giorgio Agamben, *Şeylerin İşareti: Yöntem Üstüne*
Jean-Luc Nancy, *Dünyanın Yaratılışı ya da Küreselleşme*
Gianni Vattimo, Santiago Zabala, *Hermeneutik Komünizm*
Joan Copjec, *Arzumu Oku: Tarihselcilere Karşı Lacan*
Jean-Luc Marion, *Görünürün Penceresi*
Bernard Stiegler, *Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin*
Ahmet Soysal, *Uzun Çizgi - Edebiyattan Sanata Dostluk Uğrakları*

www.monokl.net
monokurgusuzlabirent.blogspot.com

Komünizm ve hermeneutik, veya daha iyisi "hermeneutik komünizm," hem gelişim idealini hem de genel devrim çağrısını bir kenara bırakır. Alain Badiou, Antonio Negri ve diğer çağdaş Marksist teorisyenlerden farklı olarak biz yirmi birinci yüzyılın devrim için çağrıda bulunduğuna inanmıyoruz, çünkü politika tanımlayan güçler paralel bir ayaklanma ile alt edilemeyecek kadar güçlü, şiddetli ve baskıcıdır: sadece hermeneutik gibi bir zayıf düşünce, şiddetli ideolojik başkaldırıları savuşturabilir ve dolayısıyla zayıfları müdafaa edebilir. Tarihin kaybedenlerinin yüz üstü bırakıldığı post-metafizik çağımızda; Slavoj Žižek'in eleştirel tarzda dikkat çektiği gibi, sadece zayıf düşünce gerçekliğin köksapsal (rizomatik) dokusuna karşı dikkatli bir düşünce[dir]; biz artık kuşatıcı açıklama sistemlerine ve global ölçekte özgürleştirici projelere odaklanmamalıyız; büyük çözümlerin şiddetli dayatması, spesifik direnç ve aracılık normları için yer açmalıdır." Komünizm, kapitalizmin eşitsizliklerine karşı direnci harekete geçirirken hermeneutik, hakikatin yorumlayıcı doğasına işaret ederek arabuluculuk yapar.

Gianni Vattimo - Santiago Zabala

22 TL